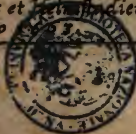

Fred. a Mars

LEGATU

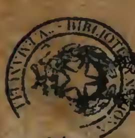
Sumtibus Matthæi Birckneri Bibliopolæ Jenensis et Helmstadiensis, Anno 16[illegible]3

FREDERICI DE MARSELAER EQUITIS

LEGATUS,

LIBRI DUO.

Sumptibus
MATTHÆI BIRCKNERI
Bibliopolæ Jenensis & Helmstadiensis.

Vinariæ
Typis, THOMAE EYLIKERS,
ANNO M DC LXIII.

MAGNIFICO, NOBILISSIMO ET PERQUAM STRENUO DOMINO

JOANNI HENRICO MENIO,

HÆREDITARIO IN AUERSTEDT ET STEINDORFF,

S. ROM. IMPERII EQUITI,

ET

SERENISSIMIS SAXONIAE DUCIBUS,

DN. JO. GEORGIO II. ELECTORI,

AC

DN. MAURITIO, A CONSILIIS SECRETIORIBUS.

CANCELLARIO ITEM NUMBURGICO ET CONSISTORII ECCLESIASTICI IBIDEM PRÆSIDI,

AC

ILLUSTRIS GYMNASII PORTENSIS EPHORO GRAVISSIMO:

PATRONO OPT. MAX.

HUNC

NOBILISSIMI PRUDENTISSIMIQUE SCRIPTORIS

RE-

RECONDITA DOCTRINA PRUDENTIAQUE PLENUM LIBELLUM

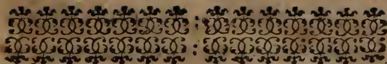
MEO SUMTU RECUSUM DEDICO CONSECROQUE

NOBILISS. IPSIUS MAGNIFICENTIÆ

CULTOR OBSEQUENTISS.

MATTHÆUS BIRCKNERUS
Bibliopola Jenensis & Helmstadiensis.

LECTO-

LECTORI.

NE præsens otium aliter quam velis loces, Lector, scriptionis hujus usum & scopum habe. Nihil hic mendaci spondebo titulo, quod bona fide exsolvam, imo quidquid id fuerit, ne meo quidem judicio definietur: ad tum appello. LEGATI munus arduum, augustum, examinare & insignire studium fuit; paucorum antehac manu tractatum, paucorum ingenio expolitum. Res autem spectavi potissimum & sectatus sum: utque validius exprimerem, methodo disserere placuit; eo ceterum contextu, cui nonnihil constet nervorum & medullæ, plus tamen fiduciæ quam curæ: hoc nimirum fine, ut calamus usui, non usus calamo sub

ſerviret. Quod auſus ſum, exemplo Vetuſtatis auſus ſum, quæ generoſius tractavit ingenii opes & uberius dedit. Agere profecto Legatum quam ſcribere honorificentius eſt, Reipublicæ etiam utilius. Ego vero ſic ſcripſi, quemadmodum agi poſſit. Volumine, quam rei ferat majeſtas, minore, ſummum & prope divinum munus repræſento. Quis digne igitur poſt Regem, Regis, poſt Principem, Principis perſonam ſuſtineat; ſi longum eſt legere, hic videbis. Quæ enim Κηρυκειον properarat edere, ſeverius ad limam & lineam revocata reſenſui, non ut mihi blandiens Auctor, ſed ut Lector: refrigerato videlicet inventionis amore. Et hæc quidem Magnatibus quibuſdam ita placuerunt, ut protinus manumittenda fuerint, niſi diſplicere ipſe vellem, qui dignis eorum poſtulatis haud libenter quidquam recuſem. Quia autem formæ

mæ rerum, appendices, ambages infinitæ sunt; hic maxime rara, grandia & gravia attigi & protuli sive Dogmata sive Exempla. Et dogmata quidem, quæ nec plausum ambiunt, & à fuco remota sunt; & è quibus sigillatim ceterorum, quæ dicenda videbuntur, & ratio colligatur & regula: quæ nonnihil denique ad Institutionem Civilis & Moralis vitæ conferant. Exempla etiam ab aliis facta esse ostendunt ea quæ suadentur, animumque mirifice erigunt, dum videt non nova, non humanis viribus vel eventibus majora proponi. Porro cum Principis Oratoris suffragio, præpotens ea sit & gloriosa Philosophia, quæ Jure Civili & Legibus stabilitur; plurimorum Jurisconsultorum placita huc citare potuissem, atque (ut fieri solet) infinitarum legum legationes pro sententia & argumento adducere; ni veritus fuissem dictionis fluxum in-

terſectione hiulcum reddere, ad pompam, imo ad confuſionem, ad tædium potius quam ad uſum. Leges Ratio facit & prudentia: hinc meos prope rivulos diductos eſſe, diligens ſcrutator animadvertet, unde & leges ipſæ formantur & illuſtrantur. Par cauſa fuit, cur Auctorum nomina plerumque non expreſſerim, & Græcanicis fere abſtinuerim. Quid? quod iis hæc quoque ſcripta ſunt, quibus Atticæ varietatis dialectos legumque aſteriſcos (cum norint etiam) moroſa ſententiæ intercapedine perlegere ut plerumque non lubet, ſic nec vacat. Cogita vero, Lector, & in hoc argumento Arcana quædam eſſe, inſinuanda magis quam indicanda quæ tanti miniſtro muneris incumbant. Utque ſecreti ubique religio eſt; ita & hic Harpocratis digito comprimenda quædam ſunt, nec vulgo vulganda: quædam apud eos, penes quos Imperii

cardo

cardo voluitur, occulta & sepulta lateant: scilicet cujuslibet chartæ angustiis majora sermone meliora. Etiam Solis & Magnarum illorum Luminarium luce dum fruuntur mortales, suspicere datum est, non inspicere. Servare modum conatus sum: atque utilitati passim ut studui, sic etiam brevitati, quod Magnus & Principibus viris hæc scripta sint. sic tamen ut nec in brevitate copiam otiosi desideraturi sint, nec in copia brevitatem occupati.

Equidem Illustrissimos atq; Excellentissimos Heroës CARDINALEM ALPHONSUM DE LA CUEVA, & Felicis Memoriæ DN. BALTHASAREM DE ZUNIGA intuitus sum dum scriberem, quorum illustri Prudentiæ & Mangnificentiæ Exemplo Legationes laudatissimæ fuerunt, meritaque in Universam Rempublicam Christianam nobilia, nec in Orbe nisi cum Orbe

interitura. Errat quippe, quisquis autumat, Vivendi normam certius è Scriptis, quam scribendi formam è Vita & Moribus desumi posse.

Hoc sane consilio LEGATUS iste meus formari primum cœpit: & posteaquam cum non paucis primæ notæ viris, qui obibant aut ambiebant Legationes, vel ipsi dirigebant, familiarior intercessit consuetudo, Simulacrum præstantissimi muneris validioribus conatibus producere & illustrare perrexi, ut isthoc cum gratuiti obsequii, tum publici commodi & honesti jure confidam impetrare à bonis, ut faveant ab improbis, ne laudent. Quid verbis opus est? ut certius judices; scrutare, Lector. Ego prout calculum hic tuum experiar, amabo ipse consilium meum, vel damnabo.

SE-

SERIES.
DISSERTATIONUM
LIBRI PRIMI.

DISS.

Fred. a Mar[illegible]

LEGATU[illegible]

Sumtibus Matthæi Birckneri Bibliopolæ Jenensis et [illegible]iensis, Anno [illegible]3.

2

FREDERICI DE MARSELAER EQUITIS

LEGATUS,

LIBRI DUO.

Sumptibus
MATTHÆI BIRCKNERI
Bibliopolæ Jenensis & Helmstadiensis.

Vinariæ
Typis, THOMAE EYLIKERS,
ANNO M DC LXIII.

MAGNIFICO, NOBILISSIMO ET PERQUAM STRENUO DOMINO

JOANNI HENRICO MENIO,

HÆREDITARIO IN AUERSTEDT ET STEINDORFF,

S. ROM. IMPERII EQUITI,

ET

SERENISSIMIS SAXONIAE DUCIBUS,

DN. JO. GEORGIO II. ELECTORI,

AC

DN. MAURITIO, A CONSILIIS SECRETIORIBUS.

CANCELLARIO ITEM NUMBURGICO, ET CONSISTORII ECCLESIASTICI IBIDEM PRÆSIDI,

AC

ILLUSTRIS GYMNASII PORTENSIS EPHORO GRAVISSIMO:

PATRONO OPT. MAX.

HUNC

NOBILISSIMI PRUDENTISSIMIQUE SCRIPTORIS

RE-

RECONDITA DOCTRINA PRUDEN-
TIAQUE PLENUM
LIBELLUM

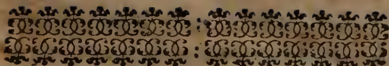
MEO SUMTU RECUSUM
DEDICO, CONSECROQUE

NOBILISS. IPSIUS MAGNIFI-
CENTIÆ

CULTOR OBSEQUENTISS.

MATTHÆUS BIRCKNERUS
Bibliopola Jenensis &
Helmstadiensis.

LECTO-

LECTORI.

NE præſens otium aliter quam velis loces, Lector, ſcriptionis hujus uſum & ſcopum habe. Nihil hic mendaci ſpondebo titulo, quod bona fide exſolvam, imo quidquid id fuerit, ne meo quidem judicio definietur: ad tum appello. LEGATI munus arduum, auguſtum, examinare & inſignire ſtudium fuit; paucorum antehac manu tractatum, paucorum ingenio expolitum. Res autem ſpectavi potiſſimum & ſectatus ſum: utque validius exprimerem, methodo differere placuit; eo ceterum contextu, cui nonnihil conſtet nervorum & medullæ, plus tamen fiduciæ quam curæ: hoc nimirum fine, ut calamus uſui, non uſus calamo ſub

ſerviret. Quod auſus ſum, exemplo Vetuſtatis auſus ſum, quæ generoſius tractavit ingenii opes & uberius dedit. Agere profecto Legatum quam ſcribere honorificentius eſt, Reipublicæ etiam utilius. Ego vero ſic ſcripſi, quemadmodum agi poſſit. Volumine, quam rei ferat majeſtas, minore, ſummum & prope divinum munus repræſento. Quis digne igitur poſt Regem, Regis, poſt Principem, Principis perſonam ſuſtineat; ſi longum eſt legere, hic videbis. Quæ enim Κηρύκειον properarat edere, ſeverius ad limam & lineam revocata reſenſui, non ut mihi blandiens Auctor, ſed ut Lector: refrigerato videlicet inventionis amore. Et hæc quidem Magnatibus quibuſdam ita placuerunt, ut protinus manumittenda fuerint, niſi diſplicere ipſe vellem, qui dignis eorum poſtulatis haud libenter quidquam recuſem. Quia autem for-

mæ

mæ rerum, appendices, ambages infinitæ ſunt; hic maxime rara, grandia & gravia attigi & protuli ſive Dogmata ſive Exempla. Et dogmata quidem, quæ nec plauſum ambiunt, & à fuco remota ſunt; & è quibus ſigillatim ceterorum, quæ dicenda videbuntur, & ratio colligatur & regula: quæ nonnihil denique ad Inſtitutionem Civilis & Moralis vitæ conferant. Exempla etiam ab aliis facta eſſe oſtendunt ea quæ ſuadentur, animumque mirifice erigunt, dum videt non nova, non humanis viribus vel eventibus majora proponi. Porro cum Principis Oratoris ſuffragio, præpotens ea ſit & glorioſa Philoſophia, quæ Jure Civili & Legibus ſtabilitur; plurimorum Juriſconſultorum placita huc citare potuiſſem, atque (ut fieri ſolet) infinitarum legum legationes pro ſententia & argumento adducere; ni veritus fuiſſem dictionis fluxum in-

terfectione hiulcum reddere, ad pompam, imo ad confusionem, ad tædium potius quam ad usum. Leges Ratio facit & prudentia: hinc meos prope rivulos diductos esse, diligens scrutator animadvertet, unde & leges ipsæ formantur & illustrantur. Par causa fuit, cur Auctorum nomina plerumque non expresserim, & Græcanicis fere abstinuerim. Quid? quod iis hæc quoque scripta sunt, quibus Atticæ varietatis dialectos legumque asteriscos (cum norint etiam) morosa sententiæ intercapedine perlegere ut plerumque non lubet, sic nec vacat. Cogita vero, Lector, & in hoc argumento Arcana quædam esse, insinuanda magis quam indicanda quæ tanti ministro muneris incumbant. Utque secreti ubique religio est; ita & hic Harpocratis digito comprimenda quædam sunt, nec vulgo vulganda: quædam apud eos, penes quos Imperii

cardo

cardo voluitur, occulta & sepulta lateant: scilicet cujuslibet chartæ angustiis majora sermone meliora. Etiam Solis & Magnarum illorum Luminarium luce dum fruuntur mortales, suspicere datum est, non inspicere. Servare modum conatus sum: atque utilitati passim ut studui, sic etiam brevitati, quod Magnus & Principibus viris hæc scripta sint. sic tamen ut nec in brevitate copiam otiosi desideraturi sint, nec in copia brevitatem occupati.

Equidem Illustrissimos atq; Excellentissimos Heroës CARDINALEM ALPHONSUM DE LA CUEVA, & Felicis Memoriæ DN. BALTHASAREM DE ZUNIGA intuitus sum dum scriberem, quorum illustri Prudentiæ & Mangnificentiæ Exemplo Legationes laudatissimæ fuerunt, meritaque in Universam Rempublicam Christianam nobilia, nec in Orbe nisi cum Orbe

interitura. Errat quippe, quisquis autumat, Vivendi normam certius è Scriptis, quam scribendi formam è Vita & Moribus desumi posse.

Hoc sane consilio LEGATUS iste meus formari primum cœpit: & posteaquam cum non paucis primæ notæ viris, qui obibant aut ambiebant Legationes, vel ipsi dirigebant, familiarior intercessit consuetudo, Simulacrum præstantissimi muneris validioribus conatibus producere & illustrare perrexi, ut isthoc cum gratuiti obsequii, tum publici commodi & honesti jure confidam impetrare à bonis, ut faveant ab improbis, ne laudent. Quid verbis opus est? ut certius judices; scrutare, Lector. Ego prout calculum hic tuum experiar, amabo ipse consilium meum, vel damnabo.

SE-

SERIES.
DISSERTATIONUM
LIBRI PRIMI.

DISS.

DISS.

DISS.

LIBRI

LIBRI SECUNDI.

DISS.

DISS.

Diss.

Nobili ac Prudenti

VIRO

D. FRED. DE MARSELAER,

EQUITI AURATO

TOPARCHÆ DE LOXEM

ET DE TER VECQ

CONSULI CIVITATIS

BRUXELLÆ

DN. P. V. DE S. M.

MNEMOSYNON.

Cui Sophiæ, Juris, Morumque scientia, & usus,
Accumulant dotes corporis atque animi:
MARSELAR, *officium Legati & Regis acute*
Instruit atque ornat serius iste Liber.
Iste brevis verbis, reque ingens, utilis omni
Cui cordi & curæ est publica vel sua res.
Plura exploranti occurrunt quã verba figurant
Mos, mens, ingenium Principis & Populi.
Ominor: An tandem sic ARTE ET MARTE *resurget*
Prisca Domus, tantis quæ tibi splendet Avis?

FRE-

FREDERICI DE MARSELAER EQUITIS

LEGATUS.

LIBER PRIMUS.

DISSERTATIO I.

Imperium & Administratio.

UNUM inter omnes eminere, magnum est: ab uno regi plures, quodammodo divinum. Illud, nomine & splendore Principis; hoc, ingenio & imperio continetur. Nomen quidem splendorq;, fortunæ; ingenium imperiumq;, sapientiæ opus est. Sed utrumq; etsi partim magnitudine, partim divinitate eximium; auxilio atq; ministerio indiget. Sic toti naturæ, Solis jubar sufficit: & plura tamen sidera tantum excipiunt lumen ac dispensant, dispari gradu, virtute, munere. Deus ipse, quo nihil est maius, sine quo nihil est omnino magnum, dum potest omnia, nõ omnia tamen per se agit: natura tamquã ministra, & rerum causis secundis, tamquam instrumentis decretorum suorum utitur, ad conservationem, ordinem & ornatum universi. Princeps quisquis est, hominibus imperat, sed tamẽ homo. Assumit igitur & evehit, qui in partem

curæ, & sic dignitatis veniant, viros sapientes, nec nō expertæ virtutis fide & auctoritate instructos. Putes, veterum Persarum ritu, plures imperantis oculos, aures, manus esse; & à capite minora hæc membra, & maxime occupata dependere. Ita qui ubiq; adesse non potest; videt, audit, agit omnia, & aliquam numinis conditionem usurpat. Quapropter summa hæc cura esto, ut oculi isti, aures, manus, vitio careant; ut à publico arceantur munere qui improbi sunt; sed maxime qui celata malitia se insinuant. Sæpe enim in speciem sana & venusta membra, intus saniē tegunt, luemq; ac labem per universum corpus derivant. Sane Ministrorum felix solertia, nunc pars, nunc origo, interdum cumulus est salutis publicæ: contra socordia, nequitia, infelicitas, ea progignunt mala, ultra quæ malū nullum est. Unde si à multis retro sæculis maximorum Imperiorum fortunam memoria repetamus; liquebit ilico, omnem felicitatis laudem promptitudine atq; prudentia Ministrorum, & potissimum Legatorum (de quibus hic nobis, cum bono Mercurio, labor sumitur) magis stetisse, quam ingenio Principū: turpitudinis vero atq; calamitatis ignominiam culpa eorumdem introductam.

DIS-

DISSERT. II.

Legati Nomen & Munus.

LEgati autem munus ipso propemodum nomine continetur Etenim à legando Legatus, tamquam missus; imo à legendo, quasi prius lectus, ut publicũ negotium peregre, & auctoritate publica agat: sed in toga, non in sago; ingenii & eloquii proprie viribus, non armorũ aut manus. Qui vero legitur, etiam eligitur, optimꝰ ex optimis, primus è primis. Apud Romanus tamen non minus sorte interdum & urna, quam suffragio Legati constituti sunt: ne, ut apud Tacitum Marcellus Ebrius indicat, ambitioni aut inimicitiis locus foret. Sic ad Atticum scribens Cicero, suam, ait, cum de Legatione mittenda ageretur, primam sortẽ exisse: censuisse tamen Senatum, ut in urbe retineretur. Aliquando etiam alios quidem sorte, alios suffragiis electos, eamque simul Legationem obiisse, Dio Cassius narrat Utpote sorte aliquid fatalis propensionis ac necessitatis inesse superstitiosa credidit antiquitas. Hinc illud Maronis:

——— *Hic exitus illum*
Sorte tulit. ———

Ast modo, discussis tenebris veteris cæ-

cutientiæ, absit cæcus fortunæ calculus, ubi de publica felicitate aut infelicitate certatur. Urna mores discerni nequeunt: judicii libertate opus est & trutina. Adeoq; electio raro fallat aut male cedat, sors plerumq;. Alioqui cur litibus causidic9, ægritudini medicus, classi vel exercitui præfect9 non quæratur sorte.

Sit igitur Legatus, queadmodum dicitur, lectus & electus: idque vel omnium arbitrio, ubi plures imperant; vel unius, ubi felici9 omnes subesse uni didicerūt. Electus autem exploratæ virtutis, & qui digne secum faciē auctoritatemq; Reipublicæ suæ, sive Principis, ferat. Hoc exemplo Bocchus apud Sallustium, ex omni copia necessariorum quinq; deligit, quorum & fides cognita, & ingenia validissima erant: eosq; ad Marium, ac deinde Romam ire jussit, rerum agendarū plena potestate instructos. Legatus vero etiam Orator appellatus est. Orator, inquam, ab oratione: ore enim & sermone magis, quam litteris negotia tractat: vel tum maxime aptus huic muneri, cum facundia excellens. Tamen & qui rogaturi sive precaturi mittebantur, Oratores quoque olim fuere.

Jamque Oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ, veniamque precantes.

Sed vel pacis, vel belli causa mitti Legati solent.

solent. Qui de pace ageret, Romanis olim *Caduceator*, à caduceo dicebatur. Caduceus virga Mercurii erat, candida, cõplexu anguium ornata, atq; adeo geminum postea Amaltheæ cornu, sustinens. Quæ omnia, & mystica sunt, & passim explicata. Mercurius enim quid nisi sermonis potestas est? Virga candida, quid nisi loquentis veritas & rectitudo? Anguium complexus, quid nisi pacis & cõcordiæ vinculum? Cornua Amaltheæ, quid nisi otii & tranquillitatis bona? Est igitur Caduceator, veteris Poëtæ verbis,

——— Vox Regum, lingua salutis,
Fœderis Orator, pacis via, terminus iræ.
Semen amicitiæ, belli fuga, litibus hostis.

Peculiari autem vocabulo, qui bellum indicebat, *Fecialis* fuit, à fide & faciendo dictus. Atq; is nullo armorum præsidio munitus, aut satellitio stipatus erat; ut scirent omnes, quo minus ad offendendum instructus esset, majori scelere, vel lædi, vel violari. Sic velut nefas ducebãt veteres, ad arma decurrere, nisi aut ipsi impeterentur, vel eos præmisissent qui arma denuntiarẽt. Olim ista: hodie imago duntaxat, & Caduceatoris & Fecialis in *Heraldo* (quem ad modum appellamus) seu Rege Armorum durat, qui paludamentum, Principis sui insignis pictum gestat, & veste, nec nõ colore ipso

Imperii dignitatẽ exhibet, dum aliquid semel, & sine longiore absentia deferendum vel nunciandum. Et religiose quidẽ quæ mandata sunt deferunt aut nuntiant Heraldi; & apud singulos Principes (dummodo muneris sui instituta calleant) diversis ritibus. Ceterum Legati ipsius nomen latius aliquãdo patuit. Nam & militiæ Præfecti, per quos arma apud exteros movebantur, & Præsides provinciarum, quibus jurisdictio demandata erat, Iustinianeis titulis Legati dicti sunt. Legati autem ejusmodi, tanquam Regii muneris vicarii, Vice-reges hodie appellati. Nobis autem *Legatus* proprie is est, *qui publice lectus, publice etiam missus, negotium publicum auctoritate peregre agit*, Eligitur ab eo, mittiturque, qui legandi potestatem habet: & ad eũ, qui pari potestate & suprema jurisdictione preditꝰ est qui nulli tributarius est, aliena jussa aut imperia non moratur. Pari, inquam, non opibus, aut finium modo, sed conditione regnandi, & fastigio dignitatis. Eligitur, qui mitti dignus est, prudentia, probitate, eloquentia conspicuus: etiam, ut quibusdam placet, euphonia nominis; qui omen ab ipsa appellatione deducunt. An superstitiosi? definire nolim: excusandi fortassis, quando ejusmodi negotium est in quo tractan-

tractando Legati felicitate statur magis, quam valore causæ. Grandem Cabalistæ emphasim consistere somniant in nominum significatione: quot characterum, quot syllabarum sint; quo ordine, numero, sono. Voluntque maximos olim Vates hac conjectura non inaniter usos: sic fausta vel infausta casuum illabi, terminari. Sed somniant etiam insomnes. Ad Leutychidem Lacedæmonium, scribente Herodoto, Samii, à Persis oppressi, Legatos clam miserant, auxilium quo tyrannidem excuterent, implorantes. Qui verba tum faciebat, hoc inprimis persuadere Græcis conatus est, ne subesse dolum suspicarentur. Tum interrumpens Leutychides, sive casu, sive ominis gratia, Hospes, inquit, Samie, quod tibi est nomen? Hegesistratus, ait ille. Iterum Leutychides: Accipio pro augurio Hegesistratum: navigemus. Sane ipsum nomen, navigandum esse, quodammodo commonebat, *ductum copiarum* significans ἡγησις enim ductus est à verbo ἡγέομαι στρατὸς exercitus. Et hujus quidem nominis etymologiam explicare libuit, ne quis deinceps solemni errore deceptus, censeat, vim nominis hujus obscuram esse, & mysterii pariter rationem ignorari

Itaque, qui à potente Principe, exalterius imperio independente, ad parē mit-

tuntur, proprie sunt *Legati*. *Agentes* aut *Residentes*, qui à minoris jurisdictionis ac conditionis Principe, aut sacramento fidelitatis adstricto, destinatur ad majorem, aut vice versa. Quamvis alterutro hoc, sive nomine, sive titulo, quidam minoris commatis interdum ablegentur etiam ad eos, qui honorẽ Legationi debitum, vel denegarint, vel verisimiliter sunt denegaturi. Etiam, ait Menander, ab antiquo in more apud plerosq; Principes positum fuisse, post magnos Legatos mitti alios minores; quib9 non is cultus qui magnis exhibetur. Ita nimirum abeuntibus Legatis, parmanẽt Agẽtes, Residentes. Fit tamen ut Princeps simul habeat & illustrem Legatum & Agentem, quasi procurantẽ res levioris ponderis. Interea ut etiam ea quæ maxime expetuntur parum sollicitari videantur, Agẽti committuntur; dum Legatus eorum quasi nescius incuriusve. Qui vero à potente Principe ad provinciales ac subditos, imo ad seditiosos, perduelles, prædones ac piratas mitti solent, *Commissarii* dicuntur. Etenim hi omnes tamquã subditi sunt; obnoxii, licet imperio se exemerint; vi solummodo aut scelere, juris sui facti. Proprie autem, qui ad rebelles, seditiosos factiosos eunt, *Denuntiatores* dici possunt, tamquam imperiũ usur-

usurpent. Et quemadmodū domino in servos, patri in liberos fugitivos perpetuo jus & auctoritas salva manet; sic Principi in illos, qui subesse ac parere cum debeant, detrectant. Ac licet vel sua industria, vel auxilio aliorum Principum (quorum fortassis è re sit vicinum civili dissensione occupari atq; extenuari) in libertatem ac securitatē sese ad tempus vindicarint, jurejurando tamen nequaquam solvuntur, neq; subditorū conditioni eximuntur: nisi forte temporum ac Principum successio, potentiæ item ac fortunæ magnitudo, pristinū statū adeo controversum reddidisset, ut vis in jus construi posset, jamq; de memoria hominum, nec non de auctoritate Principis sui triumpharent. Qui à subditis ad Principem veniunt, *Deputati*, non Legati sunt, quia ei pares haberi nequeunt. Videtur autem Principi par Legatus, liber & exemptus à civilibus ejus constitutionibus, decretis, edictis.

Sunt & alii, atq; alio nomine, quam Legati peregre, qui scilicet alicujus successionis, sive hereditatis, aut dignitatis adeundæ, aliquando religionis, conjugii, mercaturæ, exilii, propriive delicti prætextu absunt: & absunt quidem, ut tutius certiusve speculentur, eaq; explorent, quæ alioqui inaccessibilia, impenetrabilia.

bilia. Hi interdum, ut securius voti reddantur compotes, in stipendia, imo domum illiꝰ veniunt, quem sic observant: prorsus ut familiariter noceant, nimis familiariter admissi. Sed hujusmodi occulti *Negotiatores* licet publica peregre agant, à Caducei dignitate alieni sunt. Nisi fortassis nonnulli, re jam ob quam venerant explorata, se legatos esse profiteri possint. Quod sibi jussu Ludovici XI Regis Galliarũ accidisse, scribit Gaguinꝰ.

Nuntius quodque aliquid Legationis præse ferre & usurpare videtur: à nuntiando dictus, quasi minore pompa & splendore ad minora missus. Hodie ea vocis antonomasia indigitantur fere Oratores Romani Pontificis. Peculiarem deniq; olim appellationẽ & functionem habuerunt Legati Augustales, Legati Proconsulares, Prætorii, Tribunitii, Expeditionis, Legionum, Provinciales, Præsidiales: de quibꝰ ex variis legum & historiarum monumentis, meminerunt VVolffgangus Laziꝰ & Elbertus Leoninus; sed parum pro nostro instituto.

DISSERT. III.

Dignitas.

At vero inter omnia Reipub. munia, quæ sane multa & diffusa sunt, unum Legati, & officii necessitate, & rerum amplitudine, & dignitatis splendore excel-

excellit: cui excipiẽdo nõ nisi dite pectus sustinendo non nisi magnus animus par est. Vir, inquam, qui consilio prudens, annis maturus, sermone facundus sit: qui caput conferre etiam cum exteris, æmulis, hostibus valeat: qui Regis sui majestatem, populi decus, patriæ laudem indolemque unus digne repræsentet: ac majorem illam persona sua personam. Sane Principis imago Legatus est & principali igitur honore censendus, qui dicit omnia, agitq; tamquam ipse summus sit: quippe sacrosancta præditus potestate. Sceptrum & caduceũ compone, Jovem Mercuriumq; & Legati dignitatem intelliges. Sed grande onus nobilis hic honos trahit: opusque plenum periculose aleæ. Solus n. proficiscitur Legatus, ad patriam sibi incognitam; alijs vero, quibuscum acturus est, intime perspectam. Dignitatem muneris intellexit Cyrus: quippe imperatoriis à prima ætate artibus instituendum eum duxit, qui Legatione fungi deberet. Quod si Principes & Reges non inaniter *Di terræ* appellantur; divinitas quædam est hæc dignitas: qua sine, Chaos illud Ovidianum sæpius recurrat; gravique bello atq; innocentum sanguine mercandum foret, quod amicis pactionibus impetretur. Et Legationum quidem

dem dignitas elucet, cum non solum apud Ethnicos.

Irim de cœlo misit Saturnia Juno.

&

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis.

Sed primꝰ ille Motor, salutis nostræ conditor & redemptor, multifariam Legatione functus est, dum humana carne vestitus, homines, servos tenebrarum, adoptavit & adscivit in filios lucis: & sicut mandatum accepit à Patre, sic fecit. Dein, fuit homo missus à Deo, quo inter natos mulierum, non surrexit major. Ipsi Moyses & Prophetæ, quid nisi voluntatis ac præscientiæ divinæ præcones & præcursores extitere, Evangeliũ nunciaturi universæ Creaturæ? Et, *Pro Christo Legatione fungimur*, ait Apostolus. Denique numquid divini illi spiritus censeantur esse Dei emissitii, dum indies cujusque conscientiã tacitis hortatibus commonent & commovent, nec justum diu dolore, neq; improbum respirare sinunt? Inde vox Angelus ab Græco Ἄγγελος idẽ significat, quod nuntius. Ideoq; id nõ naturæ, sed officii nomẽ esse volunt Tertullianus & Augustinus. Satan quoque transfiguratꝰ & missus est non semel, ut colaphizaret, & sancte piorum instituta turbaret, ut tentaret Job, & malum suũ comederet Eva. Sic pseudo prophetæ ab

Tene-

Tenebrarum principe, instinctus ac mãdati divini mentito afflamine, zizánia spargunt, melioremq; frugẽ suffocant in semine. Numquid etiam Sibyllæ enthusiasmo agitatæ, æternæ voluntatis interpretes extitere? Et ubi neq; sãctitas Scripturarum, neq; Magistratuum decreta, neq; Theologorũ hortamenta cohibendæ mortalium nequitiæ sufficiunt; quoties cometæ, terræ motus, spectra quædã infausta atq; Omnipotentis Dextræ ferulam mortalibus portenti ostendunt? Nonne astra, stellæ, magnaq; illa luminaria, influentiis suis, velut múta missione ac repræsentatione fungi conspiciũtur, stolidosq; homines in optimi ac benefici Conservatoris cognitionem, amorẽ & reverentiã, præstantia sua ducere?

DISSERT. IV.

Necessitas.

EX intervallo occurrunt negotia vel oriũtur, quæ commode nisi per Legatos expediri nequeant. Cujusmodi sunt quæ cum absentibus agenda. Nam litterarũ ministerio cuncta committere, prolixum est; earum fidei, periculosũ. Quædam enim calamo peragi non possunt, quædam non debent. Non possunt, quæ perplexa sunt, quæ exploranda magis, quam tractanda, quæ mutuo & præsenti colloquio constant. Non debent, quæ

arcana ſunt, publicumq; fugiunt arbitrium. Jam vero in aliorum manus, imo hoſtium, inſidere quæ ſcribũtur poſſunt, atq; adeo intercipi: ſic revelari poſſunt, quæ neque negare deinde, neq; defendere jure liceat. Et pone ceſſare pericula hæc omnia: litteræ tamen, ut mittuntur, litteræ ſunt, loquentis ſermone inferiores ac mutæ; ſi res forte vel ſiniſtre intellecta, vel indole ſua anceps, ex tempore ac pæne ſine tempore debeat ingenio ac ſolertia expediri. Aliæ ſubnaſci negotiorum difficultates ſolent; quæ niſi lingua adſit, nec tractari poſſũt, nec terminari. Eſt igitur ubi audire Princeps malit, quam legi; ſed ubi non ſuo ore, tamquam ſuo, loquatur. Vicaria velut verba ſunt, & plenùm majeſtatis pondus ſervant. Fons rivum mittit, ſed quaſi aquam non mutet: Princeps Legatum, ſed tamquam adſit, ubi adeſſe, neque tutum ſemper, neque decorum, neque promptum eſt. Arce aut carcere diademata non includimus: verum enim vero evagari per aliena regna provinciaſq; Majeſtas non patitur. Colloqui, ſæpe, collidi eſt. Et ſcimus quam facili attritu ignis proſiliat; & (ut habent magni illi ſpiritus, tum quod prætendant, tum quod præſumant plurimum) quam levi verbo indignatio, ira, bellum procuda-

tur.

tur. Sane & honoris tituli,& cærimoniarum formulæ(punctos vocāt)in discep tationē venient: atq; hinc mox controversiarū, de finibus,antiquis possessionibus,promissis,injuriis,campus aperietur:

——— Omnisque potestas.
Impatiens consortis erit. ———

Consortis,inquā,&congressionis,& paritatis.Deniq; in religionis negotio tam facile altercari diffidentes Principū animi solent,quam placari difficulter.Invisa quasi omnibus libertas sermonis,& amara veritas est, etiam cum arte tegitur & linitur.Plus Legatis concessum est.Et hi tamen si commissas querimonias aut quæstiones exponāt,licet blandi utcūq; aut suaviloqui; sinistrum sæpe affectum audientis concitant Quāvis alioqui minus etiam lædant, quæ per internuntiū, ac velut per interpretē,qui nil suū promit vel interponit,excipiuntur. Quod si ipsi jam Principes conveniant & colloquātur,quomodo præsentes forte in os redargutiones,derisiones, exprobrationes,minas æquo animo ferent?Fieri etiā vix poterit, quin Principum utrimque familiares & asseclæ,dum lingua , veste, moribus,splendore à se invicem dissentiunt, in contradictiones ac derisiones labantur.Inconsultum autem,ubi Majestatis negotium atque de Principum & exte-

exterorũ existimatione agitur, jocis aut reprehensioni aliquid patere. Constat itaq;, quam cacoëthes istud extra provincias suas peregrinandi, gravi jactura per externos Principes mulctari possit. Nimirum, si non eamdem illi libertatẽ concesserint recedendi, quam dederant accedendi: & si se jam nactos arbitrentur, commodam, & citra sanguinẽ, occasionem exigendæ cujuspiam talionis, restitutionis, ditionisve Didicisset & docuisset id forsan gratissimæ recordationis Imperator invictissimus Carolus V. dum ad Gandenses suos properans, jam Parisiis se stiterat, & quidem apud Regẽ, quem & ipsũm Hispania diu hospitem observarat; ni cœlestis favor fortunam animumq; Regis refrenasset: attamen in decus & exemplũ vere regiæ integritatis. Profecto credibile est, etiam stellas, extra sphæram suam si moverẽtur, quidquid habent lucis atq; virtutis, protinus amissuras. Dum Burgundiæ & Brabantiæ Dux Carolus Audax, & Rex Galliæ Ludovicus XI. ad collocutionem, pacificationis ergo, convenirent Peronæ, neque hic revocasset suos legatos, ad fovendã atq; concitandam seditionem Leodium prius emissos; evenit, ut, motu inde oborto, dum existimaret Dux se ludificari, Ludovic9 in gravissimũ vitæ & fortunarum

rum discrimen lapsus sit: adeo quidem, ut quidquid Dux voluerit, consentire & promittere Rex debuerit; atque etiam ad compescendos, imo exurendos Leodios, suppetias præsens ferre, regioque exercitu comitari cogeretur.

Denique si Legationum necessitatem ab origine investigemus; verisimile fuerit, earum usum à prima communione hominum cepisse. Itaque quod homini loquela, id Reipublicæ Legatio præstat, quoties exteri super bello, pace, induciis, societate, affinitatibus, commeatibus, commerciis, sexcentisq; id genus, conveniendi aut consulendi sunt.

DISSERT. V.

Electio.

A Principe, salus omnium; à Legato, ipse quasi Princeps pendet: talem facturus statum suum, famam, nomē apud exteros, qualem rerum consiliorumque suorum interpretem elegerit. Tam magnum igitur, imo tam sacrum prostitui munus dicam, si promiscue aut indiscriminatim cuilibet committatur. Ut mores Europæ sunt, huc quoque corruptela penetrat, & damnosa est. Alius fortassis coëmpto subdole suffragiose obtrudit aut insinuat: alius opportune, importune, per fas & nefas dignitatem sollicita-

tat & captat, neq; modum ambitioni ponit neque metam. Breviter: plures viæ sunt, non omnes rectæ. Alios affinitas commendat, alios amicitia per pecuniam contracta, alios alius favor. Inde fit, quod forte non minus sæpe Legatio viro, quam vir Legationi detur. Sed, nec viro. Hic Paulo IV. Pontifici error adscribitur: qui cum consanguineum suũ fungi in Galliis Legatione vellet, isque seipsum hujusmodi oneri imparem agnosceret; Acquiesce, inquit: ecquis enim, te & me excepto, ineptitudinem tuam novit? Sed quis non rideat frenos aureos jubamq; leoniam in ovino vertice? Virum puta, quẽ à virtute possis nominare: & quem melior natura, mens, conditio, doctrina, experientia honestãt nec non rectus ille continuusque ab adolescentia vitæ tenor. Non omnes merentur hunc honorem, qui petũt, nec petunt omnes qui merentur. Quærendus qui mereatur; non in Platonis civitate aut Mori utopia, (ubi Ideas, & supra hominem homines, virosq; nusquã visos invenias) sed inter illos à quibus cũ nihil humani alienũ sit, ad perfectionis tamẽ & sapientiæ laudẽ propiꝰ accedũt ipsaque vitia majoribus virtutibus norunt integere.

Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille,
Qui minimis urgetur. ——— Prin-

Princeps quidē Legatum suum honore & favore etiam apud exteros extollere potest, non itē facere ut dexteritate, industria, experientia, judicio, sapientia ibidem prævaleat: dum ne easce quidē facultates pro lubitu sibi adsciscet si non habuerit. Assumendus igitur, & præferēdus est universis qui aptissimꝰ est; & quidem ultro, atq; etiam hortatu, si opus sit Principis. Neq; enim ulla huic auctoritas perire putetur declaratione animi in bonum publicum aut virtutē. De Theodosio canit Claudianus, quod

——— *solus meruit regnare rogatus.*

Quod si de negotio quisq; privato pressim & serio deliberat; videndū ne quod universorum est, in curia aut deseratur, aut levitate præceps feratur. In aula Catholica Regis post orbem conditū maximi, dum nihil temere cuiquam negatur, multorum ambitus mora eluditur. Sed fertur Principem haud ignoti nominis, dum ei modestior quidā merita & obsequia sua Legationi apta insinuaret potius quā obtruderet, dixisse: Quomodo is mea procuraret & promoveret, qui sua sic tepide explicat & commendat? Ab Archelao vas aureū postulabat quidē qui nihil honestius ducebat, quā accipere. Quid Archelaꝰ? ultro obtulit Euripidi & neglectum petitorē intuens, Tu quidē dignus

tuens, Tu quidem dignus es, inquit, qui postules, nec obtineas; hic vero etiam dignus, qui habeat, quamvis non petat. Et præclare Africanus, cum ab eo vetus affectator non impetraret, ut Legatus in Asiam mitteretur; idque ferret moleste; Desine, inquit, mirari: ego jampridem ab eo, cui existimationem meam charã fore arbitror, peto, ut Legationem hanc suscipiat, nec adhuc persuadere possũ. O prudens pulchrumq; responsum; & quo non minus sibi, quam Reipublicæ Scipio consuluit! Utinam Principes omnes! qui si fortassis damna aut incommoda nulla timent è negotio; videant ne experiantur stoliditate Legati, quod gemere aut pudere oporteat. Prona in pejus hominum judicia sunt! putent omnes, aut viros mittenti, aut eligenti judicium deesse, si quem indignum tam præclaro munere videant: quorum alterum infelicitatis, alterum desipientiæ censeatur. Ad damna redeo, & hoc inculco: male fieri, quidquid à nõ idoneo fit. Æschines aliquando de ejusmodi Legatis pronunciasse dicitur: Auguror civitatẽ nostram nihil impetraturam eorũ quæ postulat: postulat enim per eos, qui ne domi quidem vitam suam commode instituere potuere. Quare eligẽdi sunt apti: inepti negligẽdi. Quis enim, nutante vel

te vel affecta valetudine, expertū ac peritum medicum rejiciat, & circulatoris circumforanei pollicitationibus saluté credat, qui capitali sua inscitia officiose sit necaturus? Quis causæ suæ utilem patronū respuat & ad cujuspiam gratiam substituat prævaricatoré, qui etiam adversario fraudulenter colludat? Quis diversorium ex eo honestum & commodū fore conjiciat, quod caupo pertranseuntem sæpius salutarit? Si ullo in munere, in hoc certe Legationum

Virtute ambire oportet, non Fautoribus:
Sat fautorū habet semper, qui recte facit:
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.

Prorsus qui dignitatem solo mediuntur emolumento, &

——— *quos gratis pœnitet esse probos;*

homines perditi, pigri, & alieno se magis patrocinio, quam suo merito ingerétes, arcendi sunt, qui angustia rei familiaris quasi ex naufragio ad magistratuū scopulos hærere, atq; Reipubl dispendio emergendi cupiditatem explere satagunt, magis arcendi. Et quamvis, proverbiali dogmate, vacuæ manus temeraria videatur petitio; & sæpe prior, qui potior ad dandum: perniciosum tamē foret & pudendum, Legationis munus amplissimum quæstui, velut sub auctione, exponi. Etenim quod magno emitur, non

non prostat gratis; nemo potestatem scelere quæsitam bonis artibus exercuit.

Præterea in Legati electione requiritur, ut sit scopi in quem collineantur cōsilia intelligens, & modi quo collineandum. Surdo similis absurdus. Hinc apte eliguntur Legati Jurisperiti, quoties super legum sanctione controversiisque disceptandum aut decernendum; ubi sine lege loqui, pudor vel periculum foret. Si super successionibꝰ quidpiam statuendum sit; non illi utiliter mittentur, qui graduum affinitatis atq; hereditatis ercifcundæ hactenus incurii aut imperiti fuerint, & librorum coopercula vix umquam tetigerint. Ad sedandam seditionē, importune atq; infeliciter, opinor iret homo sedentarius, vel academicus Doctor, qui professionis suæ caveam numquam egressus esset: sed qui negotio sibiq; similis dissimilisq; apparere; qui solerti ingenio objectionibus quibꝰ vis occurrere & respondere; neq; solū quæ vera sunt, ratione, sed quæ falsa fuerint, opinione ac verisimilitudine probare ac defendere possit. Ut vindicetur ab errore Religio, vel ut ea genti instilletur; non commode assumetur quispiam trivialis aut laicus, quem intima mysteria fugiant. Tum super insidiis periculisve militari consilio depulsandis, aut etiam

jam ſtruendis, nō is quidē aptus utilisve erit, cujus omnes virtutes togatus solū Magiſtrātus norit, aut quē hiſtorica solū Thalia ſtrenuum diſertumq; fecerit; ſed qui quid galea, quid haſta ponderet ac valeat, diu & ſerio fuerit expertus; quem queMars ipſe ſæpius viderit patientē pulverit atq; ſolis. Legatum eligi velim, qui nō modo præclariſſimè ſentire ac dicere ſed etiam paria præſtare, dum resexegerit, eodem ſpiritu norit, audeatq;. Alioqui maxima, licet vimentis, ingenio præſtantisſimo præditus fuerit; non magis proderit, quam nndequaq; armatus miles, qui urgēte pugna & diſcrimine, nec firmare pedē, neq; evaginare gladiū poſſit. Periculoſæ Legationi ineptos arbitror prorſus, melancholicos, qui ſemper hærent, ſemper hebent; quorum nimiū dubitare, deliتare & rem perdere eſt. Nec minus reprobandi ſunt ignei animi, qui rerum fines tantum ſpectānt, nec quibus mediis perveniendum ſit inquirūt: ſimiles Floriano illi fatuo, qui juſſo grandem lignorum ſtruem amovere, ſummo labore & conamine inferiora evellere niſus eſt, ratus difficillima penſi parte abſoluta faciliorem fore reliquam; aſt ordine perturbato, moleſtia crevit.

E re quoq; fuerit, eum qui ad Legationem eligendus eſt, etiam alias Reipublicæ partes ac functiones adminiſtraſſe,

neq; hic tyrociniũ facere, tamquam in dolio, quod ajunt, figulinam auspicari. Quomodo enim, qui in Aula atq; Republ. novitius, id officii genus facile administret, in quo etiam versatissimis & versutissimis cavendũ de lapsu & errore? Experientia certissima ac fidelissima præceptrix est: utq; sapientibus & senioribus ministra, sic juvenibus & ignorantibus sæpe magistra. Apud Gallos Henricus IV. Rex vere Magnus, cuidam Legationem ambienti, qui tamen & alias, sed non pro voto, ablegatus fuerat, subridendo dixisse fertur: Inauspicatus est medicus, qui enecando discit mederi; nimioq; constat experiẽtia, quæ perdẽdo conatur prodesse: & nuper, inquit, quæ susceperas mandata, finivisti ea satisfactione, qua plerumq; solent Legationes ambitæ. Inest rebus magnis, etiam multum expetitis, operosi atq; horridi aliquid, ubi fueris adeptꝰ. Sic ille primo errore scire poterat, munus nõ satis sibi notũ, non ambiendum, si satis notꝰ ipse sibi extitisset. Et certe, si quæ dignitas, illa Legationis plurimũ allectat & blanditur; quia Principem repræsentare, maxima negotia tractare, præmia sperare concedit. Et tamen nisi quem sua industria & facultate ac propemodum fortuna fretũ & confisum, Principis & Pa-

triæ amor, vel gloriæ ardor, aut quid nanius eo protruserit, equidem non video quid induxerit ad ambiendum. Idem Henricus Rex, paulo ante obitum illum vere tragicum profitebatur, se jam demum callere, quid Regnare esset: neque id aliunde didicisse, quam ex Magno suo Libro: Experientiam innuens. Ceterum hoc ipsum Legationis munus Legatos maxime erudit & instruit: ut adamas non nisi adamante politur, pretiumque & decus non minus mutuatur, quam habet.

Sed reperire est ingenia, quæ in exiguis negotiis excellunt admodum, in grandib9 languent, neque sufficiunt: ut mures & minutula animalcula, in angustiis mobilitate prævalent, ubi flexu eludant & anfractus habeant suffragia infirmitatis suæ; in amplitudine, cursu & viribus animoque destituuntur. Non profecto omne quod mens aut manus versat, ferunt humeri. Et ingentior quam par est moles, sibi ipsi gravis est, subjectumque opus obruit. Rursus, multi dum ex alto despiciunt, vertigine corripiuntur: & quasi propria iis in plano statio sit, præcipitia horrent, quamvis neutiquam vicina iis sint. Multi in sublimi constituti, alii atque aliter apparent quam sunt. Sic Athenienses, dum Minervæ caput affabre sculpi atque in eminenti loco collocari vellent, Phidiæ & Alcame-

ni peritisſimis ſtatuariis id injunxerunt. Opere autem per quemque eorum abſoluto, dum illud Phidiæ imperitioribus videretur rudi arte eſſe confectum, iſtud vero Alcamenis, delicatisſime politum, ideoq; ſuffragia omnium mereretur; utrumq; caput ſuper columna, unde conſpici oporteret, elevatum eſt. Tum vero illud Phidiæ, ſic ad vivum accedere videbatur, ut nil niſi loquela motusq; requireretur: alterum verò Alcamenis, jam ſibi omniumq; opinioni prorſus diſſimile, nec niſi globus male dolatus apparebat: omnemque illam elegantiam admirationemque loci mutatio, & intercapedo alternatim ſubtraxerat, auxeratque. Sic multi, quos parvi magnos; magni, parvos eſſe, Magiſtratus docuerunt. Nimirum Magiſtratus virum arguit, & uniuſcujusque, qui electus & evectus fuerit, indolem, induſtriam, prudentiam manifeſtat: adeo ut ſi quid in eo latuerit vitii vel virtutis, exploretur hac cote, velut Lydio lapide. Neque enim cogitandum eſt, dignitates hominum vitia minuere, aut tollere: attollunt non raro, ubi propenſioni occaſio ſervit: aut certe quæ non producunt, produnt ſcelera dignitates. Et quæ prius incognita atque emortua apud privatum latebant, nunc in patulum altius ſublata, ſingulis ſaltibus & ſubſultibus notantur.

DIS-

Dissert. VI.

Fama.

PRoximum est, ut secundo omnium rumore vixerit Legatus, de quo vel ipsa Fama mentiri vereatur. Quamvis enim illa, etiam bonis interdũ infesta & iniqua,

Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veri.

Veteri tamẽ dicto, non omnino de nihilo est quod populari murmure circumfertur. Neque vero virtus tantum, sed virtutis opinio (à qua maxime dependet auctoritas) requiritur in Legato. Isque hic bonus erit, quem sciunt omnes, quam bonus sit fideique bonæ. Qui sibi vivit, sola conscientiæ fructum virtutis capiat: qui Patriæ & Principi, ad omnes partes bene audiendi excitari debet. Etenim conditio omnium, ut cum Cicerone dicam, qui ad Rempub. accedunt, non veritate solum, sed etiam fama nititur. Proinde Spartani eorum qui ad publica munia adspirabant, proclamari volebant nomina; ut siquis nævus aut macula lateret, in conspectum veniret, judicium de moribus & vita Petitoris populo ferente. Famæ igitur calculum explorabit Princeps, ut Legatum eligat: dicant omnes probum esse quem eliget, ut omnia virtuti, nihil gratiæ dedisse videatur. Julius Cæsar Pompejam uxorem,

quod ſiniſtro laboraret rumore incontinentiæ conjugalis,quaſi cumClodio familiarius egiſſet, repudiavit. Poſt ubi citatus teſtimonium dicere juberetur, negavit ſe quidquã mali de conjugẽ aut Clodio exploratum habere. Mox ubi repudiationis cauſam quærerent judices; Oportet, inquit,uxorem Cæſaris, non ſolum ſcelere vacare, ſed & ſceleris ſuſpicione. *Quaſi* interdum non magis vitia ipſa, quam vitiorum ſola opinio offendat. Cohærent inter ſe virtutes, ut in catenis anſæ: quarum quælibet,licet ſuos terminos ab aliis diſtinctos habeat,ex connectione tamen catena efficitur, quæ mox diſſolvitur una omnium diſrupta. Sic qui turpitudinem ſemel admiſit,nequioris ſæpe animi fit reus quia Bonum, inquiunt Philoſophi,non niſi integra perfectione elucet conſtatque; Malum autem,vel ex minimo defectu.

Ejusmodi famam Legatus adferet,integram,bonam. Augebit vero, mediocrem potius conſervando, quam ſubito ſummã ambiendo.

Crevit occulto velut arbor ævo ———
Fama Metelli.

Quis torrentem perenni fluvio præclariorem judicet ex eo, quod illius repentinũ impetum,quam hujus lenem fluxum homines magis admirentur atq; formident?

Non

Non profecto virtutis fama ante virtutem quærenda est: sed ipsa gloria virtuti comes aut pedissequa est. Quid? sæpe non minus periculum à magna fama, quam à mala: nimiaque famæ fames, interdum ipsum gloriæ fructum exedit & absumit. Deinde Legatus merita & obsequia sua magis rebus ipsis atque aliorum encomio Principi insinuet, quam sua commemoratione, aut exactione mercedis, debitoribus semper odiosa. Quin potius industriæ suæ ac benignioris fortunæ laudem Principi suo tribuat. Sic extra invidiam, non extra gloriam erit: imo hæc ipsa certius eluctabitur; ut solent calidius erumpere, quæ concludi aut constringi negant. Novi ego, Aulæ Ministros magnis beneficiis, in remunerationem meritorum, affectos fuisse ab iis ipsis Principibus, qui, nisi rogati atq; importunitate pæne attriti, nil dare consueverant; cum tamen ii qui ejusmodi præmiis afficiebantur, nil unquam postulassent. Ut vero Legatus quam optime audiat & mereatur; semper quæ præclariora sunt, animo proponat. Sic sublimium ac magnarum rerum meditatione detentus animus, quamvis id quod sibi proponit protinus non consequatur; assequendi tamen desiderio dum tenetur, multis molestiis careat necesse est. Dum enim in rei

pulchræ consecutionem affectu rapitur; fit, ut quibus ignavi præmuntur tædiis, ne sentiat quidem. Generose Mamertinus: Non potest quidquam abjectū aut humile cogitare, qui scit de se semper aliquid loquendum & exspectandum.

DISSERT. VII.

Sacramentum.

AD Legationis munus quamvis nemo evehetur, nisi aptissimus; attamen in fidem & obsequium Principis sui jurabit Legatus. Sic geminus erit ad probitatem stimulus, & duplex vinculum. Nam honore auctus, & sacramento adstrictus, non muneri tantum, sed & conscientiæ; non Principi tantum, sed & Deo satisfaciet: quèm utrumq;, si deliquerit, contempsisse videbitur. Eritque Principi occasio gravius in eum animadvertendi, si deliquerit, ac jurarit perjuraturus. Ipsi quoque Legato promptior probabiliorque excusatio, si quid amici, affines, populares, famulive gratia vel obsequio illicite extorquere contenderint. Nullum, teste Cicerone, vinculum ad obstringendam fidem, jurejurando arctius, vel esse, vel haberi potest.

DISSERT. VIII.

Fides.

INter eas vero dotes & conditiones quæ in Regio Oratore laudantur aut requiruntur

runtur, eminet Fides præstanda Principi; qua sine, cetera Legationis ornamenta atque instrumenta obsint potius, quam prosint. Hæc fundus & velut gluten est actionum & negotiorum omnium,

Quâ sine non tellus pacem, non æquora norũt
Justitiæ consors, tacitumque in pectore numen.

Numen, ut sic dicam, quo præcipue sacramentum Legati refertur, & continetur. Unde si vacillet hoc fulcrum, munus ipsum superbe licet atq; industriè instructũ, subvertatur ac ruat; certe periclitetur necessum est. Quorsum Principi fiant promissa, si fluxa, & nisi firma ac sincera? quorsum verba, ni vera? si rebus vidua? Fidii simulacrum & mysterium vide. Tres una in imagine imagines erant (Sabinis idolum) viri mulieris, pueri. Vir Honorem notabat, mulier, dexteris complicatis, Veritatem; puer Amorem, sed medius, & sub hoc nexu velut filius utriusque. Polite & prudenter. Grandis enim honor est, quẽ Legatus sustinet: sed ille dum Veritati jungitur, Fidem repræsentat. Ex hoc deinde nexu Amor nascitur: amor Principis erga Legatũ, amor Legati erga Principem, amor utriusque erga Rempublicam. Inprimis itaque fide Legati opus est, aut Legatio suo fructu, si non nomine, destituatur: Veritate opus & candore, aut esse fides non potest. Comparationem si admittis, linguæ

 malis

malis quam fide Legatum carere: quippe minori vitio, aut nihil aut ineptè apud exteros dicturus est, quam improbe aut perverse acturus. Lacæna quædam cum venũ exponeretur, & interrogata ex more esset, Quid sciret? Fida, inquit, esse. Mulier profecto, præcipuam Legati virtutem, velut oraculo aut icone exhibuit. Integritatis sic quidem pectus eruditissimum est: candor doctrinam omnem & facundiam referat & claudit. Argutum Ciceronis dictum huc facit. Nam objiciente illi Metello: Plures testimonio peremisti, quàm patrocinio servasti. Nempe, inquit, plus mihi fidei quam eloquentiæ est. Legatus igitur si fidem negligat, rudis, infans, vilis erit, & honorem tandem cum infamia & infortunio commutabit. Sed anne satis vapulat, quem Annales & Historiæ castigant? Constat in magnas conjectum curas Galliæ Regem, occulta Antonii Pii Legati sui apud Pontificem prævaricatione ac perfidia. Agebatur de Ducatu Ferrariensi: quem Rex Alphonso Estensi cognato suo asserebat. Legatus contra niti, & hoc subdole agere, ut in ditionem Pontificis provincia tam luculenta veniret. Publicum negotium videbatur, & privatum erat; sibi, non Regi, Legatus studebat: quippe toparchiam Carpi, cujus dimidium duntaxat

erat sub Alphonso possidebat, totam sperabat è spolio, si provincia Pontifex poti-retur; at periclitabatur etiam de dimidio, si Estensis prævaluisset; uti interdum contingit prædia & possessiones vicinorum, facultatibus potentioris, velut jure alluvionis, accrescere. Sic etiam missus à Pontifice Leodium Nuntius, ut sacris censuris discordias inter Episcopum plebemque natas componeret; cum Urbs & Ditio placuissent, inhiare ipse ausus est, utq; ambitionis consilia promoveret, auxit difficultates, quas placatum venerat. Pax inter Ludovicum XI. Galliæ Regem & Carolum Burgundiæ Ducem lætis conditionibus coaluerat; & quia infida fide Legatum Regni Cancellarius egit, nomen suum apud posteros labefactavit. Infida inquam: nam cum alere & stabilire concordiam deberet, evertere conatus est: Carolum namq; in pacta alioqui facilem, & pæne incautū, subdole monuit, ne temere Regi, ad fallendum nato, citra jusjurandum crederet; militem, nisi prius receptis, quæ Rex promiserat, oppidis, non dimitteret. Avaritiam Legati hujus plerique accusant: quia enim utilius sibi bellum censuit, hostis pacis fuit; & ne rebus forte tranquillis, Regiæ obnoxius censuræ fieret qui turbatis creverat, & requireretur, tempestatem fo-

vit. Legimus profecto, rebus Galliæ plurimum sæpe obfuisse & decessisse, quia ii qui sanctioribus consiliis intererant, adversariis clam singula suggererent. è contra Venetorum Senatum secretorum magis observantem tenacemque extitisse; adeo quidem, ut dum triremium præfectus absens capitis damnatus esset, (ob expeditionem quamdam in gratiam Turci omissam vel commissam) à nullo præmonitus fuerit, ut sibi consuleret; quamvis plures consanguineos interSenatores haberet atque octo menses intercidèrent, priusquam, licet sæpius vocatus, reverteretur. Sed scribit quidam, sententiam executioni fuisse mandatam, non adeo quia constaret de perfidia aut delicto, quam ut dignitatem hanc acciperet alter; & simul Fiscus, centena aliquot aureorū m llia, quibus Respublica, si non egeret, tamen frueretur. Gravi autem perfidiæ stigmate Metrodorus inustus fuit. Quia enim suis diffidebat viribus Mithridates, jungere alienas studuit, & Legatum hunc ex familiaribus suis, ad Armeniæ Regem Tigranem mittit, belli-fœdus ac socia arma petiturum. Abit ille, sed illibens: Legationem exponit, neque urget. Tigrani quoque periculosum videbatur, tam potentes hostes, Martisque populum Marte lacessere: tutiusque puta-

vit his amicis, quam inimicis uti. Itaque sententiam ipsius Metrodori explorans; Consilia, inquit, Regis tui video, nunc tua requiro. Suades hoc fœdus, an dissuades? Respondit ille; Publice quidem, atque ut Legatus, suadeo; privatim vero, ut Metrodorus, dissuadeo. Perfide ac perverse: licet hoc bellum patriæ ac genti suæ grave, periculosum, exitiosum fore præviderет. Nec enim ad Tigranem consiliarius, sed Legatus iverat, qui jam adversus Regem suũ Legatione fungi videbatur. Olim gravissimam incurrit pœnam Antiphon Atheniensis, quia perfido consilio res Lacedæmoniorum, ad quos Orator missus erat, juvit. Domus ejus solo æquata est, gens familiaque partim supplicio tradita, partim perpetua infamia notata. O quanto igitur melius, fidem, ut decet, colere, dare exemplum, quod ad publicum decus, nõ ad privatum lucrum excitet! Fabricius Legatus apud Pyrrhum, neq; blanditias Regis, neque irritamenta moratus est aut æstimavit: munera quoque honoris causa oblata respuit, & reliquit testimonia animi despectoris rerum, quibus imbecilli potissimũ subruuntur. Attamen cum Nicias, Pyrrhi sive familiaris sive medicus, perfidam operã Fabricio obtulisset, & immedicabile juxta ac inevitabile toxicum in exitiũ ca-

putque Regis spopondisset; Fabricio au-ctore, per Senatum proditor vinctus missus est ipsi Pyrrho: qui admirans hinc hostis æquitatem isthinc iniquitatem domestici insidiatoris, illinc Fabriciani animi magnitudinem exclamasse fertur: Hic est Fabricius ille, qui difficilius ab honesto, quam sol à cursu dimoveatur! Litteræ autem Pyrrho missæ sunt, hoc fere tenore: (quamvis exempli forte pulchritudine hic varient Historici:) Ad nos sponte venit, quem modo remittimus reluctantem, Nicias tuus, postulans præmium tunc demum persolvi, ubi te interfecisset. Sed nos sceleſtæ petitioni tantum abest annuerimus, ut eccum obsistentes, submittamus hominem cognitioni ac censuræ ejus quē potissimum offendit. Te namque salvum atque superstitem volumus, ut existat quo cum potentioribus animis armisque contendamus. Animadvertent hic Legati, quá aliquando intutum sit fidere etiam iis, quos enutriunt aut secum ducunt, qui forte, vel minus vel nimium benigne habiti, vel parum sani, suos heros cum Plauto conqueri cogunt:

Quot servos, totidem habemus hostes. —

Comes Campobachius à suis proscriptus & omnibus bonis exutus, dein à Carolo Audace captus fuit: & hic cataphractis

suis

ſuis mox eum præfecit, & quadraginta aureorum millia eidem numeravit, ut novum equitatum per Italiam cogeret. Abit ille, & Simonem Papienſem, Regis Ludovici medicum conveniens, pollicetur, ſe ſimul atque futurus eſſet ad exercitum, vel interfecturum eſſe Carolum, vel captivum adducturum Regi, dummodo viginti aureorum millia dono acciperet, & ditionem quamdam in Galliis, patrato facinore. In eamdem prorſus ſententiam loquebatur Regis apud Pedemontanos Legato. Rex autem perfidiam nefarii proditoris deteſtatus, forte etiam ſuſpectam habens (ſolent nimirum animi ingenioſi, & qui ambitionis inquietudini ſubjacent, ſuſpicionum ictibus metuſque procellis ilico pulſari & fluctuare) per Contæum Legatum prolixe & candide Carolo omnia aperit. Carolus autem aliorſum id trahens, judicabat, quod ſi revera iſtud ageretur, Regē non ſibi denunciaturum. Ideoque quaſi fortitudinem ſui præfecti magis æſtimaret vel ingratitudinem beneficiorum cumulo obruere atque corrigere moliretur; plus ei, quam alias umquam, auctoritatis tribuit. Aſt ille excidium capiti & fortunis benefici patroni ſtruere non deſinebat, donec is apud Helvetios infeliciter pugnans trucidaretur. Quis ſtomachum in ejuſmo-

di perfidũ non evomat, nec patiatur hunc ungue & dente in exemplum discerpi? Augustus Constantius, Christianorum, qui ei ab obsequiis erant, fidem constantiamque exploraturus, finxit hos qui Christianorum nomine & cultu abjurato patriam superstitionem amplecterentur, remansuros apud se loco & honore pristino: eos vero qui recusarent, admonitos voluit, ut regno excederent. Qua denuntiatione dum multi nutarent, multi etiam mutarent (Pseudochristianis nimirum impie idolis sacrificantibus, dum constantiores regionem libentius quam Religionem desererent) Constantius obverso mandato, hos apud se detinuit, gratiaque & dignitate auxit: arundines autem ambitionis aura leviter agitatas protinus exesse jussit, asserens nil magnæ rei tuto credi iis, qui sic infidi, Deo perfidi existerent. Ecquæ porro fides his tribui poterat, qui in ipsa Fide fidem non servabant? Principi imponere non verebitur, quisquis ea quæ Dei sunt, spernere ausus fuerit. Profecto quicunque duabus sic sellis vehi cupiunt, si quando per sudorem aut sanguinem res periculis eximendæ erunt aut stabiliendæ periculis, humi repere, molestiam omnem declinare malent, quam ad ardua dexteram extendere.

Certe, quia etiam blandientium fides adeo

adeo lubrica & obſcura creditur; ſummi aliquando coacti aut commoti ſunt Principes, (& illi quidem acerrimi judicii ingeniique) neglecto altiori ordine, infimæ conditionis ac ſcientiæ homines negotiis intimis & maximis adhibere, atque etiam Legationibus præficere: eos, inquam, non quos ob ingenium ſcientiamque mundus admiraretur, ſed quorum modeſtiam, affectum & integritatē exploratam haberent. Fides quidem Legati anterioribus experimentis Principi perſpecta eſſe debet, non in Legatione primum diſcenda. Imo minora & leviora primum committere & mandare ſolent Principes, ut quid de majoribus ac demum maximis ſperandum aut ſtatuendum ſit, explorato conſtet.

Igitur ſerio, ſincere ſedulo exequatur quæcumque mandata fuerint; à mente & voluntate Principis neutiquam diſcedat qui ut fidus perſiſteret, mandata ſuſcepit. Obedientiam, non ſacrificium volo, dixit Deus. Obſequium exigunt Principes, non arbitrium.

Sed quid ſi illicita judicarit hæc mandata, minuſve utilia; an ſuo igitur arbitrio uti legatus poterit, jubentis decretū præterire, & quaſi inſcitiæ vel impietatis redarguere? Alii dicunt, ſatis eſſe principem velle; id non examinandum, ſed agendum eſſe

esse. Alii inquirunt porro & scrutantur, an recte velit: alioqui male de se, pessim e de Principe suo mereri Legatum, cui, obsequendo, malorum criminum infamiam culpamque affricat. Lubrica quæstio, & quæ suspensos ævi calculos teneat. Qui omnia Principi deferunt; non magnopere honestum an inhonestum sit negotium, justum an injustum, pium an impium, expendant: qui omnia Virtuti, Principem audacter quoque negligant. Suaserim ego, videant Principes, ut quæ mandent licita sint: credant vero Legati, licita esse quæ mandata fuerint. Quæ ambigua, vel minoris etiam culpæ jussa sunt, si ubique remoram fidei vel subversionem injiciant, inutilem Principi Legatum reddant. Forte magis interdum peccat, qui morem non gerit, ut damnum vitet, quam qui gerit & instrumentum noxæ est. Sed ne quid ego tamen hic statuam, qui nihil tam definio, quam delibero: Judices sunto, qui distinguere sacra aut politica auctoritate solent, quanti publica salus sit, & quam non male naviget, qui ut superet tempest. tem, sinuat vela, & obliquo in portu cursu tendit. Ante omnia Religio est: sed cum de Rege & Regno agitur, forte ad tempus ne Religionis quidem ritus singuli impleri possunt; ubi contingat Religionem ipsam pe-

periclitari aut perire una cum regione. Vir numeris omnibus absolutus Legatus sit; sed cum non de opinionibus, sed de oppidis certamen est, cum de bello aut pace agitur, Honestatis rigorem, Veritatis, Pietatis ubique & facile adimplebit? à linea & orbita, ut sic dicam, interdum discedit, qui tamen viæ insistit. Errat qui à via abit: sed non una in Latium pervenire est. Itinerantibus quando obices, lamæ aut fossæ obstant, quis non circuitum, compendium dixerit? Quis non momentanea & particularia dispendia lucro annumeret perpetuã si inde promanet ac stabiliatur salus omnium? Nos stulti rerũ æstimatores improvida nimis cogitatione implicamur, aut extravagamur, etiam ridiculi ubi severi: prorsus tamquam à nobis Princeps, non à Principe ipsi pendeamus, rerum negotiorumque judices magis sumus, quam ministri. Sed solent sic quidem homines aliqui, cum omnia plana esse volunt, facillime labi; cum omnia adipisci contendunt, jacturam incurrere. Falli autem Legatus potest, quando plus conscientiæ suæ, quam scientiæ Principis tribuit. Principi autem constare potest, (sic certe præsumendum) suo Regno & populo, ac pariter Divino cultui profutura fore quæcunque aggredienda aut perpetranda

man-

mandavit. Sciat itaque Legatus, cor Regum, Dei nutu moveri ac dirigi, illius Optimi, Sapientissimi Æquissimi, cujus quoque rationes, deliberationes, decreta maxime obscura sunt, incomprehensibilia judiciis, abscondita ab oculis nostris. Naturam considera: causis secundis ut instrumentis & administris utitur: quæ si debita proportione concurrant & cooperentur, perfectos pulchrosque producit effectus; sin aliter reluctentur aut transmisceantur, turpis atque horribilis figuræ monstra. An vero monstrosi fuerint Legatorum actus & exitus, qui ad Principum suorum mandata nutare, eademque violare aggressi sunt, dixerint Historiæ, quæ scatent exemplis. Meminerit autem Legatus dicti illius antiqui, salubris, quod bonis civibus subditisque crebro inculcatū est: qui obsequii munus Principi suo probare volet, duo sibi ante omnia proponet: Unum, ut statuat, quæ in illum contulerit, in patriam atque in commune bonum sese conferre: Alterum, vivendum sibi esse ad illius imperium, velut ad præscriptum legis ac voluntatis divinæ. Cogitet utrumque qui Legati munus sustinet: sic à fide non recedet. Principis igitur erit statuere ac jubere; Legati, jussa excipere & exequi; licet non tam recta videantur

quam

quam probe directa. Et fidem Legati magna sententia probat, simul & inculcat proverbium sacrum: *Legatus fidelis, sanitas.*

DISSERT. IX.

Excusatio, Coactio.

UT hæc sunt, Legatum agere pulchrum plerisque, nonnullis tamen grave fortassis videatur. Erit qui de suo nolet impendere, erit qui ne quidem poterit; ille avaritiæ, hic inopiæ causa. Erit qui laboré subterfugiet, si longum aut intricatum sit iter; imo qui periculum, si negotiatio, aut turpis, aut iniqua, quæ Legatione continetur. Erit etiam qui grave dicet patriis penatibus abesse, inter alienos, & fortassis insidiatores versari, rebus incertis præfici, vitã exilio similem degere. Alius valetudiné opponet, alius senium, alius aliud. Imperatores quoque Valerianus & Gallienus rescripserunt; Patrem trium incolumium liberorú Legationibus publicis liberari. Ideoq; Marciani responso, cogi potest Legatus, qui legitimam excusationé non habet suamq; Reip. operam malevole conatur subtrahere. Quo jure & more Veneti quoque hodie utuntur: nec absimile olim Platonis dogma fuit. Philippi II. Regis Catholici sententia extat, Pejores non esse consiliarios, qui ad consilium inviti veniunt.

niunt. An huc fecit? Etenim si ad Legationis functionem cogantur aliqui, quia idonei; magis fortasse proderunt, quia coacti, ne pejores inveniantur, quam habiti sint. Alioqui si oblatos Magistratus ac publica munia recusare impune liceat, ab onus, quod honorem, ut umbra solem, comitatur; gravi sæpe incommodo & discrimini Respublica obnoxia jaceat. Eaque ratione Summi Pontifices, etiam excommunicationis fulmine, Legationes suas interdum injunxerunt, ne forte, profanis sacra misceri, eave exercitia languere, aut omnino eliminari contingat, quæ meliorem nostri partem inprimis juvant, curantque. Cum viro hic candido, Heroico, prudente agitur. Si quis itaque imparem se muneri gravissimo noverit; jussus suscipere, recuset aut declinet: si nihil ominus urgeatur, judicio se permittat Principis, moremque gerat. Etenim si succedent mandata, felix erit: si non succedent; minus obnoxius, obsecutus est. Ast hoc tempore, vix Diogenis lucerna invenies recusantem. Et tamen ejus opera uti nolim, qui cogi debet. Etenim, quia invitus, etiam frigide ac remisse facturus est quæ faciet, timendus quoque, si ardua & periculosa negotia sunt. Fieri enim potest, ut qui invidus, infidus fiat; aut certe negotii finem magis spectet, quã

fructum

fructum. Quidquid sit, non sat feliciter succedere quod à nolente extorquetur, Plautinum adagium indicat; Stultitia est, venatum ducere invitos canes. Quæ igitur legitima excusatio fuerit? Si quæ odio vel offensa externi Principis adversus Legatū, dein quæ pietate & justitia nitetur. Odiosus enim Legatus non magis profecerit, quam qui immersus undis, adverso flumine natat; Qui autem contra pietatem aut justitiam mandata suscipit, nec tamen exequitur; bifariam scelestus ac improbus est: in Deum, quod contra conscientiæ dictamen sese negotiis interponat; in Dominum, quod mandati semel suscepti fidem fallat. Et vero si quid communi bono aut honestati adversari Legatus animadverterit, Principi suo suggerere debet; & si nolit ad amussim mandata exequi, nō amplecti pulchrius arbitretur.

Non cogat igitur Princeps, non recuset Legatus. Intelligat ille, se onus imponere, hic, se honorem adipisci. Princeps bonus legitimam excusationem facile admittet: sed vir bonus hanc operam Regi Principique suo debet, ut nec periculis, nec sumptu, nec molestia deterritus, præmia atq; dignitatem æstimet; quantum ferre vitæ conditio potest, famæ dulcissimæ patriæ persolvat.

DIS-

DISSERT. X.

Legatus indigena sit.

SEd multa hic insuper expendenda sunt. Ac primum; ut indigena sit Legatus, & homo patrii germinis, qui spes suas omnes intra terminos Reipub. claudat, & commodo ejusdem. Nam peregrini, præterquam quod indigenis invisi & suspecti sunt, fidem videntur mercedi magis expositam & obnoxiam habere. Et, ut fidi; timendi tamen, ne majoribus aut donis aut promissis pervertantur. Qui aliena administrat, aut negligentior, aut improbior est, sæpiusque Plautinum illud in negotiis & mandatis occinit aut meditatur: Mihi istic nec seritur, nec metitur. Nequaquam sane sperandum est, externos eadē pietate Rempub. administraturos, qua incolæ, qui in sinu patriæ educati fidei tesseram à parentibus majoribusque acceperunt; & in cives affectum, una olim cum lacte atque idiomate materno haustum, adhuc alunt. Quid etiam? patriæ periti sunt, & momenta rerum intelligunt: quæ alieni genis videantur aliena. Non tamen peregrinæ virtuti hospite honore prorsus interdixero. Etiam qui adoptantur, filii sunt: fiunt cives, quos alibi nasci sors voluit Occupari possunt, licet non emineant. ornari possunt, licet publica non attin-

gant:

gant: sint Principi in aulicis aut privatis rebus, si utiles sunt, aut se dignos familiari munere præstant. Socratis expendo dictum, & huc transfero: Optimum frumentum non semper esse, quod in charissimo pulcherrimoque agro nascitur; sed quod commodissime nutrit: optimum esse civem, qui vivit optime, & qui se, vivendo civem facit.

DISSERT. XI.

Genere nobilis.

PAtriam, sanguinis ratio sequitur, & familiæ ornamentum. Itaque Legatum illustri prosapia natum esse præcipiam, non nummaria dumtaxat nobilitate vestitum. Vilescit hæc dignitas, nisi genus inveniat: & apud bene-natos invidiam gignit tanquam post habitos; odium apud Primates patriæ, qui extolli homines novos non ferunt. Externi quoque Principes se despici existimant, quod hesternum fore agasonem aut inglorium caprimulgum Celsitudini suæ socium aut comitem sint habituri. Et quam turpe, si similis farinæ homo, in congressibus admissionibusq; præcederet Marchionē vel primæ nobilitatis Magnatem, à minore forsan Principe missum? attamē quanto turpius, si non præcederet? Dum quidam super re gravi cubicularium

larium suum misisset in Legationem; quæsivit primum qui admiserat, Anne Agens, anne Legatus advenisset, dehinc consuluit Concilium Sanctius, Quis Legationi isti par remitti posset? responsum; Adjutor Cameræ.

Tum & machinationes atque imposturas ab ignobilibus timere Principes solent. Sed favent bene-nato; quasi sincera omnia & præclara ab eodem exspectanda sint, quem nec avitæ gloriæ auctoritas, neque affinium splendor in obscuro latere patitur. Phœnix (sic Homerus, princeps poëtarum, & Principum poëta) suadebat Achilli, ut Regis Agamemnonis petitioni protinus annueret, fideretq:, quia Ulysses & Diomedes, è prima nobilitate Græcorum, Legati advenissent. Vilescere & ipsi, & viles videntur, qui viles tantum adhibent. Vilescit pariter negotium, quod viro imi subsellii committitur: qui si abjecte & pro genere se gesserit, & munus suum & majestatem commaculat Principis; si generose ac splendide, conditionis suæ immemor, ludibrio se exponit. Et quomodo ridiculus non facile rideatur? Huc forte scripsit Cicero: Multa quæ recte committi servis fidelibus possunt, tamen sermonis & vituperationis causa, committenda non sunt. Cum à Ludovico XI. Rege Gallia-

rum

rum Oliverius Dandus, aliquando tonsor seu chirurgus, ad Mariam Principem Belgarum Legatus advenisset; non insulse ipsa quæsivit; Quid sibi opus medico, cum optime valeret? Res satis infirmæ videri debent, ait, si medici manu curandæ. Et licet ille jam non amplius tonsoris, sed Comitis Melunensis titulo, iisque decoratus esset insignis, quæ insignem quampiá laudem gratiamque apud Regem designarent; despectui tamen habebatur, tum ob adscitium quemdam fastum, tum quia unius viri virtus aut vita turpem progeniei maculam eluere non potest, nec præsens sors genus mutare; dum Nobilis non fit, sed nascitur. Quod si tamen Princeps qui aditur, suo quodam genio, consilio, aut errore, in homines novos pronus sit, eorumque omnia ministerio agat, statuens (ut Theodosius, Arcadius, & Honorius Cæsares in Leges retulerunt) sacrilegii instar esse, existimare indignum, quem Princeps dignum dixerit; qui potest quos vult Nobilitare; tum quoque mitti, si excellat, Novus poterit, gratior sic quidem æqualibus suis futurus. Ceterum Nobilitas præferenda est, quæ à semine & stirpe virtutis naturam trahit; & sponte ad generosum illud honestum exurgit, propellitque ad imitandum ea merita, quæ prosapiæ ini-

tium dedere, & honoris incrementum.

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Comparationem si instituas; tantum plerumque novitati antestat nobilitas, quantum lux umbræ, res imagini. Fieri etiam solet, ut se fortunamque suam non cognoscant, ne capiant quidem, qui sic subito evecti abripiuntur, amplexuri vanitatem non virtutem. Subinde nihil magni meditantur, licet magni sint: sed in sua celsitudine, velut steriles cupressi, præter speciem nihil habent. Subinde tamquam exleges, modestiæ ac pudori velut infensi infestiq; stupida arrogantia, turpi otio, petulanti luxu, & lasciva licentia ætatem agunt. Ibunt igitur Legati, quos non solum imago ac lux alienæ, sed magis desiderium splendorque propriæ virtutis, quos ingenii promptitudo, magnitudo animi, & obsequendi dexteritas commendabit. Et plebejorum pulcherrimæ interdum dotes sunt; occupandæ quoque, ut foveri videantur. Unde si cujus è grege probitas, fides industria explorata sit, ejus utilis opera alibi exerceatur. Peccant sane, qui viliores omnes negligendos passim aut arcendos asserunt; Deorum vero filios in Regiam

Solis

Solis solos admittendos. Opportuna fuit fabula, quæ docuit, membra humani corporis non recte officio suo fungi sine adminiculo ventris, quamvis ille sordidior habeatur.

Sunt etiam, qui spurios & furtivo conceptos semine, ab Legatione excludant: quasi notū sit, Nothos peculiari indole esse præditos, supra vel infra reliquū vulgus.

DISSERT. XII.

Specie præstans, ac firmus corpore.

DEinde Legatum quisquis suum quam commendatissimum exteris esse volet curabit sedulo, ut huic generis claritati atque præstantiæ, etiam corporis decora species respondeat: nec monstrum mittatur in opprobriū patriæ ac gentis. Sic natura comparatum est, ut exteros plerique haud illibenter rideant, rodantque: cui malo inprimis obviam eundū reor. Imo vero cum mittentis Majestas per Legatum repræsentetur, omnis omnino derisionis atque contemptus ansa præcindenda est: Quin sæpe despectum sui interpretantur Principes, si Thersites, si Mopsos, aut id genus informes homines, ad se missos conspexerint. Narrat in Decretalibus Joannes Andreæ, quod cū Jacobus Castellio J. Ctus ad Bonifaciū Pontificem à Bononiensibus

missus super rebus gravissimis verba facere-
ret: Pontificem (quod homuncio perpu-
sillo esset corpore,ac forte ut Zachæus ille
Evangelicus) jussisse,ut sese erigeret; cum
poplitem non flexisset. Quo factum, ut
tacite riderent,deriderent eum omnes. I-
pse autem sibi excidens,turbatusque ilico
à capite ad calcem,ne hiscere quidem,ne-
dum ea quæ conceperat proferre potuit.
Eadem nota (ut est apud Herodotum) sed
major audacia Gelliæ Agrigentini fuit:
qui cum in facie vix hominem gereret,ad
Centuripinos Legatus ivit. Cum in publi-
cum verba facturus processisset, petulanti
risu exceptus est: audire monstrum con-
cio recusavit Quia vultu non potuit Gel-
lias,ingenio usus est,formamque vindica-
vit:&, Ne miremini, inqnit, Centuripini:
ut urbes sunt, ita cives mei Legatos mit-
tunt; pulchros ad pulchras, deformes ad
deformes.Libera vox, sed non ubiq; tem-
pestiva, reprehendi turpitudinem, atque
etiam in ludibrium trahi confessa est.
Dum cæcus ad Aulam quamdam adve-
nisset Legatus ceterum eloquio & genere
conspicuus: petitum, fuit anne etiam o-
culatos reliquisset in patria. Certe qui ab
ortu luminibus orbi sunt,plurimis præte-
rea imperfectionibus plerumque præpe-
diti aut obnoxii existunt:qui etiam si quid
in

in vestibus aut gestibus dedeceat, non corrigere, ac ne advertere quidem sufficiunt. Et cum Deus aut Natura nihil frustra operentur; indubitabilem se, ex charactere frontis totiusque corporis lineamentis & motu, de cujusque industria & virtute, conjecturam facere profidebatur Zopyrus physiognomon. Sic ille apud Maronem:

Non equidem speravi ex isto corpore posse
Tale malum nasci; forma vel sidere fallor.

Certe quoties decora species obtutui sese offert; simul & virtutis aliqua imago, latens quidem, aliqua tamen, sese insinuat. Quasi interioris virtutis energia, exterior quoque cortex ac superficies, velut indice aut luce, illustretur: quemadmodum & ipsa animi dona conspectiora venustas efficit: &

Gratior est pulchro veniens de corpore virtus.

Regium Alphonsi, in suis Legibus, quas Partitas vocant, monitum, seu decretum fuit; ut formosas uxores sibi Reges Castellæ jungerent, liberos inde formosos suscepturi: quod regno & regimini inprimis conveniat. Apud Aulicos, ut non sublimia aut subtilia semper audiuntur argumenta animadverti plurimos, qui conspecto formoso quodam Legato, primum quidem sibi ejusmodi formam optarent; mox uno ore percunctarentur omnes: Numquid

velut Numinis digito, & Naturæ dote designatum, delegerint, cui specie eminenti ceteris prænasci contigisset. Sic neque alios maximorũ capaces Magistratuũ ac summorum operum credebant, quàm qui formam Imperio dignam præ se ferrent. Forma hæc non tam venustas est muliebris, quam dignitas quæ in obtutu gestibusque consistit; & quemadmodum Maximus ait occulto & potenti introitu hominũ animis illabitur, & majestas nũcupatur. Consistit autẽ in decora magnitudine, in membrorum proportione, in lineamentis aptis, in colore, in succo. Deformat hanc speciei dignitatem quidquid nimis exquisitum est, de pixide aut speculo comptum, & infra virum. Critias Atheniensis, unus è triginta, dixisse fertur: Pulcherrima specie inter mares feminam esse; inter feminas, marem. Nos Legatum marem esse volumus, sed mascula virtute, & qui inter mares emineat: qui majestate quadam pulcher sit, & venerabili virtutẽ forma repræsentet. Talis quidem Marius erat, ille proscriptus, percussorem suum pleno gloriæ aspectu velut transfigens, & exanimans, certe perstringens & arcens. Talis Octavianus Cæsar, qui sicarium, à quo in Alpibus præcipitandus erat, fulminante ac cælesti oculorum vigore in diffidentiam perculit,

[illegible], cæci, coclites, lippi, lusci, surdi, claudi, manci, mutili, bardi, balbi, ulcerosi, ventricosi, aut si qui aliis vitiis insignes: qui, velut dimidiati homines, injuriæ ac ludibrio nati despiciuntur. Nam in ejusmodi obvium est, *Cavete a signatis*: qui quidem offerre hostias Deo, lege veteri prohibebantur. Et Vulcanum claudum, non solum poetarum commentis atque cachinnis vapulare & explodi constat, sed inter cælites ipsos fabulam esse. De podagra vero an seorsim dicam? Magnatum ille morbus est, & morborum illa regina; quam gravis, tam familiaris: certe injucunda & molesta comes. Huic si quis obnoxius, Legati personam non recte sustinebit. Nam etsi doloris induciæ sunt; tamen impediri negotia possunt, cum maxime tractanda sunt: ut sic quidem, vel otiosum, vel inutile munus reddatur. Breviter: quemadmodum cretatis pedibus podagricus vix utitur, magis impeditur; ita podagricum Legationem ipsam reddit. Deinde Legatus, ut firmus sit corpore; devitet novam illam lepram, seu luem Indicam, aut ficos, non ut edat, sed à quibus edatur: queis ei semper vivum cadaver circumferendum foret, itaque contingeret mori, priusquam liceret. Et quomodo incommodis laboribusque ferendis pares sint, qui ne sibi ipsis sint ferendo?

do? Adde, quod corpus male affectum, etiam animum affligit, humi affigit. Hinc plerumque qui languent corpore hebent pariter animo. Certe in ejusmodi L[illegible]ú tempora incidere contingat, ut ne [illegible]rit quidem ei corpus esse vege[illegible] pharmacis, atq; etiam delic[illegible]s & [illegible]tibus possit abstinere, sed præt[illegible]re [illegible] laborum, vigiliæ, inediæ, algoris & æ[illegible] sit necesse.

Humanorum quidem defectuũ alii manifesti, alii occulti sunt: & hi tamen manifesto interdum Legationi impedimento ut, si quis sit herniosus, & corporis aliqua ruptura. Qui conspicui sunt defectus, possessores suos minus verendos, minusq; acceptos constituunt, & præterea velut prohibent à præsentia hominum: ut si qui lippitudine, graveolentia, aut lue quapiam omnibus tædio atq; contagio oberrant. Legatorum autem est, adstantes & congerrones suos amœnitate aliqua potius allicere & cupiẽtes detinere, quã arcere vel fugare.

Attamen sub illiberali interdum fronte, formosissimæ mentis excellentia residet. Itaq; tunc formosus minus pulchro præfertur, cum virtus utrimq; pæne par. Alioquin qui Legatum, quantumvis speciosum, virtute aut ejus desiderio destitutum emiserint, vereantur experiri quod

olim

olim Lacedæmonii; qui postquam claudũ à sceptro prohibuissent, tandem didicerunt, melius esse, Regem quam Regnum claudicare.

DISSERT. XIII.

Juvenisne, an Senex?

Dubium quoque controversumq; esse solet, Senemne, an juvenem Legatum esse expediat? Sed, si rectè calculum ponimus, prudens senectus, inconsultæ, lubricæ atq; indomitæ juventæ præferenda est. Etenim prudétiæ mater & adjutrix est experientia, quam senes, multorum observato curriculo temporum, negotiorum, exemplorum, comprobatam magis habere possunt: quippe quam dies dat; qui ut posterior, prioris fit discipulus, &

——— seris venit usus ab annis.

Dicebat Plato, mentis oculos magis vigere & acutius videre, cũ illi corporis deflorescunt. Unde & prudens consilium, per eminentiam, senile dicitur: juvenile vero, etiã in stultitiæ ac temeritatis proverbium abiit. Præterea etiam indoctos senes, prudentes tamen esse cernimus. Nam quia in multis versati, versuti sunt, & tertio velut oculo instructi. Romani quoque senatum à senio appellari voluerunt: rati Rempub. non nisi maturiori ætati committendam. Accedit morum tranquillitas, gravitas ejus-

que affecla auctoritas, quæ veneranda canicie adjuta, Legationis munus mirum in modum juvant & illustrant. Cum aliquando de Religionis imperio cum Orthodoxis Arriani pugnarent, Legatos mitti ad Imperatorem placuit. Missi sunt, sed ab Orthodoxis homines adolescentes, parũ docti, parum cauti: ab Arrianis autem senes, callidi, & ingenio valentes; qui narrantur vel ideo superiores extitisse. Et quid mirum? non possunt, nisi magna maturitate negotia magna tractari; illa autem in senibus est. Juvenes rerum insolitarum & novitatum facile sunt creduli atq; appetentes: nondum prudentes, nondum enim sat sæpe decepti. Volunt igitur nonnulli iis juvenes muneribus solum applicari ac præfici, quæ ubi laudabiliter administrata fuerint, plus gloriæ habeant, quam incommodi si fortassis sinistre.

Absit tamen à delectu nostro senior ille insegnior, si repuerascens, memoria debilitata, mente & consilio hallucinans, acie hebescens, valetudine vacillante torpens. Et certe, mentes nostræ velut vestis ac organum quoddam, corpus est; quo quidem perperam affecto, vel nil, vel incommode animus agit: quemadmodum artifex frustra valet scientia deficientibus instrumentis, aut vitiatis. Illud etiam addidero

do. Non tam in annorum numero, quã in animi rectitudine, consistere sapientiam neque tam mento, quam mente æstimari.

Sapientiæ, ætas condimentum est, sapiens ætati cibus.

Errat profecto, qui virtutis cursum, quam ætatis tardiorem existimat. Quare non tam rigore caniciei, quam cana morum compositione, rerumque intelligentia, Legati personam censemus. Sæpius ut virum in puero, ita puerum invenias in viro. Multis elapsa pueritia, inhæret puerilitas. Igitur ne ea propter quidem, quod in juvenili ætate quis ingenio tardiore aut sedatiore visus sit, a magis deinceps muneribus arcendum decernimus. Quid enim, si contigerit cum ætate successisse judicii acumen & vigorem? Quorundam præcocia sunt ingenia quorundam sero perveniunt ad frugem. Uti in pomis videre est, quorum aliis matutis atque vietis, alia adhuc dura manent & insipida: quæ tamen esui usuiq; apta sunt, postquam priora putruerunt. Sic quidam ingenio ac judicio eminent, dum alii adhuc videntur rudes & inculti Et hi quidem nihil non sapienter & solide agunt, dum alii jam desierunt vel delirant ætate. Quapropter cum virtus viget æstimanda est, occupanda est. Quis obsecro ætatis modulo Scipionem circum

scribat, & æt tem rejiciat? quis Pompejũ ante annos Magnum? quis Corvinum aliosque, qui ob promptam judicii maturitatem, non exspectato justæ ætatis ac legibus præscripto termino, Reipub. clavum direxere, Consulatusque fastigium cum laude conscenderunt? Ætatem igitur anxie non spectem, ut Legatio decernatur. Spectem vero, an ejusmodi cum corporis tũ animi dotibus vigeat hic Mercurii Mysta, ut agendis peragendisque rebus conveniens sit.

Suadent aliqui cum senibus juniores mittendos esse; ut quod in utraque ætate laudabile est, júncta quasi dignitate coalescat: atque, si quid exuberans, temperetur, calor frigore: frigus calore. Senilis prudentia præcipitem & inconsultum junioris impetum corriget; juvenilis vigor, moram ac metum senioris. Si discenda Legatio est; sic profecto, qui res intelligendæ atque agendæ fuerint in posterum, juvenes edocebuntur usu & exemplo. Nimirum ut juxta annosas arbores novæ plantæ inseruntur. Cujus non ignari prudentes Veneti, solent ejusmodi juvenes, non quidem Legationibus, sed Legatis suis adjungere, qui in gravissimarum functionum spem adolescant.

DIS-

DISSERT. XIV.

Opulentus.

Assevero ne ab adversario illecebris fortunæ (quibus irretiuntur incauti) in perfidiam Orator noster exoretur; agris fundisque divitem, domo & lare mediocriter auctum esse optarim: cui liberi, familiæ incunabula, chara multa pignori in patria maneant. Arctissimi enim fidei obsides custodesque, opes sunt & res partæ: neq; in factionem hostium tam sequax abducetur qui præsentibus compeditur divitiis, quam qui cum Biante omnia sua secum asportat; qui se nihil amissurum, præter nudam existimationem cum incerta Domini gratia, novit. Magna itaque habenda est ratio facultatum Legati; An tales sint, ut splendori amplissimi muneris etiam domestica fortuna respondeat. Divites enim, velut firmiores Reipub. bases & columnæ, tutius potentiusque civitatis sphæram volvunt, & ad privatam rem stabiliendam minus putantur anhelare. Contra, si necessitas exigit Reipub. suis facultatibus succurrere possunt: & si quando ærarii penuria, vel quæstorum tergiversatione publicus census suspenditur; nequaquam tamen Legationis decorus ordo turbabitur aut interrumpetur. Magnú vi-

cis

ris magnis pauperies opprobrium est, turpisque cum egestate lucta, dum in se occupati, ingenium non possunt Principi aut Reipubl. impendere. Sed ita est: tarde eos qui nudæ virtutis alis subnixi sunt, contingit in Regiam Solis evolare. Quod Satyricus:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. ———

M. Antoninus philosopus, Solon, & T. Quintius Romanus, Senatores & Magistratus æstimarunt à censu; ut iis Reip. cura crederetur, quibus omnia salva tranquillaque esse maxime expediret. Forte quia animalia quædam, si mandræ plenæ sunt, torpent sternuntque innoxia, fame efferantur. Et divites quidem, forte insatiabiles, plura quam possident sperare & expetere possunt: ast inopes, necessitas impellit. Hinc Mantuanus dicere ausus fuit, quod:

Pauperies inimica bonis est moribus.

Negliguntur igitur; & quia nec liberales de suo, nec magnifici esse possunt, gloriam Principis patriæque minus attollunt. At opulentiores ac nobiliores prodesse magis, & possunt, & volunt; illud fortunæ beneficio hoc naturæ.

Neq; tamen virtutem cujuspiam examinandam

nandam ad ludibriũ adventitiæ sortis putem, sursum deorsum volui solitæ: quasi ut quisque illa utitur, ita & sapere credendus sit: vel quia benignitatem fortunæ, hominum benevolentia, favor, honos; malignitatem insimul indignatio, calumnia, contemptus, odium, (ut fit) sequi debeant:

(*Nempe dat indignis fortuna, merentibus aufert,*
Quas stupet attonito pectore vulgus opes:)

Sed satis constat, Reipublicæ molem validiorum humeris firmius fulciri; avitas opes liberalis educationis indicium esse; partas industriæ; modeste habitas, prudentiæ & temperantiæ. Atque ita virtutis, non quidem judex, sed index fortuna constituitur: nec tam gubernatrix, quam fautrix, & commoda, ut sic dicam, comes. Scio equidem Legatos ab eodem Principe missos, parique legativo donatos; alios quia domi tenuiores, etiam in publico lavisse vixque sibi equos aut famulos admisisse; alios autem, qui opulentiores, hospitem domum & mensam plurimis jugiter obtulisse, communicasse; & Legationes, quæ alioqui, pro conditione sui negotii & Principis, tanti non erant, apparatu & splendore, illustrioribus pares non accepisse, sed fecisse.

DIS-

DISSERT. XV.

Munificus.

CORporis & fortunæ dotibus quando Legatus eminebit; Regii quoq; splendoris & munificentiæ passim meminerit. Nihil enim æque obvium gratumve multitudinis oculis. Neque ulla re apud imperitos facilius aversio provocatur animorum, quam sordibus, atque infra dignitatis intuitum parsimonia. Verendum etiam est ne in publicis negotiis dormitet, qui in privatis plus æquo vigilat: ne is qui præter lucrum nil sapit aut olet bene, veluti trutina eo propendeat, ubi plus fuerit positum. Aliqvi qui ambiverunt munus, ubi adepti sunt, non ut onus æstimant, sed ut nassam dumtaxat sui compendii. Harpyiæ aviditas nihil non contaminat & deturpat, ipsasque virtutes vitiorum jugo obnoxias aut affines facit: vixque dici potest quam in multos sæpe defectus hominem deducat, quasi nescientem & insensibilem suorum dedecorum. Profecto fieri omnino non potest, ut fidelis videatur, aut amore vel prærogativa dignus, qui apud prudentes probosque suspicionem incurrit illius miseriæ, cujus semper à fine principium est. Quid vero præclaræ aut utilis rei exspectes ab eo, qui sui quæstus dumtaxat

sata,

satagens, majorem munerum quam muneris, potiorem lucri quam laudis, rationē sit habiturus? & tamen sacra pæne hæc jam formula est: Frustra sapit, qui sibi non sapit, & humanæ leges omnes hoc sigillo obsignatæ videntur; Ut proximus quisque sit sibi. Alibi superba petuntur sacerdotia, alibi divites reditus, alibi illustres tituli, alibi optima ac pinguia officia aut conjugia: denique alia alibi, monilia, vasa, nummi, quibus hæc omnia, & quæcunq; sunt, emuntur, impetrantur. Scipionis Æmiliani pulcherrimum responsum fuit. Nam cum Servius Sulpitius Galba & Aurelius Cotta Consules in Senatu contenderent, uter adversus Viriatum in Hispanias mitteretur; ac inter Patres Conscriptos dissensio esset; neutrum sibi placere Æmilianus respondit: Alter nihil habet, inquit alteri nihil est satis. Nuper Florentinorum ad Carolum V. & Clementem VII. Bononiam missi Legati, viri Patricii, mercatorio ingenio (sic refert Jovius) plurimum mercimonii, tamquam Legationis supellectilem, quæ oneri vectigalium eximitur, in urbem convexerant. Sed sordida fallacia à publicanis detecta in risum contemptumque venit, nec id satis: ubi enim sorditiem in œconomos conjicere, nec tamen vectigal numerari vellent; tamquam indigni

indigni Legationis amplitudine, in audita causa repulsam passi sunt, quod amplissimi muneris splendori obscœni quæstus maculam insparsissent. Sic nec bene audiit ille, qui ante paucos annos à Rege Catholico Philippo III. missus, florentissimas quasque in Belgio urbes, nec non ædes publicas privatasque gestiebat visere: in iisque si quid arte aut pretio rarum esset, curiose lustrabat. Anne ut inanes oculos pasceret? imo verò, ut loculos. Extollere enim non desinebat pulcherrima quæque donec tolleret. Sed nonne Lucrio is verius dici poterat, quam Legatus? Ejusmodi lucrum, famæ lutum merito appellaveris. Ut hæc sunt, facile discimus, privati hic hominis cogitationes & vota seponenda esse. Omnium enim gerit negotia qui Legatus est: & ut publice prosit, suus quodammodo esse desinit.

Ita tamen promus erit, ne profusus sit: ita ab avaritia temperabit, ne ad abliguriendũ ac perdendum tantummodo ingeniosus existat, usus vel abusus nullo discrimine. Turpiter apud privatos illi, qui patrimonia sua evomunt verius qũam vendunt; qui crumenæ velut bello indicto, ornamenta omnia, ipsasque delitias superfluitate cumulant: qui intempestivas comessationes, & choreas instituunt; licet postea vel toto trimestri cogantur esurire,

& latere: qui faciunt quidem quæ debent; sed & debent quæ faciunt. Si sic vixerit Legatus in consulta & illiberali profusione ærarium exhauriat, ac seipsum in æris alieni molesta atq; indecora nomina & vincula præcipitet necesse est, gemina velut labe. Hinc accersitæ curis innascantur curæ: quærantur inde amici; & qua quærentur, perdentur amici via: fere enim cum mutuaticia pecunia, amicitia exuitur. Sed neq; Principes vitæ cujuspiam prodigæ aut luxuriosæ sumptus luunt. Persarum quidem instituto, olim debitum adeo erat affine crimine crimini, ut inter debitores & deceptores, inter debitum senescens & furtum recens, haud magna videretur differentia. Apud Romanos quoque ea severitas fuit, ut jure duodecim tabularum, corpus debitoris inter creditores dividi licuerit. Quamvis autem priscam sævitiam atq; horridi ævi acerbitatem indulgentior mos aboleverit: peccat tamẽ quisquis plura abligurit, quã sit solvendo: amplius Legatus, quia ejus personam, qui maxime liber est, repræsentat, quia sic publice infamiam injustitiæ induit. Si quæ privilegia assumi possint nihil dandi, & quasi non debendi; immunem quidẽ facient hominem, honestum non facient. Quidam ne obærati videantur discedere Legati; tubis, dum abituriunt, proclamari jubent, creditoribus

toribus suis fore satisfaciendum. Sed qualiter Legatus hic sese gerere debeat, alia Equestris ordinis & honorum instituta sive decreta satis docent. Nam qui iis insigniuntur, jurare compelluntur; Nam graviore se ære alieno teneri, quam quod exsolvere valeant velintq;. Pulchrũ illud quod Ludovicus Rex Galliæ sæpius pronuntiasse dicitur; Sapienti satius esse nihil debere quam multa elargiri. Ideoque convenit, Legatum sic facultatibus suis uti frui, ut earum distributio sit sine reprehensione, frugalitas autem sine sordibus. Quæcunq; autem Principis sui nomine faciet, eximia prorsus & illustria sint; & tamquam à Principe fiant, splendori & famæ destinata. Nam cæteri quidem mortales, in sumptibus, unam aut voluptatem aut utilitatem spectant; altiora Sceptri consilia sunt, quantumque ab homine abeunt, ad Numẽ accedunt: majora divitiis, quia de splendore & existimatione agitur. Argentum quidem, ut cum Polybio dicam, & pecunia, communis hominum possessio est: at honestas, magnitudo animi, inde laus & gloria, Deorum est, aut eorum qui à Diis proximi censentur. Unde licet suus cuiq; rei modus sit, utilis, laudabilis, tutus; licet quoq; apud privatos frequenter mensæ ac culinæ angustia, reliqua omnia augu-

gustiora apparere, atque etiam esse, faciat tamen peculiari Principibus eorumque Legatis præcepto, dum sumptus faciendi sunt, excedere præstat, quam deficere, & minus offendit nimium, quam parũ.
Ut autem munificus esse possit, & ne turpissima specie prodigalitatis notetur Legatus, ab alea prorsus temperabit. Non solum, quia prudentem decet, tempus ipsum occupare, non præoccupari à tempore, neque tam futili negotio bonũ otium conterere; sed magis, quia turpis hinc jactura, mœrorque, inde in rebus animi languor & frigus, semper autem convitium, etiam suspicio sequatur aleatorem Legatum, Legationis negligentius & minus splendidæ, at caro minus per aleam prostitutæ, utut nusquam peccatum sit. Turpe, existimationem, thesaurum inæstimabilem, aleæ scopulis allidere: aleæ volubilitati facultates meliori mente datas, rebusque tam publicis quam secretis impendiis necessarias, exponere: provocare ac subire fortunam, ubi ea maxime fallax & incerta. Quam ipsam fortunam potius deceat clavis trabalibus altum fundare & figere firmiter quoties blanditur & favet. Famulos etiam a tam pernicioso lusu abstinere compellet; ne inde furtis & mẽdaciis assuescant: quæ quidem gravissime oderit & arcebit; perdet hic ubi parcet.

DIS-

DISSERT. XVI.

Continens.

CONtinentiæ autem virtute ut fulgeant Legati Regii, hic locus admonet. Credant porro, nullum neque dictum neque factum suum in obscuro magis esse, quam ipsam fortunam Principum; quiquod in excelso ætatem agunt, suspiciuntur ab universis. Et Principes quidem in propatulo regunt, Legati administrant: illi sustinent oculos omnium, hi provocant censuram juxta livorem. Et fortassis tolerari aut excusari aliquæ Principum delitiæ poterunt, nullæ Legatorum. Sic vivent igitur, & sic se gerent Legati, ut suis moribus, mores sapientissimi Pricipis & præclarissimæ gentis laudabiliter exprimant; tamquam non negotiorum solum, sed & existimationis caussa missi sint. Graviter sic quidem peccarũt olim, & puniti sunt apud Amyntam Macedonum regem Legati Persarum. Nam cum laute & læte accepti inter epulas rogarent Regem, ut amico apparatui adjiceret jus familiaritatis, adhibitis in convivium conjuge & filiabus: eum enim apud Persas vernaculum esse morem, & haberi pignus convivalis hospitalitatis: datum hoc genti, datum consuetudini. Sed Legati, & hostium & hospitum termi-

nos

nos excedentes, pruriginosæ libidinis & potitionis impetu, mulieres petulantius procaciusque contrectare ausi sunt adeo, ut nonnisi ad lasciviam sapere viderentur impudicitiam professi: donec rei indignitate commotus Alexander Amyntæ filius è convivio eas sevocarit, tamquam venustiores cultioresque confestim redituras. Atqui, ut erat animo ferox, rigidusque pudicitiæ custos è vestigio adolescentes ferro accinctos clanculum earum vestibus induit; iisque ut Legatorum petulcam ac insolentem protervìam coercerent, imperat. Legati immodeste nimis immodesti, dum Baccho juncta Venus duplicarat insaniam & errorem, quas putabant puellas, obscœnius complecti pergunt. Sed ò catastrophen! ubi cautio aut cura non intervenerat;

—— medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid. ——

Venus in Martem erupit: & sexum mentiti adolescentes licentiosa ac lasciviente legatorum turpitudine, tum justo Alexandri dolore ac imperio animati, districtis sicis nil tale sperantes trucidarunt. Sic nõdum integro nec adulto crimine, quidquid erat voluptatis mors secuit & dispersit. Audax stratagema Megabysus Persarũ præfectus exercitu ulcisci parabat: sed re & ratione melius cognita, pronuntiavit,

D Orato-

Oratores justissimis pœnas dedisse, amicitiamque cum Macedonibus iniit & servavit. Veteri historiæ quid ni exemplum novæ adjiciam, quod hesterna memoria Legatus non Longinqui Regis dedit? Ut causam si non caste ageret, periculum adiit, è fornice in carcerem, à voluptate ad infamiam lepide migrans. Etenim cum nocte connubia & quasi intempesta, ab amasia solus domum rediret, lunæ secutus lumen vigiles nocturni obvium eo loci collocarunt, unde ad supplicium sontes depromi solent. Quid faceret deprehensus? Cum vim non posset, nomen & munus objecit. Sed mentiris, inquit excubiarum præfectus, & injuriam nomini non tuo, muneri non tuo addis. Prudentior omnino Legatus Regius est, quam ut sine face aut comitatu hoc noctis sic discurrat. Res ad Aulam venit; nec sine Regis risu, suo rubore, laxatus est Legatus. Cujus exemplo pudebit deinceps alios alibi conspici, quam ubi honeste esse possint.

DISSERT. XVII.

Non Vinolentus.

NOn potest plerumque, aut vita Legati, aut munus sine conviviis consistere. Quædam negotia vinum amant; certe emolliri vino debent, ut facilius pertractentur: vino, sed à generosa quadam hilari-

laritate præscripto. Madere, in omnibus omnino hominibus turpe est; in Legato turpissimum, qui si vinolentus sit, à majestate abit, & seipse inquinat; sæpe retegens quæ maxime debebant occultari. Androcydes sapientia clarus, ut intemperantiam Alexandri cohiberet, salubri monito usus est: Vinum poraturus Rex, memento te bibere sanguinem terræ. Polybius Demetrio: *Sobrius esto; nemini fidem habere memento; spes tuas in te ipso pone: hi nervi sunt prudentiæ*. Quare hæc voluptas temperanda est: & cum dapsilius forte invitabit alios, ebrietatem vitabit ipse; parum admodum curans, si neque multibibus, neque meripotens audiat. Hosce titulos lubens cedat helluonibus, qui numquam jejuno aut excitato stomacho solem vident orientem vel occidentem: qui bibunt non quod sitiant, sed quod soleant, tempestates remigesq; amphorarum. Nempe dissolutus Bacchus est, impatiens vinculorum cordis & linguæ. Libera ubique & stulta oratio est, quoties mentem Liber occupavit. Zeno philosophus dum Athenis cum exteris Legatis exciperetur convivio, & prorsus conticesceret; quæsiverunt illi, quid Regi suo de Zenone renuntiaturi essent: Athenis, inquit, esse senē, qui tacere norit inter pocula. Bonosus Hispalensis seria & sales

tempori accommodare, & in communi vitæ ſcena perſonam quamcunq; apte ſuſtinere periti ſſimꝰ: erat eoq; nomine apud Aurelianum Imperatorem ſummo in honore fuit. Hic, ſi quando aliunde Legati, quorum forte in cibis & ſcyphis animus eſſet, adveniſſent; iiſdem largè vinum propinando, ſecreta expectorare, ipſe quantumlibet hauſiſſet, ſemper ſecurꝰ & ſobrius eſſe ſolebat, & adhuc in vino prudentior. Cum enim nil minus agere, quā quod agebat, videretur; agebat tamen maximè quod putabatur negligere: facundus orator, fecundus potator. Sed ut non omnes boni; ita nec Bonoſi omnes: pleroſq; mortalium ardor vini corripit & corrumpit; & paucis omnino conceſſum eſt, & bibere & ſapere. Ingenioſus alicubi Hiſpanꝰ quidam fuit, qui à Rege ſuo ad homines minime ſiccos miſſus, potuit ipſe & ſiccus eſſe, & tamen bibere. Etenim deprehenſo, nec ſecreta elici, nec negotia abſq; vinolentia promoveri; ebrioſorum intemperiem aſtu expreſſit. Nempe cyathum anguſti oris affabre confictum aptabat ſubſtituebat: vino famulus, quoties hero argenteus ſcyphus evacuandus erat: aliis plenū & minime fartum porrigebat aurum. Aliꝰ oſculo verius quam eviſceratione argentei ſigni (qui nunc plurimum vini excipe-

ret, nunc obturato peritis foramine, nil aeris aut liquoris admitteret) evacuationis legem & pœnam, appotatoribus præscriptam, eludere potuit. Sic & potandi artes sive imposturæ sunt. Simplicius ille, & promptiore tamen ingenio, qui dum Herculeis haustibus urgeretur ad legem, *Tu quoq. fac simile:* fallere maluit, quam recusare. Coctam saccaro aut cinnamomo aquam, sed in antecessum paratam, paribus poculis cepit, stupentes decepit. Alius accusatione invaletudinis, exlex esse voluit, & ea excusatione à multis deinceps impedimentis sæpius liber. Præclarum quidem tempestatem si subieris, non mergi; quemadmodum Vir quidam Magnus, & Belgis omnibus orbique notus, inter pocula sobrius esse potuit. Iis in locis jussu principis sui erat, ubi

Siccis omnia dura Deus proposuit:

ubi vivere quisque putat bibere: & hos inter, qui non satis se credunt salvos esse, nisi salutis vota cyathis æquent onerentque nimirum dum sæpius sæpiusque rebibentibus, etiam nauseantis stomachi fastidio, valetudinis impendio, occinitur, Sit saluti. Quid faceret qui ebriosorum mores ut morbos aversabatur? dumque bibendum vel abeundum, nec abeundum tamen esset? Morem convivio gerere, & simul na-

turæ, difficile erat: gessit. Modum ex tempore invenit, quo non bibendo biberet, vel bibendo non biberet. Etenim catarrhũ simulavit nocturno frigore contractum: saccaro & malis aureis opus esse. Illud igitur non tritum, hæc integra à famulo poculis injecta sunt, adeoque liberaliter, ut nihil aut parum vini superesset. Sic poculis ipsisq; potatoribus impositum: nil negotio, nil menti demptum. Plato asserebat, quoslibet cuicumque rei præfectos temulentos omnia subvertere. Nam vinum sensim capiti illapsum rationis imperium oppugnat, expugnat, & totum hominem in jus suũ rapit. Id animadvertens vel non nesciens Princeps quidam, & ipse sobrius, in Legationem mittere noluit hominem, qui conciliandis voluntatibus amicitiisq; aptissimus commendabatur, quia ingentibus & continuis poculis à juventute adeo assueverat, ut mentis usum vini potentia non videretur amissurus. Non amissurus est, ait Princeps, quod non habet. Ridicula profecto & inanis cautio; prudentiæ causa potui assuescere, & ne sis aliquando ebrius, semper ebrium esse. Ebrietas, ætatis & ingenii carnificina est, memoriæ naufragium oblivionis, ignorantiæ, stuporis, invaletudinis, vitiorum omnium mater, lippitudinis & graveolentiæ fons & fomes, evulgatrix

triꝰ arcanorum, invitatus hostis, voluntaria insania, lasciviæ ac discordiæ magistra quæ humanos sensus & mentem mergit, hebetat, subvertit; & hoc animal, cui subjecit Deus omnia, omnibꝰ subjacere compellit. Hoc vitiorum vitium stupet coacta natura, dum homo ebrius, neque ullum virtuti locum relinquit, nec ullum indubii consilium invenit, nec inventum quidem intelligit: dum neq; præterita recordari, nec præsentia moderari, nec futura prævidere potest. Et cum reliqua vicia præsens otium dumtaxat sibi vindicent, ebrietas etiam longe post sequēs: quo fit, ut priusquam villum edormierint bibuli, non minus ad meditandū aut agendum inutiles ineptiq; sint, quam cum prorsus sopiti. Quo sæpius vidimus, paucarum horarum hilarem insaniam totius post vitæ tædio pensatam. Heu nocens monstrum! enorme & odiosum nomen Ebrietas! Vitanda omnibus; sed inprimis Legato, cujus omnis actio sedulitate, mens consilio, pectꝰ fide, os silentio obsignari debet.

Quod si tamen bacchantibus ille forte cohabitet vel immisceatur, sive suo, sive alieno convivio; cavebit, ne morosa abstinētia exprobrare aut notare memor animadvertatur, quæ libere aut incogitanter inibi appotando dicuntur vel fiunt: sed

hilaritatem vultumq; madentibus decore affinget; linguam, mentem, & solertem animum servabit integrum & impollutũ. Sic potabit vinum, ne vicissim à vino potetur, differetque ab aliis non actione, sed modo & mensura. Ita crediderim statuisse Legatum illum, qui ab Imperatore vocabatur ad Audientiam, cum putaretur plurimis sanitatibus parum sanus. Accessit: & jussis sic expedite satisfecit, ut ab ejusce Majestatis fulgore tum impingendi metu, omnis inebries excussa videretur, quasi a sole vapor aut nubes: nec jejunum dehinc sed uti sobrius optarat, tulit responsum. Ast nonnulli natura sua lenti frigidiq; dũ indulgent genio, una cum vino consilium & felicitatem sibi videntur imbibere, tum demum sapientes cum saturi. Crederes mero animos accendi, & à pectore quoddam gelu discuti, ac velut emortuam abditamve prudentiam in vitam lucemque protrudi aut suscitari hoc liquore. Innatũ id olim Germanis scribit Tacitus, qui de reconciliandis amicitiis rebusq; gravissimis non nisi inter convivandum consultabant: quasi non alio magis tempore aut loco, vel ad candidas cogitationes pateret animus, vel ad magnas incalesceret. Et nuperus scriptor, non æque virtutem à vitio discernẽs, petulanter & contumeliose ex-

pro-

prolubare ausus fuit; Aquilas præclarissimæ gentis commutatas esse in grues: id est, antiquum illud robur corporis & mentis, in tempestivis compotationibus crapulisque nonnihil esse d-formatum. Profecto nonnullos populos sua consuetudo tuetur, quosdã necessitas excusat. Et quomodo Septemtrionales, qui cum tenebris, cum frigore & inclementia aëris perpetuo dimicant, cælo pares sint, nisi molestiã atq; asperitatem omnem largiore interdum potu sepeliant? Adeo quæ in aliis gula, in aliis natura est; & ad hilaritatem ducere Legatum potest, pro genio loci & negotii.

DISSERT. XVIII.

Non rixosus

SImultates, temere aut aperte, neque excitet, neq; alat Legatus. Alieno enim in Regno rixosum jurgiosumve esse non convenit. Quod si tamen contentiosæ forsan scenæ necessario involvatur; nec sese extricare, spongiamve aut Mitionem agere liceat; cavebit inprimis, ne alteram partem capitaliter lædat, nisi id magno certoque bono. Turpe fuerit, Legati domum quasi rixarum officinam existere. Stultum controversias, contentiones, contumelias, simultates ultro provocare. eas quippe ut ut quis evitare nitatur, plus satis nolens, & dum minime est ferendo, punctim &

cæsim experitur. Quis miretur, vel indignetur, pilam quam in sphæristerio ad contra fusorem projeceris, ab eodem repercuti? Prudentis sane Politici judicium fuit? Nullos omnino inimicos excitandos aut exasperandos esse: omnes è contra humanitate atq; obsequio placandos, sepeliendos & velut obruendos esse. Quippe nullos sic exiles aut imbecilles censeri debere, ut si non timeri, caveri tamen operæ pretiũ sit. Quia quos modo viribus vel auctoritate debiliores existimas; tua interdũ inscitia vel oscitantia, tum tuorum æmulorũ malignitate fultos & instructos, vel occasionis indulgentia adjutos, potenter obesse contingat, & tum quidem, dum minime expediat. Quid? quod aliqui, si inique læsi sint, pro periculo animum temeritatemq; assumunt & augent; ac dulce ducunt, etiam cum interitu, ulcisci.

Dein concoquendæ vel devorandæ sunt injuriæ, quas ulcisci omnino nequeas, vel saltem non citra dispendium grave aut discrimen. Nam

——— *Vana est sine viribus ira.*

Et licet à validiore injuriam accipis (Sallustii verba hæc) tamen quia plus potest, facere videris. Quid itaque, si injuriam passum se quis dixerit, quia injurius esse nondum potuerit? Quid si exosculandæ man9

quas optares ime abſciſſas? Quid ſi deprecanda culpa fuerit non commiſſa? In omni certamine ſuccumbit imbecillior, filumq; rumpitur ubi eſt infirmius. Quare (egregie Aulicus amico) ut maxime injuriis privatum te læſerit potentior; patere, ſimula, diſſimula, obſequiis demulce: ut non lubenti ſolum, ſed & hilari animo videaris oblivisci. Hac arte vel fiet amicus, vel mitius erit inimicus. In curandis quidem vulneribus, ſæpe dolor eſt medicina dolori. Aries quoque regreditur, quo fortius feriat, proſiliatve: & utiliora profecto dimicatorum præcepta docent prius evitare vulnera quam infligere. Quæ in caſſes lapſæ ſunt feræ, efficiunt ſæpe ut laqueum ſuum magis ſtringant.

Verũ enimvero, vel jure & publico more contentio inſtituitur, vel privato jurgio & impetu. Utraq; fugienda Legato eſt. Privata quidem; quia omne hujuſce muneris exercitiũ, amicis, non inimicis indiget. Et publica: quia impediuntur negotia, ubi judicia & tribunalia miſcẽtur. Cogitabit itaque, ſe & civem, & Legatũ eſſe. Quoties ut civis, ut privatus læditur; diſſimulare injuriam ſive contumeliam poterit, ut vincat: quoties ut Legatus; pro Principe & Domino ſuo exſurget. Illud dabitq; ſi neceſſitas urſerit, ne cui ingeratur opinio, animũ ei vi-

relve deesse ad vindicandum: vel ideo enim Legatus est.

DISSERT. XIX.

Non morosus.

QVandoquidem omnibus, qui quidem non in Scytharum solitudine, aut lucifugarum vel eremitarum latebris, sed in hominum cœtu ac Republica politice politeque vivere decreverint, elegantia morum usui atque ornamento sit; Legatus comis & amœni ingenii erit. Fastuosa enim ac morosa ingenia, & quæ fastidium sui aliorumque secum trahunt, felix Legatio non admittet: irritandis crabronibus aptiora, quam pacandis. Dura duris ægre connectuntur; mollibus facile coalescunt & cedunt, seseque accommodant. Dabit igitur operam Legatus, ne cui durū aut difficile limen, ne emendus aut exorandus sermo sit. Laudatur panegyrico Ausonii Gratianus, quod faciles interpellantibus præberet aditus nec de occupatione causaretur; quinimo ubi postulata aut querimonias explicassent, percunctaretur, num quid præterea vellent. Titus frequens in ore habebat; Non oportere à sermone Principis quemquam tristem discedere. Ita qui principem imitatur ac repræsentat, Principis Titi monitum opere exprimat, quo dicturi fiduciam sumant dicen-

dicendi Eoque salutantibus mutua officia rependet, vultu plano, prompto, hilari; ut videatur amare omnes, neminem odisse: doctus comiserationibus indulgere afflictos & exanimes solari atq; erigere. Aderitque in colloquendo facilitas, in obvios compellando suavitas, in respondendo benignitas: eaque civilitate prodigum magis esse convenit (salva semper dignitate) quam parcum, cum nulla id fiat jactura. Ubiq; liberalem aut beneficũ esse, ne maximæ quidem gazæ patiũtur. Blandus esto: verba, munera facient: nec æque alia arte placebis. Quinimo tantæ humanitatem auctoritatis ausim asserere, ut gratior apud plerosque sit benignis negata res verbis, quam concessa morosis. Spinas rosis, fel melli videtur substituere aut immiscere, quisquis benignitati austeritatem; qua tãquam spongia omnis suavitas ac gratia abstergitur. Quod si itaque Legati oculi gestusq; affectus sint attractivi, candorisque ac benevolentiæ velut emissitii quidã nuntii ac testes: inde consequetur, ut plures ei fidant ac bene velint. Inde ad secreta penetrabit quadã velut cordium atq; animi clave, clave magnæ virtutis & fortunæ. In quibus hæc comitas desiderata fuit, mancũ extitit quidquid præterea reliquæ virtutis aut fortunæ processit. Sic Cæsarem

quamvis clementia, liberalitas, fortitudo, inprimis commẽdarent, odiũ tamen, conjuratio, prææmatura mors oppressit, quod elatior populo blandiri, Senatoribꝰ assurgere gravaretur aut nesciret: verbis quoq; uteretur asperis & instar serræ. Indecentes eorum mores sunt, qui cum salutantur, nihilo plus commoventur, honorisve rependunt, quam si ambulatoriæ statuæ Manesve ejusmodi obsequio exciperentur: & quasi putere alios putant, contracta nare fastidiunt: satis humani, si superciliose contemplentur: qui, quidquid accidat, sive quis rideat, sive gemat, perpetuo truces & trũci manent, non aliter quã si mox pugnis certare in animo haberent; aut quasi animal non risibile ejusmodi hominẽ natura finxisset. At in concinna, inimicitiæ similis & insociabilis hujusmodi morositas est.

Decumanum dogma dixero; à nimia familiaritate contemptũ nasci, ab humanitate favorem; & majestate, cultũ & admirationem. Præstat etiam, virum sedatum ac gravem dici, quam lepidum ac festivum, cui à classe fatuorũ haud procul locus est. Quid etiam? affabilitas, comitas, facilitas amari quidem solet; at gravitas laudari etiam & coli: semperq; fastidium & satietas comites sunt consuetudinis & paritatis. Et vero quicunq; surgere ac suspici volet, interdum

interdum à populo se subducat, neq; nimis vulgo se vulget. *Majestati major ex longinquo reverentia continuus autem conspectus magnos viros ipsa satietate minus verendos facit.* Viles etiam qui nimium civiles: atq; infra suum aut alterius meritum sese incurvare, adgeniculari, cervices tantú non conculcandas submittere, officium videtur in officiose præstitum, civilitate ipsa incivile. Quocirca cavebit Legatus, ne dum alienæ dignitati nimium consulit, obsit suæ. Sapiet vero, & hic auream illam rebus in omnibus mediocritatem amplectetur, domi hilaris foris compositus; ut neq; odio, neq; despectui jure habeatur, quod vel austeritate tristis, vel comitate dissolutus sit.

Moribus præterea eorum ad quos mittetur gravis ne sit Legatus: facilis potius, quo facilius se ingerat. Nullius animo studiisve factiose aut cavillose reluctetur, quasi aut melior, aut sapientior. Neq; ob insolentias ineptias, luxum (Aulam si fecerint beatiorem) magnopere indignari conspiciatur. Quin potius, si dignitas patitur, pulvillum cubito jacentium subdat, ac patiatur suum cuique esse pulchrum: approbationisque oleo, quam redargutionis aceto uti malit. Sæpenumero dulce est desipere in loco, respondere stulto juxta stultitiam suam. Sæpe utile aliquid de constantia mo-

rum remittere, ut quorum consuetudinē non damnas, affectum merearis. Quidquid usus apud gentem stabilivit, pro honesto est; quemadmodum leges, licet non semper optimæ, justissimæ tamen dicuntur, & parendi necessitatem imponūt. Quapropter si quæ melior apud exteras gentes viguerit consuetudo; imitabitur, suam deponet aut seponet Legatus. Derisus fuit, qui in conclavi sobriæ Aulæ existens, priusquā admitti vellet, potum petiit, quasi omnino loqui non posset, nisi colluto gutture. Et adeo quidem derisus, ut jurarēt omnes jure Cretenses inimicis suis imprecari solitos fuisse, ut mala consuetudine delectarentur. E contra, scio Legatum, cui mores compositi & continentes maxime conveniebant & placebant, summā laudem promeruisse, quia consuetudini gentis, quam adierat, non esset refragatus. Enimvero à cœna, choreis Magnatum permixtus, dum abscedere protinus non liceret neque deceret, atq; interim pro lege tripudii ac lubitu Matronæ, invitaretur ad tripudium; quid faceret ille? feminam principem pudore suffunderet? aliorumve mores aspernando aut subterfugiendo damnaret? an vero ageret, quod neque didicerat, neq; conditionis suæ sanctitas patiebatur? Neutrum. Sed invitatricem ubi in medium cubiculi

biculi graviter & honorifice perduxiſſet, ſalus vit, locoque repoſuit.

Deinde rerum minimarum reprehenſio imo obſervatio, vilitatem gignit. Præterire quædam malim, quam perſtringere; non capere quam carpere. Fuit è Parſis trivialis olim Legatus, qui, dum Cæſarem, cui ſolœciſmus ac illota quædam ſententia forte exciderat, redargueret; a toto negotio ineptiſſime deſiravit. At Cæſar ad ſuos converſus, Vah, inquit, opinabar rem mihi ſeriam eſſe & cum Legato: at incidi in moleſtum Grammaticum; in magiſtralem dogmatiſten. Odioſa omnis cenſura eſt; adeo, ut de ſe perperam judicare quiſque malit, quam reprehendi. Imo cunctis id inſitum mortalibus, ut ſe miſeriores quam ſint exiſtiment; feliciores autem quam ſint, videri expetant.

At rem quod attinet: ejuſmodi mittendus eſt Legatus, qui genio ſuo ingenioque non magnopere diſcrepet ab ea gente ad quam proficiſcitur. Unde qui naturæ amœnioris aut ſolutioris eſt, infelicius apud Hiſpanos, Germanos, Turcas, aget: & qui plus æquo inflatus aut taciturnus, Gallis diſplicebit. Tueatur dignitatem ſuam; & ſic facilis ſit, quaſi in ipſam gentem benignoiri quodam affectu pronus. Facilitas cum pondere ſuo libratur, detinet animos,

mos,jamque addictos habet: quasi benignam majestatem faciam,quam nemo despiciat, nemo etiam vereatur.

DISSERT. XX.

Gratus excipienti.

PRincipi ad quem mittitur gratiosus sit Legatus,non gravis aut invisus. Potens enim imperium affectus est in omnem partem: magna vis benevolentiæ,& hic potissimum spectanda. Qui placere petitor potuit,jam impetrare cæpit:adeo ut ab averso aut infesto , ne ea quidem quæ æqua sunt obtineri soleant. Sane quemadmodum consultum non est, aut Magistratum odiosum plebi,aut invisum Imperatorem exercitui præficere; sic malis avibus ibunt ii,verisimile est offensuros,aut in acceptos vel ingratos fore. Displicet oratio,sententia,res omnis , cujus persona displicet; cum ab hostili dextera, utut blanda & picta,nil arbitremur amicum profuturúve porrigi aut promanare posse. Si Princeps Virginem ad nuptias per Legatum jam senem,imbecillum, & à Gratiis destitutum ambiat; certum est non ita audiendum à Nympha,quemadmodum si quis efflorescens ætate ac forma Mercurius , Amoris causam agat.Malignus spiritus humani generis perosor ac perturbator, ut plus fidei venerationisq; apud homines ad seducen-

dum

dum impetret, præfigurat se interdum specie exoptati auxiliatoris, etiam Angeli Lucis & Gratiæ. Et si parvis magna conferamus, Christus ipse, Dominus & Salvator noster, divinitatem suam mortalium oculis inaccessibilem, humana carne vestivit; dein ut omnimodo, Legatione sua, non posset non placere, & homo factus est, passus & sepultus est ut Homo. Prima urbis Romanæ discordia, ob sævitiam fœneratorum nata, sedari non potuit, nisi misso in sacrum montem Oratore Menenio Agrippa: qui non tam quia facundus & sapiens erat, quam quia populo charus (hinc quippe oriundus) placuit pacemq; persuasit. Similiter cum plebs ob injuriam Virginiæ ab Appio Claudio Decemviro illatam, in Aventinū montem secessisset, Senatus tres Consulares Legatos, C. Julium, P. Sulpitium, & Sp. Tarpejum, minus populares, misit ad placandum. Sed ne admissi quidem illi, nedum responsum ullū tulere: sed valida voce conclamatum est, ut L. Valerius & M. Haratius mitterentur: hos audiendos fore. Neque quod æquum videbatur, sed quod placebat, obtinuit: nimirum ut non solum quæ nuntiarentur, justa ac grata essent, sed ii præterea qui nuntiarent, justi & grati. Ita quidem populus affectus est; sæpe non tam con-

siliuṁ

filiũ; quam auctor displicet: quinimo oratio, quantumlibet salutaris, displicet odio auctoris. Sane cum apud Lacedæmonios, turpis vitæ homo, commodam atq; utilē tulisset sententiam, populus eam rejecit, non auditam: eadem vero cum per Ephoros viro cuidam integræ vitæ ac fidei data esset publice pronunciata obtinuit. Nimirum aversionē ac nauseam parit, quidquid è sordido vase sive effluit, sive depromitur. Bonum igitur, probum, eximium esse Legatum volumus, ut si nihil aut paucissima in eo reprehendi possint, benevolentiam sibi vel ipsa fama comparet, facilius dicturus acturusq;, si in antecessum animos virtutũ encomio occuparit. Hoc consilio Cardinalis Bembus à Leone X. ad Rempubl. Venetam missus est, cum de fœdere cum Cæsare in eundo Galloq; abdicando ageretur. Nimirũ Venetus erat, & sic non virtutibus tantum, sed natalibus Patriæ charus. Extat adhuc oratio ejus, legitur, disciturq;. Sic & olim ad Cassium, qui Rhodũ obsidebat, missus est Archelaus Rhetor, à quo ille aliquando Græcis litteris fuerat institutus: utpote, tanti disciplinæ beneficium habitum est, ut cessura belli & obsidionis ratio videretur. Fuerunt nonnulli qui plus præsidii in benevolentia Principis, quam in eloquentia aliave virtute Legati

gati, collocarent. Etenim cum Cusroëm Persarum Regem gravi satis bello sibi infestum Justinianus haberet, & de morbo hostis intellexisset; Legatum misit,& pacē petiit Legatum,non nobilitatis splendore coruscū, aut fortis pulchritudine insignē, aut virtutis decore eminentem; sed medicum, tempori & occasioni aptum; & eum quidem, qui alias quoq; rogatu Cosrois à Justiniano missus fuerat, Regemq; sanaverat. Quia amplius jam erat, convalescere, quam pugnare; vivere, quam vincere; felix Legatus medicus fuit, nam ægritudinē simul & bellum profligavit.

Ut autem Legationes acceptiores sint, precibusq; accedat gratia precantis; etiā qui ab hostibus capti detinentur, ab iisdē Legati ad suos mittuntur. Atq; hoc exemplo Regulus à Carthaginensibus missus est ad Senatum, & ab eo, ut hostium Legatus, auditus fuit extra urbem. Dum raptis matronis virginibusq; Sabinorum diutino atque acerrimo bello pæne attriti essent Romani, nec spes ulla dissensionis componēdæ affulgeret; visum est Senatusconsulto raptarum præcipuas apud gentiles & cognatos suos Legatione fungi, meliora & mitiora precaturas, vicissimq; pollicitaturas. Itaq; ubi ad Regem venere, Legationis Princeps Hersilia, lugubribus lacrymis lu-

ctuque conspurcata, miserabilem orationem elamentata verius, quam elocuta est. Tum omnes humi prostratæ rogaverunt; Suos infantes, quos secum duxerant, respiceret, sanguinis Sabinorum recordaretur, commiseraretur, tandemq; suis viris, domo & pace Rex frui pateretur. Placatus condoluit Rex (erat quippe inter barbaros urbanus) & quod armis aut vi viri sperare nequiverant, feminæ Oratrices perfecere, tátæq; discordiæ conciliatrices extitere. Non parũ itaq; prõfuerit tam mittentibus, quam missis, si ostentatione ac commemoratione earum rerũ quibus se gratiosos fore confidunt, sese iis ad quos mittuntur affectu & gratia insinuent, ac velut acceptiores efficiant. Quod ut Romani jã commemorato stratagemate per Sabinas prudenter fecere; sic parilis industriæ par felicitas extitit, dum Veturia mater & Volumnia conjux ad M. Coriolanũ, vere Martialem illum, urbem obsidione coarctantẽ missæ, felici Legatione Romanum imperium certo funeri exitioq; exemerunt: quippe duos ex eo gnatos, charissima atq; unica pignora, secum ducentes, ubi in conspectũ venere; ipsus jam obviæ matri in complexum proruit: at illa salubriter & caute affectus indicia occultans, Fac, inquit, intelligam, hostemne an filiũ conspicer atq;
comple-

complectar: mancipiumne an matrem venerim in hæc castra, ad hæc bella civilia, equam in civilia! Scilicet huc me longæva senectus protraxit verius quam produxit, ut te patriis sedibus laribusq; extorrem, jam inimicũ non modo intelligerem, sed nimio experirer! Potuistin, charissimæ quondam patriæ, parentis prolisq; dulcissima nomina & pignora sic deserendo destruere! Equidè, ni peperissem te, jam vitæ non tæderet me: non oppugnaretur Roma, quæ hactenus tutrix & altrix tui tuorumque. Denique, nisi te filium habuissem haberem, nunc dum vivere nimio dolori & pudori est, facultatem libera in patria libere saltem moriendi Hosce matris, conjugisq; lacrymis liberorumq; dissuviationibus permixtos, gemitus questusq;, mœstus & ipse excepit Coriolanus, propediemque castra, ab urbe removit.

Sed hic inprimis colenda atq; æstimanda Legato erit probitas, integritas, virtus omnis, tum ipsa propter se, tum quia multum valebit ad auctoritatem, gratiamque apud adeũdum Principem comparandam. Credimus enim, quos existimamus candidos & apertos, nihil exocculto aut insidiis agere sed boni rectique esse cultores · eisque omnia tuto committi arbitramur. Nec solũ persuasum nobis est, non posse nos ab ijs decipi; sed nescio qui consciẽtia & hu-

ma-

manitate ducimur, ne iis imponamus. Sic paulatim efficitur, ut Legati tã indubitatæ virtuti & rectitudini fidens Princeps, cum omnia quæ ab ipso proficiscuntur, à pravitate libera existimet, ejus quoque Principi amicior reddatur. In quo fere omnium negotiationum cardo versatur. Etenim cum in omni opere ad aliquem scopũ collineandũ sit; is initio scopus spectandus erit, ut Principem, apud quem functionem suam obibit Legatus, quando majore quidẽ poterit affectu, Principi suo conciliet atque devinciat non solum quia Christianæ charitatis & communis humanitatis officium est, jacere semina benevolentiæ mutuæq; concordiæ, sed etiam quia plurimum valet, ad persuadendum atque obtinendũ id quod voluerit Legatus disposuisse ac commovisse eorum animos quibuscum agitur ad benevolentiam eamque sinceram. Eveniet autem, ut Legati Princeps, ab Principe quem accessit, diligatur, si huic apte persuasum sit, se vicissim ab altero Principe diligi. Vetus namq; & prudens est monitum;

——— *Ut ameris, ama.*

Et quemadmodum silices inter se contriti emittunt ignem; sic magnorum spirituũ mutuæ benevolentiæ, amoris flammas, & beneficiorum commoda. Quocirca nullũ tempus amicissimi animi declarandi prætermit-

termittet Legatus: lætari ſuum Principem rebus ejus ſecundis, dolere adverſis, commoda ipſiq; vota communia cenſere propenſo & anhelo eſſe animo ad quodvis obſequium præſtandum: idq; Principem numquam non declaraviſſe. Tum ſi quid præclarius geſtum per externum Principẽ fuerit, id magnopere ab ſuo æſtimatum. Inſinuanda hæc hujuſmodi, verbis ſententiis, geſtibus, locisq; maxime opportunis & convenientibus rei atque indoli Principis ineſcandi: adhibitis aliis nonnullis mediis, quæ uſurpare, quam ſcribere erit facilius, quia circumſtantiæ & res tangi poſſunt, videri poſſunt, prævideri non poſſunt, nedum exprimi.

Quemadmodum vero variæ eſſe cauſæ boni affectus ſolent: ita & mali. Ac neſcio quomodo facilius odimus, quam amamus & utrumq; tamen levi vel incognita ſæpe cauſa. Quoſdã primo ſtatim intuitu averſamur & fugimus: quoſdam protinus deligimus, interdum quoque vix cognitos aut viſos. Cujus ſympathiæ atque antipathiæ cauſam ad horoſcopi & ſtellarũ conſenſum curioſa doctrina refert: plurimũ ſcilicet intereſſe ad indolem ac fortunam cujuſq;, quibus ſub planetis animam hauſerit, primos vagitus ediderit, lucẽ ſenſerit. Sed mihi lubet amplius etiam naturã ad-

mirari cũ homine, hominis ops inspicere. Duarum testudinum alteram, haud longo spatii intervallo, alteri suppone: tũ enim si nervi utriusque tono dissentiant, licet unius chordas pulses, alteri9 mutæ ac velut torpentes manebunt, nullo sono ac motu: at vero si eadẽ tonorũ utrobique intensio remissioque fuerit, unam si pulses, simul & altera pulsari videbitur, & arcana vi sua Echonis instar resonare, tamquã pari modo & arte contracta. Et adeo quidem hi quoque nervi contremiscent, ut si forte stramen iisdem, minime, inquam impulsis, superimposueris, idem stramen & moveatur & subsiliat ad numeros: quod tamen alias in chordis discordibꝫ neutiquam eveniet. Diceres inanimatis sic conformibus, & in concordiam jugatis, sensũ quemdam inesse, qui affectũ alterius provocet, eumdemque recipiat & exprimat. Videntur igitur animi & ingenia nostra nõ dissimili ratione tangi & ferri. Et Princeps quidem à Legato advena multis de causis alienus esse potest. Inter alias, siquid acciderit, quod molestum ac grave ei sit: deinde si ingenium Legati atq; mores displicent: præcipue vero, si ejus ad quem proficiscitur subditus fuerit; nunc quasi desertur sub alio vivere maluerit.

Ut autem placere ignotus possit, indolem

le geniumq; excipientis observabit Legatus. Præterea ceremoniæ modusque actionum & gestuum religiose implendus est, qui primæ scenæ debetur. Hæc enim boni affectus limina sunt, hæ lineæ, hi gradus: hinc, aut felix aut infelix in negotio tractando progredietur. Et quantum, Bone Deus, momentum! Experientia docet, rem eamdem iisdem rationibus & argumentis propositam atque explicatam, quia non æq; concinne ac auspicato cœpta ac præparata erat, quia non in animos pariter affectos incidit; hic admissam, alibi rejectá esse; isthinc negata, illinc concessa quæ postulabantur. Nimirum alius Princeps, alia natio, alii mores & ritus. Hinc interdum evenit, ut quod ille Legatus aliquot annorũ spatio vix sperare aut tentare ausus fuit, alter brevissimo tempore perfecerit. Sed ut Principem moveas, gentis quoque universæ naturam attendendam dixi, ut singula facili ac propitio quodẽ favore fiant, tamquam Favonio undique aspirante. Incredibile autem est, quam tenues levesque remoræ, jam pæne dixerim, nugæ & ineptiæ, res maximas & manifestissimi juris conturbent & convellant. Ad exempla provoco, tam novitia quidem & vicina, ut conspici, vel me tacente, queant:

nimirum, quia ad Annales venient posteris, admirationi erunt.

Cum igitur affectus tantum valeat inter homines, ut eo aucto vel imminuto facilis vel difficilis fit omnis petitio, negotiatio tractatio; cavebit inprimis Legatus, ut si non tenero affectu à Principe externo deligatur, certe non sit odio. Deinde adjunget sibi quoq;, si fieri possit, comites, quos sciet ei, ad quem eundum est, amicos & acceptos fore. Hac sane ratione, vel placere magis ipse poterit, si ingratus non erit, vel minus displicere, si non omnino gratus. Quibus omnibus neglectis, negligetur fortassis ipse, & infelicem Legationem reddet. Infelicem? quid si turpem quoque? E neglectu contemptus nasci solet; & dum sibi indulget Principis aversior animus in asperiora gliscit, audetque odio injuriam adjungere; & rursus magis aversari si quē læserit. Nam id habent pessimum animi magna fortuna insolentes, quos læserunt, etiam oderunt; ut injuriam inferendo accepisse videantur.

Denique si gratus & acceptus fuerit Legatus, Principi, ejusque ministris & aulicis quibuscum agendū erit; contentiose scribent illi quoquoversum, quam magnifice & prudenter se gerat: & tantum aberit, ut hi viam aut januam negotiis ejus umquā obstru-

obstruant, quin etiam favori & honori sibi tribuent, petita commendare. De inviso nihil laudis, vix veri quidquam audietur nil lætum aut facilè exspectetur.

Accidit semel, ut Princeps studio protrahendarum rerum, miserit plausibilibus instructum mandatis Legatum, quem non ignorabat fore minus acceptũ; utpote alias profugum & proscriptum: miserit vero quasi id nescivisset. Ita impetratum, ut protinus alium sibi mitti petierit alter: & ille quam desiderabat, nec petere poterat, moram suis negotiis obtinuerit, remoram alienis.

Ut autem acceptior sit Legatus, non solum literas Credentiæ & commendatitias Princeps ei tradit, sed præterea quasdam interdum ad Magnates aut ministros quos in adeunda Aula notos atq; devinctos habet. Legatus quoque priusquam itineri se dederit, similes litteras sibi conquirere solet ab Legato adeundi Reges, qui apud suum forte resederit. Et quia forte incidet in homines vanos, compositos ad arrogantiam, & quos si non recte compellare, cōtemnere videatur; quorum interdum sapientia vix extra vel ultra ejusmodi cærimoniarum limites exurgit; gloriosum atque utile Legato hic erit, ipsi non solum Principi, sed unicuique Magnatum, qui

conveniant honoris tituli, intelligere: ut quemadmodum Principes, virorum meritis dignitatem tribuunt;sic ipse qui Principem repræsentat, cuique dignitati condignam appellationem.

Quid si Legato hic quoque gratitudinē obiter inculcem? Illam dico, quæ obsequium Principis non patiatur modo, sed validius promoveat? qua gratum, memorem & benevolum, pro impetratis beneficiis,& in commune bonum, animū promat? qua etiam at generoso pectore plura & majora sperare possit. Suaves & potentes beneficentiæ nexus,quibus,ceu cōpedibus,animi illigantur! Aliqui dum ingratum experiuntur, non tantum à beneficiis beneficam manum retrahunt;verum ad odia,ad eversiones extendunt. Quo fit, ut citius cum *inimico*, quam cum ingrato in gratiam redeatur.

DISSERT. XXI.

Non adulator.

ABsit vero, ut Orator noster cujuspiam adorator vel adulator jure videatur. Alibi Echo resonet, alibi palpum obtrudat, qui tamquam conductitius præco, ad alterius voluntaté ac voluptatem omnia refert. Profecto Veritas & Sinceritas vinculum sunt fulcrumque humani commercii & regiminis politici: nihil Principibus

magis

magis necessarium, nihil magis deest. Has Adulatio, humanæ societatis venenum præsens, occultat, adumbrat, fraudat: non minus itaque vitanda animo, quam illud corpori. Fridericus Cæsar potentissimus, suaviludios ac fumivendos, ut pestes execratus & aversatus est: interrogatusque, anne moriones saltē ad convivia admitteret; Neque stultis aut vaniloquis, inquit delectari possum, neque superbis esse amicus. Dum Socrati vir Princeps occurreret, stipatus quam plurimis quidem affectatoribus sed assentatoribus; Vah, Heros, inquit, miseret me tuæ solitudinis. Cælius senator clienti suo ubique sibi consentienti, irascens exclamavit. Dic aliquid contra, ut simus duo. *Utinam frigidus esses aut calidus*: (ait Scriptura) *sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus; incipiam te evomere ex ore meo.* Ne Faunus quidem, ut est in fabulis, negotium sibi esse voluit cum homine, quem animadverterat uno ore calidum spirare frigidumque. Sciendum profecto, omnes palpones, similes esse papilionibus, qui late circumvolitant, atque aspectu pulchri sunt, re noxii. Erucam vide: hinc nascitur: quæ & ipsa varietate colorum picta, arborum folia, flores, fructusque, & omnem anni spem depascit. Indubie, minus errori obnoxius

eſt, qui quo ſi eundum, ſolus divinare & ſtatuere debet, quam qui directionem ab eo accipit, qui ſtudio in devium deducat. Dicebat Galba Piſoni: Ego & tu ſimpliſſime loquimur; ceteri cum fortuna noſtra libentius quam nobiſcum: nimirum purpuram venerati, non hominem. Hinc ille apud antiquos: Nec nimium thuris tribuere eſt Diis immortalibus, nec ſatis blanditiarum Diis terræ. Nimirum, plurimis inponit philautia, id eſt, ſui amor & ignoratio: qua quis non modo ſeipſum diligit, ſed diligi præterea credit; imo quaſi dilectionem imperaret, & ſimul fortunam, utramque blanditiis metitur: craſſo prorſus errore. Vidi qui credebatur petitioni ſupplicis favere non velle, imo reluctari velle; quia dum opitulari ſe non poſſe præ videret è re ac circumſtantiis oriundas vel timendas difficultates exponeret. Vidi qui dubitaret de fide Judicis, quia repelleret oblata: odiſſe videbatur cauſam pollicentis, qui paciſci recuſabat quaſi vel affectu vel munere corruptus ſit, qui incorruptus perſiſtit.

Sed quin Ciceronis illud valeat Sine fuco ac fallaciis, more Majorum. Utinam! Nec malè inverſus verſiculus;

Appare quod es, aut eſto quod appares.

Sed heu pudor, heu dolor! nunc prorſus

rari

rari sunt, qui vere serii & sinceri: plures simplicissimis bladitiis, & quasi innoxia quapiam simplicitate versutiā tegunt; promptiores fallere Ulysseasque artes expedire, quo viri boni officium manifestius videantur exercere. Nimirum Fama candoris ad decipiendum tutissima est via. Hanc famā captat quisquis adulator, vitio animi ignavi, timidi, futilis & abjecti; ut credatur, fraudare nec solere, nec velle, sed omnia ex animo facere & dicere, non ex arte. Certe si quem recte & rotunde procedere conspicimus, semotis cærimoniarum & palpationum nebulis; hunc esse fidelem opinamur, tituloque Boni Socii donamus. Contra, si quē ficte aut fucate agere, quoniam strui nobis insidias veremur, nil minus præstamus, quam simili artifici assensum. Quin potius deligenter animadvertimus & notamus, quam opportune verba promere, vera premere & pervertere, suaque promovere nitatur, non quam sincere aut salubriter. Etiam crescit fugientis perversitas animi; & tamquam latere nequeat, per jactantiam aut intemperantiam se prodit. Ut olim Leontinus Gorgias & Hippias sophistæ, in illa quinquennali celebritate ludorum; sic non ita pridem sciolus quidam assentator in publica muneris claritudine obscurissimus, huic culpæ obno-

xius fuit: qui se super omni scibili universim doctũ, atque instar Altissimi, nihil nescire gloriabatur; quod instructus esset cognitione generalium aliquot dogmatum ac scholasticarum tricarum, tum quibusdam confusis ac obscuris effugiis, quibus vel irretiret antagonistam, vel ipse elaberetur. Nempe plurimũ pulveris & fumi contradicentium oculis effundebat, quo impetraret, ut si non subscriberent, cederent garrulitati. Prudens etiam ac politicus audire gestiebat, quod jactaret, se lectitasse atque evoluisse omnium classium Atheos. Quid lectitasse? imo quintã essentiam (verba sunt) ex eorum tenebris distilasse atq; eruisse. Utque religiose legisse videretur; prærogativam à Pontifice sibi indultam ostentabat amplo diplomate. Quæ tamen consultius singula occultasset; non secus quã emplastra, quib9 quisq; vulnera & ulcera curat & condit, non plateatim prædicat vel ostentat. At nõ omnis ille Philosophus, qui faciẽda dicit, sed qui facit dicẽda nec ille quidẽ Politicus, qui putat se scire pleraq; sed qui scit quæ nõ putant pleriq;.

Intelliget itaq; Legatus, qui candorem & fidem in aliis requirere & æstimare fas. Qui autem iisdem utendum sit, ex cujusq; personæ, negotii & loci commoditate discere poterit, non uno hoc scripto. Illud

tamen

tamen monuero, inprimis caveat, apertæ adulationis aut subdolæ machinationis turpitudine notari aut innotescere: quod rebus agendis plurimum obsi. Crediderisʔ Audio Legatum suo muneri aptissimum quidem extitisse, nihil tamen bonæ rei tractare aut peragere potuisse, quia is alium quemdam Regem, juxta quem Legatione functus fuerat, manifeste nimis, nec caute vel excusate satis fefellerat. Monuero insuper: Si externus Princeps circumveniendus, nec hostis tamen fuerit; id ipsum sic fiat, ut versutia si deprehensa sit, magis è rebus ipsis, earumq; natura & circumstantiis profecta videatur, quam è pectore Legati. Nimirum integritatis existimatio salva permaneat: qua velut virtute, tute rem faciet & promovebit. Imo, inquam, ipsis dolis, facile improbandus quispiam casus aut error appingetur aut affricabitur: qua si procul à mente & malitia Legati scelus omne, viri utique maxime candidi & veracis. Monuero etiam Principes, dispiciant semper, quantum hominum & præsertim Legatorum amicis conventionibus, phaleratis verbis, quantūlibet jurejurandi religione vallatis, tribuere debeat. Sæpe enim

Astutam tacito servant sub pectore vulpem.

magis etiam sub vulpe tygridem & lupum Interdum blanda manus aut spongia, ini-

mici propositi novaculam abscondit & aconitum. Legato cujusdam Regis vultus erat placidus & liberalis, os modestiæ honore signatum, gestus candori proprius, nutus & color qualis esse solet animo trãquillis & innoxiis, loquela nil nisi manifestam pietatem spirabat. At externus Princeps ubi cum Legato tamquam cum mente sua proloqui, & reseratis arcanorum claustris perfidiam quoq; pacisci cœpisset tandem illusus fuit suo candore, eoq; stratagemate, quod nemo extra comœdiam narraret: Et heus, inquit, nihil seria inter & jocos sincerum, nihil purum sensi; larvam vidi, non faciem Erat quippe expertus doctissimam hominis innocentiam, vulpinã sanctitatem. Qui eò tamen magis laudem præmiumq; apud suos merebatur & accepit, quia tela quæ in suũ Principem alter cudebat & vibrabat, in auctorem retorsit.

DISSERT. XXII.

Publice spectabilis.

AD certamina publica ludosve non accedet, nisi præmeditatus & instructus. Non enim committere debet, ut spectantibus risui sit, dicaturve ignarus vel ignavus: id enim sine existimationis sugillatione non contingat. Isocratis ad Dæmonicum sententia est; Quoties in laudabilib9 versaberis negotiis; fac quàm plurimos spectan-

ſpectantes velut virtutis tuæ teſtes habeas: ſi qua re inhoneſta contigerit te delectari; fac clam id perpetres, ac ſemotis ſaltem arbitris turpis ſis. Qui raucus, balbus aut blæſus eſt, non præ omnibus garrulus aut vocalis eſſe debet, ſtolidorum ac vulgariũ ea turpis conſuetudo, qui id ſtudioſiſſime agere videtur, ad quod ſunt minime idonei ſed elocutionis ſuæ hallucinationem ſilentio & auſcultatione compenſare. Naturæ namq; defectus arte ſupplendi ſunt. Architecti ſpecioſiora ſolent frontiſpiciis præfigere, ad laudem & ornatum magis, quam ad uſum; & ſic ad uſum. Ridiculum ſe præbuit Legatus, qui à quodam Magiſtratu in encæniis invitatus, ut pſittacum arcu baliſtico, è celſa turris cuſpide præfixum, jaculari dignaretur. Conatus enim aliquoties, tantum abfuit avem dejiceret, ut numquam tacturus crederetur animal quod divo Lucæ appingitur. Defectus quiſq; ſuos & è contrario elegantias examinet: illos ut tegat, has ut detegat & oſtendat. Male ambulabit, cui greſſus deformis eſt: male equitabit, qui regere frenum neſcit. Claudicare, & ſic diſcurrere, turpe eſt. Sed alii qui vel in ipſo equo claudicant, ephippio tamquam ſarcinæ hærent. Equo vehi pulchrum eſt; ſed ſi vecti & vectoris velut corpus idem, idemque motus & inſtinctus, &

si Centaurus exprimatur. Attende qui placere publice cupis:

Quodque potes vitium corporis abde tui.

Corporis etiam animi & fortunæ. Quanto præstantior habebere qui imperabis, tanto facilius impetrabis. Sic plures Principũ dignitatem atq; auctoritatem suam cautissima impotentiæ dissimulatione conservarunt; & quia tegere potuerunt, quam invalidi essent, viris acquisiverunt. Mercatorũ quoque census & fortunæ, non adeo opũ magnitudine sed vero jacturæ, imo inopiæ apud alios ignorantia, tum fide & opinione opulentiæ atque prosperitatis, constant.

Ceterum Legatus coram aliis atque in publico, fronte erit, non continuo quidẽ ridibunda aut ridicula (fatuorũ istud) sed læta, exporrecta, & tali fere quam integerrimo Judici convenire scribit Justinianus. Et quia ex oculis pleriq; conjiciunt de animo; & fere ut horologium, temporis, sic facies affectuum indice constat: quantumvis res perperam succedere, ac velut retroagi videatur; hilaritatem vultu, dolorem corde sustinebit.

Illud etiam advertet Legatus, ne cuiquam intersit, negotio quod cum jactura vel ignominia præsentium conjũctum sit. Ut enim culpa nulla intercesserit, tamen

ejus

ejus existimatio contagio inquinabitur apud malevolos & imperitos: ut contra, victoriæ rebusq; prospere gestis qui interfuit, etiam nullo suo merito aut conamine communis honoris laudisq; fit particeps. Similiter auctoritatem hic suam magni faciat, nec eam interponat ubi verisimile fuerit eam contemptum vel neglectũ iri. Tum nequaquam sese immisceat rebus, quas alium, quam speraret aut deceret effectũ habituras prænovit. Pharmaca ægris data, ni morbum levant, elevant.

Incessus in publicum non sic celer sit aut præcipitatus, ut videatur cujuspiam medici, vel conducti veredarii; nec ita testudineus, insolens aut affectatus, qualis foret sponsæ, vel comœdi mimicam gravitatem exprimentis. Quid si tamen negotia præcurrant, tardus sit Legatus? Ejusmodi urgere & incitare poterunt negotia rerumq; momenta, ut etiam volare decorum & necessum fuerit. Sic currat, ut comprehendat: & quæ pedibus assequi non poterit, consilio & mente præcedat. Et tamen si & coram festinandum fuerit, nec opera aliorum commode uti possit, rhedæ vel equi velocitate utatur, & illius quidem decentius, quam istius. Alioqui gressus præcipitatio, levitatis indicium est: hinc quoq; judicium formatur anxietatis, etiam adversitatis, quæ sic agitet currentẽ. Hinc Plautꝰ:

Libe-

Liberos homines per urbem modico magis par est gradu Ire. Servile esse duco festinantem currere.

Fuge, Legate, qui magna magis probare & præstare debes. Quod si ingenti graveris pondere; ne properes, onere ab ipso impediris; si ne graveris quidem; quid opus est festinato? Magnarum item rerum ea conditio est, ut non velociter aut repende cieantur, nec nisi intervallo moveantur aut mutentur. In corporis quoq; motionibus congruentem naturæ proportionem servabit Legatus: flexos fractosq; motus mollium & effeminatorum virorum, agrestesque & triviales prorsus fugiat. Motiones istæ (sæpius inculcandum) mores indicant præsertim apud illos quibus neutiquam contingit audire loquentem Legatum, sed qui dumtaxat vident. Profecto non sufficit quædam bene fieri, nisi fiant & belle. Obsonia, alioqui opipara & lauta simulque salutifera, vix attingimus & nauseam potius provocant quam orexim, si sordide subministrentur.

Si Princeps peculiari & publico afficitur gaudio vel honore, (dum coronatur, victoria potitur, primogenitus natus est) minime torpebit aut latebit peregre qui eum repræsentat; sed vero etiam extra privatos parietes ejusce signa lætitiæ conspi-

cua

cua & sonora procul faciet. Inter artificiosos arcus & ignes, vasa vinum fundant: cõvivia, choreæ, hastiludia, & quæ non paucorum mereantur invidiam, instituantur. Nuper duorum Legatorum, nec nimio amicorum, contiguis tamen ædibus degentium, alter ob ortam noviter Regi felicitatem, sui strepitus & ignis copia alteriꝰ domum penitus fumeam, pæne surdam reddidit. Dumque manifesta sancti spiritus designatione potius, quam admirabili piaq; conspiratione creatus esset URBANUS VIII. Pont. Romanus; conspicua suæ gratulationis testimonia Bruxellæ ediderunt Illustrissimi & Reverentissimi Cardinalis Alphonsus de la Cueva, & Jo. Franciscus ex Comitibus Guidiis à Balneo, Suæ Sanctitatis Nuntius. Et illius quidem Palatii tres turres, artificiosis ignibus & lucernis distinctæ, inusitatam sic decore & splẽdide constellationem referebant, ut mille conjecturis encomiisq; populus circumluteret alius Tiarum Pontificiam ceu Cornu Copiæ, alius triplicẽ Ecclesiæ Hierarchiam, alius deniq; tria alvearia atq; examina cælestium apum exprimi diceret. Tonitruantes catapultæ, pyroboli seu missiles in omnem urbis regionẽ lætitiæ ignes, tubæ, tympana, tibiæq; celebria & luculenta felicis auspicii & augurii indicia extiterũt

adeo

adeo quidem, ut nullus non spectantiũ ali quâ efficeretur admiratione, nullus non sensuum aliqua oblectatione. Apostolici vero Nuntii ædes, ignitis pariter arboribus flammivomis vasibus sclopisque viciniam omnem procul illustrem & sonoram reddiderunt: pulsæ tædis undique tenebræ, & vigili gaudio nox tota. Quid affectus, quid ingenium possit, non obscure utrimq; demonstratum est. Hinc discet Legatus, ut quæcumque ediderit publica illustris lætitiæ spectacula, inventione inprimis appareant rara & significativa, sumptu magnifica, indicia bonæ sortis & spei.

Duas autẽ refert Legatus personas, alteram sui ipsius, alteram Principis. Quemadmodum ii qui in theatro, Hectoris, Alexandri aut Cæsaris dignitatem æmulantur, dũ publice agunt, nihil non regiũ sonãt & exhibent: verũ ubi se intra cortinas recepere donec in theatro adhuc spectandi sunt, vestem & ornamenta quidem non deponũt, adscitiam tamen majestatem & gravitatẽ ponunt, solitam familiaritatem resumunt & usurpant: sic Legatus in admissionibus congressibus, triumphis publicis, ne latũ quidem unguem ab decoro recedere debet, sed Regiæ existimationis semper meminisse: verum tamen privatim, in colloquiis conviviisq; semotis, licet Legatus es-

se non

se non desinat, gravitatẽ illam publice spectatam, in nativam comitatem & liberiores mores convertere poteſt: ut videatur hic malle apparere quis ſit, quã cujus ſit.

Ceterum in victu, veſtitu, ædium ſupellectile & ornatu, famulorum & aſſeclarum numero & cultu, reliquos Magnates ſuperare Legatus poteſt, Principẽ tamen externũ neutiquam æquare: quaſi ut eum quopiam pudore afficeret, emiſſus & egreſſus. Dum quidam ingloriis ortꝰ parentibꝰ, ſed affectu ſui Regis, apud exteros Legatione fungens, exteriore omni cultu hic ipſo Principe ſplendidior appareret; atq; inde quiſq; ei ſtudioſius detrahendo, occineret non cantica virtutis aut meriti, ſed eũ eſſe oriuntum patre mercatore, matre mechanica, proavis humillimis: Quid dixerimꝰ, ait princeps, hunc eſſe impium, an imprudentem, qui parẽtes ſic ſuos exhumat, atavoſq; citat è ſepulcris? Scilicet hominis ignobilitas magis excuſata latuiſſet, ni fatuo luxu faſtuque ſe prodiſſet. Et ne ſic quidem eo Principis ſarcaſmo redargutio finita eſt, ne limitibꝰ etiam iſtiuſce Regni terminata: ſed protinus in patria ab aliis qui ibi anteriore Legatione, minꝰ autẽ pompatice, functi erant, pro apophthegmate indies celebrabatur. Et quã exteros interdũ nimius Legati ſplendor offendere poſ-

re possit, docuit Aristagoras Milesius: is apud Spartanos adversus Persas auxilia petens quia cultus & apparatus luxu diffluebat, admonitus fuit, ut apud suos, non in virtutis urbe, eo vanitatis & prodige ostentationis genere uteretur. Qui ornamenta non ferrent, auxilia ornatis denegare.

Ceterum qua magnificentia Legato utẽdum sit, ægre regula aut methodo una definias. Nam pro Principum facultate, reiq; quæ agitur gratia, apparatus ille ceteraq; omnia grandiora vel arctiora esse debent. Dein splendorem hũc alii aliter æstimant. Septemtrionales metiuntur eum apparatu mensæ velut fumo culinæ. Ii vero qui ad Meridiem, non tanti pendunt quod per guttur illabitur, sed magis quod in numeroso comitum, equorum, rhedarum & famulorum strepitu atq; ornatu, omnium oculis procul affluget. Interdũ Legato, ut in illustri Legatione spectabilior appareat inditur titulus majoris nobilitatis, Ducis Marchionis, Comitis vel Baronis, & conceduntur danturve ipsa monilia atq; utensilia Principis. Observare etiam est, in Legationibus ad certamen splendidis, Hispanos Gallosq; sæpius contendisse, non tantum ne agendi aut vestiendi modo convenirent, sed ut maxime different neq; adeo ut splendidissimi essent sed ne quid splendidius adesset aliis.

DISSERT. XXIII.

Religionis, Vestis & Urbanitatis patriæ tenax.

INter reliquas Legati virtutes, imo ante reliquas, nisi maxime Pietas luceat, in vanum fere quidquid molietur. Ideoque sacros gentis suæ ritus colet Legatus; si publice quidem non licuerit, privatim licebit. Quinimo etiam innotescat publice, eũ privatim pium esse: hoc enim erit vere esse, & probitatis fidem in negotiis mereri. De atheo aut in Religione vacillante, firma integritatis opinio non fit. Refert Aristeas (historia LXXII. Interpretum) quod ubi in Alexandriam ab Eleazaro summo Sacerdote Judæorum hos Sacri Scripti Interpretes adduxisset; jussisse Regem Ægypti, ut his qui a Judæa venerant, consueta omnia præberentur ad oblationes & sacra, prout cuiq; genti mos foret Non tamen suaserim Legato, stupenda in fanis latitatione, neglectis iis quorum cura eum maxime solicitum tenere debet, omne otium conterere, aut Sanctuli nomen gestusve affectare. Quippe non ab spirituali oratione Orator, esse dicitur, sed ab ea qua Principis Regnique decus & tranquillitatem afferat, stabiliat. Bonus animus gratissimus Deo cultus est: & optime oraverit, qui officio graviter sanctus, patriæ incolumitatem

lumitatem procuraverit, unde tot hominum salus, virtutisque & pietatis exercitium dependeat,

Non divinæ tantum, civilis etiam reverentiæ cærimonias quisq; è sua civitate feret, non vero illorũ apud quos divertitur, assumet vel affectabit. Ni fiat; non jam amplius ex more gentiũ officiosa humanitas, sed subjecta humilitas, abjectaq; adulatio dicenda est. Adorationis in modum genu supplice procumbentes Regem suũ salutant Tartari: eadem civilitate apud exteros utuntur eorum Legati. Itaque sedile accedentibus offerre, error sit. Neque enim illi quidquam demissius agunt quam Legationis dignitas ferat, si domi usitatã, moribus nostris peregrinam salutationem exhibeant. Ne illaudata quidem Legatorum Moscoviæ Regis sive tergiversatio, sive constantia fuit; quod vix, ac ne vix quidem induci possent Romæ, ut Ponificis Gregorij. X. pedes exoscularentur, quod Regibus eorũ is mos & honos esset incognitus; donec edocti, summo universalis Ecclesiæ Præsuli, spiritualium rerum regimen, præcipuæ salutis curam incumbere, obsequim pietati & spiritualibus adscripsere, indulsere. Alioqui generaliter iniqui censendi sunt, qui ritibus suis, exterorum mores correspõdere aut pares esse cupiũt.

Consue-

Consuetudinem, legum, esse legem, & naturæ velut germanam sororẽ, recte dixeris. Ideoque homini civili utendũ vestibus, inconstantiæ vulgi & loci quem in habitat, fere conformib9; ne morib9 gentis, quacum vivit, immorrigerus esse videatur. Legatus hic tamen ex lex & singularis est, peccantius, si à suo cultu recesserit. Nam velut patriorum rituũ fugitans, Principem suũ privatim odisse, publice aspernari videbitur, qui vernaculum gentis suæ indumentum mutabit: alienum mutuabitur. Olim in ipsa Romana urbe, quæ sui tamen splendoris jurisque pertinax fuit, Legatos exterarum gentium cultu peregrino ludos spectasse, Tacitus memorat. Deformant igitur pulcherrimi muneris faciẽ, quicunque in exteras Nationes delati, tamquam Protei, ilico sese peregrino habitu amiciũt. Contemptus eam ob rem à suis Macedonibus fertur ipse Alexander, quod patrio cultu relicto, aqud Babylonios Babylonicum sibi assuisset. Acute Rex, qui dum mandatorũ Legati strenua enũciatione offensus, discedentẽ odio & stomacho persequeretur: ei qui hũc miserat scripsit, Hermaphroditum & Androgynũ sibi adfuisse: cum tamen is nihil inconstantiæ, præterquam in vestitu admisisset.

Attamen & hoc prudentis Legati erit, ne

ne illa in conspectum exponat, quæ aut ipsa per se molesta sunt, aut aspectum sui ingratum & odiosum facere possint. Quosdam apud Turcicum Tyrannum repulsam passos novimus, quod viridis coloris amictu, qui tristis & funesti ominis apud Barbaros dicitur, induti essent. At noster ea prudentia erit, ut cum rubei panni objectu, bovis furorem accendi resciverit, removere eumdem à tergo & tragœdia norit, Venetorum quemdam apud Turcas Legatum accepimus, alieno ritu feliciter & sic cum laude usum; nam cum quæ exponere & excipere haberet, toto non impetraret biennio; tandē familiari veste in Turciam commutata, admissioni suæ aditū parasse, Legationemque ex voto confecisse. Apud Barbaros nempe, ubi Legationis decus atque libertas non digno nec tuto satis loco habentur, domestici amictus, ne alii quidem ritus usurpari semper possunt. Turoxanthus Turcarum Dux Valentinum Tiberii Legatum ita alloquitur: Quandoquidem, ô Romani, huc venientes me in maximo luctu constitutum offenderitis (recenter enim pater meus est mortuus) oportet vos facies vestras abradere, & legi quæ apud nos in justis mortuorum invaluit, obtemperare. Tum confestim Valentinus, & omnes qui cum eo erant, gladiis genas raserunt. Olim

OlimLegatis annuli dabantur,queis exterorum honoratiſſimi cenſebantur. Specialis præterea veſtitus erat conſtitutus: quemadmodū peculiares etiam nonnullis Conciliis acMagiſtratibus veſtium formas eadem antiquitas præſcripſerat. Ævi mutatio & hoc laudabile inſtitutum pæne profixit: ut quaſi tæderet aut puderet ejuſce quod profitentur officii, veſtibus indui pulchrius ducant, quas vulgi inconſtantia ſingulis annis novas & communes facit. Adeo ut Senatores, Aulicis; & Conſiliarios,quia nobilitatis functioniſve conſpicuo ſigno deſtitutos,ditioribus ruricolis aut civibus non abſimiles dixerit quisquis non novit,etiam quiſquis novit.Senatui Veneto, paucisque aliis, veſtitus religio aliquam adhuc laudem & venerationem conciliat atque tuetur.

Plerique hodie qui dignitatem gerunt, non contenti nitida & nova veſte, etiam cultam & comptam requirunt: quod virum,& Magiſtratum veſtis indicet. Ab hiſtrione licet exemplum ſumere; qui ſi trivialiter amictus in ſcenam prodeat,exſibilatur. Quanti autem facienda ſit veſtium ratio,vel ex eo patet; quod quiſque, dum elegantius atque operoſius veſtitus egreditur,magis etiam honoratur, non ab ignotis modo,ſed etiam à notiſſimis & ami-

cis Hujusce mysterii ratio est, quod vestis indicium quoddam esse videtur cujusque fortunæ: at quo ista, eo se hominum favor inclinat. Alii secreto atq; seorsim suo bono pasci malunt, rati dignitatem atq; amplitudinem suum magis auctum & conservatum iri modestia vitæ, quam insolenti strepitu aut inani fastu. Tales fere qui publicæ aut alienæ rei præsunt: qui Principi à thesauris, consiliis, confessionibus; aut qui repente ex humili in altum emersere. Hi non magnopere ambiunt oblongum magnificentiæ suæ spectaculum, aut digito monstrari, aut dicier, Hic est. Scilicet, ut doceant, se etiam in rerum copia tenuitatem, in sollicitudine solitudinē æstimare: se parvo Sapere & Lætari: bonum publicum promovisse, amplissimi instar honoris & præmii esse. Interim malunt item horum aliqui, arcam suam auro scatere, quam de auratis tectis vel pavimentis curiosorum & invidorum oculos oblectare, aut calumniatorum linguas acuere in suspicionem injustitiæ vel peculatus. Mille circum se censores habet in confusionem suam proclives & conspirantes, si quem supra suam sortem fortuna favens evexit & dementat. Demosthenes priusquam industria & eloquio innotuisset, vilem pallam in sumptuosiorē vestrem convertit: parata

autem

autem existimatione, pallam resumpsit pristinam, nec mutavit. Contrario prorsus consilio & eventu plebejus ille, qui primū omnium virtutū hypocrisi instructus, probus & pius videbatur demissis oculis honestatem & securam modestiam affectare, atque obstipo capite nonnisi humilia somniare, imo mente velut hospitari in sepulcro, animo apud Deum: ad honoris evectꝰ supercilium erexit, & indignis modis præfuit, qui tam sancte putabatur subesse: quos prius errores damnaverat, amabat deinde ut mores: plusq; vaframenti sub unius togæ, quam sub unius regionis, ambitu latebat. Rogatus autem à familiaribꝰ, quamobrem antea vultum & oculos in terram sic deflecteret; Quærebam claves regiminis, inquit: quibus inventis, quidni utar? Sed & istum sua mansit tandem pœnitentia & pœna; clavesque ostium calamitati & carceri aperuere.

Legatus in omni hoc vestium & ornamentorum cultu ita se componet, ut neq; tenuitate vilis, neq; elegantia fastuosus, effeminatus, aut vanus appareat. Dissimulare & velut nescire præsentis splendoris sui sumptum pretiumque, prudentis est; & ornatissimam tamen simplicitatem habere: ut splendor omnis non tam obtrudatur aliorum oculis, quam incurrat.

DISSERT. XXIV.

Eruditus.

BEllo inter Florentinos & Alphonsum Regem, Matthæus Palmerius, Florentiæ civis & pharmacopola, quia ingenii & scientiarum cultu clarus apud suos erat, Neapolim missus est Legatus. Cujus multifariam eruditionem dexteritati atq; eloquentiæ conjunctam Rex admiratus, interrogavit, quis, & quo loco apud suos esset. Cumq; intellexisset Pharmacopolam esse, in has erupit voces: Si tales Florentiæ Pharmacopolæ, quales igitur Medici? Medicæos invens, qui in Republica eminebāt. Eruditionis profecto cum nulla pars sua laude careat, tum inprimis Historia vetus & nova, omni ætati conditionique utilissima. Est enim palæstra prudentiæ stimulus sapientiæ, calcar virtutum interpres dubiorum, memoria præteritorum, speculū futurorum præsentium fax & moderatrix, breviarium experientiæ, scientiarum thesaurus, directrix disciplinæ bellicæ & togatæ: breviter, compendium artis vivendi. Itaque videar commendasse eruditionem omnem, cum Historiam nominarim. Ejusq; studium habet id peculiare, ut & theoricam & practicam simul converat. Historiam Legatus evoluat & assequetur, ut, quasi infinitas obierit Legationes, antequam

tequam ullam attigerit, intelligens videatur & expertus. Inter Scriptores autem, si rem politicam spectamus, unus instar est omnium, Tacitus; si moralem, Seneca: ille ad prudentiam, iste ad sapiētiam ductor: ille tacite, iste sane legendus, intelligendus. Quid si Sacram Legato Paginam quoque comprobem, rectam illam ad probitatem, ad prudentiam, ad cælos ducem? Scrutetur, si otium & animus indulserint: plures inibi Legationis, cum humanas, tum divinas inveniet, exempla atque dogmata rerũm optimarum. Tum ex hujus divini Scripti lectione hauriuntur quinimo instillantur animo salubria quædam medicamina, in spiritualium morborum priusquam, resederint, præcautionem. Et quanto quis attentius hunc Codicem evolverit, plura semper mirabitur & eliciet in recessu: haud secus ac clara nocte firmamẽtum cæli in tuentium oculis plures semper stellæ elucescunt, & velut subnascuntur, quo diutius intendunt. Quod si cuipiam sic non videatur, qui in profanis vagari malit. magnum tamen quid esse existimet, quod tot viros principes in venerationem sui traxit; tot Martyres & Cœnobitas in contemptum orbis, atque etiam sui, pellexit; tot nasutissimos in interpretatione hallucinantes demisit: tot sæculis Nobile

Ænigma. In reliquarum scientiarũ oceanum quo altius provehimur, contingit aliquando ut longius absimus simul & à vado & à portu. Quid? interfui ubi non leves doctrinæ & auctoritatis Præsul evidentibus demonstrationibus assereret, è sacris illius Magni Testamenti codicibus, ceu scaturiginibus, hausta esse, quæcumq; sive dogmata sive præcepta sententiosi atque politici Scriptores, limatiore alioquin sermone, profanis exposuere. Profecto Adrianus Florentius, postea Pontifex ejus nominis VI. qui ob eximiam Pietatẽ & Doctrinam Carolo Cæsari ab Margareta Austriaca præceptor datus, satis ostendit, è quo fonte Imperii subsidia hauriantur. Etenim Lovanii in Arce tantum Discipulum adhuc puerum erudiens, è Sacris litteris ei Libros Regum proposuit & explicuit; frustra, ratus, doceri historias, nisi & pietas accederet. Qui eo modo est, Cæsaris mox insignia accepit: qui ea docuit, Pontificis. Sic Magistrum suum Discipulus numquam non veneratus est. Et tamen quam humili ille origine! Primam ætatem litteris occupans, & tum quidem egens, variis à proavo meo D. Ægidio de Marselaer Toparcha de Opdorp beneficiis affectus fuit. Eorum vero memor cum in Regnum suffecto Carolo, primas Hispaniæ esset; avum me-

um Adrianum de Marſelaer, ejuſque fratrem Guilelmum, pro Majorum ſuorum honore & meritis, ſtipendio Regio decorari procuravit, & hunc præterea Equitem Auratum à Cæſare creari. Neque hic ſubſiſtere gratitudo aut gratia potuit. Pontifex enim factus, utrumque inter familiares ac domeſticos eſſe voluit: & illum quidem intimis ſecretis, hunc Arci Oſtienſi, tribuſque biremibus præfecit: Antonium quoque de Marſelaer, fratrem tertiũ, paulo ante immaturum obitum, advocavit, & Pontificiæ cohorti atque cuſtodiæ Capitaneum conſtituit. Verum ut in viam redeam; illorum mores non ſatis admireris, qui cum ingenii cultum omnemque doctrinam contemnunt, magni ſerii ſibi videntur. Ab omni ævo obſervare eſt, opportunum rebus ſcientiarum ſubſidiũ acceſſiſſe, ſive privatis, ſive publicis: æſtimari viros, qui cæteris Numinibus Palladem junxere. Doctrina quidem vel meliores efficit homines vel deteriores, pro cujuſque indole. Sed licet non omnes doctiſſimi potiſſimum ſibi temperẽt ab improbitate aut nequitia; non item medici, omnium hominum ſint temperantiſſimi; communiter tamen, ſi quem, minus latuerit, quid ſe deceat aut abſtringat, vehementius quoque neglecti pudebit officii,

ficii. Nec minus profectò arte, quam experientia sapimus: illa causam ubique præbet, hæc dumtaxat exemplum. Et quantillum est, quæso quod intra angustos vitæ terminos experimur, si non ulteriore prospectu & liberiore cælo fruimur, ope eruditæ lectionis? Alphonsus, eximius ille Regum, dicebat, Principē ineruditum videri sibi asinum purpuratum. Idem percunctanti qui essent optimi Consiliarii ; Muti & mortui, respondit: libros innuens, qui & semper præsto sunt, & sapiunt plurimū nihilq; adulantur. Nec enim ab alio auditur verum sincerius, nec monori pudore, quam ab istis. Interrogatus denique Alphonsus, utrumne armis, an libris majorem deberet gratiam, E libris, inquit, & arma & armorum jura didici Certe in Principatu beatissimum videtur, non cogi, miserrimum, non moneri O felicem populum (inquit prudens Cominæus, nec ipse magnopere litteratus) cui continget habere Principem qui ubi seriis occupationibus debitum tempus impenderit, nonnihil etiam politicarū scriptionum lectioni vacaverit! Eruditionem autem æstimás Magnus Rex & Princeps noster, in administratione Belgicarum provinciarum viris potissimū eruditissimis utitur prorsus tamquam vel ideo quoq; missi, ut Orbi in

notes-

notescat, Nobilitaté Hispanam animi atq; ingenii elegantia quá maxime excellere.

Juvet itaq; illustres viros, interdum chartis immorari, non immori. Vitiosum est ubique quod nimium est. Aliud sceptrum, aliud plectrum. Reperias fortassis nonnullos litteratores, qui umbratili studio sic ingenium occupavere, ut supine stulti evaserint: alios, qui sedentarias meditationes ita morbide sitiunt, ut, velut veterno oppressi, negotia fugiant, negligant publica & privata nihilq; æstiment quod non aspersum sit librario hoc pulvere. Et cum omnia agant, ut sciant, si sciant, nihil agunt sibi sapiunt, sibi omnia intelligunt, docti & prudentes, sed sibi. Ita vero quod sciunt nesciunt, Reipub. tandem, sibiq; inutiles. Et cum auctoritatem sibi atrogent doctiorum nihil omnino minus sunt, quam docti. Quippe dum hanc rem sterili contemplatione probant, illam improbant; nullam non ignorant: & ubi omnia dedicerint; vel nesciunt quod sciunt omnes, vel sciunt quod utilis nescirent: in virilibus exercitiis inepti, impelles, effeminati, mediculosi, imbecilli. Nam quasi ex abditis educti antris, conspectis hominibus velut umbris territantur, ac in hominum turba ne homines quidē sunt: quasi eis ipsa Minerva nervum mentis incidisset. Ea vero

non ſimplex inſania eſt. Neque putandum eſt, Platonem, Ciceronem Lycurgum, aliosque ſcientiarum præſides, Reipub Principes, plura è Philoſophia in Rempublicã quam è Repub. in Philoſophiam contuliſſe. Exerat ſe in germen ac frugem neceſſe eſt, omnis ille doctrinæ & ſcientiæ flos. Itaque non id Legati laudibus adſcribetur, quod totius vitæ ſpatio ſeſe abdiderit torpentibus litteris & libris; ſed quod erudita actione uſuq; præceptore fideliſſimo, ſupra vulgus ſapiat & aſſurgat. Nec ii quidẽ Legationibus excludendi, qui licet neque litteris Latinis, neque Græcis, neq; ſcholaſtica illa ſciẽtia imbuti ſint; ſenſu tamẽ illo qui dicitur communi, ſolerti, ſolido polleant; quiqueLegationis negotium vivacitate ingenii, maturitate judicii perſpicere, etiam peragere valeant. Sic multi olim fuere, etiam ſunt hodie multi, qui ſopita atque etiam vivida ingenia & judicia eorũ qui numquam non ſtuduerant, promptiſſima dexteritate longe exſuperarunt nullis tamẽ ad hoc regulis adjuti, nullo lumine aut lima litterarum Et quod illi ſolum laudare aut præſcribere vel ex optare noverant, id iſti etiam expedire, etiam conſequi; Leges ſtatuere æterna obſervantia dignas, nec tamen Juſtinianeas umquam inſpexerant; & quod numquã didi-

cerant, benignæ matris Naturæ adminiculo intelligere, judicare, eloqui. Hujusmodi ingeniis in Legationem missis, suffecerit mandatum suum seu instructionem deligenter inspicere: nec parum tamen iis utile, aliorum etiam Principum in similibus negotiis mandata, consilia & consulta, relationesq; Legatorum revoluere; tum si quod ad manum venerit, ea lingua quam calluerint, de Legatione politicum scriptum. Quod quidem in gratiam studiosorũ non asserimus: sed ut ne diffidant quidem ii Legati, qui cum scholasticis scientiis hactenus non sint imbuti, in posterum Grammaticos fieri non convenit.

Humile dixeris, circulatrice lingua eruditionem suam nimio ostentare vel obtrudere in eruditis, aut cum hisce disputatorie altercari super terminis ignotæ artis, aut quia syllogismum non forment in Frisesomorum aut Baroco. Nempe scientiarũ diatriba imperitiores superasse haud magnum est; succubuisse, non leve.

Sunt porro nonnullæ ingenii occupationes, quæ Regio Oratori negligi prorsus possunt citra incommodum. Quales mille stramineæ & operosæ nugæ tam in scientiis practicis, quam speculativis. Cujusmodi sunt mirabiles artes Lullii, Polygraphia & Steganographia Trithemii, ingeniosissi-

ne illa in conspectum exponat, quæ aut ipsa per se molesta sunt, aut aspectum sui ingratum & odiosum facere possint. Quosdam apud Turcicum Tyrannum repulsam passos novimus, quod viridis coloris amictu, qui tristis & funesti ominis apud Barbaros dicitur, induti essent. At noster ea prudentia erit, ut cum rubei panni objectu, bovis furorem accendi resciverit, removere eumdem à tergo & tragœdia norit. Venetorum quemdam apud Turcas Legatum accepimus, alieno ritu feliciter & sic cum laude usum; nam cum quæ exponere & excipere haberet, toto non impetraret biennio; tandē familiari veste in Turciam commutata, admissioni suæ aditū parasse, Legationemque ex voto confecisse. Apud Barbaros nempe, ubi Legationis decus atque libertas non digno nec tuto satis loco habentur, domestici amictus, ne alii quidem ritus usurpari semper possunt. Turoxanthus Turcarum Dux Valentinum Tiberii Legatum ita alloquitur: Quandoquidem, ô Romani, huc venientes me in maximo luctu constitutum offenderitis (recenter enim pater meus est mortuus) oportet vos facies vestras abradere, & legi quæ apud nos in justis mortuorum invaluit, obtemperare. Tum confestim Valentinus, & omnes qui cum eo erant, gladiis genas raserunt. Olim

Olim Legatis annuli dabantur, queis exterorum honoratissimi censebantur. Specialis præterea vestitus erat constitutus: quemadmodú peculiares etiam nonnullis Conciliis ac Magistratibus vestium formas eadem antiquitas præscripserat. Ævi mutatio & hoc laudabile institutum pæne proflixit: ut quasi tæderet aut puderet ejusce quod profitentur officii, vestibus indui pulchrius ducant, quas vulgi inconstantia singulis annis novas & communes facit. Adeo ut Senatores, Aulicis; & Consiliarios, quia nobilitatis functionisve conspicuo signo destitutos, ditioribus ruricolis aut civibus non absimiles dixerit quisquis non novit, etiam quisquis novit. Senatui Veneto, paucisque aliis, vestitus religio aliquam adhuc laudem & venerationem conciliat atque tuetur.

Plerique hodie qui dignitatem gerunt, non contenti nitida & nova veste, etiam cultam & comptam requirunt: quod virum, & Magistratum vestis indicet. Ab histrione licet exemplum sumere; qui si trivialiter amictus in scenam prodeat, exsibilatur. Quanti autem facienda sit vestium ratio, vel ex eo patet; quod quisque, dum elegantius atque operosius vestitus egreditur, magis etiam honoratur, non ab ignotis modo, sed etiam à notissimis & ami-

cis Hujusce mysterii ratio est, quod vestis indicium quoddam esse videtur cujusque fortunæ: at quo ista, eo se hominum favor inclinat. Alii secreto atq; seorsim suo bono pasci malunt, rati dignitatem atq; amplitudinem suum magis auctum & conservatum iri modestia vitæ, quam insolenti strepitu aut inani fastu. Tales fere qui publicæ aut alienæ rei præsunt: qui Principi à thesauris, consiliis, confessionibus; aut qui repente ex humili in altum emersere. Hi non magnopere ambiunt oblongum magnificentiæ suæ spectaculum, aut digito monstrari, aut dicier, Hic est. Scilicet, ut doceant, se etiam in rerum copia tenuitatem, in sollicitudine solitudinē æstimare: se parvo Sapere & Lætari: bonum publicum promovisse, amplissimi instar honoris & præmii esse. Interim malunt item horum aliqui, arcam suam auro scatere, quam de auratis tectis vel pavimentis curiosorum & invidorum oculos oblectare, aut calumniatorum linguas acuere in suspicionem injustitiæ vel peculatus. Mille circum se censores habet in confusionem suam proclives & conspirantes, si quem supra suam sortem fortuna favens evexit & dementat. Demosthenes priusquam industria & eloquio innotuisset, vilem pallam in sumptuosiorē vestrem convertit: parata

autem

autem existimatione, pallam resumpsit pristinam, nec mutavit. Contrario prorsus consilio & eventu plebejus ille, qui primũ omnium virtutũ hypocrisi instructus, probus & pius videbatur demissis oculis honestatem & securam modestiam affectare, atque obstipo capite nonnisi humilia somniare, imo mente velut hospitari in sepulcro, animo apud Deum: ad honoris evectꝰ supercilium erexit, & indignis modis præfuit, qui tam sancte putabatur subesse: quos prius errores damnaverat, amabat deinde ut mores: plusq; vaframenti sub unius togæ, quam sub unius regionis, ambitu latebat. Rogatus autem à familiaribꝰ, quamobrem antea vultum & oculos in terram sic deflecteret; Quærebam claves regiminis, inquit: quibus inventis, quidni utar? Sed & istum sua mansit tandem pœnitentia & pœna; clavesque ostium calamitati & carceri aperuere.

Legatus in omni hoc vestium & ornamentorum cultu ita se componet, ut neq; tenuitate vilis, neq; elegantia fastuosus, effeminatus, aut vanus appareat. Dissimulare & velut nescire præsentis splendoris sui sumptum pretiumque, prudentis est, & ornatissimam tamen simplicitatem habere: ut splendor omnis non tam obtrudatur aliorum oculis, quam incurrat.

te quam ullam attigerit, intelligens videatur & expertus. Inter Scriptores autem, si rem politicam spectamus, unus instar est omnium, Tacitus; si moralem, Seneca: ille ad prudentiam, iste ad sapiētiam ductor: ille tacite, iste sane legendus, intelligendus. Quid si Sacram Legato Paginam quoque comprobem, rectam illam ad probitatem, ad prudentiam, ad cælos ducem? Scrutetur, si otium & animus indulserint: plures inibi Legationis, cum humanas, tum divinas inveniet, exempla atque dogmata rerũm optimarum. Tum ex hujus divini Scripti lectione hauriuntur quinimo instillantur animo salubria quædam medicamina, in spiritualium morborum priusquam, resederint, præcautionem. Et quanto quis attentius hunc Codicem evolverit, plura semper mirabitur & eliciet in recessu: haud secus ac clara nocte firmamētum cæli in tuentium oculis plures semper stellæ elucescunt, & velut subnascuntur, quo diutius intendunt. Quod si cuipiam sic non videatur, qui in profanis vagari malit, magnum tamen quid esse existimet, quod tot viros principes in venerationem sui traxit; tot Martyres & Cœnobitas in contemptum orbis, atque etiam sui, pellexit; tot nasutissimos in interpretatione hallucinantes demisit: tot sæculis Nobile

Ænigma. In reliquarum scientiarũ oceanum quo altius provehimur, contingit aliquando ut longius absimus simul & à vado & à portu. Quid? interfui ubi non leves doctrinæ & auctoritatis Præsul evidentibus demonstrationibus assereret, è sacris illius Magni Testamenti codicibus, ceu scaturiginibus, hausta esse, quæcumq; sive dogmata sive præcepta sententiosi atque politici Scriptores, limatiore alioquin sermone, profanis exposuere. Profecto Adrianus Florentius, postea Pontifex ejus nominis VI. qui ob eximiam Pietatẽ & Doctrinam Carolo Cæsari ab Margareta Austriaca præceptor datus, satis ostendit, è quo fonte Imperii subsidia hauriantur. Etenim Lovanii in Arce tantum Discipulum adhuc puerum erudiens, è Sacris litteris ei Libros Regum proposuit & explicuit: frustra, ratus, doceri historias, nisi & pietas accederet. Qui eo modo est, Cæsaris mox insignia accepit: qui ea docuit, Pontificis. Sic Magistrum suum Discipulus numquam non veneratus est. Et tamen quam humili ille origine! Primam ætatem litteris occupans, & tum quidem egens, variis à proavo meo D. Ægidio de Marselaer Toparcha de Opdorp beneficiis affectus fuit. Eorum vero memor cum in Regnum suffecto Carolo, primas Hispaniæ esset; avum me-

um

um Adrianum de Marſelaer, ejuſque fratrem Guilelmum, pro Majorum ſuorum honore & meritis, ſtipendio Regio decorari procuravit,& hunc præterea Equitem Auratum à Cæſare creari. Neque hic ſubſiſtere gratitudo aut gratia potuit. Pontifex enim factus,utrumque inter familiares ac domeſticos eſſe voluit: & illum quidem intimis ſecretis, hunc Arci Oſtienſi, tribuſque biremibus præfecit: Antonium quoque de Marſelaer,fratrem tertiũ, paulo ante immaturum obitum, advocavit, & Pontificiæ cohorti atque cuſtodiæ Capitaneum conſtituit. Verum ut in viam redeam; illorum mores non ſatis admireris, qui cum ingenii cultum omnemque doctrinam contemnunt, magni ſerii ſibi videntur. Ab omni ævo obſervare eſt, opportunum rebus ſcientiarum ſubſidiũ acceſſiſſe, ſive privatis, ſive publicis: æſtimari viros, qui cæteris Numinibus Palladem junxere. Doctrina quidem vel meliores efficit homines vel deteriores, pro cujuſque indole. Sed licet non omnes doctiſſimi potiſſimum ſibi temperẽt ab improbitate aut nequitia; non item medici, omnium hominum ſint temperantiſſimi; communiter tamen, ſi quem, minus latuerit, quid ſe deceat aut abſtringat, vehementius quoque neglecti pudebit of-

ficii. Nec minus profecto arte, quam experientia sapimus: illa causam ubique præbet, hæc dumtaxat exemplum. Et quantillum est, quæso quod intra angustos vitæ terminos experimur, si non ulteriore prospectu & liberiore cælo fruimur, ope eruditæ lectionis? Alphonsus, eximius ille Regum, dicebat, Principē ineruditum videri sibi asinum purpuratum. Idem percunctanti qui essent optimi Consiliarii; Muti & mortui, respondit: libros innuens, qui & semper præsto sunt, & sapiunt plurimū nihilq; adulantur. Nec enim ab alio auditur verum sincerius, nec monori pudore, quam ab istis. Interrogatus denique Alphonsus, utrumne armis, an libris majorem deberet gratiam, E libris, inquit, & arma & armorum jura didici Certe in Principatu beatissimum videtur, non cogi, miserrimum, non moneri. O felicem populum (inquit prudens Cominæus, nec ipse magnopere litteratus) cui continget habere Principem qui ubi seriis occupationibus debitum tempus impenderit, nonnihil etiam politicarū scriptionum lectioni vacaverit! Eruditionem autem æstimás Magnus Rex & Princeps noster, in administratione Belgicarum provinciarum viris potissimū eruditissimis utitur prorsus tamquam vel ideo quoq; missi, ut Orbi in notes-

notescat, Nobilitaté Hispanam animi atq; ingenii elegantia quá maxime excellere.

Juvet itaq; illustres viros, interdum chartis immorari, non immori. Vitiosum est ubique quod nimium est. Aliud sceptrum, aliud plectrum. Reperias fortassis nonnullos litteratores, qui umbratili studio sic ingenium occupavere, ut supine stulti evaserint: alios, qui sedentarias meditationes ita morbide sitiunt, ut, velut veterno oppressi, negotia fugiant, negligant publica & privata nihilq; æstiment quod non aspersum sit librario hoc pulvere. Et cum omnia agant, ut sciant, si sciant, nihil agunt sibi sapiunt, sibi omnia intelligunt, docti & prudentes, sed sibi. Ita vero quod sciunt nesciunt, Reipub. tandem, sibiq; inutiles. Et cum auctoritatem sibi atrogent doctiorum nihil omnino minus sunt, quam docti. Quippe dum hanc rem sterili contemplatione probant, illam improbant; nullam non ignorant: & ubi omnia dedicerint; vel nesciunt quod sciunt omnes, vel sciunt quod utilis nescirent: in virilibus exercitiis inepti, impelles, effeminati, mediculosi, imbecilli. Nam quasi ex abditis educti antris, conspectis hominibus velut umbris territantur, ac in hominum turba ne homines quidé sunt: quasi eis ipsa Minerva nervum mentis incidisset. Ea vero

non simplex insania est. Neque putandum est, Platonem, Ciceronem Lycurgum, aliosque scientiarum præsides, Reipub Principes, plura è Philosophia in Rempublicā quam è Repub. in Philosophiam contulisse. Exerat se in germen ac frugem necesse est, omnis ille doctrinæ & scientiæ flos. Itaque non id Legati laudibus adscribetur, quod totius vitæ spatio sese abdiderit torpentibus litteris & libris; sed quod erudita actione usuq; præceptore fidelissimo, supra vulgus sapiat & assurgat. Nec ii quidē Legationibus excludendi, qui licet neque litteris Latinis, neque Græcis, neq; scholastica illa sciētia imbuti sint; sensu tamē illo qui dicitur communi, solerti, solido polleant; quiqueLegationis negotium vivacitate ingenii, maturitate judicii perspicere, etiam peragere valeant. Sic multi olim fuere, etiam sunt hodie multi, qui sopita atque etiam vivida ingenia & judicia eorū qui numquam non studuerant, promptissima dexteritate longe exsuperarunt nullis tamē ad hoc regulis adjuti, nullo lumine aut lima litterarum. Et quod illi solum laudare aut præscribere vel ex optare noverant, id isti etiam expedire, etiam consequi: Leges statuere æterna observantia dignas, nec tamen Justinianeas umquam inspexerant; & quod numquā didi-

cerant, benignæ matris Naturæ ad minicu-lo intelligere, judicare, eloqui. Hujusmodi ingeniis in Legationem missis, suffecerit mandatum suum seu instructionem deligenter inspicere: nec parum tamen iis utile, aliorum etiam Principum in similibus negotiis mandata, consilia & consulta, relationesq; Legatorum revoluere; tum si quod ad manum venerit, ea lingua quam calluerint, de Legatione politicum scriptum. Quod quidem in gratiam studiosorú non asserimus: sed ut ne diffidant quidem ii Legati, qui cum scholasticis scientiis hactenus non sint imbuti, in posterum Grammaticos fieri non convenit.

Humile dixeris, circulatrice lingua eruditionem suam nimio ostentare vel obtrudere in eruditis, aut cum hisce disputatorie altercari super terminis ignotæ artis, aut quia syllogismum non forment in Frisesomorum aut Baroco. Nempe scientiarú diatriba imperitiores superasse haud magnum est; succubuisse, non leve.

Sunt porro nonnullæ ingenii occupationes, quæ Regio Oratori negligi prorsus possunt citra incommodum. Quales mille stramineæ & operosæ nugæ tam in scientiis practicis, quam speculativis. Cujusmodi sunt mirabiles artes Lullii, Polygraphia & Steganographia Trithemii, ingeniosissi-

 ma Tho-

Tholosani: tum Sophistarum adeo tenues, macræ, ab omni carne & ossibus avulsæ, personalitates, entitates, hæcceitates, quiddittes, Petreitates, & ejusmodi infinita punctorum & atomorum agmina quæ tũ vere sunt cum otiosi illi faciunt & fingunt. Huc & chymicum auri coquendi studium quod ne Di quidem Midæ indulserunt sine mulcta: & damnoso aleatorum dexteritas, ubi quisque quando peritior, tanto nequior. Ipsa quoque artiũ philomela Musica: quam ipsi licet calleamus; per præcẽtores tamen decentius pleniusque præcipimus. Nec ullas id circo sprevero, quas quidem Legatus calluerit, ejusmodi delicias, quæ ornamento ei esse possint, neutiquam oneri, quamvis etiam minus usui. Arboribus enim, quarum propria dos est fructum ferre, etiam folia videmus congenita, etiam flores.

DISSERT. XXV.

Eloquens.

ELoquentia, seu copiose loquens sapientia, Oratori nostro nomen & munus tribuit: tamq; ei necessaria est, ut sine hac prorsus esse non possit. Reliquis eruditionis cultis ingeniiq; vigor in tenebris sepultus jaceat, nisi Suadæ luce hominum sensibus insinuetur. Nam ut nullus absconditi thesauri occultæve musice usus est ita

neq;

neq; profundiſſimæ rerum omniũ cognitionis, niſi proma eloquentia acceſſerit. Quod amplius eſt; Nihil univerſo orbi tã potenter dominatur, quam hæc Diva, qua velut Delphico gladio ad quælibet pertractanda feliciter utimur. Idque innuerunt ingenioſæ poëtarum fabulæ, dum diſertos viros, flumina, feras, ſaxa moviſſe cecinerunt Et conſtat gloriatum coram familiaribus Demoſthenem; potuiſſe judicũ ſententias, ut cereas, ad nutum lubitũque ſuum flectere in quamcunq; partem, energia hac artificioſi ſermonis. Atque ita ad ejus arbitrium Athenienſibus cum Philippo ſæpe bellum, ſæpe Pax fuit. Pyrrhus quoque, ſe imperii fines magis extendiſſe &'firmaſſe: ac plura oppida recuperaſſe gloriatur, Cyneæ Oratoris facũdo eloquio quam cataphractorum operoſa manu. Nimirum amplius hic verba interdũ, quam arma. Facit huc Taciti ſententia: *Nemo magnam Potentiam ſine Eloquentia eſt aſſecutus.* Dicebat Græcia de Pericle, perſuaſionis numen atq; aram in labiis hominum conſiſtere. Mercurio attributus eſt Caduceus, qui dictus à cadendo; quia Eloquentiæ interventu ſtatim cadunt controverſiarũ tempeſtates, nimbi, ac procellæ. Sed opponunt aliqui, Eloquentiam quidem Legatos, procuratores & miniſtros deceret,

non

non autem Principes. Et tamen, quam ea non inutilis dos ac virus Principum censeri debeat, docuerunt quædam in fortunia atque pericula Henrici IV. Galliæ & Jacobi VIII. Angliæ Regum, quibus sese ægre explicuissent, sine eximiæ eloquentiæ adminiculo. Refert Hesiodus, Reges omnes qui Deo chari sunt, eloquentia cælidus esse donatos. Multiloquentiam certe, & inanem illam verborum profluentiam, nedum summos Principes, sed omne genus hominum dedecere, non inficior. An vero Majestati vel existimationi adversabitur, quæ proferenda sunt, apte, diserte, sapienter proferre? id enim eloquentiæ proprium. Præclarum contra, quibus dotibus, ratione & oratione, à brutis animantibus mille nos artifex natura distinxit, earũ eminentia hominibus ipsis præstare. Ut non minori loco ponenda videatur fandi facultas, quàm vita, dignitas, salus. Et novi Viros Magnos, qui tanti facundioris linguæ thesaurum facerent, ut si quis hoc instructus esset, eumdem magnorum munerũ capacem judicarent. Quasi ut quisque eloquitur, ita & sapiens, & bonus sit. Quemadmodum non frustra Eloquentiæ Deum, Legatorum esse numen antiquitas voluit, & persuasionis aram in labiis hominum consistere.

Optan-

Optandũ igitur,ut ex illuſtri animo, illuſtris effloreſcat oratio. Quæ tamen neque ſcholam redoleat, neque affectationem: alioqui nil comptu eo incomptius, elegantia ineptius: nihilque non vitiat oſtentatio & jactantia. Nam ut amabilior venuſtas eſt naturali pulchritudine ex urgẽs,nullo fuco vitiata,in iiſq;quæ ſe formoſas eſſe velut neſciunt; ita & oratio quæ ſuapte indole placet,non affectata,non turgida,non ſeſquipedalibus ut ſpumantibus velut verbis exundans. Summa etiam Oratoris laus eſt, ita ex arte dicere, ut quam longiſſime videatur ab arte recedere. Nemo ſic inſidias putabit auribus ſuis fieri,nemo ſuſpectam orationem habebit. Qui timet ne decipiatur, ægre verbis expugnatur. Audito ab Senatu Romano,Carneade Athenienſium Legato,judicadum eſt,ex uſu Reipub.non fore,tam valido eloquio & artificio Oratorem publice audiri: quoniam eo argumentante, argutante,quid verum quid æquum eſſet haud facile diſcerni poſſet: adeo ejuſce linguæ blandimenta,auriũ catenæ, animorum compedes erant. Dum enim Romam cum Diogene Stoico miſſu eſſet ab Athenienſibus per Æmilium Paulum ſubactis deprecaturus mulctam quingentorum talentorum, quæ irrogata erat propter Oropũ,civitatem in Attica, direptam

tam; auditus fuit Cæcilio interprete, eoq; Senatore. Sic voti compos, disputationem instituit de Justitia & Jure: cujus partes cum annuentibus cunctis egregie defendisset, postridie non minore ingenio & applausu, contra Justitiam argumenta contorsit. Quo factũ, ut etiam è Senatu facessere eum debere dixerit Cato. Neque ideo tamen violata fuit Legatio ejus qui jam sophistam agebat doctus in omnem partem rem propositam eloquio vertere.

DISSERT. XXVI.

Facetus, non dicax.

DIcteriis uti, tantum abest ut Legatorũ muneri indignum, quin potius aptum esse ducant multi, ad ea inter confabulandum indicanda aut insinuanda, quæ aliter explicari aut obtrudi non convenit. Sic tribus verbis repente apteq; prolatis, interdum mage profeceris; atque placueris quam trecentis longe præmeditatis periodis. Socrates, Plutarchus, Seneca, aliique gravissimi viri, hoc genere facetiarum & dicteriorũ frequenter invicem incitarunt. Ceterum facetiæ, sive pungant, sive ungant nisi subtiles sint & argutæ, auditorum non modo oblectant, sed eidem etiam tædium adferunt: qui si nihilominus rideat, faciat id quidem; non propter jocum, sed propter jocantem; quod forsan is facie magis

ridicu

ridiculus ſit, quam facetiis. Stultus eſt, qui ut alios oblectet, ſeipſum vilem aut ridiculum præbet. Seriis quidem gravitas debetur, jocis lepos: ſic tamen, ut joci ipſi aliquid ingenii, atq; etiam ſerii ſpirent, & ſeria ab lepore non videantur aliena. Sed iis abſtinendum proverbiis dicteriiſve, quorum quidem ſententia bona ſit, ſed verba ſordibus vulgi aut ſcurrilitate quaqiam inquinata: item iis, quæ in alicujus vituperium vergere aut torqueri poſſint, & quorũ ignominioſa ac ſiniſtra interpretatio eſſe poſſit. Scio equidem, convivantes in graves pugnas irruiſſe, recitato forte levi hoc verſu, ceu magico carmine:

Parvum, humilem numquam vidi; longum, ſapientem;
Aut craſſum, audacem; luſcum rufumve, fidelem.

Cum ad religioſum Bavariæ Ducem verba facturus Eraſmus R. facetiis minime facetis, jocaretur; ſe ſtomachum habere Lutheranum, ſed mentem Catholicam: obvertit tergum Bavarus, & diſerti homin's orationem deſeruit. Legere quidem eſt hinc inde hiſtrionias quaſdam commiſſas aut prolatas ab Legatis; illota itidem apophthegmata, ſcommata, ludicros ſarcaſmos ſed neque ſimilium ineptiarum congerie, meliorem papyrum, recenſendo commacula-

culare,anim9 est.Illorum interim nomina dum aliorum scriptis recitantur,in dedec9 citantur. Quapropter ne quem verborum aculeis Legatus sic pungat, ut aculeũ relinquat; neve acerbis dicteriis, & quæ vero aut pudori nimiũ vicina sint, delectetur. Dicacitas cum læsione est: nemo autẽ placere potest, si lædat Et ludibriũ licet & ludus argumento ac proposito discriminentur; sunt tamen qui amicitiam, auctoritatem;nihil non perdere & perire malunt quam quid salse vel insulse inflictũ perpeti. Hinc enim tot sæpe duellorum indictiones, ad monomachiã provocationes. Quod si ita est,nolim Legatum frustra rem tam dubiã aut periculosam exercere,eave proferre quæ aliis intelliget fore molesta. In consultum estenim, ubi causa nõ subest, aliorum inimicitiam sponte accersere, aut incitare; cum etiam non quæsita multorũ malevolentia,odia doliq; ultro ingruant, & unicuique sat negotii facessant. Sales quidem hilaritati admiscendi, sed cũ modo,cum judicio;præsertim aput Principes viros,ne umquam plus ingenio vel affectui, quam causæ tribuere videamur. Imo cum proclivis sit ab amore ad odium progressus,difficillimusq; regress9 ab odio ad morem, quod illud acrius inciret, quam ste; non committet Legatus, ut cũ Princi-

pe quem adiit, licet jam familiari, jocari aggrediatur, quantũvis invitatus ac propejussus. Nec enim ferreus aut plumbeꝰ Principum affectus est, sed cereus, qui nimiusculo frigore rumpi, & immodico calore eliquari possit. Iocis quidē in confabulatorem directis, inesse videtur despicientiæ, aut certe præsumptionis significatio & securitas quædam; qua offenduntur interdũ & velut irritantur ii, qui sacro illi morbo Euripidis obnoxii aut affines sunt. Temerarius itaque Legatꝰ, si dentem in purpuram acuerit, aut satyrico scommate majesttatẽ invaserit: & quo alio fine, quam ut usurpet audaciam muneri non concessam? Majores Principes sunt quam ut verborũ petulantiæ subjaceant Qui acutꝰ esse volet, videat, ut pari ratione cautꝰ sit: præsertim is qui nõ probandi acuminis sed stabiliendæ auctoritatis causa missus est. Sæpe graviter lædit, etiam qui ludit. Dum Legatꝰ quidã, Maurorum Regi litteras tradidisset, quibꝰ nõ sat titulorum inscriptum erat, quos ille sibi tribuendos putabat; audiit: Sus has peperit. Scilicet scit Legatꝰ, ne iis vestris. Abstiment siquidem Mauri suilla, sed uõ utiq; semper verberibꝰ; quæ tũ in caput incauti Legati ubertim pluverunt. Quis itaque nõ sobrie utẽdũ duxerit iis, quæ freqũes indignatio

natio atq; contentio, numquã affectus, rarius rerum promotio sequatur? Quam audacia parum lepida, furoriq; propinqua fuit ejusce Legati, qui ubi ab Atheniensib9 missus, à Philippo Rege Macedonum rogaretur, ecquid grati obsequii Atheniensibus præstare posset; respondit · Si teipsum suspenderis. Magis excusare & decenter ille, qui cum nuper à Cæsare Carolo Serenissimi titulũ suo quoq; Principi ambiret, quo plures jam per Italiam Germaniamq; Dynastæ donati erant, & ambiret frustra; discedẽdi veniam die quodam, vix die, petiit, cum cælum terramq; fulmia atq; tonitrua miscerent. Admiratus Cæsar, cur cælo tam invio, turbidaq; & infesta aura se itineri accingeret, suasit, seneritatem exspectaret. At nihil est, inquit Legatus, quod hinc tineam, cum Majestas tua mundum implerit tanta Serenitate. Quid hoc vero erat aliud, quam argute, modeste tamen, repulsam exprobare? Nec minus generose, & pro dignitate, Antonius Pucius: qui dũ à Florentinis ab Ducem Mediolanensium missus, admiti diu non posset, quia Dux, Astrologi cujusdam secutus cerebrum, publica non aggrederetur, nisi previa horoscopi inspectione; ipse hujus remoræ ac tergiversationis prætextum Rempub. florentissimam in contemptum trahere sensit.

ſit. Quapropter, dum tantum dies & horæ punctus indictus eſſet, quo ad aulam veniendũ & Mandatum exponendũ nuntiabatur; Ignoſcatur mihi, inquit, qui toto hoc die id agredi non poſſum, dum nimis vereor, jamque ſcio, aſtra, quæ Mediolanẽſibus propitia convenerunt, infortunium modo coxiſſe & minari Florentinis.

Sed ne joco quidem proferet aut probabit ea Legatus, quæ Principi ſui dedecori verti poſſint. Ideoque haud citra offenſam, dum faceti eſſe vellent, Legati ab Demetrio miſſi, fœdam atq; infelicem ſui Regis voluptatem turpiter exprobrarunt, & quidem apud tyrannum æmulum, & cui potius memorabile quodpiã virtutis apophtegma enarrare debuiſſent. Quippe Lyſimacho ſuam cum leone luctam, & adverſo pectore exceptas plagarũ cicatrices jactãti atq; oſtentanti; Et noſter, inquiunt, Rex morſibus & vibicibus inextinguibilibꝰ inſignitus eſt, ſed Lamiæ, & quidem in collo.

Legatus itaque facetus & feſtivus erit citra opprobrium, calumniam ac ſcurrilitatem: & quem neque contemnere, neque odiſſe, ac ne redarguere jure liceat. Pomponii Attici exemplo, qui ad Lacedæmonios Orator miſſꝰ, frugi erat, nõ avarꝰ; conſtans quidẽ, nec tamen cerebroſus; modeſtus, non moroſus, nec moleſtus, facilis

&

& facetus, non futilis; severus, non sævus, non superbus; cujus quisque vereretur occursú, nemo formidaret. Absolvam verbo? Quodsal in cibis, id jocus in verbis est; qui nisi apte immisceatur, vitiat edulia, non condit.

DISSERT. XXVII.

Linguarum peritus.

CUm vero potissimum apud exteros obeundum sit hoc munus; plurimarum linguarum peritus sit Legatus: ac præsertim ejus gentis sermoné calleat, ad quam mittitur. Nam alioqui incommodius hic sua explicet: & si quis forte exploratur quid patefacere vel deferre desideret, liberius libentiusq; id faciet se motis quasi arbitris, quam Interprete teste accedente, sive hostilia ea fuerint, quæ nuntiare volet, sive amica. Lentulus Consul, cum Pompejo profectioné ad Parthú dissuaderet, imperitiá linguæ Particæ, ut ingens rebus impedimentum, ei objecit. Deus ipse missurus Ezechielem pro Legato ad populum Israëlis, *Comede*, inquit, *volumen istud.* erat autem id, symbolum Legationis, ajunt commentatores. Et rursꝰ, apud Ezechielé: *Vade ad domú Israel, & loqueris verba mea ad eos: non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris.* Quibꝰ verbis ostendit.

dit ſaneDeus, quantum Legati interſit, ejus ad quem mittitur populi linguam callere: eaq; de cauſa miſſurꝰ Apoſtolos ſuos orbe toto, tamquam Legatos (*Pro Chriſto Legatione fungimur*, inquit Paulus) linguarum omniũ ſcientia eos inſtruxit, cum linguas igneas cælitus pluit. Et Moyſes, populo vocem Dei audire nolenti, ſic minatur: *Adducet Dominus ſuper te gentem de longinquo & de extremis terræ finibus, in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu, cujꝰ linguam intelligere non poſſis*. Laudatur Mithritates Ponti & Bithyniæ Rex inclytus, quià duarum & viginti gentium, quas ſub ditione habuit, ore locutus eſt, linguaſque percaluit. Atque hoc erat cum omnibꝰ, tamquam cum una agere. Neque id mirum adeo videbitur ei, qui noverit, apud Indos familiare idioma ſeptuagies centenis vocabulorum millibus conſtare: nimirũ unicuique ibidem rei dictio reſpondet monoſyllaba & character peculiaris; cùm reliquarũ gentium linguæ vix ſex mille vocabula complectantur. Hodierni Turcæ, à litteris quantumvis alieni, hujus peritiæ uſũ quotidiano eventu edocti, quot linguas quis callet, totidẽ illum viris æquivalere, proverbio dictitant. Non fruſtra ſane Carolꝰ IV. Romanorum Imperator Aureâ Bulla de Imperatorẽ electione præcipit; aut Ele-

ctorum

ctorum filii, præter vernaculum, insuper Latinam, Italicam, & illyricam discerent ut sermonē cum variis gentibus communicare possent, neve inconscientiam rerū ingentium (quarum anima silentium est) adsumere cogerentur ullum testem. Ex Dione discimus, à Caracalla Interpretes non semel enecatos esse, ne innotesceret quid moliretur. Tanto periculo commissa secreta interdum sciuntur. Sed quomodo externi obsequii integritatem fidemq; non metuat Legatus, si ea ipsa, quæ suo nomine dicuntur, nec distinguere, nec dijudicare ipsius possit? Quid autem si eo loci aut temporis explicanda mandata inciderint, ubi ne Interpretis copia adfuerit? Sane ex rerum varietate, affectum significatione, tum ex iis quæ alter dixerit vel dicturire parat, immutanda oratio nonnumquam est. Nec vero id per se facere Interpres, aut quomodo fieri id debeat surdaster iste præcipere potest: quippe qui nihil eorū quæ fiunt intelligit. Andreas Gritius à Venetis Constantinopolim missus Legatus, noluit pactis cum Imperatore Turcarum jam initis, imo firmatis, manu sua subscribere, quod Latino ea idiomate consignata essent. Ideoque Turcico rescribi voluit: sciebat enim, nullum apud eam gentem pactum, pactum esse nisi vernacu-

la lin-

ila lingua expressum. In linguis porro exactius citiusque percipiendis, compendiaria ratio est, in omni congressu, ratiocinatione, scriptione, lectione familiarem eam reddere, ac ne Deo quidem loqui, nisi ea lingua.

DISSERT. XXVIII.

Peritus lectionis, scriptionisque.

PUerile quoque præceptum dici possit, Legato tamen perutile, ut expedite legere sciat cujuslibet idiomatis ac scripturæ genus, non inelegantis modo, sed & vacillantis & distortæ, ipsosque characterum nexus & compentia cognoscat, ne rebus interdum maximis, vel apud amanuensem, vel infidum amicum, & secreta, & simul ignorantiam suam periculo exponat, communicādis epistolis, quæ ex variis locis adferri possint. Molestum præterea sit, curas & solitudines hac parte augeri; cum semper aliena fides anxiū tenebit præsertim in rebus gravioribus, & unde momentū magni vel commodi vel incommodi in utramq; partem. Deinde cum literas ipse exarabit, daturus est operam, ut nitide, ut distincte pingat; post ingenium, manum quoque æstimet. Habet tamen insulsus error suos applausores, laudemq; apud nonnullos imperitia invenit. Sunt namque qui

eo se altiores generosioresque habendos existimant, quo fuerint ad scribendum ineptiores. Tamquam fastidiant litteras, exprimunt: & quod male agunt, non agendum esse ostendunt. Dubites jure, serpentesne figurarint, an characteres. Confusæ enim errantesque lineæ maculæque sunt, & quales gallinæ ruspando signant. Divinare arduum sit, unde tam bellæ tabellæ; nisi vel sigillum dignoscas, vel à tabellario auctorem scias. At nihil turpius, quam quod crebro & necessario facias, id insulse & inepte exequi.

DISSERT. XXIX.

Prudens.

DUæ sunt præcipuæ propriæque hominis dotes, duo vitæ regendæ quasi organa & ornamenta: Prudentia, qua bona ac mala discernimus; & Eloquentia, qua suademus quæ bona sunt, dissuademus quæ mala. Et hanc quidem necessariam esse Legato, ostendi: sine illa quidquid dicetur, in vanum diffluet. Ut negotia & occasiones se offerunt aperiuntque, magnanimitas, munificentia, fortuido, & reliqua virtutum nomina suo loco & ordine assumenda sunt: ast una ubiq; prudentia locum habet, ordinemque facit. Quod si autem in rebꝰ propriis vix nobis satisfaci,

mus, dum coram intendimꝰ; qua nó prudentia opus erit ei, qui abſens procurare debet aliena, & quidem tot cautelis & inſidiis obſeſſa; Ceterũ præſcribere omnia quæ ad prudentiã faciunt, tam difficile eſt, quam facile rebꝰ omnibꝰ conſiliiſq; caſus & error ſubrepit. Dici ſolet: Nemo mortalium omnibus horis ſapit. Prudens autem, quia futura potiſſimũ ordinat, caliginem nó poteſt nó metuere. Si Xenophóti credimus, tam erit arduum præſcribere quæ faciẽda ſunt, quam futura omnia præſcire. Hoc vero ſolius Dei eſt, majus conditione mortali: & quid aliud, quam omnia poſſe? Ecce aliquid Dei ſic quidem Legatꝰ ſuſtinet; & quia prudens, in ventura excurrit: qui ut ſibi conſtet ſufficiatque, primũ conſiliis & conatibꝰ ſuis à Deo fulcrũ prudentiæ & ſapientiæ jugiter flagitabit. Nam illa quæ capite humano tantum fiat, infirma eſt & incauta quædam temeritas. Ad nullam autẽ provinciam erit inhabilis, ad nullam virtutem indocilis, qui pietatẽ didicerit, Numiniſq; cultũ. Fruſtra & ſtulte ſæpe homines, votis ſibi prorſus contrariis, & magnis cogitationibus quoquoverſum velificantes, animum obruentes, valetudinem, vires, tranquillitatem, cenſus, honores expetunt, ab horum largitore Deo devii, penitus alieni. Mentem ſanam

possidere, veræ divitiæ sunt; sed profecto parum intellectæ; à Deo dantur & debentur Deo: à Deo sunt, à Deo petendæ. Quo fine, quid scimus! quid sumus? Velut trunci manibus, oculis orbi, mente capti, tentamus non tangimus investigamus non intelligimus, quærimus nō invenimus, quod ubique & necessarium: uti apte conjicit, cōvincitq; Auctor quidam Operis imperfecti, cui vestibulum; *Vbi Munde, ecquam cæcum est judicium tuum!* commentum alioqui atheosatyricum, impie divinum. Monent Sacræ literæ, ut prudentiæ nostræ modum statuamus; id est, mentis aciem etiam flectamus; ad Cynosuram Deum. Hac pietate cōsequemur mortales, ne serpentina illa versutaq; calliditas simplicitatem columbæ excludat. Prudētia igitur, quæ cælestib9 quibusdā scintillis distincta est, & à bona prorsus mente proficiscitur, felicem fortunatumq; Legatū faciet; cum ipsa consiliorum actionumq; omnium facula sit, humanitus accensa, divinitus illustrata; norma ac regula rerumq; publice privatimve fugiendæ vel appetendæ. Definitore Aristotele, Prudentia rationis virtus est, apta comparare quæ ad felicitatem faciunt. Alius non absurde dixit, artem & arcem Principis unam esse prudentiam: & justitiæ quidem summum esse præceptum, honeste

honeste vivere, & alterum non lædere, id est, jus suum unicuique tribuere; prudentiæ autem id nihilo inferius, ne decipiaris aut impingas efficere.

Primum hic Legati munus est, instituta, ritus, leges, privilegia Regni scire; jura, titulos, & spes Coronæ sui Principis; tum usurpationes, injuriasque, quib9 Principatus statum exteri inquietarunt insuper nomina situmque provinciarum, urbium, arciũ, & si quid raritate inibi insigne: etiam stemmata nobilitatis patriæ, & avitum Primatis cujusque genus, affinitates, egregia facinora & virtutes: denique superiorum ætatum, & veteris memoriæ ordinem. Non solum, quia in rebus commemorandis antiquitatis exemplorumque notitia, summa cũ delectatione auctoritaté orationi adfert & fidem; sed etiam, ne à Gallo Germanus à Belga Hispanus, de rebus, quas inter natus & notis est, edoceatur; quod à dignitate foret alienissimũ. Etenim aliena & longinqua sine dedecore ignorare interdum possumus: nostra nobis scienda sunt, aut peregrini, indignique focis arisque patriis habeamur.

Explorabit pariter Legatus formã ac faciem Provinciæ ac Reipub. ad quã missus est; capacitatem, aditus faciles & obvios, operosos & inaccessos: quã inquam par-

te maximo firmꝰ,qua debilior,mage patũ lus aut facilis ad subvertendũ vicinorũ & exterorũ status sit: qui urbium compedes ac propugnacula mũita sint;anne cura vel natura: num eadem omnibꝰ fuerint statuta,atq; etiam privilegia;& num ea ipsa in præjudicia subverti possint: quæ forma legum,edictorum,judicorum;quæ auctoritas: num portus, aquæ ductus fluviiq; sint principis,an alicui oppignorati; quæ maria fluminave Regnum alluant: num plus mercimonii exportetur,vel invehatur. Observabitur præterea,nec minꝰ studiose,qui bꝰ difficultatibꝰ suæ gentis mercatores ac peregrini, hic ubi Legatio obeũda, implicentur; quibus item modis iisce molestiis obvenire aut mederi posset: quæ disciplina & directio sit armaturæ pedestris,equestris,navalis: quæ singulorũ Ducibꝰ auctoritas: quot in unũ, & quanto tempori cogi possint copiæ præter præsitia miliũ: qui sumptus luendi; facultas & administratio præsentis ærarii: onus vectigalium;modus exactionis ordinariæ &extraordinariæ;nũ sine publico gemitu impetretur: quæ Magistratuum politia;soli fertilitas;quis affectꝰ populi: quæ dissẽsiones,factiones,querelæ multitudinis & Magnatum;num religionis an regiminis causa: qui affinitatis aut societatis nexꝰ cũ vicinis Principibꝰ populisve

contractæ: sintne Regni vires & provinciæ conjunctæ, an disjunctæ; &, si hoc, anne vi armorũ præcludi aditus, commeatus mutuumq; auxilium intercipi possit: anne cõsiliorum resolutio absolute à Principe dependeat, anne potissimũ à Statibus Patriæ, quibuscũ agere operosi9, ubi ille precario regnaverit. Caute vero hic se Legatus geret, ne in Honorii aut Theodosii legem sinistre impingat, de alieni Regni arcanis nõ scrutandis: neve qui credebatur esse Orator, reperiatur explorator Argus aut Ulysses Quin potius omnem à se sinistram opinionem dimovens, laudabit quidquid hic utiliorum ac digniorum rerum: efficietq; ut exteri credant, Legatum non modo Regni Regisve in columitati nõ adversari aut insidiari, sed magis (quantum honestas fidesque patiantur) favere, atq; etiam studere.

Attendet etiam, qua indole, consuetudine, natura sit Princeps; quibus rebus potissimum delectetur: quibus etiã vitiis deditus sit; iisdẽ expugnandus. Præterea, successione an electione, vi vel sorte Principatum adeptus sit: alius enim aliusq; hoc discrimine erit, aliterq; tractari debet, Differt quoq; juvenisne an senex sit, calidus an callidus, facilis an severus, Martis pullus an Minervæ. Omnino qualis sit animo & inclinatione investigandũ est: id autem è moribus

actionibusq; magis, quam dictis elucebit. Vita enim cujusq; verissima oratio est: at fictis abscondet mentẽ verbis qui tum maxime nihil dicet, cum blandissime loquetur. Cogites, gesta & consilia, sine mendacio verba esse; sic loqui Principem, cum maxime silet; sic in lucem arcana prodire. Magnum prudentiæ momentum est, scire, quomodo aliquando sumpserit arma, & posuerit, qui pugnare adhuc potest: inducias quomodo conservarit: injurias quomodo ultus aut passus sit, fidem quomodo servaverit aut coluerit. Ad summam, sciès quodammodo qualis futurus sit, quem vides qualis fuerit.

A Principe ad eos flectendi sunt oculi, qui cum Principe agunt; ut explores, quinam præcipue gratia valeant, & auctoritate: ut si vel illi ad te accedant, vel tu ad illos, facilior sit omnis tractatio, quia cũ notis. Item qui Regi suo magis addicti ex iis sint, qui mage sinceri & fide digni: qui incorrupti atque integri: qui muneribus inhiare iisve in nequitiam sequaces sint. Et perpendendũ, num Princeps aulæ suæ munia pluribus rerum peritis partitus fuerit, an vero uni forte non minus tribuerit auctoritatis, quam sibi reservarit. Tum enim ejus dumtaxat ingenium observandum, benevolentia captanda erit; qua cupiditate ducatur, quo scopo jaculetur, quarũ rerum

um affectu odiove feratur, quid rerum
n ignoret, quid minus intelligat. Ejus-
odi indagini aut amicitiæ, etiam morio-
s demerendi sunt, quos constiterit esse
atos Jovi. Nam id genus hominum per
dum seria nonnumquam agunt: & quia
miliares, facilius arcana penetrant; &
rsus, quia leves, eadem liberius revelant.
t certe Legato nullus non movendus est
ipis, ut opus extruat quod molitur. Etiam
obustiores parxeos pharmacis fors uten-
dum fuerit; præsertim si inciderit in caput
eteroclitú Principis; qui justitiæ aut rati-
oni auscultare noluerit, nisi mediis atque
instrumentis minus obviis, minus integris
quibus suus quoq; locus. Resciet etiam Le-
gatus, quis Princeps, quæ Resp atq: etiam,
si subodorari possit, quæ causâ simul alios
Legatos ad eum quem adivit, exciverit. Ut
hisce omnibus perspectis, insignis & ac-
curata Relatio conscribi possit, & pro oc-
casione vel necessitate, majori molimini
commodior sit via atque ansa.

Ad hæc non parum profuerit, diversa-
rum Nationú diversa ingenia perscrutari
& perspecta habere; ut in occasione con-
silia valeant Nam ut artifex materiam cir-
ca quam versatur, cú instrumenta quibus u-
tendum est, perspicere & cognoscere de-
bet; sic Legatus gentem quam adit. A po-

pulo autem populus diffidet sua quisque lingua, lege, natura. Cœlum & solum causam indolis cujusq; non minus distinguit, quã disjungit. Ut ergo alia in regione, aliæ elementorũ sunt qualitates; ita & humani corporis cerebrum & humores inæqualiter confundunt, varieque afficiunt. Elemẽta autem cælestium molium motu agitantur: imo in ipso corpore humano elementa sunt: sanguis, qui aëri deputatur, in venis, spiritus in sanguine, anima in spiritu, mens in anima; quæ tametsi ab omni concretione liebera, contagione tamen & cohæsione plurimũ afficitur. Qui ad Austrũ vergunt, & ardore solis torrentur exhaustis corporis humoribus atrabile abundant, quæ non aliter à sanguine, quam fex à vino secernitur, & in imo subsidit. Septemtrioni viciniores, sanguine & humore diffluũt; ideoque tardiores mente, etiam corpore; hujus tamen mole; & armorum audacia viriles, & interiore calore in pocula proniores. Qui medii sunt, ex humoribꝰ mixtis & confusis, non una varietate aguntur. Ita tamẽ, ut qui plus Austri habent, ad animi motus sint agiliores; qui plus Septemtrionis, ad ea quæ sub sensum cadũt, id est, ad artes & opificia mechanica sponte sua ferantur. Galenus, cum humoré virtutes à corpore ad animum transfert, flavæbile

pru

prudentiam tribuit, atræ constantiam, sanguini lætitiam, pituitæ mansuetudinē: quorum humorū uno abundante vel temperato animi quoq; virtus, aut extrema aut tēperata existi. Qui melancholia abundant, ait Aristoteles, ingeniosos censendos esse; qui pituita, tardos & constantes; qui bile, iracūdos & actuosos; qui sanguine, alacres & benignos. Horum vero ratio physica reddi potest, quod flava bilis & sanguis multum ignis & aëris admixtū habet; melancholia autem seu atra bilis & pituita, multum terræ & aquæ. Animadvertendum itaque, quo cæli climate degat Princeps, tum quæ in ipso elementorū qualitates potissimum emineant aut dominentur. Reliqui autem populi (& quidni percūrram?) alius in negotiis sic celer est, ut prius rem gesserit, quam iniisse consiliū credatur: alius omnem occasionē consultando consumit. Est qui ante factum sapere dicitur, qui in facto, qui post factum. Alius circumspectus alius stupidus; bibax alius, alius edax; alius sobrius, alius intemperans audit, quod eas dumtaxat delitias forte æstimet, quæ in ventre & sub ventre. Item hic facilis, blandus, officiosus; ille austerus, agrestis, inhospitalis. Hic sui & alieni negligens in felicitate; ille in adversis etiam non egens. Ille atheus, alter superstitioni, tertius ma-

giæ deditus. Hic turbulentus, pacificus iste: hic manu valet, ille mente. Est juxta Terentium quoddam genus hominū, qui se omnium existimant esse primos, nec tamen sunt: & quosce diceres quantivis pretii, si non nosses. Benignitas familiaritasq; in quibusdam contemptum, amorem in aliis provocabit: maturitas gravitasque in his venerationem, in aliis odium. Majestatis severa quædam ostentatio quid divinū in his, in aliis barbarum saltim redolet. Deniq; amari quidam volunt & benevolentia duci; cogi alii & impelli; dum illi libertatem, hi servitutem patiuntur. Alii superlativis & conhurnatis, imo barbaris nominibus compellari gestiunt: alii flocci faciunt quidquid nihil ad rem vel ad cutem. Quid? quod ipsæ Nationes etiam ritibꝰ & gestibus adeo discrepant, ut non aptius definias aut distinguas, quam si unam alteri obversam dixeris. Ut singulis hominibus, sic universim populis, suum quidam genius est, suæ labes, suæ laudes. Ait Ovidius;

Ille laborabat vitio gentisque suoq;

Ut autem nemini plus æquo detrahere aut tribuere videar; quosdam sic delineabo, ut in hanc potius favoris partem propendisse videri malim, quam in istam redargutionis. Amant enim hodie omnes exprimi sermone, quemadmodum puellæ in tabella,

quæ

quæ suæ venustatis typum ac delineamenta pingi volunt; non solum sine nævo sed etiam sine umbra. Nam & umbræ indignātur, quam forte symmetria, vel loci situs, ac luminis ratio exigit. Sed quia, ut quid omnino perite pingatur, non prorsus robustiore penicillo opus est; etiam blandior oculis artique satisfacit; hoc utar.

Itaq; Germanos videre est corporis majestate venerabiles, sermone pariter & silentio graves in actionibus serios industrios laboriosos, quibus ingenuitas, fides, constantia hereditaria est, candor potius quam astus naturalis; nobilitate antiquos veteri militiæ disciplina claros; litteratura & mechanicis artibus eminentes.

Galli sermone faciles, incessu ac totius corporis motu agiles gracilesque, in congressu morumq; civilitate effusa quadam benignitate blandiuntur: insignes sunt equites: in pugnis minaces, nec minus metuendi quia præcipites: denique ingenio, consilio, moribus à morositate alieni.

Hispani statura sunt mediocri, supercilio elato gestu masculo, sermone oratorio ut incessu sic facto lenti, ab ebrietate & temeritate alieni, meliori fortunæ inhiantes imo quasi fiducia securi, in consiliis cunctabundi & providi, recondita inprimis mente; pedestri militia laudatissimi, arma

& pacem temporibus prudentissime æstimantes. Sed & corporis cultum amant, sordesq; palam odere, nec à patrio ritu facile discedũt: religione conspicui, justitiæ rigidi cultores, Principum observantissimi gloriæ & laudis quam lucri appetẽtiores.

Habitu composito Itali, incessu & specie virili, victu frugi ac sobrii, incongressibus circumspecti & callidi, composita nõnumquam ad vindictæ languorum exulceratæ mentis larva: sermone eloquentes, ingenio & judicio acres ad ea quæ futura sunt profunde intenti, ad rerum publicarum gubernationem validi, sibi cauti, erga exteros officiosi.

Est & quoddam hominũ genus facie venustiore, idiomate abrupto, melancholicum, & tamen vivido ingenio, exterorum impatiens, venationi, prædæ & peregrinationi addictum, navigio conspicuũ, musicam & laudas mẽsas proprie sibi vindicãs ceterũ longi magis laboris & incommodi fugax, quam certi periculi aut leti: fortior his quippe victoriæ cura est, quam vitæ. Britannos non expressi, & tamẽ designavi.

Belgas, ut plurimum, ad vitia & virtutes æque proclives novimus, sago & togæ aptos, libertatis studiosos; externæ magis æmulos elegantiæ, quam suæ æstimatores; mutuæ laudis parcos buccinatores; inju-

riarũm

riarū atq; beneficiorum tam facile immemores, quam ad pacem & humanitatem promptos; indomandis vero affectibus, in œconomia, in omni fortunæ calculo, in victu, amictu, moribus peculiari quadam tinctos mediocritate.

Ferociores animo & fronte Poloni alienis verius quam suis moribus culti: veste virili atque immutabili, nisi quando peregrinantur: admissis beneficiis haud ingrati sunt: bello strenui, sed solutiores; equitatu inprimis instructi. Ubi prælium necessitas suadet, pericula non ingrediuntur modo, indūnt: ita fortunæ sufficiunt vires, vel audacia pro viribus. Libertatem vero morū & religionum amant: veterum tamen legum & privilegiorum studiosi sunt: Regibus semel sumptis semper fidi.

Turcæ deniq; speciali prorsus secernuntur indole, lege, cultu; servituti quasi per libertatē assueti, orbis magis quam unius Regni incolæ Martiales, & tamen Venerei laborum tolerantes, crudeles, fœdifragi, ab elegantia potius quam mundicie alieni, in eduliis tenuissimi, litterarum contemptores, ingenio stolidi, simulq; fastuosi: apud quos etiam super religione rebusve eorum gestis scribere aut disputare nefas: qui quodcunque volunt, æquum putant; iniquum, quidquid nolunt.

His

His quidem sic perfectis, haud ita grave novumve cuivis fuerit cum Nationibus singulis agere, conversari, gratiam inire, illæsam conservare, & è præscripto Prudentiæ cautum atque circumspectum esse. Particulatim vero singulos si homines penitus contemplari juvat; reperiemus, naturam ultra patriæ communis geniũ, adhuc proprium ac singulare aliquid indidisse singulis; prorsusque ingenti miraculo, per tot capita populorum, cuique sua lineamenta indidisse, quæ tam frontis quam animi habitum dissimilitudine distinguerent. Reperiemus, inquam, quot homines, tot quodammodo naturas esse: imo quemque suos pati manes, & habere peculiarẽ instinctum, velut domesticum dictatorẽ, cui parendum sit, vel violenter resistendũ.

DISSERT. XXX.

Non ignarus Aulæ quam aditurus.

Superior quidem Dissertatio, Nationum genium designat: sed designat tantum. Plura aliunde constabunt. Nunc in plerasque Principum Europæ Aulas Legatum deducamus, non longa, sed utili, quemadmodum ubilibet acturus, instructione.

ROMÆ.

Ut mundi caput Roma, ita Legationum prima est Romana Ecclesiastici Imperii hæc majestas, quæ summa est, sancta est. Equidem Numen quoddam adire, huc ire est. Hæc Aula ceu Theatrum est, & tot Regnorum scenam continet: imo ceu Cœlum est hæc Sedes, unde in tot Regna prospectus. Sed & primam faciunt Legationem momenta rerum, quæ hoc loco maxima, ubi minima quoque Religionis fiunt colore, agitantur prætextu: eo subtilius & secretius, quod sinceritas quæ mentis est, plerumque ignoratur quam procul absit à mente. Sagacem nusquam non solertiam hodie prudentiam dicunt: rationem status, salutem; salva omnia, si is salvus. Quo facit acutum & sobrium Italicæ gentis ingenium, tum sapientissimorum toto orbe selectorum Cardinalium Concilium; sed vel maxime omnium qui huc legantur conatus & curæ: quæ non omnes cælestes etiam dum cælum spectant. Multi dum ad unum hunc eumdemque locum conveniunt, ad eumdem etiam non raro scopum collimant. Astra suspiciunt; sed terram dum tangunt, sperant, spirantque. Religionem prætendunt & clamant; sed Regna moliuntur: & qua non facie, astu, arte! ò personatos!

Ita

Itaque quem hic Legatum voles, vir esse debet, non dici solum vel putari. Superficies quosdam talis facit, nō quod sint, sed quod appareant. Gigantes mole, hominum opinione, favore; qui nihil magis intꝰ & in cute, quam Pygmæi. Procul este Roma tales; ne ambite, ne accedite. Virum, in quam, voles, qui mare illud ingressurus cælesti quodam animi vigore, stabili rerum agendarum experimento, vivaci prudentiæ præsagio, obvia devia, aspera plana, turbines tempestates, vortices scyllas, & quorum hic frequens numerus, ingentia palænarū corpora possit internoscere, evitare Latent ista: & nō semel Legationis scopus scopulos fit Legato. Sunt etiam Favonii, aliiq; mitiores flatus; quos observare decet, ut vela tuto facias. Sed nec ibi tutus es qui venti sunt, favor est, mel est; & sub his violentia, furor, absynthium.

Ante omnia vero meminerint quicumq; ad Pontificem mittuntur, se eum adire, qui non hominis, sed Dei ipsius locum & ministerium supplet. Quo itaque cultu? qua observantia? qua animi corporisq; submissione? sane maxima: quæ tamen in Legato parva etiam erit, si summos quoq; Imperatores ad pedum oscula accessisse non ignoret. Nihil hinc decedit, cum sic demitti, ad summa sit admitti; & dejici, sit

cle-

elevari. Absint ergo refractarii, superciliosi impetuosi & acerbi. Certe benignos, faciles, humanos, & tranquille dexteros Curia ista petit, & ipse summus obtat Antistes; apud Principes, qui Legatos missuri sunt, idipsum per Nontios suos procurans. Vicissim quoq; exterorum Legati qui Romæ degunt, instant idq; agunt apud Pontificē ne ab Apostolica Sede mittatur ad Principem Regi suo invisum Nuntius, qui ille nimium addictus vel obstrictus Principi autem eorum offensus vel ab eodem læsus sit; ne ejus relationes hinc in favorem, istinc in odium undiaquaq; propendeant. Magnum quippe in his momentum, res & consulta turbare vel promovere.

Debet vero præcipue Legatus Romæ excellenti pollere solertia insigni ingenii vigore & promptitudine: qui agendi modus quo Pontifex utitur, multum differt ab eo, qui est aliorum Principum. Ii enim, ea quæ proponuntur, vix umquam definiunt præsente Legato, sed ad Concilium nescio quē negotiorum Præsidem remittunt Pontifex autem coram sæpe & ex tempore respondet, difficultates diluit vel opponit. Quapropter apprime calleat Legatus apices singularum difficultatum & circū stantiarum omnium, quæ ad negotium suum trahi vel hinc torqueri possent. Instructus præ-
terea

terea sit super controversiis prætensionibusq; si quæ interPrincipem suũ Pontificemq;,aut cum aliis,sed coram Pontifice motæ quidem, sed nondum definitæ sint. Tum & rationes noverit,ob quas sic definiendum fuerit: tũ argumentorum rerumque nodos & nexus omnes, quibus jus ac prærogativa sui Principis potissimũ asseri, stringi atq; extendi possit. Denique attendet, ne quidquam Pontifex decernat aut statuat,quod domiPrinceps præstare,executioni mandare,vel nequeat,vel nolit:attendet,necubi in patriæ gentisq; genium impingatur. Eademratione non indiligenter instabit, ne Pontifex ulli in patria dignitates aut insigniores præbendas cõferat, se, aut potius Principe inconsulto. Rudis alioqui & harum rerum imperitus Legatus hallucinationi,infortunio, atque indignationi expositus sit necessum est,singulaque timide & tepide agat.

Arctissimum vero Pontificem inter & Principẽ suũ amicitiæ vinculum conciliare quaqua ratione elaboret. Hic Legationis finis est,fructus est. Et licet Pontificis,qui plerumq; in extrema ætatis linea cõstitutus,affectũ & fœdus parum duratura quis dixerit, tũ etiam mutandæ sententiæ prætextum numquam deesse,dum semper Ecclesiæ majus commodum,major Dei glo-

ria

ria prætendi possit: odium tamen Sanctæ Sedis nescio cui nõ damno cesserit, inimicitia cui emolumento? Sane Christiani reliqui Principes, utpote Religionis suæ strenui cultores, facile id Ecclesiæ patrociniũ præstabũt: ut si quis Ecclesiam turbare aggressus fuerit spolium fiat iis qui piæ ac religiosæ occasionis titulo optimo, sua augere, aliena occupare non tergiversabuntur. Amari ergo ille inprimis debet & coli, qui omnium parens est quidam, & á quo in omnes multa sunt & plura esse possunt cælestis & politicæ liberalitatis monumenta. Et quia in Aulis Principũ nõ ordinarium magis nec efficax æque officium est, quam ejus quem illi suis secretis dignantur, & cui plurimum præ ceteris fidei & affectus tribuũt; maxime observandꝰ & colendꝰ erit quisquis apud Pontificẽ gratia prævalebit, sive ille consanguineꝰ, vel affinis, sive Præsul, vel alius minister Ecclesiasticus vel secularis. Certe cum Cardinales omnes instrumenta quædam sint, vel potiꝰ nervi & venæ queis Ecclesiasticæ Hierarchiæ corpꝰ utut diffusum, minime confusum, subsistit, vegetatur, nutrimentum simul & robur sumit; hinc est, quod nemo fit è sacro illo Purpuratorum Patrum cœtu, qui non prodeesse frequẽter, obesse etiam nõ raro possit. Devinciendi itaque omnes, alii ut pro-

sint,alii ne obsint.Magna estRegnum quorumdam in hos liberalitas.Sed hic cautela opus,quæ per Legatum adhibenda. Cum enim emolumenta ejusmodi &pensiones, honoris æstimatione censeantur magis quam utilitate, caute dispiciendum, ne minori quingenta,majori trecenta improvide destinentur.Ingentes animi,ut fomites quidā sunt,odii flammas tam cito concipiunt,quam diu alunt: cū aliis vel componi tantū,post poni est; diminui,commimui.Hinc quoque exacte noverit Legatus, quos antecessor in eo ipso munere serio ad dictosCardinales habuerit,quib9 arcana credere poterit,ut & ipse pari opera & amicitia eorundē ūtatur:ne negligi illi videantur,appareatq; anteriorēLagatū privati magis commodi quā publici causa eos coluisse; unde gravis offēsio,dehinc incommoda oriantur.De Pontificis Nepote quid addam? Ille juxta solē sidus est,quod Romanum cælum maxime ornat.Sine illo cæca cuncta, & quam voles secus eveniēt. Plura suggeri possint,si possint.Unum monuero,ut etiā defuncti Pōtificis Nepoti nihil non honoris ac beneficii conferatur: latens hoc& magnum in præsens & in posterum gratitudini benevolentiæ incitamentum.

Sed quid eo quem defuncto Pontifici successorem quidam volunt,alii destinant,

tu arbitraris? quid si rebus nó idoneus, nó amicus?quid si turbulentus, qui statui politico universim nil expediat? quid si quorumdam favore,factione,ni obsistant alii, intrudendus? quid de coëmptis, constructis suffragiis aut repulsis!de ejusmodi aliis quæ electioni huic familiaria, forte etiá quædam necessaria?Nihil decerno ne delibero quidem. Delitescant hæc apud eos penes quos Imperii cardo voluitur,& inter ea quæ tanti ministro muneris insinuanda solú duxi,nó explicanda. Hoc affirmo, Ponticis electionem,ejus magis cujus ille est Vicarius fieri nutu,quam hominum conatu. A cælo est,non hominum zelo;dum creatur plerumque præter, imo contra etiam opinionem singulorum.

Pergam porra minuta quædam in mediú proferre, quæ hodierni in Urbe Romana usus sunt. Legatis Obetientiæ,seu qui Ecclesiasticam submissionem exhibituri, vel feudum,clientum ritu,oblaturi sunt Pontifici, dú eo venerationis actu funguntur, solemnis excepto & admissio præstatur:Legatis autem Residentiæ,quos vocant, non item;sed ordinario Concilio quod Consistorium dicitur, & singulis septimanis convocatur) additus patet. Obedientiæ etiamLegati,túc reliquos ab exteris missos præcedunt,Inprimo accessu, & novissimo

ab-

abscessu, pedes Suæ Sanctitatis genu flexo exosculatur Legatus: deinceps dū admittitur, minimeq; honorem tamen perquam reverenter exhibet. Sedent in Consistorio Cardinales ligneis pictisq; sedilibꝰ in orbem dispositis (nimirū ut facies Pontificis, nullo obstaculo intermedio, omnibus pateat) quorum in centro thronus seu tribunal est Pontificis. Surgunt illi dum loquūtur, & capite semper nudo: sic quoq; Regum Legati; quamvis Oratorem adduxerint, qui declamet eorū causā. Hoc tamē discrimine sedent: nimirum Cardinales in sedilibus quæ fulcris commodiora & ornatiora sunt; Legati in iis quæ fulcris vacua, & inferiore ordine. Ideoque etiam illi caput, modo non loquantur, cooperiunt; hi nequaquam: sed ipsis solū id liceret Principibus Si quid autem soli Pontifici seorsim indicare ibi velut Legatus, ejus tribunal conscendit; sic tamē ut magis ad aures quam ad os loqui videatur, ne Pontificis prospectus umquam occultetur. Dum autem aliis diebus privatim admittitur Legatus, Pontifex caput tegere, etiā sedere plerumque jubet: ipsius autē publicis in congressibus non nisi sedens loquitur, & stantes audit. Ubi primum advenit Legatus, atque à Pontifice admissus fuit; primum inviset ejus Nepotes, mox Cardinales,
prout

prout ibi auctoritate, tum prout sui Regis favore atque amicitia prævalebunt. Sicubi deinceps eodé tempore pluribus adesse & gratificari deberet, nec posset; prævio epistolio tempore excusanda erit. Pius Quintus audiendis Legatorú postulatis præfixit diē Veneris: eaq. consuetudo adhuc modo instar legis est Oratoribus Imperatoris, Galliæ, Reipub. Venetæ, Sabaudiæ, Maltæ, Urbini, Mantuæ, Modenæ, Farraræ & Lotharingiæ. At vero Legatus *Hispaniæ*, ut incommoda vitaret quæ ex concursu oriri solent, obtinuit admissioni diem *Saturni*; quo etiam admittuntur, si qui à Florentia, Parma aut Bononia audiendi sint. Et quamvis suus cuique Legationi hic locus decretus sit (non hic ad invidiá recensendus, nec omnibus probatus) nonnunquam tamen, si non contentio, indignatio tamen apparet, aut absentia auctoritati & honori consulitur. Hispaniæ quidem Rex nihil non sibi jure tribuendum existimat, ob vastissimú quà terra quà mari Imperium: tum quia è dictionibus provinciisque ejus, triplo plus emolumenti percipiat Sancta Sedes, quam à reliquis junctim Principibus. Solet Pontifex Legatos Regnum extraordinarios semel invitare ad prandium. Sedent vero & vescuntur illi in mensa humiliore, & parú remota ab ista Summi Præsulis: dumq; is

prima vice bibit, surgit nudatq; caput Legatus; post denuo sedet. Non subministrātur Legatis edulia: indies tamen mittuntur cuiq; quatuor panes, qui Honoris vocantur. Donaria & lautia quæ hinc accipiuntur, fere sunt spiritualia, reliquiæ Sanctorum, rosaria, numismata, aliaque sacris Bullis benedictionum & indulgentiarum munita. Solet in Legatorum ædibus, quēadmodum & Cardinalium, campana pulsari, quoties pransuri sunt, itemque quoties Heros quispiam ædes ingressurus vel egressurus est: qua nimirum illustris viri admissio indicetur, & protinus adsint qui deducant: in stipatorum enim, salutatorū, commeantium, confluentium numero, ornatu, qualitate, multum censeri & consistere volunt decus splendoremque Legati. Hic infra dignitatem Principum atque etiam illustrium Legatorum putatur, voce sua cubicularios aliosve famulos vocare, quorum fuerit obsequio præsentes auscultare. Ideoque decentius existimatur, argentea quadam campanula tinnitum edi, eamq; super holoserico pulvinari collocari, curiose adornato. Hac tamen distinctione, ut si quis dignior advenerit, juxta ejus sedem pulvinar istud ponatur: quasi omnino pulsus edi non debeat, non vocari ullus, nisi ad lubitum jussumq; dignioris.

gnioris. Loquitur Pontifex lingua Itala, quam si non calluerit Orator, Latina scribit autem omnibus, etiam Barbaris, Latina.

PRAGÆ.

Extraordinariis Legatis plerumque hospitia cibique præbentur, Cæsaris sumptu: Ordinariis non sic. Domi autem inprimis magnificus & genialis sit Legatus. Nam Germani non alia comitate facilius, quam conviviorum, peregrinis hospitibus se credent utque naturæ candidioris sunt, verissimam a se benevolentiam, & in se ex promi censent, si mutuo Lyæo affatim inundentur. Itaque si quis rem facturus est, eos omnes quibuscum aut per quos agendum erit, sæpius invitet ad epulas, ad hortos, ad secessus liberiores; in quibus numquam non aliquid quod faciat ad palatum.

Perpenduntur vero & tractantur Legationum negotia in Concilio privato, seu Secretiori: cujus Consiliarii fere sunt, cum Principes quidam Imperii, tum primariæ Nobilitatis viri. Si quæ pacta aut peracta fuerint, conscribuntur per Vicecancellarium. Attamen Concilium Supremum, quod quasi Universale, nuncupatur Diæta quod constituunt tres Principes Ecclesiasti-

& totidē Sæcularis, haud ignoti nominis. Decernunt hi super statu & successione Coronæ Imperatoriæ, rebusque gravissimis Orbis Germanici: & si ita inter se dissenserint convenerint, ut tres ab una, nec minus ab altera parte steterint; cuicūq; tunc Rex Bohemiæ (penes quem, numero vocorum non dispari, postremæ est decisionis suffragium) accesserit; huic aquiescendum erit, non secus quam si junctim omnes, unius sententiæ extitissent. Et quia Sceptrum istud nō successione, sed electione defertur; nil attinet dicere, quanti interfit Legatorū quorū Principes eo aspirāt, tantæ electionis Præsides sibi devincire.

Iste quidem per Diætam & Comitia eligendi mos ab antiquo est, & præscriptus. Sed & alius quandoq; intervenit secretior aut manifestior, dum integer Exercitus in Legationem mittitur, & ad Electionem concurrit. Scilicet ut tumultus omnis & injuria prohibeantur; nec minus ut intelligant Electores ceteriq; Principes, quā Augustus, quam potens ad tutamē atq; incrementum Imperii, ad asserendum justitiam & dignitatē sit futurus, qui sic armis prævalet. Imo ut intelligant, quam tuto eum eligere possint, qui ne tuto quidem non eligi possit. Solet autem, ubicumq; Corona aliter quam hereditate defertur, magna

esse

esse sub novo principe varietas & discrepantia rerum omniû, major quam ubi patri filius succedit, vel patruo nepos vel avo; adeo quidem, ut etiam in ipsis hominibus, dico Ministris, alium atque alium aspectum sensumq; erit deprehendere.

MADRITI.

Apud Hispanos, exterorum Legatis magna omnia, & extra mediocritatem profusa quasi majestatis tantæ pars sit, cum nullis comparari. Non alibi gentium, animi majores, sive in concedendis iis quæ petuntur sive in largitione lautiorum. Sed volût Legatû foris splendidû conspici, licet domi frugalior foret. Gravitatem & quamdam maturitatem æstimabunt, sed quæ velut ex naturæ præcepto intumescat. Levitas contemptui, propemodû odio erit apud eos, qui in ultima quoq; sorte supercilium non ponunt. Hic inter tardos diligens sit Legatus. Quandoque, ubi cunctando constituendæ res, longus & ipse cuniculos subducat, & veluti obsessis inaspectos. Ventis addat pondus, mensuram flammæ.

Concilia varia sunt, nec historico commentario instituta singulorû enucleanda. Illud tamen non omisero; Legatum serio perpendere debere quo in Concilio nego-

tium suum explicare & promovere aggredietur, eo omnia aptanda fore. Conciliorum Supremum est Status: cui Rex præsidet, Consiliariorum tamen arbitriis neutiquam astrictus. Hoc in cœtu gravissimorum virorum deliberatur, quid proponendum aut scribendum sit exteris, quid respondendum Legatis; suscipiendane, an ponenda sint arma, ut amplissimum & pro censum toto orbe Imperium sapienter sustentetur, feliciter augeatur. Qui vero cærimonias formulasque Aulæ & congressuum observare, tum ipse gratia crescere, gratia quoque potiri Legatus poterit ejus quem Rex privato magis favore dignatur, suopte ingenio & negotio perdiscet.

PARISIIS.

Nullis mortalium indoles ad speciem civilis elegantiæ magis facta quam Gallis: sed & jocandi hilaris facilitas, ubi facetiæ plerumque non in præcordiis, sed in labris natæ. Quocirca nequaquam morosus sit Legatus, neque ad fastum intumescat: alioquin rerum suarum remoram frequens patietur, suique contemptum. Comitas quæ frontis artificio, luminumque clementer vibrantium, per sermonem familiaritatem blanditur, magnum ibi ad recondita compendium. Quia autem præcipua

Sola hujus Coronæ gubernacula atque officia, de patre hereditaria transeunt in filium; eo majori cura horum Ministrorum benevolentiam solicitabit, & Principi suo obnoxiam reddet Legatus: majori etiam fiducia apud hos vestigiis præcessoris sui insistet. Plurima ibi Concilia auctoritate illustria: eminent Parlamentum, & quod vocant Privatum seu Secretum. His dextere Legatus sese insinuabit, quoniam quæ petierit vel proposuerit, plerumque ibi discutientur. Non omnes Legationum ritus recensendi videntur, quia uniformes aut constantes ibi non sunt. Minus propalatu, quæ aptiora Legationi hic & alibi consilia & conatus: præsens occasio & ingenium suggeret. Quædam sciri possunt, imo fieri possunt, scribi non possunt. Unum adhuc dixero; Inprimis devinciendum esse eum, quisquis Legatorum dandis instructionibus, relationibusque conciliandis præfuerit: utiliorem enim esse quam dici contingat.

LONDINI.

Parlamenti auctoritas olim summa fuit, major quam ipsius Regis: adeo quidem, ut summemi hujus Concilii placitis atque statutis Rex subscribere deberet, obsistere nō

poſſet. Hodie adhuc imago quædam extat ejus quod fuit. In Parlamentum Rex admittit quos cupit: non admittit quos non cupit: ne convocatur id quidem deinceps niſi conſulto & volente Rege. Convocari vero ſolet, quoties res graviores ad manũ ſunt, & ex quibus Reſpublica Anglicana urgens damnum vel commodum ſpectat. Hinc ipſus Rex cœtui iſti Ordinum nonnumquã ſeſe adjungit, deliberationes rationeſq; hinc inde intellecturꝰ; ut majori affectu, publico bono videatur conſulere: utq; ſimul à ſubditis impetrare queat, quæ imperare nequeat; ſed quamvis neceſſaria ſint, petere tamen cogatur. At vero quotieſcumque ea quæ Legatꝰ exponit, ad Parlamentum examinanda remittuntur, tam difficile eſt, pro votis rem implicitam polliceri & promovere quam haud facile eſt edocere tam diverſos atque demulcere. Quæ inter alias cauſa fuit, cur relationi ſuæ Anglicanæ quidã inſereret: Blande inprimis & cum patientia ibi eſſe negotiandũ, accito potius frigore quam calore. Creatũ jampridem eſt Concilium Regum: quod quindecim Primoribus conſtat, qui intimi ſunt Regi, ejuſq; Aulam ſequuntur, Regio ubiq; hoſpitio & apparatu. Cõſiliariis hiſce mandata Legatꝰ nonnumquam aperit: ideoq; ut eorum quæ deſiderat potiatur,

tur permagnos inter eos, ut hos omnes sibi devinctos certe benevolos habeat vel faciat. Hic in Aula non dies, vix locus ullus constitutus est audiendis Legatis, sed facilis patet accessus. Ædes eduliave publico ære non subministrantur Legato: sæpius is tamen ab Rege & Regiis invitatur. Majori proin suo cultu, aliorum admiratione excipiendus erit Orator, quo numerosiori comitum asseclarumq; stipabitur cohorte: gratiamq; conciliabit & augebit, si & frequens fuerit Aulicorum hospes ut splendidus conviva.

CRACOVIÆ.

Intricationis & hic negotii momentum, haud minimam difficultate laudemq; adferre potest; non enim absolute Principis auctoritate Rex præfulget sed super bello pace, fœderibus & rebus Status, demum statuit consultis totius regni Nobilibus. Itaque si horum quam plurimos Principi suo Legatus amicos reddiderit, id [illegible] fovere contingat quod dum Corona hujus Regni non hereditario neq; successionis jure defertur plerumque exteris; ad eum sic Legati Dominus, aut hujus amicus (siquidem Interregnum fuerit, aut novus Rex eligendus) facilius assumtus. Nolunt enim Po-

loni Nobiles Regem ex incolis & sibi æqualibus constitui; qui ipsus per se imbecillior existeret, affinumque ambitione tyrannidem forte induceret, vicinis Turcis nimio notam.

Primus à Rege, dignitate præeminet Cancellarius, Legatorumq; postulatis vacat: qui alternis vicibus nunc ex Equitibus, nunc è litteratis constituitur. Si quando ex Equitibus; plerumque in expeditionibus militaribus Aula abest. Ordines Regni duo sunt, Senatorum & Equitum, qui junctim ad comitia conveniunt: & ille quidem loco digniores, ast non auctoritate. Senatorius quoque ordo, utpote per Regem adscitus, quidquid Rex probat, facile approbat: Nobilium vero Deputati liberius votum suffragiumque promunt, quibus bonum & libertas patriæ suprema lex & spes.

Protinus ut Regnum Legatus ingreditur, Præfectus loci cursim præmittit ad Aulam, qui nuntiet Legatum adesse & progredi. Poloni autem Legatum non diu detinent; magnifice vero venientem excipiunt, abeuntem procul deducunt, prout gratia negotii & personæ dignitas pompam merentur.

VENE-

VENETIIS.

Cum Venetorum Republica agere, non parum difficile credat Legatus; ubi cum tot hominibus negotium explicandum erit, qui summa invicem diffidentia feruntur, pereundique metu, æqualitatisque & conservationis sui amore, adlaborant, ne quis præ reliquis excellat Respublica, pacis apprime studiosa, atque ita diuturniore tranquillitate digna, hoc egit semper, non adeo ut cuiquam imperaret, quam ut ne cui serviret. Et cum relationes totius orbis regiminum accuratissimas & absolutissimas asservent & perdiscant Veneti; non aliunde Legati instructiores prodeunt quam ex hac Republica, ceu equo Trojano, vel rei politicæ palæstra. Hic quoque attentius quam uspiam alibi notatur, quidquid agat aut moliatur Legatus. Utpote quia Venetorum Legati secretis exterorum cognoscendis & penetrandis maxime intenti sunt: ita vicissim hi metuunt, ne eadem curiositas & cura occupet atque erudiat exteros inibi residentes. Ideoque incolis non promiscue licet, dum lubet, Legatum adire, ejus ædes frequentare domesticos convenire aut excipere. Male tamen quis neget hic (ubi etiam homines degunt & regũt homines) Legati industriæ

esse omnia. Equidem cum ament Veneti, prudentem & felicē sui regiminis modum celebrari, tum æstimari avitum stemma & virtutum insignia Nobilium & Senatorum: dum hæsit ibi præclarissimarum animi dotium Legatus, ne solitudinē tædiosam experiretur, adeo exactè singulorum prima ab origine stirpem, tum progeniei seriem, & si quid in ea potissimum laudabile aut notandum esset, perdidicit; ut iis ipsis, quos ea stemmata & elogia contingerent, distinctius certiusque singula referre & probare nosset. Ita factum, ut multorum ille aures oculosque oblectaret, animos sibi devinciret: & curiosa quotidie Genealogicarum quæstionum aviditate, plures congredi vellent; quos Legatus non difficilis admitteret, dum nobile hoc jucundumque Genealogiæ studium, honestissima esset (subinde etiam necessaria) colloquendi diutiusque subsistendi cum multis occasio. Sic aliud agens, ad ossa & medullas secretissimarum machinationum, innocua tutaque indagine pervasit.

Porro in hac Reipub. primum munus est electi Ducis: proximum, sex Procuratorum S. Marci. Officia hi gerunt perpetua: reliqui certis temporibus definita. Ne Ductor quidem exercitus assumitur, nisi ad tempus, isque externus; quo minus forsan aucto-

auctoritate vel bellica gloria intumescens Imperium invadat. Et quamquam Venetorum Dux ordine primus sit; seorsim tamen sine Concilio Decemvirum (quod apud eos summum) non deliberat aut statuit quidquam, ne epistolam quidem exterorum Principis aut Legati referat, nisi quispiam ex prædictis Decemviris casu vel vocatus adsit. Quinimo suffragium cujusque Senatoris non aliter numeratur, quam ipsius Ducis: proindeque, pro ratione & Reipublicæ bono, libere Senatores eidem refragantur. Denique non nisi Reipub. nomine, nec aliud quam quod decrevit Consilium Decemvirum, exterorum Legatis Dux respondet. Hujus Concilii vir magnæ semper existimationis est qui a Secretis est, Legato colendus.

CONSTANTINOPOLI.

Hic quæ potissimum observanda sint, liberius lubet proferre, prout minus tegi debent, & fida mihi & perita relatione constant. Quoties, accepta fide publica, Turcarum limites & ditiones ingressus est Legatus, communia ei patent Xenodochia quæ piâ privatorum hominum fundatione præcipuis in viis, olim exstructa & dotata adhuc extant excipiendis advenis, nō vagis tamen inertia aut mendicabulo hominibus, quales ibi ratio nusquam fert po-

litica. Hisce in xenodochiis, etiam Legati asseclis præbentur lecti, stragula, panes, placentæ, tum oryzæ quod satis est: liquor etiam coquitur, sedandæ siti & nutritioni aptior quam inebriei. Sicubi ejusmodi xenodochium non exstiterit; facile erit Legato, designatione Præfecti vicorũ, nancisci & ingredi domũ alicujus opulentioris incolæ: ubi singula quoq; suppeditentur, sed sumptu Legati. Interdum tamen lautius & publico ubiq; is ære exceptus & deductus est, sed Legationis gratia & exemplo pæne singulari. Ubi autem, accepto itinerũ designatore, Byzantium prope attigerit, obviam procedunt Nuntii Curiales, Regiiq; milites, quorum præfecti duo stipant Legato latus, & ad hospitium privato vel publico ære assignatum deducunt: hic protinus aliquot viri Primarii (qui Bassæ vel Vizyres nuncupantur) familiaresque corycæi, mandata Legati certatim exquirunt. Isque si ingrata vel infausta attulerit, nisi dissimulaverit, non introducitur ad exponendum: sed præsentem omnis contumeliæ injuriæque ultionem generosissimo & maximo Domino inprimis cordi esse, suggerunt: nimirum, ut vel inauditus abeat vel sileat Legatus, & gratiora à Principe suo mandata exspectet, etiam in multos annos. Admissio autem non nisi
bis

bis Legato conceditur: semel in accessu, iterumq; in abscessu. Et tum quidem sobrie sed graviter respondet Turca: per Ministros tamen sententiam aut imperia sua uberius postmodū denūciat. Et hæc admissio non tam Legationis decus, quam barbarum lictoriæ ligationis dedecus repræsentat. Namq; intromissū comitantur vel verius cohibent duæ Dynastæ, qui Legato claudunt utrumq; latus; ejusdē libertati illorum manibus ceu manicis injectis, ne commovere sese, aut brachiis omnino libere uti queat. Nimirū cum tam felix non sit tyrannus, ut quis ei nocere nolit; hoc agit hercule, ne possit. Quem morem institutum volunt ex eo, quod Georgius Servianus, necem herilem & oppressæ patriæ calamitatē ulturus, certus cupidusque simul perdere & perire, ad tyrannum admissus, mucrone exerto eum trucidarit. Ut hinc etiamnū hujusmodi diffidētia duret in Legatis: quamvis & ista hæc ad fastum quoq; faciat quam plurimum. Ne quis autem peregrina veste & externa quasi auctoritate Turcam accedat; adeunti Legato, tum ejusdem nobilioribus comitibus, Secretario quoq. & Interpreti qui una ingrediuntur, dono datur palla Turcica, serico & auro intexta; quam tunc vestibus suis superinduisse omnes tenentur. Unus tamē Legato ad

ad thronum seu tribunal Turcæ, simul cum Interprete, admittitur: reliqui ad medium ejusce cubiculi subsistunt. Tum alter deductorum Dynastarum sic infit *Legatus Imperatoris* (sic enim exteros Principes Dominus ille appellat) *Galliæ, Angliæ, ... Mancipium tuum, ad genuum tuorum osculum sese provoluit.* Exinde tactam fimbriam exosculari debet Legatus, mandataque proferre, ac denuo adversa facie retrogredi. Cujus tam projectæ submissionis causa, Tyrannus iste, ab Hispania Legatione numquam decoratur: idque Maximi Regum dignitati auctoritatique illustre & eximium est.

Regio in cubiculo quamdiu, uti dictum est, Turcico amictu conspicitur; caput quoque pari ritu non nudat Legatus, nec ulli Magnatum ibidem adituum honorem exhibet neque excipit ab ullo. Admissionis quoque die instruitur Legato epulum, quo eum primarii aliquot viri in Aula (quæ Porta Turcis dicitur) excipiũt. Reliqui asseclæ (dummodo Legato consanguinei non fuerint, neque comites Legationis) inferiosis cubiculo & consortio, lautè tamẽ mensæ adhibentur. Ceterũ genialis illa hospitalitas conviviorum, quæ apud candidiores & cultiores gentes in veneratione atque usu est, apud Turcas minime obtinet: qui licet vino libenter sese ingurgitent, eo tamen

merum abstinere, sacris & politicis Legibus jubentur: ne scilicet ingenia saeva & falluosa, vini vapore in furorem acta, publice privatimve noceant. Invitati tamen à Legato Principes, liberioris convictus ergo, lubentes adsunt. Hac tamen in animi remissione, ipsaque quodammodo intemperantiae licentia, cautus maxime tectusq; persistat Legatus apud hominum genus, quos sola perfidia, pestis & venenum conversationis humanae, nobiles reddit: qui in pejus singula suspicando attollunt: ubi neque Legationis, neque ullum jus gentium satis colitur aut in tuto est.

Dominus Turcarum, licet Illyricam & Italicam linguam calleat, Legatis nec audit nec affatur peregrina. Interpretes autem, tam Christianos, quam Judaeos, locatitia opera Byzantii affatim invenire est; & hos minus fidos. Legatorum quoq; pacta idiomate & charactere Turcico conscribi debent, alioqui jure & efficacia obligationis, dum Barbaris visum, carent.

Pro gratia negotii, atque auctoritate ejus qui Legationem mittit, singula Legato hic auctiora aut contractiora subministrantur. Nonnunquam hospicium publicum datur, mittuntur aulaea, cibi, foenum, hordeum, ligna; aliquando nummi, queis ea omnia sibi conquirat. Et rursum elargi-

tio

tio illa minuitur vel cessat, prout nimium differtur vel negatur, quidquid Turca non tam petere aut proponere, quam exigere aut imperare solet. Assignantur Legato quatuor Regii milites, qui ædes & sacra ejus ab omni injuria tueantur, tũ & domesticos quoquoversum ad forũ aut negotia deducant, prohibeantq; ne quis petulanti manu aut lingua infestus incurrat, Legatos vero Principum, quos magis vicinos & metuendos Turca habet, (Germaniæ, persiæ, Poloniæ) comitatur præterea. Nuntius aliquis Curialis; explorandi tamen magis quam honestandi ergô.

Quia vero Turcæ, religione quapiam ac velut naturæ ductu, Ingratitudinem execrantur; tum quia muneribus plus quam ceteri mortaliũ inhiant; quod alibi consultum, hic prorsus necessarium dixero munera Domino atque etiam familiaribus ejus offerre: quamvis ille ex oblatorum pretio atq; præstantia, eo majus obsequium sibi ab exteris, ceu clientibus, in Majestatis & Auctoritatis suæ signum, deferri putet. Ideoque oblatis muneribus, ututmultis & magnis, vix quidquam rependit, quasi sibi debitis. Abeũti Legato auratis phaleris equus datur, nec quidquam præterea; immenso immanis arrogantiæ tumore.

Sciendum quoque, id esse ingenium Tur-

eis; quod si quis ad humile nimis obsequiū ad degeneres preces descenderit, eum despectum habeant, demisso ac cedenti facile insultēt molesti & iniqui; arrogantiam superbiamq;, dummodo à contumelia disjuncta, magnitudini tribuant animi & fortitudinis. Potissimarum dignitatum & functionum munia, ex primis politicorū Legislatorum institutis, potissimū committuntur iis, qui dogmate & nomine Dei Vivi abjurato Mahometismū sunt amplexi; & Renegati vocantur. Nec quæritur, qua illi Natione aut Stirpe sint; dummodo cōspicua in obsequium fide, in rebus agendis strenui atq; solertes. His quidem confidentius fidit Turca, quod nullo ibi robustæ cognationis vel affinitatis nixos fulcimēto, minus fore in seditionē rebellionēve proclives putat aut paratos: tum vel maxime, quod in Christianos eorū opera præstantior securiorque, qui à Christianis Apostatæ recesserunt, nulla ad eosce redeundi spe aut mēte, apud quos pares voluptates, opes, honores nō exspectent nec experiantur. Hi autem, ceterique etiam qua Toga qua Sago consiliarii, præsides atque ministri majori auctoritate præditi sunt, prout Turcarum Dominus magis iners aut solers est, ingenio judicioque repit vel insurgit.

DIS-

DISSERT. XXXI.

Polytropus.

QUid si & Peregrinationes olim suscep-ptas hic laudavero ? Utiles arbitror sed si ad usum referantur; magisque ad prudentiam, quam ad voluptatem directa sint. Quidam enim amœna tantum investigatione urbes, populos, & adesa rudera perlustrant, ut oculos curiosos auresque, non ut animum pascant, mutentve: ut foris quid præ ceteris sese spectasse, portentose gloriari possint, & quæpiam narrationum monstra objicere credulorum mentibus. Similes fortasse juvenibus, qui cum multum temporis & peculii studiis nequidquam impenderint; nihil domum consecrunt præter tritam togam, & scholasticorũ appendicem illuviem. quibus merito Homericum illud occinatur:

Turpe foris mansisse diu, vacuumq; redisse.

Ast quorum animus una cum corpore nõ exulat; probe intelligunt, Troiæ quidem, id est, domi, Hectores nasci; foris vero Ulysses fieri. Et hi, quidquid uspiam viderint boni moris vel exempli, imbibunt, animũque quodammodo grandiorẽ efficiũt observatu tot sublimium & novarum rerum. Congressus enim sapientum, diligensque

rerum

rerum & eventuum obſervatio Polytropum facit, non maria, non montes. Multũ ſane deerit ei, in actionibus interdum ceu mutilus aut mancus erit, qui numquàm patriæ, vix culinæ limen egreſſus transverſo tantum foro ambularit. Nativum hoc & domeſticum rus ſæpe diluitur quæſita & peregrina illa inter ignotos conſuetudine: multaque ibi diſcuntur, quæ nullus liber doctorve inculcet. Certe generoſiores ut feras cavea vastigat & frangit; ſi altas mentes patrius ille carcer. Si tamen externa Legatus non peregrinarit; proximum erit, ut è geographiæ ac coſmographiæ tabulis (quas hiſtoriæ oculos indigetat Ortelius) eruditam aliquam diſſitorum locorũ cognitionem habeat, hauriatve. Hujuſmodi diligentiæ & cognitionis adminiculo, conſtat eximium quemdam Maximi Regis Conſiliarium, poſſe, ſummo applauſu, deſcribere atque diſtinguere præcipuarum orbis plagarum, etiam Belgii noſtri non ſolum urbes, ſed portus pontes flumina itinera: adeo ut ii qui hiſce in locis diu verſati & exercitati putantur, ne contradicere quidem ſoleant, niſi erroris manifeſte convincantur; cum ille Belgium numquam viderit.

DIS-

DISSERT. XXXII.

Adversam fortunam expertus.

QUinimo proderit, si Legatus ipsa malorum consuetudine robustior, varia ac novercante sorte exercitatus sit arduumque decurrerit calamitatis circum. Alitur enim & invalescit adversis rebus animi vigor: & vere quæ nocent, docent. Ærumna velut vitæ regula, cos virtutis est, excussoque veterno ad sapientiæ vigil studiũ homines acuit. Interdum magnus peccator, bonꝰ admonitor est. Gloriatur Mithridates. Mihi fortuna, ereptis rebus, usũ dedit bene suadendi. Quid enim sapiat, qui semper in deliciis ac lætis? Facilius inveneris, qui sapientiam acquisierint in adversi fortuna, quam qui non amiserint in secunda. Neque omnibus nocuit fuisse lapsos. Etiam ægrotasse, interdum medelæ ac saluti fuit. Sic fluviorum non paucos per medium maris ferri constat, nulla puritatis aut dulcedinis suæ jactura. Et pulcherrimus iste mundi oculus deformia ac fœda etiam loca suis radiis perlustrat, nec inquinatur. Quippe peregrinatur, vel veriꝰ hospitatur quorumdã animꝰ in nequitia, nõ habitat. Juxta Lactantiũ, duo sunt Sapientiæ gradus: primꝰ est falsa intelligere; secundꝰ, vera cognoscere. Negavitque Plato, satis continentem

tem sibi videri eum, cui anterior vita non inter errorum & voluptatum mille pericula explorata sit. Sic pariter statuendum est, non esse aptum cuilibet Legationi virum, cujus robori & constantiæ iniquitas fortunæ non cesserit. Profecto qui numquam circumventus fuit, imparatior & incautior est in insidiis fraudulentorum. Adeo humanum ingenium adversitatum velut affrictu acuitur, stimulisq; excitatur. Forte quia adversorum successuum attentior est consideratio, tenaciorque memoria. Demetrius ajebat, Nihil sibi videri abjectius eo cui nil in vita accidisset adversi: quod oporteat talem hominem, aut sibi ignotum esse, aut Diis invisum; ut quem præterierint velut ignavum, nec idoneum ad fortunæ conflictum. Hinc non pauci ea solum infelicitate laborant, quod numquam fuerint infelices: quos ut que felicitatis dignoscendæ & infelicitatis prohibendæ artes latebunt.

Quod venit ex facili, faciles segnesq́ tenemus,
Quod spe, quodque metu torsit, habere juvat.

Quamvis pariter fatendum sit, nihil intolerabiliꝰ esse eo, qui secunda nimis fortuna faginatꝰ, stimulos ingeniosæ paupertatis in superbum otiũ commutarit. Notũ illud:

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Et

Et certe sæpenumero virtus deseritur copia vel inopia fortunæ. Idemq; in artibus evenire ait Plato, dives dissolutior artem amplius exercere non velit; inops, magis de rerum conquisitione, quam de cognitione solicitus esse debeat, vel usque de avertenda fame, quam de astruenda fama.

Nolim tamen Legatum amplius a decreto fortunæ incũbere, velut scopulis adhærere. Virũ quæro qui surrexerit & obduruerit; ut ferendo oneri in posterum par sit. Minus Principi sufficiet, qui fortunæ injuriis & angustiis distringitur & abripitur, jã minor seipso. Novi quondam hominẽ ingenio accensum, ad sublimia à natura factum, qui dum aliquot difficultatib9, litiũ quoque tricis exagitatus, iniq; vapulasset, totus mox perfunderetur rerum nausea, & sibimetipsi gravis, implexam, quasi torcularibus compressam, depressam mentem, deinceps nunquã attolleret; quinimo abhorreret à reb9 lætioribus & amœnis tristibus & solitudine afficeretur: ne vinum ne oleum quidem à Samaritano propinatum admisisset: adeoq; omnem surgentis spei fructum infelix litium loliũ suffocarat; ut nobilis ille magnarum cogitationum succentor ignis elangueret in lethargicum & emortuum teporem atque gelu. Hem melancholia, illustrium inimica moliminum!

DIS-

DISSERT. XXXIII.

Intrepidus.

MAgno munus suum animo amplectetur Legatus: sumetque, non superbiam ex merito, sed fiduciam, periculis, opprobriis, minisque omnibus, ipsaq; morte validiorem. Tanti esse patriæ salus debet, tanti dignitas auctoritasque Principis: nec Legatus erit, nisi timori aularum nocturno, dæmoniis incursibusque meridianis, ipsique adeo in tenebris ambulanti negotio, imperterritum & impenetrabile pectus circumferat,

——— *mediis tranquillus in umbris.*

Urticam si cunctantur attingis, urit; si pressam hebescit.

Degeneres animos timor arguit. ———

Itaque quo tendat, non quæ passurus sit, æstimabit Legatus; nisi quod & hæc ipsa in gloriæ augmentum cedent. Neq; infelix dicendus erit, qui magnum animũ non inglorio exitu probarit, pro Rege & Deo nõ timidus mori. Et quanti omnino interest, quo infortunio perieris? Animamne per vulnus, an per os emiseris? ferrum an febris excusserit? gladius, an gula? nisi quod gloriosius gladius, quam gula Semel mori, non sæpius datum est. Omnia passus est qui periit: &,

——— *Lex est, non pœna, perire.*

Fortitudine autem Legatis nostris præive-re inprimis illi, quos Deus divina in terra Legatione fungi voluit: qui nec spe nec metu ab officio flecti potuerunt: sed eutheo spiritu & zelo, nihil remisse, nihil assentatorie egerũt aut admiserunt, inflexibiles usq; ad mortem, mortem autem tot tantisq; cruciatibus illustrem. Ast illi, pulcherrima virtutum coronide, è vivis inter Divos relati sunt. Invenias tamen, qui blãda humanitate, ficta amicitia, honorificis verbis, magnarum rerum ostensa spe, vel incommodorũ injecto metu corrupti vel decepti, susceptã semel Legatione desérunt, mandata prætermittũt, vel remissius cunctantiusq;, quam par est, exequuntur.

Narrant historiæ Indicæ, Chinensium Regem duos misisse Legatos ad Regẽ Japonũ. Dumq; illi diutius in castro quodã detinerentur, donec eos evocare aut admittere Japoni integrum esset (nimirum, ut interim epulæ, choreæ, & nonnulla magnanimitatis & magnificentiæ spectacula præpararentur) Legatorum alter, se tamquam carcere detineri, moxq; rapiendum credidit in præteritarum injuriarum, quæ utrosq; Reges graviter commiserant & exercuerant, talionem. Et quamvis ejusmodi facinus haud alienũ videretur a commũni

rumo-

rumore, neq; ab ingenio Japonum; aliter tamen hæc suspicionum monstra, velut inanes fabulas, constantissime contempsit sperans, omnem præteritæ contentionis acerbitatē præsenti convētione dulcorari & sopiri posse. Quo factum, ut pax subsecuta, & ipse eo grandiore honore exceptus fuerit à Japonensibus. At qui clandestina fuga saluti consuluerat; reversus ad suos, non solū omni nobilitate exutus fuit, verū etiam parentes & consanguineos omnes, qui pro Legati fide spoponderant, in dedecus & spolium traxit.

Quis non miretur Jesualdi robur? Is à Grimoaldo Longobardorum Rege missus, ut Beneventanis, quos Constans imperator obsidebat, suppetias nunciaret, in hostium potestatem venit. Jussus igitur, aut sævam variisque tormentorum auctibus cumulatam mortem eligere, aut desperata obsessis subsidia mentiri; simulavit obsequium, ut majori fide Legationē perficeret. Ducitur ad mœnia, & oppidanos compellans, diversa longe oratione usus est; adventare cum copiis Regē, parva adhuc mora liberatē posse reddi. Neq; res captū esse, qui spreto discrimine sic libere locutus fuit, qui ut salutem obsessis promitteret, & munus suum impleret, propriū caput impendit. Sane id subito recisum, & in urbē sphobo-

lo injectum, adhuc fidem velut loqui omniumq; salutem adferre videbatur. Imperator vero imminentis prælii nũtio territus, & Grimoaldi impetum declinans, Beneventum reliquit. Sic itaque Iesualdi cum voce vita extincta est, sed majorum instar luminarium, quæ clarissime lucent, dum extinguuntur. Sic victus de victuris, quinimo mortuꝰ triumphavit de vivis. Sic pœna ei levis, brevis fuit, sanguis publicæ felicitatis & gloriæ semen fuit, morsq; velut benignæ obstetricis manu fortissimum virorum restituit meliori vitæ.

Felicius nunc vero à vetustiore ævo exemplum depromo, ut sciant omnes, fidem plerumq; etiam ab hoste æstimari. Messanæ in Sicilia civis fortissimꝰ Megacles Agathocli eam invadere conanti modis omnibꝰ adversabatur. Quid tyrannꝰ? misso præcone feciali petiit, ut vel urbem, vel Megaclem sine mora traderent. Suspensi hærebant cunctorũ animi, angustiisq; expositi rerum pondere huc illuc ferebantur: tandemq; deditionis sentẽtiæ suffragia omnes & calculos apponebant. Megacles vero paratꝰ nimio infortunio emergere vel immergi, ire nil renuit, si Caduceator mitteretur. Decernentibus ita Messeniis, Abiit & postquam veneratus est Agathoclem; Ego vero, & civitatis nomine venio, & moriturus,

mus, inquit, si decernis Sed enim priusquam de Legatione audias, æquum statuito. Si ad excidendas Syracusas expeditionem Messenii suscepissent; utrum pro Syracusis, an pro Messeniis omnia faceres? Ob fidelem candorem placatus Rex (non enim hominem exuerat) abdicato bello Megaclē incolumem remisit, amicitiamque iniit cum Messeniis. Nimirum, quemadmodū is qui amnem transnare contendit & casu in absorbentem vorticem lapsus, ut nec vires, brachia, pedesve sufficiant ad enatandum, non despondere, verum erigere animum debet, tum id protinus artis atq; dexteritatis expedire, ut quam minimum tam intricatæ aquæ immergatur; ideoque alvo resupinus, manibus simul pedibusque eluctetur atque exiliat necesse est, ne potentiore morte intereat: sic Legatio inter ardua & confragosa cum difficultate anim9 accrescere, non labascere, non nutare debet. Si quis autem tenerior molliorque, aut certe inferior; inferiorem se quoq; ipso munere, priusquā suscipiat, arbitretur, vestigiisque Ciceronis poti9 quam Demosthenis insistat. Ille enim Legatus ad Antonium ire noluit, quod parū se profecturum sciret, multum offensurus: hic ad Alexandrum quidē proficisci cœpit, sed dū in itinere impotentiore pectore irā Regis

 expe-

expenderet, deserta Legatione rediit. Si quis semel in animũ induxerit nõ timere; is profectò intelliget quid sit Legatũ agere: imo intelliget, plꝰ sæpe in rebꝰ plerisq; moerus quam periculi esse. Non nesciens id Magnus ille qui plura vicit quam vidit, non dicere, sed docere solitus fuit; Nihil forti timendum esse, nihil timido satis munitum. Interdum quoq; minora fiunt mala, si contempseris; si contra audentior ieris. Tantum aude; dexteram forrtuna porriget, negliget remissum. Ignavi ut primũ asperiora senserint, manum retrahunt, ad mollia flectũt, maluntq; humili potius cõditione stertere, repere, latere, quam per ardua viam, ad alta, ad magna, ingredi & sternere. Non accerset interitum aut pericula Legatus, tamquam si iisdẽ gauderet: (quin contra, nõ à prudenti pectore venit periclitandi acceleratio, non à virili pectore libido illa citra causam moriẽdi) attamen ubi divertere prudentiæ clypeo & honesti specie, pericula non dabitur, generosus in illa & per illa gradietur. Ne ferrum quidem durum ducet. Non dico, nõ sentiet duritiem; vincet: illud inanimatorum, hoc Legati est. Et quamvis majori prostratus vi, plagarum molibus tamquã montibus sepelietur; animo tamen stabit inconcussus, intrepitus. In Selectis Diodori

dori legere est, quod dum Carthaginensium Legatus nonnulla atrociter recensita protulisset atq; excepisset, tandē hoc forti dicto Romanos æquiores effecisse: Nisi pacem dare vultis, Sardiniam & Siciliam reddite, quibus non ad temp9 aliquod, sed æternam a vobis emimus amicitiam. Cornelius Centurio Legat9 pro Augusto Consulatum petens, ostenso ensis capulo, non dubitavit in curia dicere: Iste faciet, ni vos feceritis. Modus tamen atque discretio in ejusmodi adhibeatur. Et veluti magnanimi sublimib9 animis afficiuntur; sic altera Romanorum virtus erat.

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Non minus laudata quā vulgata fuit fides & fortitudo Pompeii, qui, Legationis munere functur9, cum ab Illyriorū Rege interceptus, Senatus consilia, & mandata (quæ alieni neutiquam arbitrii sunt) aperire jüberetur, blanditias minasq; pari loco habuit, nec animo cecidit vel in ipso casu. Sed ardenti lychno admotū digitum cremandū præbuit, & suam ipsi9 virtuté fidēque allocut9, Pompei, ait, hic pri9 in cineres te flamma rediget, quam patriā populumve tuū proditorie prostitues. Sic constantis patiētiæ indicio, ulterioris quæstionis periculum evasit; unusque & solus (quod exercitus nequiverat) hostibus cum

populo Romano faciendi fœderis insevit cupiditatē. Memor haud dubie esse poterat Mucii Scevolæ Asiæ Proconsulis, cujus effigies ituris in Provinciā Magistratib9 & Legatis proponebatur, tamquā exemplū & norma officii. Animadvertant hic Principes, in Legationum libertatem impium atq; irreligiosum censeri eum, quisquis illa quæ à legato occultantur, aut certe nō eduntur, & forte nesciuntur, vi aut minis extorquere nititur: quippe quæ libera Legati potestate stant; & sic referātur aut reservantur pro usu ac voluntate admissi, nō admittentis. Ideoq; si quid omnino occultuit, vel obscuriorib9 implicitisve vel perplexis verbis aut sententiis protulerit Legatus, ut id ipsum exprimat rogari potest; salvis autem gentium jure iisque literis, quas fidei diximus, cogi non potest, cum nihil minus alieni sit arbitrii, quam Legatio. Polycratidas Spartanus ad Duces Regios Legatus missus, & ab iisdem interrogat9, privatim an publice venisset; Publice, inquit, si impetrem quæ peto; sin minus, privatim. Pulchre & generose, & vel ideo dignus, ut impetraret. Ne quid Respublica pateretur, omnem repulsæ contumeliam ad se pertinere voluit; & ut ostenderet quantū Reipub. deberet, a se removit quidquid gloriæ ex voto erat suc-
cessu-

suum. Hoc erat Legatum ... gere injuriæ, Legationem eximere voluit, seque obnoxium fecit, cum in munus magis, quam virum, repulsæ nota recideret. Gravis quondam Principum contentio, per eorumdem Legatos, arbitrio Pontificis definienda, commissa erat, ratum fore pactos, & legis instar irrefragabilis, quidquid ille statuisset. Verũ instititLegatorũ unus callidissime etiam per quosdam suarum partiũ Cardinales, ut nonnulla inseri ac definiri possent, non satis pro æquitate sententiæ vel causæ. Quod ubi prorsus renuisset, atq; etiam reprehendisset Pontifex, rursus instanter, & multiplicatis quidem intercessoribꝰ petiit ille, ne eorum quæ jam antea suggessisset, & supplicasset, Principem suum ullatenus faceret certiorem: quippe, quia suo id solum consilio ac motu proposuisset; inscio autem Principe, cui forsan id ipsum displiceret. Visus fuit Pontifex annuere: & tamen Nuncio suo protinꝰ mandavit, sagaciter inquireret, nũ quid simile etiam Princeps præscivisset ac mandasset. Tandemq; sedula indagine compertum fuit, nihil temere aut inconsulto, propositũ, sed singula sic strictim & sollicite injuncta fuisse.

Insignem constantiæ vocem Romani audiverunt, dum Priverno capto, interfectisque rebellionis auctoribꝰ à Senatu actum;

 quid-

quidnam de reliqua multitudine fieri deberet, Victores,& simul irati erant, qui deliberabant;&plus tamen libertasLegati potuit pro Privernatibus loquentis. Nam interrogatus,quam illi pœnam mererentur;respondit? Quam merentur qui se libertate dignos censent.Non supplicis, sed rebellis,sed classicum canentis hæc verba videri poterant. Verum Plautius Consul, causæ Privernatium favens, ut modestius responsum eliceret,Si pœnam, inquit,remittimus,qualem vobiscum pacem habituri sumus? Legatus: Si bonam dederitis, perpetuam;si malā,haud diuturnam Quo responso perfectum est,ut victis non solū venia,sed etiam jus & beneficium Urbis daretur:ut qui nihil quam de libertate cogitarent,in societatē fortunæ & potentiæ invitarentur, non cogerentur.

Sed profecto non audire tantū pulchra, sed dicere Romani amant. Missi Alexandriam erant Legati,qui Philippi Regis majestatem veriti,timide & velut dimidiatim mandata sua exponebant. M.igitur Æmilius,ætatu minimus (ut sæpe plus est animi quibus minus est annorum) collegarum sermonē exequens,injusta Attalo & Rhodiis illata arma,Abydenos injuria oppugnatos,Regi liberrime exprobravit.Respondens ille,Ætas inquit, munus,& super o-

mi Romanum nomē te ferociorē faciunt. Intrepidus etiam erat Popili9 ille Romanus, qui cum a Senatu populoq; suo litteras Antiocho Regi Legatus attulisset, quibus moneretur, exercitum ex Ægypto abducere, neque Alexandriam, Regnum pupillorum Ptolomæi vita functi, violenter usurpare; accedens, comiterque ab Antiocho salutat9, vix agnita salute, Senatusconsulti tabulas tradidit. Quibus lectis, cum deliberaturum se Rex diceret; confidenti ausu virgula orbicularem circulum circū Regem delineavit, inquiens: Hic ergo, & priusquam abscedas, delibera & responde, pacemne an bellum cum Romanis malis. Obstupefactus Rex tam violento imperio (nec forte ignarus & potentiæ & consuetudinis dominantis Populi, domitoris orbis, qui imperare didicerat Regibus, & cui levissim9 quisque præ text9 ad invasionem, jus & animum dabat) ex Romanorum lubitu se omnia acturum professus est atque ita demum Regem Popilius resalutavit, amplexusque est. Sic unus universi Senatus majestaté auctoritatemque non digne solum repræsentare, sed docere potuit. Ut merito extollat Valerius; Quam efficax est animi sermonisq; abscisa gravitas! Eodem momento Syriæ Regnum Popilius terruit, Ægypti texit.

Superiori ævo cum ad Imperatorem Orientis imberbes Legati advenissent, indignareturque ille, quod adolescentes, velut in opprobrium missi essent; eorũ quidam licentioso magis, quam licito responso ex menti lanugine nihil esse statuendum inquit: id enim si fieret, hircos quam homines potiores fore.

Majori etiam voce, pro gentis generositate, usus est Regis Hispaniæ Legatus apud Principem nescio quẽ. Nam cum pro Rege suo pertinacius ageret, iram excipientis adeo provocavit, ut ille capitis suppliciũ minaretur. At caput istud, inquit Legatus, plus tibi adversabitur mortuum, quam vivum. Nimirum sic quædã supplicia injuste aut intempestive illata, etiam in posterum, velut novo semper vulnere cruenta noxiaque sunt etiam dũ non sunt: quidam majores existũt, si jacuerint, quam si steterint.

Antonius Fonseca à Rege Catholico ad Gallos Legatus fuit, ut Rex Carolus armis, quæ Italiæ, & præsertim Regno Neapolitano, inferre parabat, abstineret. Rationibus hisce instructus erat, quia amici fœderis & concordiæ recenter initæ cõditiones simul includerent securitatẽ & amicitiam præstanda Pontifici, mutuæ pacis auctori & patrono, cujus quidẽ Ecclesiæ Rex Catholicus constanter obediens & devotus.

...sisteret: deinde Neapolitanam Coronam suo Regi indubio jure deberi; ideoq; Sancta hanc Clave custodiri quidem, in capite autem potentioris possessoris conspici non decere: si quis tamen jus istud controversum facere contenderet, delectis ad hoc primum judicibus, non militibus, non uteretur. Tum Carolus: Se jam Italiam exercitu ingressum, sine dedecore & damno reverti aut desistere non posse; sed ubi Neapolim occupasset, placere sibi legem d-legendorum arbitrorum & judicum: denique prædictas fœderis conditiones, solum personas ipsorum Regum qui contraxerant directo spectare, nō vero Pontificem, cujus non nisi obiter mentio incidisset: singula autem se, Legatione propediem mittenda, distinctius explicaturum & probaturum Catholico Regi. Hisce argumentis cum Gallus ultra insisteret, simulq; itineri quod Neapolim ducebat; nec quidquam moverent quæ in contrarium opponerentur; Fonseca, Regem suum prædictarum conditionum obligatione deinceps non teneri asseveravit: & cum hac in causa hominum contemneretur judicium, tribunal Dei justitiæ patrociniū fore. Nec istis itaque inaniter conceptis scriptisque schedis aut conditionibus in posterum op9 fuerit, inquit, quarum mens &

anima jam manifeste violata. Eoq; dein easdem è thorace traxit, minutimque laceravit.

Sic & petrus Capponius Florentinus delectus à civibus, ut cum Carolo IX Galliarum Rege, jam intra mœnia recepto, de pace ageret, cum duræ nimis à scriba conditiones prælegerentur, magno ausu è manibus legentis chartam rapuit & confregit. Ingens facinus, nisi amplius etiam dixisset. Agedum, inquit, quando inter nos aliter non convenit, tu tuba signum dato, nos campanis dabimus: & simul è conclavi se proripuit. Impavido facto, & inopino responso Rex attonitus, & quia urbem ingressus, non poterat nó metuere ab iis quorum erat maxime formidare; revocari hominem jussit, mutatísq; conditionibus, rê ex æquo, imo è voto Florentinorum composuit, populoq; libertatẽ reliquit illæsam & sic confirmatam. Erraret profectò, si quis existimaret, ibi tutum esse Regem, ubi nihil tutũ est à Rege. Securitas Principis mutua civiũ securitate fovetur & conservatur.

Hujusmodi aliqua licet forte nonnulli similia dixerint iis, quorum in sacris Paginis interdũ mentio, miranda magis quam imitanda Legatos tamen edocent, non omnia ad gratiam alieni Principis meticulose aut assentatorie torquenda vel demittenda esse; sed generose ac fortiter, ea quæ

in mandatis habent, expedienda. Una autem hæc cautio sit, ut modestiam quamdam ipsa libertas habeat, & a Suada discedentis fastus & ferocia absint. Aliquando tam sæva ejus natura est, qui interpellari debet, ut dictum liberius, tamquam crimen, æstimet: adeat discrimen, qui majori protervia quam majestate loquitur. Fieri etiam solet, ut sævire in Legatum audeat; qui se magis à Legato Princeps lædi putat quam Legatione. Ita Theucas Illyriorum Regina, quæ à Romanis interpellata ut subditos à piratica cohiberet; respondit: Mare liberum, non Romanorum esse, proindeque ex eo & in eo fructum decerpere, spumam colligere, inibidem piscari & prædari, suorum jure & consuetudine esse receptum: ceterum curaturam se, ut nulla publice Romanis injuria fieret; quæ privatim ne fieret, suis edictis decerni, impediri non posse. Tum unus è Legatis, ætate junior, quem tam projectæ suorum collegarum patientiæ ac taciturnitatis tædebat: At nobis mos & jus est, privatas injurias publice ulcisci; ideoq; nisi iste apud vos mos cesset, curabimus profecto, ut Romanum cognoscatis. Offendit Reginam, quippe feminam, responsi ferocia; & ad iram, imo ad vindictam incendit. Etenim, neglecto jure gentium ac spreto, submissi sunt, qui

qui Legatos jam discedentes haud surdo verbere adorirentur: obtruncatus est, qui in Reginam intempestive lingnam exacuerat. Cavendum igitur hic est, ne quid nimis: nam & peccat qui timet, etiam qui non timet. Sed quomodo sine vitio intrepidus sis, prudentia ostendit.

DISSERT. XXXIV.

Temporarius.

NIhil tam cognatum sapientiæ, quam locis, temporibus & personis sese atque sermonem suum attemperare, omniumque horarum, ut sic dicam, hominem fieri, & sibi tamen constare. Vides ut non quamlibet esca piscibus objiciunt experti piscatores, sed eam quam illi avidius ingluti unt. Nec quovis colore lanas suas imbuunt tinctores, sed eo potissimùm quo vident sæculum lubentius & sæpius uti. Alia interdum facies sumenda est, licet animus non mutetur; imo geminanda est, ut exprimi Janus possit: sic præterita præsentibus, & hæc futuris aptentur Momenta nosse temporum, maxima prudentia est: adeoque actiones omnes opportunitas, sive promovet, sive remoratur; ut hinc felicitas rei, vel infelicitas dependeat. Etiam Diogenes ille Cynicus (ceterum severus & Philosophus, & qui eorum omniū quæ

plerif-

plerisq; amata & optata sunt, imo sui ipsius ludibrium affectabat) volubilem se aulam habere jocabatur, & cum temporibus mutabilem Nam quocumq; gratior aura adspirabat, sapientiæ illud prætorium vertebatur. Hinc recte Stoici, tempus definiverunt, esse actionis opportunitatem: qua neglecta vel prætermissa, inverti imo everti omnia, auctor est Cicero. Aristippus à Dionysio repulsam passus, tyranni genua supplex amplexus est, remq; quam petiit, impetravit. Idque cum nonnulli vitio verterent; Non ego, inquit, hujusce adulationis auctor sum, sed Dionysius, qui aures habet in pedibus. Quin & prudentissimus Philosophorum Socrates, ad Antesthenē exire cum vellet, speciosiorem amictum induit causamq; rogatus; Ut pulchre, inquit, ad pulchrum eam. Nauclerus non temperiem anni, non maris intemperiem, non ventos pixide nautica concludit aut compescit; sed iisdem vela, ceteraque ad navigandum adminicula & instrumenta, aptet necesse est: sic non infrequenter Legationis momenta momento temporis volvuntur & resolvuntur; cum non tam in arbitrio illius consistant qui eam mittit aut exponit, quā illius qui audit & aditur: imo horæ momentum sæculis post integris aliquando obfuturum est. Non semper

per tranquillitas vel malacia est; navigio posse irato Neptuno promovere, periti nauclerí est; posse vel invito obsequi, etiam prudentis. Et tamē eo aliqui ingenio sunt, ut si quid rebus consiliisq; obstare videatur, damnare malint, quam emendare: qui ut progrediantur, numquam faciunt viam semper inveniunt. Queruli cum tardi sunt, & præsentium osores. Vellent igitur semper ver esse, semper Favonios spirare; quasi ignorent, sine hieme annum non constitui, sine frigore calorem non haberi. Aliam aliis temporibus vestem sumimus: nisi & consilia interdum mutemus, aptemusque animum rebus congruentē, alieni à prudentia Legati sumus.

Itaque haud gravate sequendum erit, quo vexillum suum prætulerint Utilitas & Occasio: quinimo amplectenda hæc, stringenda ambabus ulnis, quam præter lapsam frustra postmodum muliebribus votis, irrito conatu aut dolore prosequaris. Bona soror sortis opportunitas est, quæ res humanas vicissitudine sua distinguit. Quapropter ut ingenio negotii probe subserviatur, hujus Divæ inprimis memorem curam Legatus geret: non nescius, eam fronte capillatam, ubi elapsa est calvam pingi. Quod doctum politicumq; emblema admonet certa incertis non mutare, spemve merca-

mercari pretio, pernicie vel periculo; cum pessimam præteritorū eam esse conditioné quod pœnam & pedissequam pœnitentiam quidem admittant, non medelam. Hunc nemo prudens, quæ coram posset, distulit in novilunium. Sane plurima per Principes non alio jure invaduntur, aut occupantur, quā illo Occasionis & Commoditatis. Post ubi quid temporis ac tragœdiæ præterlapsum est; &, ipsum malignitatis virus, virtus creditur visque fit jus, mutato ordine characterum & rerum.

DISSERT. XXXV.

Lente festinans.

ALiquando festinandum erit Legato, sed lente: celebri ac salutari proverbio & præcepto; nequid per socordiam prætermittatur quod actum oportuisset, aut temere agatur non prævisum. Livii gnome est: *Omnia non properanti clara certaque sunt festinatio improvida & cæca.* Quam idcirco appellavit Plato, inimicam scientiæ & veritati. Huc spectat vetus illud Octaviani, simul Titi symbolum; quo antiqui delphinum anchoræ alligabant, celeritatem cum mora connectentes. Sæpe qui nimis properat, serius pervenit: & à summo fastigio, nisi per gradus eas, decides potius, quam descendes. Maturandum igitur; quo verbo Latini & moram celeritate, & celeritatem

rem mora corrigunt. Da cochleæ alas, & lentam festinationem exprimes: temperiem illam, inter ignem & gelu. Extrema omnia, quia vitiosa, vitanda sunt: media ac moderata vim majorem obtinent, amplius que durant. Si examen quoque institutus lenta præcipitatis præferas, quia minus obnoxia periculis, aut vicina. Quid? Levius plerumq; metus, quam confidentiæ ac præfervidæ properationis peccatum habetur: ac sæpe quam ille culpam contraxit, diligentia emendari contingat; confidentiæ errorum ægre integritati restituas vel excuses. Accedit, quod post indeliberatam resolutionem si non infelix sequatur eventus; elevabitur tamen, ac fortuitæ rei adscribetur, non prudentiæ sic agentis. Quidquid magnum est, non impetu fieri aut ferri videmus, sed paulatim perfici, nō pelli, sed velut poni suo ordine & loco, justoque intervallo. Naturam vide (ecqua melior magistra?) nonnisi pedetentim omnia elargiri atq; operari animadvertes.

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem;
Si non tanta quies inter frigusq, caloremq
Iret, & exciperet cæli indulgentia terras.

Adhibebit itaque Legatus, & industriæ celeritatem, & diligentiæ quamdam moram. Sunt qui non eunt in negotia, prosiliunt, aut verius involant; tamquam si quis ex

præ-

præcipitio uno se saltu vibret, pertæsus moræ quam eundo, circumeundo, glíscé-do, descensus requirit. Nimirum, quasi lenta remedia od ssent ac præstet cito interire, quam lente convalescere. Sed neque præ his laudem fructumve referre solent, qui turpi pigroque, concharum instar, vestigio signa ignavi pectoris post se relinquunt aut tardo stupore numquam pergunt aut proficiunt in rebus : aut denique qui mentis quadam instabilitate numquá negotiis pedem figunt, sed quasi globos inambularent, volvuntur in incertum. In angustias aut dubia rerum si quando Legatus incidet, quantum id quidem per circumstantias licebit, sollicite, sed quasi secure circumspectans, meliori se occasioni servabit.

Grata superveniet quæ non sperabitur horæ.

Angustias rerumq; perplexitates dissimulabit, non ut periculum negligat, sed ne res impulsas plane evertat; neque ut se, sed ut alios fallat. Sæpe interim dies diei ægritudinem adimit. Et recte proverbium : Annus non ager producit. Quapropter ubi exorti mali robustior vis est quam ut initio protinus retundi queat, fortunam vices dare confidat, & quod non infrequenter

——— *habent parva commoda magna moræ,*

Sic

urgebit, ne urgere tamē videatur: lento similis, tarditatem omnē festinus excludet.

Dissert. XXXVI.

Circumspectus.

Quemadmodum nihil simul inventum & perfectum est; sic in negotiorum principiis non omnia prævidet humana hæsitantia. Multa apparent iterum & sæpius cogitanti, quæ aciem quantumlibet acutam prius fugiebant Hinc recte Euripides; Sapientiores esse cogitationes posteriores: Cumq; in hoc mundi theatro eadē fere semper occurrat recurratq; eventuum fabula, mutatis dūtaxat personis & actionum formis, rei inquam nomine & colore ea potissimum esse videtur hujus temporis scena, ut numquam mage expedierit Janum agere, numquam magis præteritorum meminisse, & futura meditari. Nam quæ ventura sunt, præterito tempore aliquando extiterunt: de iis autem quæ sunt, nemo recte statuet, nisi & futura cogitabit. Omninò respicimus, ut possimus prospicere: sed utile & decorum est, exemplo sapere, alteriusque insania frui gratis & impune. Dulce, aliorum calamitates sine dolore contemplari, nullumque in alieno discrimine discrimen adire: Figmenta poetarum, quibus olim curæ fuit philoso-

losophiæ arcana velut in volucris tegere, quidni inter seria & dogmata agnoscamus? Quod oculis Legatus indigeat, Argus ille, qui oculeus totus fingitur, & prudentiæ typus est, satis ostendit.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Nihil fugere tam copiosam aciem poterat. Hoc male, quod à Mercurio Argum interemptum velint: nisi unum tamen ille interfecerit, ut plures faceret, & Argi Legati omnes essent. Sane Mercurius Legatum denotat: si minus videat Legatus quam oculati omnes; Legati munus non sustinebit, non implebit.

DISSERT. XXXVII.

Memor.

DIximus prudentiam gigni & foveri experientia. Hæc non tam variarum rerum usu, quam memoria & reminiscentia constat Profecto tantum quisque & scire & sapere intelligitur, quantum retinuit: nemo autem nisi quod scit & sapit, aut eloqui, aut ad usum transferre potest. Ut florem experientiæ, thesaurum eloquentiæ, eruditionis almam matrem, signum ingenii, ministram judicii recte dixeris memoriam. Quidam quidquid audiũt, vident, legunt, non magis capiunt, quam vasa pertusa.

cus liquorem: præterfluit quidquid incidit. Quidam singula alte imbibunt, & velut in numerato semper habent apti rebus omnibus, quia nihil videntur ignorare. Sic Cyneas, Legatus credebatur numeris suis absolutus qui postridie quam Urbem ingressus, qui omnium Equitum atq; Senatorum nomina noverat, tamquam armatꝰ & timendus vid b tur. Hinc monitoris potius non fatui, quam acuti magistri præceptum dixeris Regio tamen Oratori perconsultum; ut dum cogitatio alia aliam trudit, si quid is muneri suo conducens, ferriū aut notabile stetuerit, susceperit, aut animadverterit; in pugillares referat fidos memoriæ ministros, ut pro consilio & occasione in promptu sit, & velut sub uno oculorum ictu. Nam illa auriū emblemata, voces, sententiæ, licet feliciſſime ad animū permanarint; tamen vel ægritudinis aliqua nebula, temporisve continuo lapsu facile obliterantur, vel negotiorum cumulo velut obruuntur. Scripta vero durant, ac perpetuitate quadam donantur; semelq; elapsa, postliminio, ut sic dicam, sensui restitui possunt. Dici solet. Mendacem memorem esse oportere. Ideo potiſſimum memor sit, qui cum alios non infrequenter à vero deflectere videbit, magis verax videri quam esse poterit.

Præterea eos qui de Legatione sua Principe hic probe merentur, in catalogum ac codices suos referat Legatus, ac referendos notet. Ita ad majora & meliora stimulabuntur non pauci, credentes non omnem gratiam ac remunerationis spem (ut apud multos) inter labia & voces sepeliendam.

*Itaq; si Legatus non ea valuerit memoria quam optaret, artificio eam suppleat aut adjuvet; ne dum plura forte dicenda incumbent, elabatur aliquid, quod rursum compellit, extra ordinem & tempus admissionē flagitare: quæ si tum negetur aut protrahatur, opportunitas quæpiam rerum elabatur aut decedat. Contingat interim indignari Principem, singulis mandatorū accurate nō responderi nec satis fieri. Novi quidem Legatum, etiam Concionatores aliquot, qui dicenda articulis ac classibus quibusdam domi distinguerent, notisq; in manu vel chirotheca signis, singulorū ordine recordarentur: eo fere indice ac modo, quem nonnulli artificialis memoriæ magistri, & ipse Oratorum Princeps ad Herennium, methodice docent. Si quid autem relationis chartulæ inscripserit Legatus, ita inspicere debebit, necubi memoriæ imbecillitas innotescat externo, qui aliqui sic facilius eum decipere & contemnere aggrediatur.

Ad hæc statuet sibi quoquo vespere horam unam qua impositi sibi muneris partes serio secum ruminet ac scrutetur: quid res, quid personæ, quibus intendere debet, poscant quorum accurata & non perfunctoria discussio, magnũ ei incommisso muneri lumen, etiam fiduciam præbebit, dũ sciet res personis, personas rebus admetiri. Deinde diurnorum operum pensum percurrat, ut despiciat, quid rei aut spei accesserit commodis vel laudi sui Regis: quid die insequente fieri vel negligi oporteat. Deniq; meminerit, ut sic meditantem novissime pia quæpiam animi ad Deum elevatio excipiat, ne is cælesti rore destitutus arescat in vagum pulverem, secularibus ubique obtegendum aut dispergendum. Hinc non zelum modo, sed robur & fiduciam ad virtutis ardua, patrocinium quoque ægrescenti forsan animo, cælestis adipiscetur apud eum, qui non patitur fidentem in se in fraudem labi. Insignis hæc spiritualium morborum præcautio.

Dissert. XXXVIII.

Astutus.

Quod singulis homininibus quam maxime usui est, & legatum juvabit inprimis ingenium, & celer ille animi motus. Ejusmodi enim occasiones Legato non infre-

quenter occurrunt, in talib⁹ negotiis plerumque versatur, ut haud multum temporis ad consultandum præbeant, sed exemplo modum medelamque per se invenire & ordinare simul debeat; ubi nec aliud fere actionis initium sit, quam finis. Nascitur quidem, non fit ingeniosus: ingenitum est ingenium; arte tamen rerumque usu & observatione firmatur, &, si non comparatur, acuitur. Ingenio annectitur solertia & sagacitas, quæ apta & subita medii conjectatio Aristoteli dicitur. Estque innata quædam vis sive dexteritas, qua qui pollent, etiam quæ nec viderunt, nec audiverunt umquam, sic facile & commode administrant, ac si in iis multũ exercitati fuissent.

Hisce animi dotibus conspicuus Legatus, tum adjutus eâ prudentia & circumspectione quam supra extulim, haud difficulter cavebit, (quod cavendum quidem maxime) ne aliorum captionibus circumveniatur, neve ambiguis sermonibus seductus, in labyrinthum incidat, unde ei postea non sine damno ignominiave contingat exire. Ipsius autem pacta & pollicita ejusmodi erunt, ut Principi semper rimæ aliquæ, imo fenestræ & portæ pateant, queis evadere possit integer. Dum Q. Mucio Scævolæ Carthaginenses, ad quos missus erat, duas tesseras Punico ingenio offerrent,

ferrent, in quarum una pacis, in altera belli ſymbolum legebatur; optionemq; darent, ut utram vellet ſtatueret; is, ambabus acceptis, ſubſtulit. Eadem vobis electio patet, utram mavultis habete. Ita Reipub. Romanæ dignitatem quam ſuperbo aſtu Carthaginenſes imminuere ſatagebant, ſolerter & generoſe intactam conſervavit, confirmavit, auxit. Priſca eaq; nobilis eſt fabula, Lycomedem regem, rogatu Thetidis, Achillem adhuc ephebum occultaſſe inter virgines, illarum cultu ornatum, eiq; nomen indidiſſe Pyrrha. Eum Legati Archivorum cum ab Rege peterent, ut ſuis ad bellum Trojanum auxilio mitteretur; negavit ille, eſſe id hominis apud ſe: Legatis tamen quærendi copiam fecit. Qui cum ab cetera pube Achillem non dignoſcerent, adeſſe tamen ſcirent; Ulyſſes Legationis Princeps ſuas artes ſagax expediit. In Regio veſtibulo clypeum & haſtam, munera ſibi data, collocavit; ſimulque haud procul inde, claſſicum cani, collidi arma, clamores & pulſus edi juſſit. Præſenti periculo ad certamen bellicoſus Achillis animus emicuit, proſiliitq;: nam is, rupta ſtola, haſtæ clypeoq; manus injecit. Hinc cognitus, tenebris velut erutus, & Græcis auxiliator Achilles. Fabius ſubdole pactus cum Antiocho jam bello ſuperato, ut di-

mediam navium partem salvam haberet, fecisset naves, ut classe in universum hostes destituerentur. Sic stratagemate & aliis frequenter hostes decepti verius, quam devicti sunt.

Verum enim vero subinde plus negotii quam commodi adfert astus; præsertim si quando invenerit minus ingenii, minus fidei, aut fortunæ. Controversias inter Christianissimum Galliæ & Sanctissimum Julium II ortas fuisse scribunt Auctores, quod Rex & Pontifex, quæ mandata atque mox pacta erant, astutius commētari ac torquere contenderent. Sic enim cum Rege Cardinalis Papiensis, Legatus à latere, convenerat, ut Episcopatuum, quos morte Episcoporum contingeret vacare in Francia, designatio seu collatio, ut ajunt ad Regem spectaret. Contigit Episcopum quemdam mori Romæ: in cujus locum Pontifex suffecit mox alterum, nec segnius Rex alium. Dumq; super contractus atq; obitus conditione altercarentur, nec convenirent, Rex census Ecclesiasticos sui regni, nō quidem sumpsit, sed suspendit: exinde Concilium Gallicanum cogere aggressus est, Pontificemq; depingere nō suo colore aut honore. Pontifex Regem pro schismatico & hæretico condemnavit, privavitq; universim Regnis: mox exteri Principes ut eadem invaderent & occuparent, Ecclesiæ

Censura non modo indulsit, sed invitavit. Tragoedia coronis & fructus fuit, ut Rex, qui litigio interveniebat, Regnum Navarræ adeptus sit. Ita qui litigantium dissensiones atque ineptias conciliant, aliquando id boni ex aliorum insania aut infortunio ad se derivant ac velut distillant, quod forsan neutri partium dein arrideat prositve.

Refert Plutarchus, Gallorum Legatos Antigono pacem electitiam ac velut venalem obtulisse, ut sic castra specularentur: Antigonum autem doli non ignarum, regali nihilominus magnificentia ad cœnam & choreas eos invitasse. Quo Galli, quam venerant, animosiores, indubiæ prædæ copia suos sollicitant, animadversas opes, & oscitantiam Regis extollunt: hostes jam nec vallo nec fossa munitos confidenter ferrere in utramque sortem. Noctu igitur Regis castra adoriuntur. Sed hic ut fallaciæ fructū decerperet, jussit ut arma quisque in proximum lucum conferret, quibꝰ charissima tueri atque etiam acquirere opportunum mox foret. Sic non aliter servata sunt castra, quam deserta. Verum ubi Galli cuncta non defensoribus modo, sed custodibus vidua reperiunt, non tam vires hostium, quam vafritiem, ut suberat, timētes unde ad litus conversi, & cōgestis spoliis onerati, inopinato ab Antigonianis jam

noxia proponant vel pacificantur. Turpe rebus labentibus aut lapsis allegare; Putabam vel Non putabam.

Quæ cum ita sint; jure in electione Legati optavimus, ut & ingenio excellens esset, & multa rerum experientia sagax Imo quid si hanc illi ex parte prætulerimus? Scimus acria atq; ignea ingenia semper in acumen tendere, in assiduo motu esse, tum medicari, do inflammari, ac novandis mutandisq; reb9 aptiora esse quam gerendis aut firmandis. Constat, Athenienses Spartanis, Florentinos Venetis ingenii acrimonia præstitisse. melius tamen constantiusque hi Remp. suam rexerunt. Denique animadvertas: Legatus, ne dum a fraude alienus est, in fraudē per alios deducatur; neu dum privatæ scientiæ atque conscientiæ inhæret, patriæ potentiæ regionique officiat, unde Religio dependet universorum. Non tamē probarim sententiam Cambysis, qui, apud Xenophontem, rogatus, qua ratione superandi hostes essent; Quacunque, inquit, arte, simulatione, fraude, fallaciis. an d[illegible] nescandi blanditiis, affinitatibus [illegible] inducis [illegible] mendaciis e[illegible] & intric[illegible] seditionibus dividē[illegible] is extenuandi, insidiis anteverten[illegible] endi, extinguendi. Cui Cyrus: O qualem me pater virum esse jubes! Alia

Quid si dixeris, ne vivere quidem scire eũ, qui simulare nescit? quod Dissimilis, qui dissimulat? Adeo quandoque simulandũ, ea esse quæ non sunt; dissimulandum, ea non esse quæ sunt. Præclare ageretur cum hominibus, si cujusque animi integritatem & veritatem in dictis ac rebus nudam puramque, non pictam neque depravatam, intuerentur: aut vero cum id negatum sit, si non aliter quam sentiret quisque loqueretur: tum solo candore, naturæ convenientissimo, omnia administrarentur atque consisterent: certior firmiorq;, etiam jucundior, cujusque possessio foret; nec æqua super iniquis circumventionibus verteretur contentio vel cautela: protinus rationi cedi, orationi credi posset. Sed ea est apud homines querela, alia apud omnes praxis. Nihil quoque de fraude, humanæ societatis peste, præmeditandum foret; si quorum pectora esse deberent domicilia virtutum, candoris & gratitudinis, non contingeret esse instrumenta pravitatum, perfidiæ, criminis pessimi. Nunc quoniam ob aliorum technas tricasq; nusquam sat cautum Principibus est: non abs re ipsi eas calleant, ut caveant. Quemadmodum Medici venenorum energiam considerant, non ut sciant qui illa nequiter misceantur, sed qui dignoscantur, vitentur & curentur.

Certe dum scutis illis plumbeis & rectis integritatis, non sufficiunt Principes resistere telis, quæ simulatio, astus, perfidia, avaritia occultis meatibus sese insinuant; naturam ipsam permittere & præscribere volunt nonnulli, ut iisdem sese illi armis tueantur, quibus oppetuntur alioquin fraudulenti eo fortius suarum rerum satagant, nequitiáq; expediant quo segnius aut impotentius occurrant ii quibuscū agunt.

Sed concedatur Principi ejusq; Legatis, cum vulpe vulpinari, dolum dolo, publicæ præsertim salutis intuitu, eludere; displicebunt tamen optimo & candidissimo cuiq; nefanda illa, quæ simulationis, vel potius impiæ indolis & sorditiei incudibus procusa, è Neopoliticorum palæstra scaturiunt sine Deo dogmata. *Nullum jurejurandi tam sanctam esse religionem, cujus ergo opima præda è manibus dimittenda sit. Singula ad utilitatis & commodi normam redigenda esse, nulla proximi, aut conscientiæ, æternæve salutis cura, dummodo in præsens difficultates eluctari Votoq; frui detur.* Ita nimirum animæ ne quid impietati desit, post hanc vitam vita exuunt Athei: omnia negaturi, ut in omnibus libere grassentur. Pergunt: *Cunctis, in rebus, primo postremoq; meditandum & machinandum esse Principi, non tam ut juste, pie, pacifice regnet quam ut gloriam suam, au-*

ctorita-

auctoritatem jurisdictionemq; quocumq; modo extendat atque stabiliat. Ceterum cum minime sit simulationis tamen larva videatur cultor & custos virtutum, vitiorum osor & extirpator. *Licere ei quidquid libet, deberi quidquid cupit. Malum semel bene positum, non temere esse tollendum. Et quem premere fortior coeperis, premere non desieris, donec oppresseris* Neque solum hodiernæ versutiæ & ambitionis execrabiles magistri, humanæ societatis & tranquillitatis perturbatores, Christianæ charitatis violatores sic nuper commenti sunt, sed longe antea usurparunt tenebriones antiqui. De Seiano: *Illi animus audax, sui obtegens, in alios criminator: juxta adulatio & superbia: palam compositus pudor, intus summa piscendi libido: ejusq; causa modo largitio & luxus, sæpius industria ac vigilantia, haud minus noxiæ, quoties parando Regno finguntur.* & alibi: *Id æquius quod validius Jus & fidem regnandi gratia violandam esse, ceteris in rebus pietatem coli posse.* Apud alios poëtice magis quam humane expressũ legimus:

——— *Pulchra Laverna,*
Da mihi fallere, da justum sanctumq; videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem,
——— *Virtus mihi Numen, & ensis*
Quem teneo. ———
——— *Re facias rem,*
Si possis recte: si non, quocunque modo rem.

Nobis tamen haud operosum esset ostendere, Probitatis & Legationis exercitium, Pietatem & Regnum optime simul consistere: imo & hoc ipsum, infirmum esse sine illa Legatus itaque in omnem partem simulatione animum muniet, sed cautus, si non semper jure & veritate, zelo saltem bono: nimirum ut suismet negotiis tectus sufficiat: sic magis ut juvet, quam ut offendat ipse inoffensus: imo magis ut domi prosit quam ut noceat foris. Qui Sacram legit Historiam; novit, sæpe admissam, receptam, laudatam fuisse, rebus exigentibus, hujusmodi simulationem. Ipse Christus, ait Evangelista, finxit se longius ire. Apostolorum Princeps Petrus, ter maximus Paulus, magnusque item Athanasius, hoc simulationis involucro non semel usi sunt. Moyses in fratre & sorore, Abraham in conjuge, Jacobus in matre simularunt. Finxit David stultitiam, Saul neglectum suorum. Et hujusmodi scilicet hodie non ignota quibusdam Mentalis Restrictio.

DISSERT. XL.

Verax.

IN dubiis, temere nil affirmabit, nisi quod experimentis ac velut testibus exploratum habeat, ac probare possit. Crebro enim verum a verisimili procul abest, si-

cut

cut incredibile à falso: sæpe veritas mendacii, mendacium veritatis specie, personata fuit: nec eadem semper ratio totius corporis, quæ corticis aut cutis. Et blandus adulator amici larva histrioniam exercet: & amicus, quia sincerus & severus est, alienior habetur. Lubens niti videatur veritate Orator, certissima illa virtutum, ejusq; fido comite parciloquio. Mendaces id demum lucrari auctor est Aristoteles, ut cum vera dixerint, iis non credatur. Ne Faunus quidem, ut est in fabulis, negotium sibi esse voluit cum homine, quem animadverterat uno ore calidum spirare frigidumque. Dum itaque Legatus sese sermonemque suum, prout rebus expediet, accommodabit, studebit semper, veritatis amans & observans prorsus reputetur. Eum enim hic quoq; existimatio locum invenit, ut ejus, qui pro verace habetur, vel solus nutus majoris apud omnes fidei sit, quam eorum, quorum fides laborat, sanctissimum jusjurandum.

Sed non abs re veritatem Temporis & Memoriæ filiam esse fabulati sunt Poëtæ. Ideoque si cubi hæc ingenio negotii eclipsim passa fuerit, videbit Legatus, necubi temporis intercapedine adeo sibi excideri, ut falsitas figmenti alibi se prodat. Quin potius efficiet, ut quæ caligini hic fue-

rint nubes, si non protinus dissipentur, diaphanæ saltem reddantur, atq. ita paulatim serenitati minus adversæ. Certe is, sive suo ingenio, sive alieno jussu mentiatur, fortunam suam vel ignorat, vel fatetur publicam. Et indignantur quidé offenduntúrq; Principes, si quis privatus iis sese æquare contenderit. At vero mendacium qui dicit, superiorem sapientioremq; se gerere videtur eo cui dicit. Quomodo igitur vultu & Marte aperto, & sine latebra ac larva id monstri?

Tribus potissimum modis mentiri Legatum contingat: aut rem aliter quam se habeat repræsentando, aut quod verum est celando, aut quod falsum adstruendo. Ast veritatem velut oppugnare, ab ipsa justitia & honestate prorsus alienum est; contra utilitatem publicam, piaculum ingens. Mitius fuerit, si veritatem celaverit. Etenim si quis deprehensus verum celasse, ignorantiæ velum aut oblivionis prætexet, à se probrum removebit. Quia vero, quæ asserit Legatus, suspecta plerumque sunt; quia periculosum etiam, fraudis convinci; aliam atque aliam rebus aspectum & colorem indet, quæ alioqui nudæ nocerent vel dedecerent. Ergo quæcumque dixerit, vero conabitur simillima efficere ut quæ dubia tamquam certa atque necessaria habeantur. Ingenii istud & Suadæ negotium est.

Nonne

Nonne videmus, quomodo tabulæ pictæ alio atque alio loco positæ & lumini expositæ, delectent magis minusve? Quemadmodum intexta quædam serica, plumæ item in pavis aut columbis, prout diversimode solem excipiunt redduntq;, discolores apparent, cum nequaquam sint ita& verbis commodus interdum color quæritur & adhibetur; & in consiliis, judiciis, actionibusq; humanis, videri possunt utilia quæ damnosa sunt; laudabilia, quæ execrabilia; vera, quæ falsa. Quod si causarum patronis & procuratoribus quasi licitium toleratur, veritatem non modo educere & manifestare, sed equidem pro usu litigantium interdū occultare, etiam oppugnare, miserando quamvis eheu innocentium & candidorum gemitu [?]; quid ni liceat Legato Reipublicæ causidico & oratori suæ causæ & intentioni inservire, tenebris lumen, lumini tenebras miscere, dummodo veritati nō tam quid detrahatur quam non [illegible] lucis adferatur? Audeo: Licebit Legato necessitate coacto, orationis & actionis ambiguitate interdum rebus & externo Principi imponere: aliquantisper, inquam, à vero, à recto recedere; dummodo non discedat: diversus, non adversus: utpote sine Religionis, sine honestatis dāno, adeoq; ut artificiosum illud sive ingenium

nium five exercitiū pio zelo & scopo condiatur. Etenim cum id agitur, ut publica utilitas promoveatur, innocentiaq; fublevetur; quæcunq; ambigua funt, & ab improbitate remota, excufari poffunt. Quippe odio coloris amoto, manebit fola & eadē rei integritas: nec diftinguitur lingua manufve obfequiū, dummodo bonæ mentis interpres aut miniftra fit. Sed riferunt Ethnici fua Numina, adftruentes, quod

Jupiter ex alto perjuria ridet amantum:
& quod Romanorū Dii piis facrificii furtis delectarentur. Atq; utinam non hodie promifcue multi etiam in rebus privatis & levibus præfumant, fe mentem velut compedibus reftringere aut ablegare poffe! Poffunt enim fæpe, fi forum curiæ & quæ tanguntur, fpectent: fed fi ad illud confcietiæ appellent; præfidet judicum Judex, qui nō fallitur tranfpofitis verbis: mendacia & juramenta eo modo accipit, quo is cui dicitur intelligit. Eruditus ille Scoppius, nefcio quam utili zelo, Regi cuidam infeftus, definit ejus Legatum, ut fit vir fagax, à Principe peregre miffus ad mentiendū & decipiendum Reip. fuæ caufa. Nos Legatum dicimus primum quidem fui Principis faluti & bono invigilare & ftudere; fed eo ftabilito & falvo, communi quoque tranquillitati, & externi commodis favere.

Sed

Sed mendacium aliquando etiam ubi directum est, veniam & favorem velut suo merito obtinet: scilicet, si non tam ad ejus cui profertur perniciem, quam ad illius à quo profertur salutem conditum. Ejusce rei exemplum legere est in libro Josue: ad quem cum ab afflictis Gabaonitis missi essent Legati, finxerunt, non à gente se conterminâ, sed longinqua adesse, fœdusque petere. Datum est. Postquam vero dolus patuit, mendacium quidem exprobratum est: sed cum hanc unicam salutis viam à necessitate sibi monstratam dicerent; Judæus humanorum casuum memor miseratusq; fidem semel datam semper servavit, ratumque fœdus fuit. Ejusmodi mendacium Livius liberum, alii officiosum appellant. Hannibal Romanorum insidias devitans, in Cercinna insula ne nosceretur, Tyrium se Legatum à suis dici jussit. Et salubri usus mendacio Consul Romanus, dum per nuntios succlamat, hostem ab altero cornu fugere, gressumque & invasionem accelerat; effectum est, ut miles, qui se putarat vinci, vicerit. Diu fuit eritq; encomio Lyrici.

Vna de multis face nuptiali,
Digna, perjurum simul in parentem
Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum.

Quid

Quid autem ad Reipub. immutationem & gubernationem valeant mendacia atq; impoſturæ, animadvertere eſt apud quoſdam populos, qui non veris rationibus aut cauſis, univerſi Status faciē transformari, arma parari, legitimos Principes excludi, exteros ineſcari & rurſum turbari poſſe, jampridem docuerunt. Quod ſi in veritatē temere impegiſſe turpe Legato; promiſſis non ſtetiſſe haud pulchrius videbitur, quaſi ſponſiones ſuas ſomniis, vento vel aquæ inſcripſiſſet. Quod ſi tamen ad leviū verborum inconſtantiam ipſa rerū varietas gravitaſque, Dei, naturæ, aut publicæ decentiæ ac ſalutis lex induxerit, coëgerit; ſi effulſerit occaſio patriam liberandi, libertatem juriſdictionemque religioſe aſſerendi: pereat omnis promiſſio potius quam patria. Iſidorus: *In turpi voto reſcinde fidem, muta decretum. impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur.* Stulta manus eſt, quæ fatui oris noxia vota exequitur, aut impietatem unam altera expungit.

DISSERT. XLI.

Fidus, ne nimium fidat.

UT ſuos Aulæ Principum habent corycæos atque impoſtores, in hoc maxime edoctos & compoſitos, ut arcana rimentur atque explorent, ſuſpectam habe-

habebit Legatus aliorum fidem. Peccat qui fidendo facilis est laudemve à stupido candore ambit. Et nemini quidem fidere, nonnihil inhumanitatis habet: sed in re Principis, inhumanum esse præstat, quam periculum non vitare. Secreta majoris momenti, & quæ magnæ consequentiæ nuncupamus secreta sint. Passim etiam homines, vel incogitantia, vel odio oborto, rumpere possunt silentii repagula. Quare qui diffidentia quadam munitus nó fuerit, non unus Ulysses Ajacem hunc circumveniet. Quibusdam fortassis non inest perfidia; imprudentia tamen & temeritas non deest, & superat animi propositum imbecillitas vitiumq; consuetudinis ac naturæ. Intervenire etiam ebrietas potest, qua fidum alioqui silentium secretorum anima solvatur. In vino calor est: ne miremur, abdita cordis per os & labra ebullire. Quid? quod quidam eo sunt igenio, ut tacere omnino non possint? Quorum pectori si quid arcani calanculũ commiseris; continuo parturiunt, rumpendi, nisi effutiant, evomantque: eo etiam vehementius, quia obstricti fide, & quasi obstructi. Nimirum soli tyrannicũ illud silentiũ cohibere aut concoquere non possunt. Ideoq; licet stipuleris tenacissimá taciturnitatis fidem, nullus tamen est animi tam constantis

ris & continuatis his quæ, qui quod non sit narrare non gestiat: nullus sic sodalitio destitutus, quin vel unum habeat amicum, cui transcredere ausit creditum; & ille rursus alterum, donec res in tota efferatur: Siquidem nonnulli declariūt magis si quid inhibueris.

———*quæ non licet, acrius urit.*

Inhibuisse, insi gasse, quasi tubis & tympanis commisisse, est. Dein qui rem ipsam tacere non potuit, nec auctorē tacebit. Amplius: Plerique hominum ea imperfectione nascuntur aut vivunt, ut ne propria, sive peccata, sive vitia, celare possint.

———*Est quædam flere voluptas:*
Expletur lacrymis, egeritur que dolor.

Et quomodo periculo careat periculum, quod forte expositum est malignæ, saltem alienæ fidei & fortunæ? cujus jam solus non amplius sis arbiter, sed alter, qui nō est tecum idem? Qua lege de silentii fide cum aliis expostulabit, qui sibi ipsi silentii fidē non servarit? Itaque, alterū silere quod vis, prius ipse tace, tecum habe: secreti si quid partiris, perdis. Anne existimes, alium tibi magis fidum fore quam fueris ipse tibi? Ita dictum ab ipsa Sapientia dictatum: *Secretum meum mihi.* Prorsus in tuo debent animo sepeliri, quæ latere & ignorari vis, quod ut lepide doceret Simonides, interrogatus unde

unde sibi male oleret anima: Putrefactione inquit, secretorũ, quæ ibi suffocata sunt. Non male olet, qui sic olet, & inter primas virtutes fidem & taciturnitatem numerat. Etenim hæc una velut anchora est, qua in negotiorum, imo periculorũ pelago securus naviget Legatꝰ, turbinibus & procellis major. Nec imprudenter Petrꝰ Aragoniꝰ, Legatis Martini IV. Pontificis instanter lacessitantibus, quid sibi vellent apparatus bellici quos instruxerat; Comburam, inquit, interulam (manumq; pectori admovit) si consiliorum meorum gnaram putem. Dignissimum & imitandum Heroibus decretum. Nec enim regere novit, qui tegere ignorat. Utq; obscuræ atq; abjectæ indolis est, fallere; ita susceptæ semel consilia celare non posse, levis atq; angusti pectoris. Neq; potest rem magnam sustinere is, cui tacere grave est, quod facillimum voluit esse natura. Faciem quidem cujusq; cernere cuivis obvium est. verum quid in intimis animi recessibꝰ lateat, mortaliũ nemo divinabit. Homo enim totꝰ consuitur calliditate, versutia dolis, dissimulatione, quæ vultu, voce, gestu facile sustinentur. Vixque ullus tam adhuc sanus extitit, qui non aliqua ex parte fictus & fucatꝰ fuerit: quin aliud ore, aliud corde, aliud mente, aliud manu agitarit. Adeo uno stabulantur

pecto-

pectore, uno velut oblonantur, pugnantesque affectus. Ipsa planities & serenitas frontis ingentium non raro molimnum gurgites & fluctus, sollicitudinum Alpes ultra nubes condit. Proinde nihil hominum ita proprium, ut fallere & falli.

Ceterum minus in eo periculi est, qui opera nostra magnopere indiget, vel commune nobiscum, sive emolumentum, sive damnum, expectat. Accepisse beneficia, vix vinculum putatur: obventura omnes æstimant; præteritorum aut oblivio aut vilitas est. Præterea ne iis tuto fidendum putem, qui imposturis insidiisve nocent aliis, quamvis tuis rebus consiliisve videantur studere. Ut enim æstimari astutia possit, suspectus tamen infidi atque horribilis officii artifex esse debet, quia in te consiliis convertet fallacias, si melior occasio invitarit.

Ad Legatum redeo: qui nisi secretorum tenacissimus sit, & habeatur, cor [illegible] ipse opera apud exteros atq; ministerio destituetur. Pluris enim hi ipsi æstimabunt periculum ne prodantur, quam [illegible] quod malis artibus quærunt. At [illegible] taciturnitatis lege communicatum sit Legato: sartum tectumq; premat sigillo tum silentii. Neque enim plenus rimarum sit aut minus diligens custos arcani, fidei sibi crediti, quam nummi. Turpe est arcas & scrinia

scrinia sua claudere & obserare posse, animum mentemque non posse. Suggerit Sapiens: *Ei qui revelat mysteria, & ambulat fradulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.* Quæ familiari consuetudini data cautio, fortiter moneat & Principem, & Legatum. Itaque fidem ipse religiosissime colet, suspectam in aliis habebit, licet deliciis blanditiisque amictam. Dein, quasi neminem non amet probetq; ita blandus & benevolus erit singulis: quasi falli ab omnibus possit, cavebit: utque tutus sit, imo ut suus sit, tectus sit. Sic vultus quidem comis & communis omnibus, animus externo non patebit. Alioqui incauto, credulo, garrulo, sæpe damnum & dolorem denuntio, aliis risum. Ideoque quantumlibet Legatum quis complectatur, adoret ut tutelarem Deum; ipse nihilominus credat, eum qui modo obsequentissimus videtur, posse malevolum, æmulum, invidum fieri magisque sibi adversari, quam frigus calori, aut rotunda quadratis Sciat sua sibi virtute eluctandum: decipiendum fore ab altero, sicubi nimia contractibus consiliisve credulitas, inscitia, aut facilitas, intervenerint. Verendas ubique insidias atque imposturas, nota regnantibus mala: nihil sincerum, nihil simplex, nec apud amicos certam fidem Audeo: Tota mundi hujus

L securi-

securitas à diffidentia dependet. An hinc non simplicis sensus symbolum traxeris;
——— *Simili dissimilique fide!*
Ipse interfui, ubi agonizans paterfamilias (& ipse plurimis Legationibus atlisq; Principum exercitatus) filium supremo salutis signo muniens, hoc insuper monito novissime reliquit verius, quam demisit: Alias sæpe, mortuos consuleres, hortatus sum, ut rectius feliciusque hoc quidquid est vitæ transigeres: nunc audi etiam morituri. Sit frons aperta, lingua parca, mens clausa, devota Deo. Anne salubre Legatis? o si satis intellectum!
Si quod arcanum salutem Legati involvit, sinu sic arte contineat, ut ne communi quidẽ aëre lustretur: ne cujuspiam procacitas sanctuaria perstringens, projiciat ea caninis dentib9 aut latratib9. Hinc quæcumque vicina fuerint, suspecta habeantur, etiam ipsa saxa, aulæa, tenebræ. Nam & ejusmodi inanima, fuere infamia interdum, quod nihil celarint; lyncea & aurita fuisse compertum est, & insidiantem scorpium occultasse. Neq; enim quis credat, se à nemine notari, quia ipse neminem videat. Ad summam: Omnia tuta, si suspecta habeas, tutiora erunt. Deinde quidquid frequenter agitur, occultissime licet: oculatis vel casu vel curiositate tandem aliqua pateat, verendum. In

In iis autem quæ cum aliis aut per alios exequi Legatus debet, attendet, ne nimia diffidentia mentem obsideat & obvolvat: alioqui enim, dum nulli quidquam credet quod laudem mereatur, ipse autem omnia agere per se non possit; fiat ut angustissimis terminis, Legationis fructus claudatur.

DISSERT. XLII.

Felix.

AMplius tandē in Legato requiro, quam præstare ipse possit, Felicem ac fortunatum exopto. Nam etsi dexteritate & prudentia geri omnia debent; varii tamen rerum casus & eventus sunt, qui a Deo & ejus decreto dependent. Sic & exercituū Imperatores, nisi prospero & Martiali quodam astro nati; frustra fortes strenuique sunt frustra bellica virtute instructi. Dixerim, unius fato Ducis, militum victoriam, juxta fortunam duci. Et voluntas quidem in manu cujusque est, felicitas & facultas cœlo conceditur Unde Siramnes Persa interrogatus, cur facta præclaris ejus dictis non responderent; Quid loquar, inquit mihi in manu est, quid eveniat, in arbitrio Deorum immortalium. Quibusdam tamen hominibus peculiarem Natura sortem assignavit, ut quidquid dixerint,

consuluerint, egerint, omnia secundo nomine, ac velut quadam virtutis manu tractasse videantur, etiam cum procul deflexerint à linea & scopo. Alexandri fortuna celebratur; quod plures prope victorias reportarit, quam pugnas inierit: plures urbes ceperit, quam obsederit; plures hostes fuderit, quam noverit; plura occuparit loca, quam obierit. Prorsus temeritati ejus sors etiam ad gloriam suffecit. Contra non paucioribus arcana quædam congenita est infelicitas, cui velut scopulo adhærent: quippe quorum virtutes etiam displiceant ac bene consulta factaq; neglectui & contemptui sint. Dum rident, putantur deridere; dum ungunt, pungere; dum nugantur, nil minus putantur quam nugari. Atque ut echinus quocumq; se vertit, spinas secum trahit; sic aliqui infausta & infesta sibi sidera, tristemque eventum ubique experiuntur. Imo idem cum fit aut dicitur, non eadem semper est gratia: non quod dissimilis res sit, sed quod is qui dicit aut facit non sit idem. Hujusce discriminis ratio aut regula ægrè docebitur discetur ve: a Numine, à cujusque indole dependet: nisi forte dotes illæ, de quibus carptim supra, prudentia, solertia, pervigil conatus, eloquentia, tum potens voluntatum conciliatrix comitas, morumq; elegantia, excellentiæ

cellentiæ isti patrocinentur, naturam juvent atque commendent. Sic Titus Vespasianus, quia ingenio suavior, velut ad benignitatem factus, niminem à conspectu suo tristem dimitteret: omnibus gratiosus, nemini invisus fuit, deliciæ amorque generis humani nuncupari meruit. In M. Catone adeo ingenii & virtutis vim enituisse ferunt, ut quocunque loco natus fuisset, fortunam sibi vel ut morigerantem facturus videretur. Nimirum ipsa præmium & dulcis sibi voluptas virtus est; nec nisi repentibus animis, frigidumque atque iners pectus ignavia obtegentibus, durior apparet spectatæ virtutis quam incognitæ conditio. Ideoque, in solamen humanæ imbecillitatis, quinimo in incitamē industriæ, astruunt non illitterati viri, & quibus animus altior supra ignobile vulgus eminet. *Quemque esse fabrum sua sortis: Singulos suis moribus fingi: Fortunam simul cum moribus immutari: Neminem turpius lædi quam a seipso.* Quin etiam? *Vigilanti, agenti, bene consulenti prospere omnia evenire: Ubi te socordiæ ignaviæque dederis, tardum quoque deliberantis fortunæ favorem, iratum infestumque Numen reddi & averti.* In nobis situm esse, felices vel infelices simus, si dextere injecta tēpori & occasioni manum animum ut decet occupem9: sic sortis

quidquid obvenerit, proprii velut juris imperiiq; fecerimus. Ab astris nolunt necessitatem derivare.

— — — Sapiens dominabitur astris.

A nobis fortunam volunt, non nos à fortuna dependere: An frustra Satyricus?

Nullum numen abest, si sit Prudentia: sed nos
Te facimus, Fortuna, Deam, caloq; locamus.

Homines plerique, non quia infelices sunt inepte in rebus consiliisque versantur; sed quia inepte versantur infelices sunt. *Ubi per socordiam, ingenium, tempus, vires defluxere; Naturæ infirmitas accusatur.* Ut non inaniter ille, *Peccata* omnia sive errata, *Infortunia* dixerit: & alter; Virtuti omnia parere. Felix igitur esto Legatus; sed seipsum ut poterit, felicem faciat. Sæpe quia non fat animi roborisque Fortuna invenit; transit. Stringi amat, comprehendi amat, cogi quoque; sed Virtute, quæ regit omnia, & Legati Felicitas est.

FRE-

FREDERICI DE MARSELAER EQUITIS

LEGATUS.

LIBER SECUNDUS.

DISSERTATIO I.

Legationum discrimen.

LEgatum esse, illustre munus; agere, per necessarium Qui sit, sive corpus, sive animum, sive fortunam spectes, ostendi. Qui agat, nunc declaro, & à discrimine ordior.

Res quæ a Legatis tractantur, vel sacræ sive Ecclesiasticæ, vel profanæ sive Politicæ, vel denique mixtæ: & sic quoque Legationes dictæ atque distinctæ sunt. Sacræ quidem, quæ Religionem aut Ecclesiasticam jurisdictionem cognitionemque concernunt; & ad has fere Sacerdotes, Antistites, Præsulesq; assumuntur. Profanæ, quæ auctoritate profana constant, & Principis vel Reipublicæ causa. Distingui autem à sacris profanæ debuerunt; partim, ut suam utraque dignitatem haberent; partim, ut quisque quarum maxime rerum peritus esset & intelligens, Legatus quoque

Quæ mixtæ vero sunt,& jurisdictionis mixtæ,promiscue etiam administrantur. Non solet tamen Summus Pontifex Legatos nisi è sacro Ordine ad Principem Politicum mittere: neque hic Ecclesiasticos ad ipsum Ecclesiæ Principem: quisque ut Domini sui rationem, & conditionem Imperii exprimat,indubitatius feliciusque afferat.

Equidem Summi Pontificis Legati, seu Nuntii,ceteris majores,meliores: quod is â quo mittûtur,reliquis qui mittût, major est,melior esse debet.Nihil scit, qui nô scit

——— *quid distent Sacra Profanis?*

atque adeo vel maxime,quæ ejus sit majestas,cujus *Reges* ipsi, divino Primæ Veritatis elogio,facti sunt Nutrit i. Parum dicitur,quidquid de eo dicitur, qui Animarum &Æternitatis Clave, in terris Dei locum tenet,&Angelicis tremendum humeris officium sustentat & exercet Ecclesiam omnem vide:multitudinem Fidelium recense:mysteria scrutare: Hierarchiam compone: sacram legem & politicam inspice: tranquillitatis Reipub Christianæ procurandæ, fovendæ, pondus expende; adhæc,Principum diffidia,simultates,odia ambitionem,turbulenta ingenia;concussã Dei domum,totque hæresibus conquassatam,observa: molem,majestatem muneris [illegible] non attingis. Altiora vis? Animam

&

& corpus, futura & præsentia, æterna & temporalia metire. In hujus partem laboris vocantur, qui â Pontifice oneris tanti consortis mittuntur Legati Apostolici. Quorum officium, auctoritas, jurisdictio doctrina, virtutes, supra calamum meum sunt, supra curam: nec enim ego sacra hæc non sacer. In his discere percupio, non docere. Majora etiam sunt & plura, quam ferat præsentis laboris institutum. Partem bonam suggessi jam & designavi iis qui à se plura poterunt supponere. Distinguam tantum, lucis causa, & operis totius nexu.

Legati itaque Pontificii triplices. Quidã Legati à latere: Cardinales videlicet, ab ipso ejus cui assistunt latere, cum amplissima auctoritate, civili, provinciæ administrandæ, pacis inter Principes stabiliendæ, majorum consiliorum causa. Secundi, vulgari sermone, Nuntii Apostolici (hi & MM.) qui frequenter etiam cum potestate Legati à latere. Hi Cardinales non sunt, sed Antistites a Summo Pontifice ad Principes alios ve qui imperium exercent, destinati ut agant, indagent, vel expediant negotia nõ maxima; vel ut tamquam Apostolici judices delegati certas causas cognoscant. Tertii demum, Legati nati, quod nimirum eo ipso quo Ecclesiis præficiuntur, & Præ-

sules creantur, Legati Apostolici nomen & dignitatem assequantur. Talis in Hispania Toletanus, in Gallia Rhemensis; Magdeburgensis olim in Germania, hodie Salsburgensis, in Polonia Gnesnensis, Strigoniensis in Hungraria: alii plures alibi. Omnes porro Legati Apostolici, ab ea qua funguntur sacra Legatione, sacri sunt & vocantur. Quid? quod & Sanctissimi Universalis Ecclesiæ Capitis vices gerunt? Ideoq; advertere inprimis decet eos qui sacro hoc munere funguntur, ut eorum actiones verbaq; rebus sacris congrua & digna videantur.

Nil visu fœdum dictuve hæc limina tangat.
Quod iis præsertim locis observandum, ubi Religionis tantum odio quidam mali, qui alias boni; qui Prælatorum vita errores sui fulcimentum sibi fingunt, aliis faciunt. Non recte sed humanus tamen error est ejus, qui eorum quos praire & prælucere decet, errat exemplo. Vide etiam calumniam. Scitum submitti quosdam & subornari, qui labem, quæ non inest, inducant, ut improbo ausu atque astu pervertant complures, dum Religionem culpant Rectorum vitio, quasi vera non sit, saltem non credatur, dum non ad ejus præscriptum, ab iis maxime qui præsunt, vita instituitur. Fortissimum præcepti genus est,

præire: & vim facit, qui docet & una ducit; juxta illud:

Verba movent, exempla trahunt ———

Christus ipse (ecquis auctoritas sanctior viro Apostolico?) *cœpit Facere & Docere.* Nuntii Pontificii illustre exemplū munere exprimit Illustrissimus & Reverendissimus *Io. Franciscus ex Comitibus Guidius a Balneo*, qui gratissima Belgium (dum hæc scribo) Legatione ornat & juvat. Cujus vita, vivendi forma & exemplar; mores, virtutū regulæ, omnis decoris insignia sunt. Fidens dico, nec est quod assentari velim (nolo, nescio, non debeo) Roma, non alios lega, elige. Erit quod ferant tales, tu metas, Ecclesiæ Militantis magno bono, Triumphantis ingenti jubilo.

Sunt & Legationes piæ, quas potissimū æternæ salutis atq; animæ cœlestis cura, aut irati Numinis in calamitate deprecatio emiserit. Exempla etiam à superstitiosa antiquitate manant. Nam, ut est apud Liviū, post acceptam ad Cannas cladem, Fabius Delphos Legatus mittitur, sciscitaturus oraculum, quibus supplicationibus Dii immortales placari possent. Talis etiam fuit M. Pompeii & Q. Catuli Legatio, qui Delphis coronam auream, ducentorum pondo, simulacra item spoliorum & decem pondo auri fuci obtulerunt. Sed & in Urbem contagio-

tagioso ac pestifero morbo laborante, Legati Romani signũ Æsculapii ex Epidauro transuexere. Superstitionē relinquo, & ad nostros venio. Christiani Principes Deo Opt. Maximo munera precesq; oblaturi, consilia & auxilia imploraturi, ad loca & templa, in quibus peculiariter coli Numen amat ac propitiũ est, Legatos solent mittere, & peculiari cultu pietatem profiteri. Ita à Justiniano Imperatore Hypatius ac Demetrius Episcopi ad Joannem Secundum Pontificem Romanũ cum muneribꝰ missi sũt, quæ templo D. Petri dedicarentur. scyphus unus aureus gemmis exornatꝰ, librarum sex; argentei duo, librarũ duodecim; calicesq; argentei duo librarum quindecim. Tamquam faveret Legationi piæ Deus, Salonas munitissimam urbē mox Imperator cepit, Gothosq; ingenti prælio vicit. Inviolatæ atq; invictæ Religionis nostræ partim propagandæ, partim investigandæ zelo, ex Indorum Orientaliũ plagis remotissimis, plurimæ Legationes susceptæ fuerunt: sic mirifico atq; potenti Verbo Veritatis Evangelicæ ultro concesserunt, qui hostili horrori armisve numquã cesserant. Utpote Regum Japoniæ consanguinei & familiares plus semel ad Gregorium XIII. Legatione functi; qui Pontificem, ut patrem, ut Dominum venerati sunt: ipse, ut filios amplexus.

plexus. Sensisti etiam tunc, Romana Ecclesia, quod præclaro carmine Divinus Vates: *Gentes quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificavit te.*

Et singuli quidem Legati, vel negotii cujuspiam agendi immutandive gratia mittuntur, vel honoris duntaxat, obsequii & officii debiti ergo: eorũq; mandata aut in cognoscendo, aut in enũtiando, aut in cõsultando, aut in exequendo consistunt.

Sed Legatorũ non una est conditio. Alii publici sive cum mandatis alii privati, & sine mandatis. Publici, vel Ordinarii, vel Extraordinarii. Ordinariis tempus protrahitur, vel cõtrahitur, pro necessitate negotii, ac voluntate mittentis. Extraordinariis exiguo tempore, ac super certa expeditione hærendum est; uti affinitatẽ ambiant contractum ratificent, fidẽ jurent, eventui cõdoleant, vel gratulẽtur, munera devehant, consilia vel commeatus petant.

Quod ad cæremonias Legationum negotiis pariter subserviũt; iis ritu, ac sermonis genio differunt. Aliæ erunt, quoties de pace, connubio, gratulatione agendũ: aliæ, quoties expostulare, interminari, deplorare, deprecari necesse. Quæ læta ac tranquilla sunt, floridam admittunt Suadam, exiguntq; : superba atq; minantia,

ſtinctim exprimenda ſunt. Quemadmodum alius virum togatum, alius militem geſtus & cultus decet alium tempora & negotia ſerena, alium nubila & triſtes cauſæ vultū habitumque depoſcunt.

DISSERT. II.

Color & prætextus.

DIverſo quoque quam appareat præ-textu Legationes ſæpe inſtituuntur: ut quid perquiratur, impediatur, perpetretur, promoveatur; damnum odiumve in rem aut perſonam concitetur. Huc in occaſionem argumenta aut negotia etiam occulta & remota veniūt. Sic quidem pace inter Philippum II. Hiſpaniæ & Henricum IV. Galliæ Reges inita, cum Petrus Toletanus ad Henricū congratulandi gratia Legatꝰ veniſſet; quaſi aliud à mandato agēs, ab eo ſciſcitatꝰ eſt Ecquid videretur, ſi Catholici & Chriſtianiſſimi Regū liberi, ſtabiliore fœdere ac connubio jungerentur? Cumq; reſponſū eſſet, ſatis adhuc juvenes eſſe; Maxime, inquit Legatus; occaſio tempuſq; illa diſponant: modo pueri puerilia. Et tamen ejuſmodi nunc nuptiæ arctiore affinitatis fœdere coiverunt. Ut videas non ſine fructu colorē hunc in Legationibꝰ quæri; tentari alia, quā tractari pro-

proponi, nō promitti. Hoc quoq; artificio Romani usi sunt; qui ut fallerent hostē, calliditatem virtutem fecerunt. Sed

——*dolus an virtus, quis in hoste requirat?*

Etenim cū jam in Antiocho timendus iterum Hannibal esset, Legati a Senatu in Asiam [illegible] sunt (quos inter ipse Scipio fuit) q[illegible] specie Legationis, & Regis apparat[illegible]entur, & Hannibalem aut [illegible]gerent, aut assiduo colloquio [illegible] invisumq; Regi redderent. Id accidit Antiochus enim familiaritatem illam suspectam habens, non jam amicū eum amplius aut hospitem, sed velut hostē proditoremq; suum habere cœpit: quæ res scribente Justino, tantū apparatū belli, cessante Imperatoria arte, corrupit. Tarquinius ipse jam exul, nonne callide Romam Legatos misit, qui dū supellectilem regiam ac prædia repetunt, recuperandi Regni Consilia inseiūt? Carthaginenses quoq, habuisse Romæ è suis, qui per speciem Legationis moram traherent, exciperentq; consilia Senatus, Frontinus scribit. Sed mitto antiqua. Proavorum nostrorum memoria, cum Turcarū Imperator, regionem Religionemq; omnē Christianorum avida spe devorasset, & omnibus immane Europæi jugū minitaretur; sola concordia vinculū adversꝰ externi hostis potentiā

fir-

firmissimũ videbatur Christiani orbis Principibus, quos patriæ communis sensus & amor affecerat; ne obliti tesseræ qua conglutinati & cognominati essent, mutuis morsibus viverent, more immitium ferarũ at resipiscerent, ô tandem, & communem hostem ferrum & flammã concordi manu converterent. Eo igitur consilio Dux Burgundiæ Philippus, cognomento Bonus, virtutum excellentia Princeps optimus, qui si Urbem Sanctam visurus, oculatam illam redemptionis nostræ testẽ, ut viam sibi sterneret; G. Opnemum, virum è nobilitate Belgica, Constantinopolim ablegaverat: prætextu simul firmi alicujus fœderis, quod post multam Transilvaniæ cladem cum Magno Imperatore coiret: at revera ut intestinæ dissensionis malum, quo laborabant Christiani, & laborant modo, in truculentum tyrannũ Turcicum converteret. Proposuerant, inquam, sic Principes, pie & sapienter: sed proposuerant. Quod plures tangebat, plures neglexere. & dum quisque onus grave, arduum, commune, ab humeris suis depellere contenderet, futilia & frivola potissimũ disquireret; omnino nihil actum & publicæ fortunæ dedecus incrementum cepit. Dum quoq; in laudabilis studii stadio ipsius Legati fama, tamquam nivis cumulus rotando augeretur, florem

florem spei maximæ prematura mors decerpsit. Ergo evanuit pulcherrima simulatæ Legationis molitio, optimiq; conatus in irritum cecidere. Suo nimirũ fato optima consilia obnoxia sunt: hominũq; vota in facillimo ad felicitatem cursu sisti videmus, suspendi, inhiberi; retroagi ea, quibus nondum dignus aut aptus est mundus.

DISSERT. III.

Instructio ambigua.

UT munus suum Legatus intelligat, Instructione opus. Hæc à Principe est; nec ultra hic nobis examinanda. Nam quid & quomodo præscribere Princeps debeat, ad Imperii arcana spectat, pro singulis rerum occasionibus, earumq; appendicibus. Nostrum erit expendere, qua ratione exequetur Legatus, quod a Principe præscriptum est: quamquam & hujus nonnunquam officium attingimus, quo minus ignorere tutum. Certe si cui Instructionis commonendæ cura demandata fuerit, a negotiũ adeo peritus sit oportet, ut omnia quæ circa Legationem considerari aut evenire possint perpẽdere & suggerere sufficiat: vir maxime perspicax, callidus, expertus, dexter. Qui docet quid agendũ sit, quid agendum sit ignorare non potest.

Ideo-

Ideoq; haud magnũ videtur, scientiam si spectes, discrimen, inter eos qui imperant aut regnant, eosq; qui quomodo imperandum aut regnandum sit, præcepta dant.

Constat profecto, absentium negotia & contractus ex instructione & mandatis eorum, quorũ nomine geruntur aut ineuntur firmitatem accipere. Et generaliter omnium, qui mittunt vel admittunt, aut aliena administrant, interest, mandata ipsamque negotiationem instructione muniri, veluti præcepto quodã ac vinculo quod utrimq; obliget, si semel probetur. Præscriptam vero agendorum formam, seu eorum quæ imperata sunt libellum, Quintilian⁹ Commonitorium, vulgus vocat Instructionem. Quæ axis videtur, circa quam actionum Legati sphæra voluatur: idem quod pixis nautica navarcho.

Gemina Legatis frequenter Instructio scribitur, ut una publice ac libere ostendi atq; exhiberi possit; altera nõ possit manifestari, aut quidquam operari, aliquando ne inspici quidẽ, nisi dum adest certo forte eventus locusve. Et hæc quidem instructionis pagina necessario interdũ exhibetur. Primo, si quod tractatur negotiũ tanti ponderis est, ut dicta & promissa Legati firmanda sint auctoritate mandatorũ: vel si quid sit ejusmodi, quod sciri aut credi ne-

queat,

queat, nisi hæc ipsa inspiciantur. Deinde, cum ea quæ aguntur, scripto comprehendi debent, & subscribere illi omnes quorum interest. Præterea, si ad jus dicendū missus sit Legatꝰ inter litibꝰ aut bellis implicatos. Deniq;, quoties odiosa nuncianda sunt: quæ utiq; è tabula consulti, quam ore depromantur, lectu quam dictu leniora. Aliquid asperitatis vox addit: sed quæ scripta, Principis animo oculisq; incurrunt, ipso quodammodo silentio mitescunt. Legati a Senatu *R*omano missi ad M. Antonium, cū acerbius mandatum, quippe à Cicerone conscriptū, terrent, nulla oratione usi sunt, nisi à Senatu se venire, mandata ferre, ea inspiceret. *S*ed velut à nobis ostensum est non posse Legatum distincta aut singularia negotia aggredi, nisi peculiari quoq; mandato jussus sit; ita neque externus Princeps ultra, aut credet Legato, aut cum eodem aget contrahere, nisi quousq; auctoritatem ac potestatem agendi contrahendive extensā ejusmodi litteris sciverit, quasi paciscendorum conditionibus atq; limitibus. Quod si tamen suo commodo possit Princeps Legato credere, religiose literas non respiciet, sed neque exiget. Nimirum si quod ea ratione Legato auctore actum pactumq; fuerit, servari & approbari ab eo debeat qui Legationem misit; re-

recusari autē ac rejici nō possit sine damno atq; dedecore ejusdem; vel eo prætextu aut respectu, quod forte qui advenit, persona sit perillustris, solita in Legatione ire, omni exceptione dubioq; major. Dum Legatorum quidam animadverteret, Instructionem ac potestatem sibi tributam, ab iis quos adierat, minime exigi; non ignorari tamen, imo legi prorsus vellet, quæ pientissimus Princeps quam optimis verbis ac sententiis indulgere & requirere videretur; ipse eamdem velut oblivione aut inadvertentia quadam, eo loci reliquit, ubi protinus inspiciendam & exscribendam præsciebat.

Instructionibus, quas Princeps dat Legatis solet subscribere, & sigillum suū apponere, quasi firma & rata mansura sint quæ consignavit, quamdiu illa integra & irrevocata permanserint. Et hujusce Instructionis exemplar Secretarius Principis penes se custodit, aut in archivo negotiorum graviorum. Si quid autē posterioribus epistolis denuo ab Instructione mutari cupierit Princeps; sollicite novum istud mandatum reservabit Legatus, ut nunquam à Principe negari, & semper à se probari possit. Sed quæ fieris, An occulta illa Instructio, quæ externo nequaquā exhibebitur, domi tuto relinquenda, an peregre conte-
renda

renda fuerit? Prius illud, consultius apparet, amissioni atq; interceptioni minus obnoxium: ita ut non nisi copiam, qua dirigatur, secum ferat Legatus.

Solent, ea quæ mandantur, obscurioribus subinde verbis involui; vel eo fine, ut securior sit Legatio, neq; cujuslibet sensui obvium mandatum, siqué fors insidiatorem aut interceptoré malignitas immitteret. In ea vero caligine Legatus, necubi fides vel memoria culpetur, oportunis cum Principe congressib9, & accuratis consultationibus, ad menté ejus animumq; penetrabit. Placide tamé ac modeste interrogando dubia, ac momenta rerũ librando; ut fidelis obsequii studium appareat, non curiositas ulla aut captio. Altera enim, vel confidentiæ, vel levitatis argumentum est; altera cujusdam etiam fastꝰ vel arrogantiæ, aut redargutionis, cujus sunt osores atque impatientes qui insummа fortuna. Nequis interim in Instructione inexplicabilis Legato scrupulꝰ nodusve resideat, elaborandum est. Evolvi curabit ille quidquid implicatũ est, illustrari quidquid amphibologicũm vel æquivocũ, definiri omne quod incertum Ad ardua rerum si obscuritas accedet verborum, dubius ille animi, sententiaqũe suspensus, cum minime volet, maxime impinget. Nam quidquid alioqui

dictum

dictū indictumve fuerit, Princeps huc illuc interpretatione sua trahere poterit, atque ex eventu vel probare rem, vel improbare: prospera agnoscere, adversa abnuere, prout libuerit atq; conduxerit. Ut autem minus offensæ pateat petet Legatus, Anne in Aula adeunda confidentem habeat amicum Princeps, quocum agendorum momenta partiri liceat?

Ambiguæ tamen Instructionis interdū usus est, dum super rebus magni momenti pacta ineuntur, vel mali res exempli atq; facinoris jubetur. Nimirum si quid perperam atque inconsulto inceptū aut indultum esse post experientia docuerit; rescissio jure videbitur postulari, & in Legatum summa verti. Ita etiam, si quid alioqui immeritis & innoxiis imputabitur aut infligetur, id lata culpa meruisse videbuntur: nec culpa tamē, nā qui à voluntate disjunctꝰ est error, facinꝰ esse nō potest. Hac enim ratione, felix malignæ Legationis successus ad omnes, infelix ad unum alterumq; redūdabit. Tā specioso machinamento illuduntur & illaqueantur interdū ii, quos vel aversa Principū voluntas, vel nimiæ ambitionis sive auctoritatis suspicio, vel Curialium æmulatio (ne quis coram gratia prævaleat) emanere & abesse cōpellit. Quid? peccare cōpellit Princeps ejusmodi aliqua instru-

instructione atque adeo lege præscripta, quæ necessariú errorem trahat. Ergo non ambiguus tantú, sed arduus atq; operosus hic honor est; absentes & incautos occupat, ut decipiat; evehit, ut deturbet. In cadétes auté tota mox fortuna ruit; miserisq; primo quidem fama eripitur; aliquando etiam (ne quis altú clamet aut conqueratur) quidquid præterea superest. Sane hi tales, nó tam Legati, quam relegati videntur. cujusmodi apud Athenienses fere Ostracismus fuit, quo potentiores civiú, ut supplicio carerent, in exiliú mittebantur; aut potiꝰ extorres patria erant, ut pœnam invenirent. Sic & apud Romanos M. Cato per honorem turpissimum, imo, ut Cicero appellat, per honestissimam calamitatem, Cyprum est relegatus. Item à Tiberio Germanicus in Orientem, à Nerone Otho in Lusitaniam amotus est. Et Caligula dum Equitem quemdam, minus sibi gratú, abesse vellet, honoris eú specie ad Ptolomæum Regem in Mauritaniam cum codicillis abire voluit: quorú, ut Suetonius refert, exemplum erat: Ei quem illuc misi, neq; boni quidquam, neq; mali feceris. Et tamen, ut ævi nostri mores sunt, sic avide hic prensant multi, quasi vel solú cujuscumq; Legationis nomen, faciat ad beatitudiné. Sed nomé: nó enim hic semper nanciscendi

di favoris, aut promendæ dignitatis apertus campus, gloriæve aut gratiæ leges est. Sæpe qui flore decepti spinas inveniunt; imo qui lumine decepti, illabuntur igni, aduruntur. Honor ipse, nisi in masculam virtutem, durare non potest: qua sine, nemo ambiguæ Legationis ambagibus intricis par.

DISSERT. IV.
Mandata.

MAndatum Principis ante oculos semper habeat, ut sequatur, Legatus. Mandatum id voco, quod fieri Princeps vult, & ut fiat, præscribit. Velle igitur & præscribere Principem, credat Legatus, quod non impossibile aut absurdum, sed quod videbitur gloriosum, nec nimio difficile. Id enim, vel refractarium maxime, vel obsequentem faciet. Hæc Principum ars est, non scire tantum quid imperandum sit, quomodo item, & cui; sed id magis, qui impetrandum sit, ut pareatur.

Mandatorum alia stricta ac definita sunt, alia libera & absoluta. Item alia manifesta, alia occulta. Manifesta sunt, quæ ne ipsos quidem, quibuscum agendum est, latere volumus. Horum exemplaria in communi Legationum registro servantur. Occulta quæ & ipsos latent qui exequi ea debent, vel

vel, his quidem exceptis, ceteros omnes. Hæc nō scribi, nisi in secreto volumine solent. Sciendum itaque, ultra id quod Instructionis litera sonat, plerumq; latere aliquid secreti & ænigmatis, quod dicitur *Retentum Curiæ*. Antiochus Rex cum Legatum ad Romanos mitteret, manifestum super pace mandatum dedit: occultū addidit, ut privatim Scipionis animꝰ tentaretur. Jam vero stricta mandata sunt, quibus certa Legato negotia jubentur, exequenti tantū forma libra, vel limitata. Liberam voco formam, quæ agendi modum agendi committit: limitatam, quæ verba ipsa ordinemq; præscribit. Ejusmodi mandata non solum summo studio curanda sunt, sed ne latum quidem unguem transilienda. Faciunt huc quæ in Platonis legibꝰ extant: Si Legatꝰ aut præco, ea quæ sibi fuerint publice mandata, falso nuntiaverit; vel falsam Legationē quovis modo obierit, ea tacendo quæ dicenda fuerant, vel aliter à se fictum retulerit, sive aliter in Legatione prævaricatꝰ sit; adversus hunc tamquā sacrilegum agetur, quasi jovis mandata impie ac nefariæ fuerit transgressꝰ. A formulam igitur hic agere & loqui oportet, nō aliud aut aliter quā præscripti ratio fuerat. Alias videbitur Dominum negligere Legatus, vel se suamq; prudentiam pluris facere, quam

ejus qui, ubi semel mandavit, obsequium requisivit, non consilium. Ac nisi sic decretis, mandatisq; insit necessitas, ne sapientia quidē, aut potestas adesse videbitur mandanti: quibus tamen maximè profluit constatque & auctoritas, & majestas. Adde, quod etiam errare contingat Legatum, inani quapiam spe aut opinioe ductum, dum meliora eligere vel agere conatur. Circūstantiæ enim facile mutantur, ipsæ occasiones se subducunt, & externorum sensuū judicium, quod plerumq; sequuntur homines, frequenter fallit, dum eorum organa vel vitiata sunt, vel hallucinantur, aut obversantur judicio rationis: ad cujus quidem normam res omnes perpendendæ essent; sed minus obvia, latet. Et quot prætetea falsi rumores, & impostorum technæ credulo imponant! Numquid gravis itaq; culpa subeunda erit mandatorum corruptori aut violatori? Jam indicavi ex Platone Profecto, quod Judici leges, id Legato ejusmodi stricta mandata: at illum (si æquus & bonus est) nō de legibus, sed ex legibus censuram & sententiam ferre decet. Etsi autē unius vel alterius Principis mansuetudo ita tulerit, ut voluntatis suæ transgressionem utilitate subsecuta compensatam æquiore animo tolerarit; sic tamen pleriq; potentiores edocti & affecti sunt,

ut

ut gravissimum sui contemptū in contempto mandato positū arbitrentur. Id intelligi voluerūt Athenienses, qui Legatos suos ex Arcadiâ reduces, speratæ rei ac laudis compotes, domū reversos capitali lege damnaverunt, quod aliò quàm præscriptum erat, iter instituissent, instructionisq; paginam ausu temerario violâssent. Nec immeritò redargutꝰ fuit quidam super gravibus rebus Legatꝰ, quod terrestre iter ingredi jussꝰ, mare tempestuosū subiisset, vix

—— digitis a morte remotus
Quatuor, ——

Neq; audita fuit excusatio, quod una seipsum discrimini commisisset: magis arguit stoliditatem ejus, qui imperium Principis postposuit levitati suæ ac fortunæ. Interdū vero quod in militia olim obtinuit, hic quoq; usurpare placuit: & quia pluris disciplina quam victoria æstimata fuit, ipsa virtus ad supplicium venit. Cui nō cognita Manlii Torquati, & Posthumii Dictatoris severitas? Uterq; filium securi feriri voluit, quod citra jussum victor extitisset. Apud Spartanos adolescentis cujusdam facinus præmium & pœnam simul promeruit. Quia enim feliciter in Thebanos pugnasset, corona ab Ephoris insignitus est: quia injussus & sine armis, mulctam mille drachmarum incurrit. Et ne è longinquo

causas arcessamus; domi militiæq; Status imperantium incertus, confusus & infirmꝰ sit, si incertum obsequium & fides eorum qui mandatis parent. Antiquis si fidem historiis damꝰ; iisdem omnino verbis edendæ Legationes erant, quibꝰ fuerant injunctæ, nulla omino potestate augendi, minuendi, mutandi. Atq; ita digniꝰ tutiusq; res geri videbatur, quia non voluntas solum, sed verba ipsa perferentur: idq; beneficio ejus, cujus magis ministerium quam ingenium, opera quam solertia requiretur. Homerus introducit Legatos eadem prorsus verba nuntiantes & renuntiantes, quæ ab iis audiverant à quibꝰ abierant. Hæc cum ita se habeant; consideret Orator, quam religiosũ munus subeat. Nam licet à syllabarũ contextu aut verborum sono nõ dependeat (quorsum enim eloquentiæ, ingenii ac judicii usus?) à sensu & mente mandati nõ deflectet; atq; hoc erit, verba non violare. Sed quid si solemnis hæc formula Instructioni inserta sit; *Cetera prudentiæ ac fidei tuæ committimus*; an absolutam ac generalẽ liberi mandati potestatẽ datam esse putabimꝰ, ad summam rei pro arbitrio vel mutandum vel tollendam? Absit. Innuitur tantum, ut cum omnes modi & occasiones rei agendæ articulatim præscribi nequeant; possit Legatꝰ, si facilior se via aperiat,

eam sequi, qua præscriptorum metam assequatur. Restringit enim se appendix ad andecedens, cui annectitur. Sic in privatorum quoq; negotiis, generali mandato; rerum ac facultatũ administratio mandatario datur: neq; propterea agere ille potest omnia, quæ peculiare mandatum exigunt, sive efficaciter obligandi, sive vẽdendi, sive alio modo contrahendi. Si tamen libera prorsus ad ministratio data sit, idq; expressim procurationis litteris insertum extet; tunc omnium quæ Domin⁹ facere posset, mandatũ plenum habere intelligitur procurator, seu negotiorum gestor. Quando igitur (uti in rebus majoris momenti accidere solet) Legato tempus suppetit denuo consiliũ & consensũ à Domino suo petendi, petat. Ita enim fiet, ne quid credatur injussu Principis egisse. Simul manifestũ evadet, qua reverentia & fide negotio suo invigilet. Alioqui ægre rem majoris consequentiæ concludat. Si quid enim infeliciter cesserit, evitabit calumniã (cui omnes expositi qui præsũt aut eminent) quod suo consilio & cerebro impegerit: si quid feliciter nó levior erit gratia; minor vero levitatis, arrogantiæ aut temeritatis suspicio.

Cavendum tamé, ne dum nimis religiosi sumus, elabi è manib⁹ præsenté aliquam rei bene gerendæ occasionem patiamur.

 Facile

Facile pereunt momenta nogotiorum, sub ducunt se occasiones, nec omnes horæ aut dies omnibus consiliis aut conatibus opportuni sunt Quid enim, si tempestive sciri mens Principis non posset, nihil sibi Legatus tribuet? Repræsentet Principem; sed obsequium utile, conforme rebus ejus exprimat: sic nunquam intempestivum. Quod sciet se recte agere, audeat: hanc esse Principis mentem, prospero successu deprehendet. Etenim quemadmodum repentina consilia in occasione prudētia regit, fides roborat; ita necessitas excusat, felicitas commendat. Sane ipsis in actionib9 subinde emergunt & occurrunt quædam, quæ humanitus prævideri nequeunt, nedum præscribi. Ideoq; ubi omnis mora negotium pessumdaret aut damnosa esset, capere præstat consilium, quam ex longinquo aut incerto petere. Frustra exspectatur, quod non potest adesse nisi serum Neque vero de nihilo gladiatorum verbum vetus est, quod docet, in arena consilium capere, atq; cum tempore ipso deliberare. Quippe de rebus novis novanda sunt consilia, & in subitaneis rapienda sunt sæpicule, non ruminanda Frequentius etiam res ipsa actioni humanæ legem dat, quam actio rei. Equidem magnos scio Ministros, officii sui fuisse admonitos, quod litteris

potius Regiis morem gessissent, quam loci ac temporis circumstantiis. Romanorũ Legati missi in Græciam, Metelli tempore, ut controversias, quibus Achæi & Lacedæmonii collidebantur, cognoscerent; in itinere Græcam Legationem, quæ eadem de causa Romam mittebatur, obviam habuere. Quid agerent? quia progredi supervacuum videbatur, regressi sunt. P. Scipio Africanus (& quis in mandatis rebusque exequendis accuratior?) ne S. Cto. quidem, de pace cum Carthaginensib9 ineunda ad se perlato, obtemperare in animum induxit; dũ abunde ei constaret, fictam & fallacem à Senatu pacem hostes petiisse, acrius mox bellum moturos.

Sed quæsieris, quod investigatione dignũ est; An Legatus, qui dicitur extra ordinarius & peculiare tantũmodo mandatũ accepit, miscere se possit negotio sibi nõ cõmisso, forte nec præmeditato? utpote si quid per externum Principem ejusve Concilium, aut aliorum Legatos, agitetur, quod ad sui Principis commodũ sive incommodum, decus sive dedecus spectet? Libere potest, imo debet, & tamquam ad hoc quoque missus sit. Tantum enim abest, ut culpæ obnoxius videatur, si minus suum ampliet, těvestivo obsequio, auxilio, affectu, ut obnoxi9, nisi ampliet. Procuratores,

& imperium eo gloriosius citra civicum sanguinē ac tumultum sibi asserere posse: ita quoq; profectum à se navibus, ut neuter evadere in continentem queat, si funis amputaretur. Debueras, inquit Pompejus sic facere nō dicere. Et scias Menodore, simile quid licere cui peierare fas (fuerat quippe servilis conditionis Menodorus) liberis autem Pompeii, illius Magni, id non licere.

Sed videat Princeps, ne super eodem negotio diversa mandet diversis, qui in contraria ac dissetiones necessario illabantur, aut certe animo hæreant quid omnino sit agendum. Anno 1601. dum bellum arderet inter Gallum & Sabaudum, placuit utriq; Principum, ut Pontifex, ceu æquus arbiter, per Legatum Cardinalem, statueret jura & conditiones ineundæ pacis: id enim ratū fore quidquid ille statueret. Hinc Dux Sabaudiæ Legato suo scribit, ut libere signet quidquid Delectus iste decerneret: moxq; rescribit, ne signet. Quid igitur hic faceret, dum cōcordiæ conditiones signandæ, per Pontificium proponentur? Opponit, sibi novam legē à Duce præscriptam: Cardinalis autē, sibi jam sancte tributam auctoritatem dirimēdi omnem controversiam. Itaq; Sabaudiæ Legatus consuluit Legatum Regis Catholici, Ducis partibus faven-

tem & auxilitatem. qui dum animadvertit, utile fore suis id quod propositum & conclusũ erat; suadet ne ulla in subsignatione fiat remora aut difficultas. Paruit ille Sabaudiæ: ea tamẽ conditione (quam probabat Cardinalis) ut Duci toto mense integrũ esset probare vel recusare hæc pacta: quæ tamen vim legis & pacis retinuerunt.

Liberis & absolutis mandatis, plus inest auctoritatis, quam imperii: accipiunturq; ut immutabilia, cum spectatur Principis juss. & reverentia scopusq; rei; ast vero ut mutabilia, cum occasiones, cũ circumstantiæ, & necessitas, ejusq; clavi quibus figuntur humana. Atq; hæc plenariam potestatem negotii expediendi, Legatorũ dexteritati, fidei ac felicitati committunt in hisce rebus, quarum electio aut moderatio certa haberi nequit; aut quæ propemodũ jam desperatæ ac depositæ sunt, imo ex tẽpore sumi & regi debent. Nimirum sunt quædam in rebus mortalium, quæ prorsus constitui aut curari negant, nisi coram inspiciantur, & inspecta dirigantur juxta circumstantias & consilia ex rebus nascentia, non ex relatu aut præmotione. Sic experti Medici, nisi ægrum ipsi accedant, venam tentent, non ita lubenter nec recte super ægritudine aut convalescentia quidquam decernunt; licet prius, quam male aut bene habe-

habeat ille, ab aliis didicerint. Aliquid interdum adversarii vultus, aliquid manus mota, aliquid corporis gestus rerumq; inexpectata varietas indicat, imo intuentem movet, monetq; quid sit agendum. Dum fortuna negotii industriæ curantis credita est, consilium pro mandato, fides pro formula est. Sic de Carolo Audace accepimus, dedisse suis ad Ludovicum Galliæ Regem Legatis mandatorum loco chartam vacuam, subscriptam solo nomine Caroli: nimirum ut quidquid illi pro foro præsenti atq; è re Principis intelligerent, libere agerent admitterentque, veluti si speciale mandatū accepissent. Libero pariter mandato Phaneas & Democles ab Ætholis Romam missi sunt, ut quodcumq; pro pace, atq; è re Ætholorum & fide sua esse censerent, agerent.

Legatis itaq; non solum libera mandata traduntur, sed præterea folia quædam alba seu vacua, in quorum ima parte, solum nomen Principis, qui ea dedit, continetur: ut super iisdem epistolæ, promissa, pacta, apochæ aut syngraphæ scribi possint, prout necessitas aut res quæ prævideri nequierit, suaserit. Traditur quoq: sigillum, ut sic itinerū pericula & moram usus prævertat. Plerūq; dum indefinitas ac nudas ejusmodi subsignationes Legatꝰ accipit, peculiari

apocha [fatetur, vel publico codici inscribit, se eas accepisse. dumq; jam iis usus est, mittit copiam Principi eorum quæ superscripta sunt: simul etiã procurat, id annotetur in schedula qua se eas accepisse confessꝰ est: ut dum in patriam reversꝰ fuerit, & superflua forte folia restituerit, ab obligatione liberetur. Quod si autẽ litteræ instructionis, vel liberarũ ejusmodi subscriptionum tabellæ, quapiam pluviâ, vel attritione aut excusabili infortunio ita deformes aut laceræ extiterint, ut easdem rescribi necesse sit; tũ petit sibi per Secretarios aut Graphiarios Curiæ id fieri. Qua in re nulla difficultas occurrit, præsertim si Legatꝰ priores sic maculatas aut corruptas remiserit, aut si remittere quidẽ per tabellarios minus tutũ sit, polliceatur sese easdẽ ubi redierit restituturũ. Quod si autẽ illæ latrocinio, incendio, submersione vel casu prorsus perierint: Principi id ita manifestat, ut ipso eventu magis quã quæsito prætextu extra culpam ponatur, nec plꝰ quam incuriæ suspectus fiat. Sed quo laxiora ac liberiora & absolutiora dantur mandata, eo se vir cordatꝰ arctiꝰ adstrictũ existimat, ut summa industria sectari obsequiũ videatur Ejusmodi enim mandata eã includunt interpretationẽ, ut qui mandavit, nõ aliter quam si pro pudore & fide (volunt aliqui,

pro

pro usu & commodo) res agantur, mādasse ac sensisse intelligatur. Sic M. Clodium, quod libero mandato Legationis accepto turpem cū hostibus pepegisset pacem, iisdem S P.Q. Romanus dedendū judicavit; & si remitteretur, in carcere necandū. Qui itaq; præscriptis certisq; mandatorum regulis adstringitur, si nil transgrediatur, extra culpam se cōstituit. Ast qui, quod optimum factu est, se electurum & acturum suscepit, & sic pollicetur (quamvis id maxime honorificum & optabile videri possit) multiplici tamen censuræ objicitur, dum etiam bene consulta pessime contingit intelligi: magis etiam exponitur fortunæ, quæ humana non semper manu dirigitur aut constat. Breviter; Utilitas Principis suprema hic lex esto, cujus non imperium tantum, sed ingenium quoq; respiciendū est. Volunt deniq; Jurisperiti, mandatis ejusmodi generalibus ea non censeri comprehensa, quæ mandans particulatim prævidere aut cogitare non potuerit.

Si quando Princeps Legatis remotis quid piam imperat, quod quidē reipsa tam nocivum reb9 suis sit, quam utile arbitrabatur; Legat9 priusquam exequatur, Principem difficultatū ac sanioris sententiæ certiorē reddere debet: qui, hisce intellectis, si nihilomin9 jusserit & institerit manda-

tis parere, pareat. Alioqui quia rebus incognitis & longe dissitis mutatio casusve inopinato obvenire potest: consueverunt quidam primo secundo & tertio idem jubere: ut si ita expedierit, primo statim nuntio exequatur Legatus; sin vero quid obsit, rescribendi tempus habeat priusquam ultimo mandato necessum sit obedire.

DISSERT. V.

Quædam non scripta.

PRinceps in tradendis Legato mandatis, haud facile scripto signabit; quod fraude productum, casu amissum, vel vi insidiisve interceptum, negari nequeat, urgeri queat. Quæ dolum malum includunt, atq; alioqui turpia aut iniqua sunt, quoniam sine scelere perfici aut existere nequeunt, ne scribi quidem sine rubore possunt. Magnæ igitur sequelæ arcana auribus credantur potius, quàm tabellis. Fit autem, ut in colloquio sive sermone, animi motus rationem præcurrat, ac lingua mentem: & veniam meretur non præmeditata oratio, scripta autem, fidem velut poscit. Quidquid litteris, fidelissimis rerum indicibus ac custodibus, præsenti, quis animo ac deliberato mandavit; sensisse, statuisse, confirmasse, credendus est: frustra affectus, frustra impetus excusationē aut velū quærat. Magnam

gnam profecto scripturæ h beri rationem omnes sciunt; cum quidquid manu signatur, testimonii & confessionis pondus habeat. Quæ inter alias causa est, cur subditorum preces & querelæ conceptis libellis deponi soleant, non sola voce. Sic qui liquidas in contractibus rationes lectātur, non nuda fide, sed syngrapha agunt. Perseus, ut est apud Plutarchum, cum mutuo pecuniā amico daret, solemni formula & in foro cautum sibi voluit. Hanc diligentiam ille admiratus: Adeone legaliter Perseu? Respondit Perseus: Scilicet ut amanter recipiam, nec legaliter reposcam. Sic mutuam noto quasi ignotus dedit, ne ab ignoto notus repeteret. Inveniuntur verecunduli & incurii, quos pudet tædetve initio cavere ne fallantur: cum postea cogantur, vel suo carere, vel cum improbo ac ingrato legibus experiri. Hos monet Hesiodus:

Et fratri testem ridens adhibere memento.

Occasione enim dumtaxat opus est improbitati. Sed quod ad Principem attinet, sive quid mandet, sive per Legatum sese obliget, difficilem ad scribendum manū extendet, difficiliorem ad subscribendum. Neq; enim scripsisse dicitur is qui nō subscribit. Unde Tiberius, cum à Rhodiis epistolium publicum sine subscriptione recepisset, remisit,

misit, ut subscriberetur. Discrimen vero est, quid mandetur. Si honestum, scribi potest: si utile tantum, non potest; aut certe occultis literarum notis utendum est, quæ prointerpretantis notitia mandatum evoluant. Ipse etiam Legatus, quæ Principis sui causa aget sermone potius quam scripto aget: sed quæ promittuntur, bona curabit gratia & occasione, ut scripto protinus compræhēdantur. Scriptura enim promissorum firmabit fidem, si facilis erit si difficilis, fraudem diffidentiamve indicabit vel aperiet. Si quæ pudori aut justitiæ adversa, ri videbuntur, vel acerba & minantia, ægre exponere Legatus aggrediatur, nisi scriptum signatumque mandatum habeat. Sic munitus, quia non tam suo ore, quam pectore Principis loqui videbitur, majestatis pondus orationi adjiciet, odium demet sibi Si quem Legatus conscium voluerit negotii, quod præstet custodiri & legi, quam solum audiri vel quod alioqui pudore corā eloqui nō deceat; scripto efficiat, quod chartæ impressum, non sic evanescit, nec erubescit. Si quoq; Principes, dum ea respondere aut declarare cupiunt, quæ Majestas aut quispiam respectus prohibet còram proferri, destinata Legatione id faciunt, aut epistola.

DISSERT. VI.

Fidei & Auctoritatis tessera.

FRustra vero mandata, nisi fide & auctoritate roborentur; frustra, nisi hanc utramque apud Principem Legatus inveniat, ad quem missus est. Inveniet litteris illis à credeno nuncupatis; quasi tum demum cum cognito, & sine suspitione sinistri, agi omnia queant. Hoc etiam ritu jus olim hospitii constitutum aut negatum est; ut amicum contubernium, convictumque & fidem peregre non inveniret, qui sine hospitali tessera veniret. Sic Hanno ille Plautinus:

Deum hospitalem ac tesseram mecum fero.

Possis & hanc Legationis Tesseram apellare, qua fidem nostram Legato tribuimus; ut quæ egerit admiseritque, præstitisse videatur commodo & periculo nostro. Etsi autem ea quæ communi jure probantur, non solum instrumentis, sed testium quoque confirmatione fidem accipiunt mandatorum tamen nulla penes Legatos sine hac fidei-tessera, sine his litteris, auctoritas est; quamvis casu fortassis, vel injuria amissæ, vel vi aut fraude fuissent ereptæ. Procuratorem rerum agendarum videamus: nisi mandatum exhibeat nullo fuldro aut jure aget, ac ne procurator quidem erit.

Litte-

Litterarum tamen non una formula aut distinctio: aliis admitti & audiri Legatū suum Princeps cupit: aliis eū etiam laudat & commendat: aliis omnium quæ agentur in se fidem periculumque suscipit: aliis alia inerit formula, sensu ac sermone distincta. Discrimen vero inter fidei litteras & mandatū seu deretum est, Hoc enim potestatē jure contrahendi continet, ac mittentem obliget: illæ, quia fidem dumtaxat Legati concernunt, munus ipsum juri obnoxium reddunt. Commendationem quis obligationē dixerit? Sed fidei tessera quædam quasi commēdatio est, ut sciat à Principe venire Legatum Princeps, & dignū esse fide qui sic venit. Itaq; traduntur hæ litteræ, nō solum ut credatur ei qui mittitur; sed prætereа ut obligetur qui mittit, imo qui admittit. Sane qui mittit, fidē suam obstringit, ratum apud se fore, quidquid Legatus egerit. Qui admittit; data fide pariter cogitur jus Legationum semper salvū præstare, in colloquiū atq; tractationē negotiorū eum admittere qui cū fide venit.

Ast pone, sine hac tessera Legationem non cessare. Assero: Fructus ejus impeditur quia quæ dicuntur & aguntur, suspecta sunt. Amplius: Possit justam pactorū auctoritatem subterfugere, qui Legatum quidé dimiserit, sed sine hac tessera. Ideoq; in-

cūbit quodammodo Principi urgere eam, nisi sponte præbeatur; tum ubi exhibita fuerit, diligenter inspicere & expendere, ne quid fortassis imposturæ subsit. Alioqui côtingit forsan admitti illum, qui ne quidem ab eo, cujus mandatum, nomē, fidemque, litteras & sigillum mentiretur, notus aut missus sit, sed alio quopiam, cujus inprimis interesset, tragœdiam suam tali larva ac stratagemate instrui; tempore potissimum belli, cujꝰ interdū anceps alea momento temporis voluitur: dū ambitionis aut vindictæ vix videtur Principibꝰ scripta aut servata lex. Idcirco Clemens VII. sinistram opinionem, quam de Florentinorum Republica conceperat, auxit, quia Franciscꝰ Portanarius inde sine ullis Fidei litteris venisset. Quid? etiam dona in signum affectus & obsequii missa nō admissa fuere, quod is qui ea adferret, liberalitatē exponeret quasi suam: sine litteris inquā, quæ velut arrhæ sunt, auctorem, caussam, gratiam doni indicant, fraudem dolumq; amovent. Inter negotia igitur primū istud fidei est: & ut hanc sibi Legatus vindicet, à litteris ordietur. Verum enim vero, si vel moriatur Princeps vel Legationē revocet, fides ipsa extinguitur, & literæ tamquā cassæ & exanimes sunt. Et qui non casus rebꝰ humanis interveniunt! Laudem profecto

ille

ille meruit, qui pluris putavit ipso Legati munere destitui, quam fidem nô invenire. Etenim in itinere, quia obiisse Principem suum intellexit, substitit, & quasi reversurus, & tamquam Legatꝰ jam non esset, novas litteras ac nova mandata ab Principe successore petiit; sed tamquam esset, exspectavit, sic quidem progressurus. Similiter contingat, fidei litteras nō esse exhibendas mandata non esse enuntianda, mortuo interim principe ad quem iter susceptū erat. Nec enim tum conjugi, vel ulli heredū aut ministrorū, Legatio exponi potest, inconsulto eo qui misit. Quippe mirum in modū aulæ & studia Principū mutantur ea, quæ omnia immutat, morte. Attamē si Legatio Regnum potius concernere videatur, quā Regnantem; tum eam exponi & perfici volūt nonnulli, & excipi ab eo qui in locum defuncti Principis successerit. Sic Alexander Legatos persicos, dum peregre abesset ejus parens Philippus, magnifice & hospitaliter excepit. Legatio Romana, cū missa ad Agronem Regem Isse, eum mortuum invenisset, à filio herede Regni, & à noverca, cui regimen incumbeat, admissa est; quamvis deinde violata. Sic quoque Julianus, adepto principatu, Legationes omnes promiscue audivit; quæ tamen non ad ipsū sed ad constantem destinatæ erant. Deni-

que

que Legati qui ab Leone Imperatore ad Carolũ Magnũ venerant, illo mortuo, ab Ludovico filio ejus excepti & auditi sunt.

Dissert. VII.

Legatio libera.

Legatio sine mandatis Libera olim vocata fuit: quod ab urbe abesse ei liceret, ubi, quamdiu, & quomodo vellet libere agere, qui hoc honore atque beneficio auctꝰ esset; partim voti solvendi causa, partim periculi vitãdi, partim negotiorum. A voto Votiva Legatio dicebatur, ad loca sacra & fana adeũda: atque hæc quoque, ut Cicero ad Atticum scribit, honorata, ut pia erat. Periculi vitandi exemplum in Scipione Nasica. Hinc enim cum ob mortem Tiberii Gracchi plebs infesta esset judiciumque publicum moliretur, Libera Legatio in Asiam decreta. Item in P. Lentulo qui invidia & obtrectatione compulsus, Legatione Libera in Siciliam profectꝰ est, ubi quod reliquum erat vitæ transegit. Negotiis vero tantæ dignitatis nomen concessum esse, mirum, cum res quisque privatas honoris hac umbella curaret. Unde graviter Ulpianus Jurisconsultꝰ censet, eũ qui libera Legatione abest, non videri Reipublicæ causa abesse; nõ enim publici cõmodi

modi ergo, sed sui. Severe item; Cicero, & de hominibus ejusmodi, & de re ipsa. De hominibus quidem; nihil esse turpius, quam legari quemquam, nisi Reipub casu. De re pariter; nihil esse absurdius, quam sine procuratione Senatorem, Legatum sine mandatis, sine ullo Reipub. munere. Liberæ itaq; Legationes erant, quæ à Senatu impetrabantur, privatæ magis gratiæ, quã publicæ necessitati tributæ: sicut & hodie subinde tituli magistratusq; honorarii per Principes, honestamenti ergo, & citra ullam functionem, conceduntur. Faciebat tamen ad magnitudinem quoque Romanam, ut si quis civium illustriorum ex urbe Dominã ad negotia sua iret, Legatus videretur, conspicuus insigniis sanctitatis & majestatis. Sed hujus rei vix imago est hodie: nisi enim publica negotia sint, nisi à Principe vel Repub. mandata, Legatus non mittitur: majorque hic honor, quam ut privato studio prætexatur, profanetur.

DISSERT. VIII.

Legatus qui decipiet, decipiendus.

ET illæ quidem in mandatis partes Oratoris erunt. Aliæ etiam sunt Principis. Nimirum, ut quandoque in rebus periculosissimis, Legato viam & modũ adscopum

pum, at non quo collineentur consilia, indicet: utetur tum eo velut iustrumẽto: imo eum fallet, per quem fallere aliũ cogitat.

Legatus hic hallucinans, interdum etiam deceptus, facilius imponet externo Principi, minus suo: meliusq; exequetur mandata, si quo vergant, quo fonte promanẽt, non penetraverit. Fiet, neque raró, ut præoccupetur, vel præpediatur propositũ culpa administri, si is mole periculove deterritus, vel nolit, vel non audeat exequi; idque, vel suæ vel alterius utilitati intentus. Prorsus qui minus intelligit periculum, animosius suscipiet negotiũ: integrior quoq; atque observantior administrabit, qui laudem è non difficili eventu sperat.

Interdum Legato non quidem imponitur, arcanum tamẽ celatur. Videlicet cum litteræ, quibus rerũ agendarum forma continetur, vel tum demum mittuntur, vel certe tum demum aperiri atque inspici jubentur. Cum prius aut aliquid peractum, aut cũ eo loci temporisque perventũ, ubi exequẽda sunt mandata. Himilco dux Pœnorũ hoc stratagemate usus est; qui scribente Frontino, ut in Siciliam inopinatus classe appelleret, nõ pronuntiavit quo navigaret, sed tabellas in quibus scriptũ erat quam partem peti vellet, universis gubernatoribus dedit signatas, præcepitque ne

quis

quis legeret,nisi vi tempestatis â cursu prætoriæ navis abductus esset. C. item Marius Consul bello Cimbrico & Teuconico ad explorandam Gallorum & Ligurum fidem,litteras eis misit; quarum pars prior præcipiebat, ne interiores,quæ præsignatæ erant,ante tempus certum aperirentur. Easdem postea ante præstitutum diem repetiit,& quia resignatas repererat,intellexit hostilia agitari. Pulchræ & prudenter (ut hoc quoque commemorem) ille non minus sagax, quam fortis & felix exercitus Belgici dux Ambrosius Spinola. Nam rebus in Germania turbatis, cum Rhenum versus Regias copias duceret; adhæsit vestigiis Legatus Britannicus, sciscitatusque est,quo tantæ moles expeditionis dirigeretur. Respondit,se id nescire, neque scire posse priusquam in campis VVormatiensibus delectum militum egisset: nam tum demum litteras Regis reserandas. Astum Legatus animadvertere,non divertere potuit. Ubi enim etiam tempus istud, quo delectus habitus, effluxisset; audivit ille, non jam opus esse indicare quo aut qua milites pergerent,cum ipsa itinera bellico motu referta id manifestarent: eosdem si quis sequeretur, non solum itineris, sed etiam scopi atque eventus conscium fore. Hæ Principum artes sunt,sed in rebus gra-
viori-

vioribus, tam laudi & gloriæ, quam prudentiæ & necessitati congruentes: Tegere consiliorum finem, conjecturamq; hominum curiosorum velut per ambages ducere, abducere, recta & adornata quadam scena. Aliud loqui, tentare, incipere; aliud sentire, statuere, agere: ut tum maxime destinata, omnium votis omittantur, vel perficiantur summo applausu. Legati quoq; non adeo intererit scire, quid Princeps promat, quid premat; sed hoc magis, quid dictum factumq; velit; quid dici fierique. Sæpe quæ intelliguntur, inverti vel negligi solent. Ideoq; neminem, quo negotia ac destinata vergant, conscium faciet; ni simul eorũdem præsidem, suiq; Dominum constituere velit. Nimia fiducia servituti obnoxia est: & qui nimirum patet, suus esse non potest,

Ille timendus erit semper, semperq; colendus,
Quem scis scire tuas omnes maculasq; notasq;.

Timendus, qui cœpta aut consulta cum damno & probro divulgare potest.

Charus erit Verri, qui Verrem tempore quovis
Accusare potest.

Quare nec Legatus ipse arcanorum semper consors aut particeps erit. tabellarius epistolia quidem defert; quid velint, ignorat. Sic astu rectoq; consilio Philippus Macedo aggressus est Athenienses: quos ut decipe-

 ret,

ret prius Legatos à ſe miſſos decepit. Nam cum prætextu quodā indefinitæ libertatis, magnam Græciæ partem occupaſſet; Athenas obſidens, per Legatos credulos,ſei pſoſq; pro ſtipulatu vinculis offerétes,vota ſua & conatus Athenienſibꝰ callide aperuit. Nimirum decem ſe duntaxat eorum civibus infenſum eſſe: ut qui contumeliis ſe inceſſerét, nulla injuria provocati. Proinde ſi pauculos illos dederent, & urbem & univerſam multitudinem liberandam: quin etiam libertatis eorum ſtudioſum ſe, & defenſoré fore. Poſcebat imprimis Demoſthenem,novem itidem oratores diſertiſſimos, quorum apud eos auctoritatem & ſermonē ſciebat plurimum valere. Nutabant omnium ſententiæ & voluntates; ſuumq; periculum alieno damno depellere ſtatuentes,paucorum infortunium totius populi incolumitati, patriæ libertati poſtponebant. Actum erat, niſi eorū Princeps Demoſtenes lepido apologo Ulyſſeas artes detexiſſet. Lupus, inquit, paſtoris olim curam & diligentiam eludere cupiens,perſuaſit ei,ut canes;diſcordiæ cauſas, ſibique inviſos, traderet. Ceterum ſe hac lege ejus fidem & familiaritatem ambire: ſic oves boveſq;(animal ſine fraude doloq;)atq; univerſa pecora campi, ſemper indemnia & ſecura fore. Audit paſtor: & ne-

& nescius fœdera tantisper valere & firma esse, quamdiu jurisjurandi religionem utilitatis ratio confirmat; fidos gregis excubitores canes lupo tradidit: quibus abreptis, semota ille formidine & custodia omne pecus, pastoremq; ipsum pro satietate & libidine invasit & absumpsit. Ita nunc, viri Athenienses, Philippus in eo uno vota omnia conjunxit, ut eos tollat, qui funestas machinationes ejus subdolamq; vafritiem patefaciunt, urbemq; vestram voce & pro viribus tuentur. Opprimere gregem non potest, nisi vigiles canes removeat: per stragem custodum civibus omnibus perniciem molitur. Hac fabella periculum depulsum est: faciliusq; falli Legati, quam hostes potuerunt.

Potuerunt, inquam, falli Legati; qui profecto, ut doctriniam hanc invertam, semper fallendi nō sunt; minime vero, si fallere ipsi non debeant. Quid enim, si tales sint, quibꝰ negotii gravitas committi recte ac credi possit? Sciant se fallere, ut, si opus fallere facilius possint: imo norint viam quæ calcanda est, ne in errorem iter convertatur. Nemo, quod non intelligit negotium, certo exequetur: non intelligit autē, qui fallitur. Quid si etiā ex improviso quid incidat, de quo subito statui debet, & ab eo qui fallitur; nonne statuere? Eadem

temere celandum, eoq; ipso intuitu ne nuntium aut epistolium quidé ullum externo Principi alterive deferri solet, nisi singulorum conscio & administro Legato.

Dissert. IX.

Unusne mittetur, an plures?

Et quidem ad cujusq; Principis statum & fortunam, Legatorum quoq; conditio exigenda est. Sed unumne an plures simul mittere super eodem negotio expediat, vetus controversia est, & adhuc sub judice. Plures suadet ipsum operosæ provinciæ momentũ, ne unius prudentiæ universa Reipublicæ fortuna incumbat. Legatio, quæ multorum instar negotiorum est, unum aliquem obruat, multos occupet ac honestet: pluresq; oculi, ut vulgo fertur, plus vident penetrantq; quam unus. Tum omnis sententia, ut docet Plato, certius ponderatur, citiusq; ad exitum perducitur à pluribus: nimirum qui voto ac voluntate ingenio ac judicio conspirant, tamquã geminentur; plus sapiunt, ubi deliberandum est; amplius præstant, ubi agendũ. Fitque ũt quod ab uno artificum inventum aut inceptum est, alioqui rude ac truncum, ab alio expoliatur, absolvatur. Deinde minus in sinistram opinionem cadunt duo, quam unus. Negant Arithmetici, in uno numerũ

ad unum. Quo quidem Laconiſmo parem ſe Regi fecit. Putes quoq; ſuperfluos ſumptus quæſitaſq; moleſtias ſalubriter taxatas eſſe, quibꝰ ſe Principes per Legatos involuunt; cum Reipub. negotia per unicum feliciore ac faciliore ſucceſſu, & minori impendio ac impedimento conficiantur. Ita enim videmus ſæpe rebꝰ conſiliiſq; obeſſe numerũ; ſæpiuſq; quæ commiſſa ſunt pluribꝰ à pluribꝰ negligi; ſive inertia, dum in mutuos humeros onus rejiciunt; ſive pertinacia, dum arbitriis atq; ambitionis aculeis colliduntur: nimirum cum æmulis cõcertationibus, nõ quid ex vero bonoque, ſed quid ad ſubvertendam adverſarii ſententiam opportunum ſit, diſquiritur. Sic plures interdum Medici ſuper ægri valetudine, oſtentationis cauſa, decertãt magis, quam decernunt quæ ſaluti opitulentur. In Legatione autẽ, tritũ illud profectò verum eſt: Quod capita, tot ſentẽtiæ quarũ apud plures, ubi nõ niſi numerantur, vicerit ſæpe pars major meliorem. Adde, quod ſi quis è multis deliquerit, difficilius erit animadvertere; aliis in alios culpam conjicientibus. Si quid autem univerſa Legatione laudem mereatur, quiſq; ſuo ingenio conſilioq; tribuendum affirmabit: ſi quid inauſpicato convulſum aut labefactum ſit quaſi nullo parente monſtrum prodiiſſet,

quisq; mali depulsor, non auctor fuerit. Hoc scilicet monitore secus omnia evenissent: auditus non fuit. Visum fuit aliquando, duos Legatos ab eodem Principe & ad eumdem missos, non modo non eadē sed ne similia quidem renuntiasse, sive ipsa negotia spectarentur, sive eorundem circumstantiæ, sive excipiendi agendive in Legatione modus aut honor. Talis quoq; contentio inter Liberium & Opilionem Legatos ad Amalasuentam fuit, cum ille cœdem Reginæ, uti evenerat, referret; hic vero culpam atrocissimi sceleris ab Theodahato amovere niteretur. Adde, quod pluribus, commissum est, ab omnibus, non à singulis exequi debere: prout nimirum tessera fidei ac mandatorum præscripserit. Plerumq; tamen omnes, negotiorum litteris simul vacare & subscribere debent: quamvis peculiare epistolium annectere nō vetantur. Sed tanta agitatione, contingat moveri quidem negotium, non promoveri; more illius animalculi, quod ob pedum multitudinē, centipedam nuncupant, reptilium tamen omnium tardissimū esse radunt. Proverbium sane, imo veriverbium statue, quod quæ multos tangunt, paucos angunt. etiam illud; rem cummunem sine communione animorum numquam recte administrari. A Magno Sophi

Rege

Rege Persarum nuper ad Pontificem Clementem VIII, ceterosq; Principes Christianos missus fuit Legatus Antonius Scherleyns Anglus, ut de bello Turcis cummuni manu, sed diversis copiis & plagis, commodissime inferendo, ageret. Sed ille cum Armuziam pervenisset, in morbum incidit. Moram igitur timens, monuit Regem, ut alium mitteret qui id muneris apte prosequeretur. Misit Cucheinollibeag Persam, primariæ notæ virum. Quia vero interea Scherleyns convaluit, Legationem suam nihilominus perficere aggressus est. Quo factum; ut duo jam Romam venirent Legati, atq; acriter de munere eodem contenderent, Serpente difficultate, Pontificis sentententia jussus est Anglus (& ipse à Christianismo Apostata) desistere; omnisque auctoritas ac fides tributa est Persæ. Quid fit? Conqueritur apud Regem qui prius missus fuerat, Legationis quodammodo auctor; imo injuriam sibi factam exponit; moxq; aures animumq; Regis querimonia sic prior occupat, ut nulla amplius pars aut rima pateret alteri. revocatur ille; & tamquam pœna dignus, primum dignitate & gratia, mox opibus exuitur: & ne hæc sive culpa, sive infelicitas unius hominis probro circumscriberetur, universa domus Cucheinollibeag omni

mini nobilitatis prærogativa & honore privatur. Hinc sciri potuit, Pontificem, si non male, certe contra mentem Regis statuisse; qui deinde Scherleynum alterum, Antonii fratrem, provinciam Legationis ejusdem adire voluit. Attamẽ audire utrumq; Pontifex potuisset, præsertim super negotio eodem eoq; minime intricato, & ubi duæ Legationes videri poterant una, donec interea de mente Regis propius constitisset; qui eam forte noluit ab alio quam à se interpretari aut definiri. Inter multos itaq;, plerumq; aliqui privatæ utilitatis ac laudis quàm publicæ appetẽtiores sunt. Sunt deniq; aliqui invidiæ & superbiæ, vel, ut mitius, vanitatis atq; philautiæ vitio obsessi, aut antipathiæ contradictorio spiritu tumentes, totoq; in dissensum sensu sic occupati, ut jurgiis argutiisq; diem trãsigere malint, quam bono consilio, cujus ipsi auctores non fuerint, subscribere O malignitatem! Quasi levis, inconstantis, degeneris animi sit, qualemcumq; sententiam suam variare aut mutare; & non proterui ac pertinacis, agnita saniore, receptui non canere sed perversam sequi & sustinere, mala quadam scabie differendi ac dissentiendi Sic multa interdum consultatione eluduntur, lacerantur, suffocantur negotia verius, quam auspicato tractantur. Id

in-

intelligens Aristides, cum Themistoclem sibi minus addictum, in Legatione tamen collegam haberet; Visne, ô Themistocles, ait, inimicitias ac simultates in finibus relinquamus? de integro enim, ubi reversi, si visum fuerit, resumemus. Vere videbantur duo esse, qui inimici erant: & hi tamen convenire atq; coalescere velut in unum debebant, ut recte Legatio procederet. Iterum: Duo erant, ut alter alterius velut censor ac testis esset, atq; etiam stimulus; privato, non publico affectu dissiderent.

Quid si plures fuerint Legati, contigeritq; sive fato quempiam eorum intercipi, sive morbo sisti, vel alio casu Legationem destitui; anne perferri aut perfici per reliquos eadem poterit? Poterit: quemadmodum militiæ præfectos ordinumq; ductores alii sequuntur & alii, qui in locũ & vicẽ succumbentibus primis veniunt, non auctoritate, sed solo ordine ac tempore inferiores. Nimirum licet partes deficiant, corpus tamen integrum cohæreat permaneatq;. Sed exemplis utendũ. Archæi Legatos Romam miserant Callicratem & Diæum. Callicrates in itinere morbo correptus, Rhodis diem obiit: Diæus tamquam morte collegæ neutiquam impeditus, Romam perrexit. Insigniter Plutarchus (quod de se

ipse scribit) & simul modeste. Ad Proconsulem Legatus mittebatur, & adhuc juvenis addito pariter collega: eo vero incertam ob caussam in itinere subsistente, sic obivit munus suum, tamquam solus missus esset: sed re feliciter perfecta rediens, sic renuntiavit singula, ac si is qui abfuerat, ubiq; consilii pars & præsens extitisset. Non igitur, Profectus sum, sed, Profecti sumus: non Dixi, sed, Diximus. eoq; gloria amplior insecuta est, quia non ostentatione, sed quæsita meritis, & modestia. Aliter Sergius, qui à Justiniano ad Cosroëm missus, cum socius Legationis Constantianus in itinere ægritudine attineretur, progredi in Persiam noluit.

Quod si autem unus quidem sit qui mittitur, & hic necessarium sive ab ægritudine sive alio infortunio impedimentum in via sustineat; anne aliquem è comitibus sive domesticis sibi vicarium eligere, & màdata credita trasferre in eumdem poterit? Nolim affirmare. Nimia certe hæc potestas sit, & majori periculo quam commodo exposita. Si hanc fortuuæ moram excludere Princeps velit; jam in antecessum permittat, constitui vicarium posse: imo ut amplius rebus consulat, ipse constituat. Sane si legibus stare velimus quæ de Legationibus sunt; Legati vicarios dare non alios

lios possunt, nisi filios suos. Ita Marcianus Jurisconsultus. Fuit qui munera & mandata quædam ab Rege suo, è longinquo, ferens, cum alterius aulæ jam proximus in morbum incidisset, nec ullũ suorum nosceret ità strenuum aut promptum, qui ea quæ ferebat deferre posset, rogavit Regem quem accessurus erat (accelerando, inquiunt, negotio, & avertendæ cuipiam suspicioni) mitteret ad se ejusmodi virum, cui ea ipsa tradere atq; edere posset. Factum alii laudarunt, alii reprehenderunt: Reges quid senserint, latet Et tamen dum à Venetis Legatus in confinibus Regni Polonici adeo ægrotaret, ut progredi sine vitæ dispendio vetaretur, negotia tamen omnẽ festinationẽm exigerent; præmisit secretarium & quemdam suum cognatum (solent nimirum ejusce politicæ Reipub. Legati quosdam juvenes secum ducere, qui in spem patriæ ejusmodi peregrinationibus & exercitiis adolescant) qui mandata sibi tradita deferrent ad regem. addidit & litteras fidei, & cogentem causam substitutionis. Ne autem eorum quæ commiserat illi quidquam transgrederentur, exegit utriusq: apocham qua pollicebantur, se ea quæ susceptssent enuntiaturos, ne puncto quidẽ immutato Exemplar quoq; enuntiandorum illi conferebant, ne quidquam

injunctæ rei aut formæ oblivifcerentur vel intermitterent.

Et pluribꝰ quidem Legatis fuper re gravi & intricata missis, non nisi uni dicendi ac refpondendi munus incumbit: quasi unius vocalis plures confonantes. Dixerim plures sic quidē Legatos, at unum Oratorem esse: plures mitti, fed ut unꝰ loquatur; unum omnium os esse, omnes loqui quando unꝰ auditur. Non profectò ut multi simul canere, fic loqui poſſunt. Interdum tamen è dignitate mittentis ipfiufq; negotii creditū est esse, ut congratulatio non uniꝰ tantum oratione perageretur, fed finguli diverſo dicendi genere & argumento uterentur; ita non folum benevolentiæ, fed eloquentiæ cauſa advenisse viderentur. Aliquando etiam apprecationis cujufpiam, vel promiſſi aut precum formulam, plures fyllabatim fimul, quafi geminato ore, ac multiplicato affectu, proferunt aut repetunt.

Hodie prudenti confilio, ut facilius certiufq; fingula gerantur ac fiant, unus plerumque mittitur Legatus: cum fuper re gravi (quæ tamen magis adhuc confulto, quam facto opꝰ habet) plures adhibentur; folet generis nobilitas & doctrinæ claritudo conjungi. Ita tamen, ut eorum unꝰ præficiatur reliquis & Princeps Legationis fit; alii

alii collegæ & socii, cohonestandi ac consultandi potissimum gratia comitentur.

DISSERT. X.

Unus an plurium simul Legationum capax?

MInime; si illustres fuerint, ac majoris momenti, nec invicem negotiorum quadam connexione aut communione respiciant. Non enim alia conditione Legationem, quam Legatum censui. Ille unus est; unius etiam Legationis duntaxat erit. At vero cũ minoris sunt negotia curæ, levioris notæ, conjungi possunt, & eodẽ sumptu atq; itinere absolvi. Sic & Legationes municipales: de quib9 Modestinus I.C. respondit; In eumdẽ plures Legationes recte conferri, si & sumptus & itineris compendium suadeat. At quando negotii gravitas cũ dignitate muneris conspirat, præter monadẽ, omnes hic numeri profani sunt. Un9 inquam, ad unũ, nõ ad plures uno itinere & dispare causa mittendus est; licet apud unum diversa prorsi9 negotia tractari ab uno possint. Quod propterea addo, ne ampli9 hic hallucinetur, qui aliũ mihi à sensu meo sensũ finxit & scripsit. Quod in priori libelli huj9 editione dixi, dico; aliud negotium esse, aliud Legationem. Deinde; conjungi negotia posse, Legationes non posse: & huc argumenta faciunt. Etenim si tanti non est Legationis causa,

ut ex se sola Legatum faciat; vix Legatio videri possit. Ac satis una unius ingenium industriamq; occupare potest: quemadmodum virum una uxor, sacrum mystam unum sacerdotium. Forum à Republica, causidicum à Legato separem9. Non enim ut in foro, & apud diversos judices, causidicus privatorum causas nectit & collidit; ita Legatus apud diversos Principes negotia & consilia: si quidem separata hæc sint, & majestatem requirant. Majestas nempe ut raritate sua singularis est; ita societate rerum agendarum atq; communione colliditur & collabitur. Deinde peculiaris cuiq; Legationi ordo est, peculiaris ardor & color. Facit hoc conjugium Legationũ, ut qui adeuntur Principes, perfunctoriè secum agi putent, & vel existimationem suam contemni aut lædi; vel certe deprimi negotium, quod sic per transennam tractatur. Evenire etiam potest, ut dum uni Legationi intenditur, alia negligatur, occasione, qua nihil in negotiis melius aut majus est, præterlabente. Sed infelix quoque Princeps est, certe parum prudẽs, qui uni9 amore odium incurrit plurium, qui plures in unũ conferri & coacervari Legationes aut honores, solẽt indignari. Ita nimirum apparet quandoq; idolum quoddam constitutum Regnis populisq;, quod solũ

ab

ab omnibus æstimetur, adoretur; majoréque tributam huic quam Principi potestatem; ubi reliquos omnes affectu suo exuisse Principem apparet, unum imbibisse, quonam regiminis intuitu, quisq; viderit; alius dixerit. Illud tamẽ non silebo; Quod ad invidentiæ syrtes, ad æmulationum vada, ad sævitiæ brevia facilè contingat allidi eos, si qui nimia Principum faventia ac fiducia efferantur. tamquam omnium petẽdus sit telis, qui solus Principis scuto protegitur. Quid attinet argumenta colligere? Adeo à politica ratione alienum arbitror, Legationes conjungi; ut ne Legato quidem, quod in mandatis habet, liceat alteri Principi exponere, quamvis ita suaderet aut vellet is ad quẽ Legatio directa est. Exemplo id, sed memorabili, Florentini ostenderunt. Miserant ad Maximilianum Imperatorẽ Legatos, urbẽ Pisam (quæ belli Italici tum causa erat) repetituros. Imperator verò, post varias consultationes Genua discedens in Germaniam, eos responsum suum audire ex Legato Pontificis (is aderat quoq;) voluit Mox Pontificius, Pergite, inquit, ad Ludovicum Sfortiam Ducem Mediolanensẽ, ille vobis respondebit. Pergunt, misso tamen ad suos nuncio eorum quæ acta erant. Ubi Mediolanũ pervenere, mandata Florentia accipiunt,
nihil

nihil de eo negotio cũ Duce agerent; sed subito domum redirent. Ad colloquium vero solenne, quod interea jam ante per ε-rant, à Sfortia vocati, veniũt; & præter exspectationem omnium orationẽ meris officiorũ deliciis implent: Facere se non potuisse, quin dũ vicini essent, desiderato sese ej9 conspectui sisterent, manui osculum benevolentiæ testimonium, à Republica sua ferrent. Miratus ille obsequia otiosæ humanitatis, altumq; de Pila silentium esse; sciscitatus est, quid responsi a Cæsare in Legatione sua accepissent. Responderunt, se publico & patrio ritu ac lege prohiberi, ne cui, nisi ad quem missi essent, mandata aperirent. Dux turbatior, Vos autem, inquit, si quod depromendum responsum ad me Cæsar dedit, deprompsero, annon audietis? Aures, inquiunt, nostræ in aliena potestate sunt; in nostra non est sermo alienus. His ille. Mentem igitur Cæsaris meo vobis responso aperiam. Quod tamen ut fiat, omnino necessum est, ut quid ab illo petitũ jussitis, referatis. Tum Legati iisdem verbis: Se ritu & lege patria, ne id faciant, impediri: sed & superfluum esse, cum haud dubie petitionem illi Cæsar indicaverit, cui responsum commisisset: se extra locum ac tempus Legatos non esse. Atq; hac ratione abierunt verius, quam dimissi

sunt,

sunt. Ne miremur: ad Maximilianum, non ad Sfortiam Legatio instituta erat: nec existimavit Respublica Florentina utile aut decorum esse, eadem mandata tot ambagibus circumduci aut explicari. Jam vero quod in eodem negotio fieri non debuit, minime in diverso debuisset, nam profecto eadem Legatione de pace apud alium de bello apud alium agere; id aliud non esset, quam offendere, ad quem posterius ires. Ad Archiduces Belgii ab Rege Catholico Philippo III. profectus erat Rodericus Calderonius. Dum vero jam revocandus esset; ob insperatas tota Germania motiones, Legatio ad Cæsarem instituenda erat. Cui cum & ipse satis aptus commodus homo videretur, tum Germaniæ propinquior; in Concilio Status Regii diu deliberatum est, anne is mittendus esset; qui ipsum Regem super rebus tanti ponderis coram non convenisset neque audivisset; & qui totis quinque mensibus alibi Legatione functus, si interrogaretur, quomodo Rex valeret, ne certo quidem responderet. Calide tamen & magno favore Calderonio patrocinabatur ejus amici: sed calide nimis, funestus ut docuit finis. Prævaluit itaq; stetitq; sententia, ut recens aliquis ex Regis aula mitteretur: id enim magis ex dignitate & cómodo negotii, quod Comité de Onna-

te jam inde digne & feliciter exercuit, forte. Forte opposueris; quod mortuo Philippo III. potentissimo Hispaniarum Rege, Philippus Arenbergius Dux Arscotanus è Belgio in Galliam, simulq; in Hispaniam Legatus missus sit, ad solandam Regum duorum orbitatem. Sed licet utraq; hæc Legatio longe augustissima erat, uno tamẽ mœroris solatio apud sanguine conjunctissimos definiebatur. Præterea nullus toto Belgio Legatꝰ illustrior mitti potuisset, nullus præstantiore instructus apparatu. Suspiciendi in eó erant tituli, Ducis, Principis, Comitis: Dignitas, Hispaniæ Magnatis: Ordo, aurei Velleris: Honor, Consiliarii status: Munus, militaris præfecturæ.

Deinde, qui Princeps eumdem in continuas Legationes mittit, penuria virorum videtur laborare: præsertim si illæ mero obsequio aut magnificentia potius, quam fortitudine, prudentia aut industria opus habent. Hæc enim si requiritur, quia non omnibus æq; à Deo data est; nec item in arduis constantia, eruditio, experientia, ingenium omnibus non mirum rursus fuerit, unum aliquem plurimis mandatis subtilioribus atq; operosis præfici. Hispania *Comitem de Gondomar* bis ad comitia Germaniæ, ter ad Gallos, ad Britannos toties, semel ad Daniæ Regem, secundo ad Prin-

Principes Belgarum emisit. Et hujus quidem sublimis animi vigor, venerabilis aspectus, grati mores, serinq; sermones tantam velut venerationem apud exteros Principes promeruere, ut eum caput tegere, secum etiam sedere quotquot adiit voluerint, & intimorum non raro votorum esse participem & consultorem. Et quod jure magisq; admireris (quippe Legationis honori peculiare) etiam Philippi, Hispaniarum Monarchæ, Tertius & Quartus, feliciter reduci tribuerunt, ut quam sedens Legationem Orator peregre exposuerat, sedens quoq; privatim referret, ac renuntiaret. Scilicet cui non æqua animo corporis imbecillitas diutius in pedes subsistere negaret. Hoc insuper præstantis Viri elogium Fama debuccinat, quod pulcherrimo magnanimitatis, munificẽtiæ simulq; comitatis, acceptissimarum virtutum consensu & documento, hospitales ubiq; populos invenerit aut fecerit. Quid dicã? Nũquid Publico Bono feliciter cessit, plurimis Legationibus sic validum Heroëm fuisse adhibitũ? Auguror: Nihil infelicius Gallicis Britannicisq; rebus cessisset si unus iis adhibitꝰ fuisset, qui rerum penetrandarum sagacitate, agendarum rerum expierientia, & addo peragendarũ felicitate, numquã sibi est dissimilis.

Idem

Idem etiam Legatus, injussu sui Principis, ab externo aut homine privato apud adeundum Principem eodem tempore non rectius procuranda suscipiet, quam si quis unum pluribus velit locis rebusque simul intendere, quod fieri vix potest; vel si quis dicat, unum eundemque plures esse quod nemo dixerit.

Legatus quidem, ut Procurator Domini Rempub. juvare atque ornare debet, ubicumq; & quomodocumq; tandem potest. Neutiquam vero decens licitumve est, instar privati nuntii aut solicitatoris, ea agere aut curare, quæ nec Principis sui bono, vel mandato ac Legationis scopo conveniant, sed dumtaxat propriis vel aliorum commodis. Ea propter superiori ævo graviter lapsus fuit quidam (quē auctor non nominat, forte quia nō laudat) qui ab magno Rege ad Cæsarem Legatus adeo sui officii nescius extitit, ut cum ea quæ sibi injuncta maximi momenti mandata honorifice exposuisset; elapsis aliquot diebus, Cæsari nunciarit, habere se pariter in mandatis ab N.... ut quidquid feudi is possideret in Germania, solemni solitoq; ritu agnosceret subesse ditioni Cæsareæ Majestatis. Ast Cæsar, minime existimans laudem dignitatemve suam auctū iri ignominia aut contumelia Legati, qui ab amico venerat, sermonem

monem ejusmodi extraniũ admiratꝰ quasi non advertisset, prudenter abrupit, introduxitq; continuo magis serium, Legatione dignum. Cumq; iterum, & postridie iterato eadem Legatus ingereret; denuo Cæsar, supercilio contractiore, Quid, inquit, mali, mora? Cujus cum vim responsi auribus, non animo hausisset Legatus, instaretq; nimirum, ut qui Majestati par atque comes videretur, cliens videri posset; acrius responsũ accepit, nec præcepit, his fere verbis: Quandoquidē istud tam cupide cupis, si & cras cupieris, huic negotio vacare poterimus. Ubi itaq; Legatꝰ inepte sedulꝰ, præfixo tēpore & loco, venit; subsistere jubetur: animadvertit ubiq; in atriis solita illa admissionis, salutationis, introductionis obsequia cessare, nova facie omnia. Tandē ægrè intromissꝰ, cernit Cæsarem majestate alium, vultu & silentio gravem, pro tribunali consistentem: ante ejus pedes haud modico intervallo, pulvinar humi stratum; atq; inibi utrumque genu flectere jubetur: idq; eo nomine quod homini domesticũ erat: dein præeunte scriba, ea pronuntiare, quibus vasalli atque clientes adiguntur vetere instituto in verba patronorum ac dominorum suorũ Cujusce sacramēti solemniis rite peractis, ad postremum nutu ac digito, ut assurgat, Cæ-

sar

Idem etiam Legatus, injussu sui Principis, ab externo aut homine privato apud adeundum Principem eodem tempore non rectius procuranda suscipiet, quam si quis unum pluribus velit locis rebusque simul intendere, quod fieri vix potest; vel si quis dicat, unum eundemque plures esse quod nemo dixerit.

Legatus quidem, ut Procurator Domini Rempub. juvare atque ornare debet, ubicumq; & quomodocumq; tandem potest. Neutiquam vero decens licitumve est, instar privati nuntii aut solicitatoris, ea agere aut curare, quæ nec Principis sui bono, vel mandato ac Legationis scopo conveniant, sed dumtaxat propriis vel aliorum commodis. Ea propter superiori ævo graviter lapsus fuit quidam (quē auctor non nominat, forte quia nō laudat) qui ab magno Rege ad Cæsarem Legatus adeo sui officii nescius extitit, ut cum ea quæ sibi injuncta maximi momenti mandata honorifice exposuisset; elapsis aliquot diebus, Cæsari nunciarit, habere se pariter in mandatis ab N.... ut quidquid feudi is possideret in Germania, solemni solitoq; ritu agnosceret subesse ditioni Cæsareæ Majestatis. Ast Cæsar, minime existimans laudem dignitatemve suam auctū iri ignominia aut contumelia Legati, qui ab amico venerat, sermonem

nonem ejusmodi extraniũ admiratꝰ quasi non advertisset, prudenter abrupit, introduxitq; continuo magis serium, Legatione dignum. Cumq; iterum, & postridie iterato eadem Legatus ingereret; denuo Cæsar, supercilio contractiore, Quid, inquit, mali, mora? Cujus cum vim responsi auribus, non animo hausisset Legatus, instaretq; nimirum, ut qui Majestati par atque comes videretur, cliens videri posset; acrius responsũ accepit, nec præcepit, his fere verbis: Quandoquidẽ istud tam cupide cupis, si & cras cupieris, huic negotio vacare poterimus. Ubi itaq; Legatꝰ inepte sedulꝰ, præfixo tẽpore & loco, venit; subsistere jubetur: animadvertit ubiq; in atriis solita illa admissionis, salutationis, introductionis obsequia cessare, nova facie omnia. Tandẽ ægrè intromissꝰ, cernit Cæsarem majestate alium, vultu & silentio gravem, pro tribunali consistentem: ante ejus pedes haud modico intervallo, pulvinar humi stratum; atq; inibi utrumque genu flectere jubetur: idq; eo nomine quod homini domesticũ erat: dein præeunte scriba, ea pronuntiare, quibus vasalli atque clientes adiguntur vetere instituto in verba patronorum ac dominorum suorũ. Cujusce sacramẽti solemniis rite peractis, ad postremum nutu ac digito, ut assurgat, Cæsar

ſar imperat, atq; ita inſit: Non opinabar fore, ut qui perſonam repræſentares tanti Regis, eo velut ejurato, munus ſuſciperes humilis nuntii, & procuratorem ageres mei clientis, quo & ipſius dignitate nataliumq; ſplendore nihilo inferior haberi velles. Diſſimulaveram diſtuleramq; diu, ne meo dolore, tuo dedecore, ſic meipſum teq; tibi immutares. Quo dicto, actutum Cæſar ſedile adferri, Legatum cóſidere, caput tegere, ac ſecum reſumere priora Legationis inſtituta, comiter juſſit.

Non alia igitur quam ſui Principis negotia ſuſcipiant aut procurent Legati: propria autem non habeant in Aula, vel apud Principem quem adeunt: metuatur alioqui ab imbecillitate humana, illicite ea licitentur diſpendio publico. Legum certe civilium auctoritate ſine ſui Principis conſenſu, ne libellum quidem offerre poſſunt. Extollit gravis Scriptor conſilium nobilis cujuſdam Galli, (cujus adhuc ſpirans exemplum laudē renuit) qui cum patrimonii ſui ergo, à Rege detenti & uſurpati, in Anglicam abiturıret, Legatus ire recuſavit: nolés id auctoritatis ac lucelli negotiis domeſticis adjungere. Videlicet, ne crederetur propriis rebus inhiaſſe, aut ſtuduiſſe jactura aut diſcrimine ſui Regis. Certe hiſtoria ſcatet exemplis, memoria ſucceſſibus,

non

non recte semper missos fuisse ejusmodi Legatos, qui ab externo Principe, quem adituri erant, singularem promotionem aut favorem flagitabant.

DISSERT. XI.

Annuus, an perpetuus?

HIs quidem sic explicatis, disquirendum; Debeant Legati ac Magistratus esse perpetui, an ad tempus? Affirmat Plato Regiæ potestatis ad instar, perpetuos fore Magistratus, quo plenior experientia & prudentia ipsis, major reverentia popularibus, sit. Negat Aristoteles: quod quemadmodum in corporibus, etiam in animis quædam senectus sit, ad res gerendas inepta. Præterea rebus communibus expedire, ut singuli Rectores intelligant, ita Imperium esse datum, ut reddant aliquando, iis nimirum legibus quibus acceperunt. Utpote ne magistri potius fiant, quam ministri. Hi enim ubi nimium magni, Principẽ indicãt, haud ita magnũ. Sæpe ubi qui subsunt, nimium sese erigunt; qui præsunt, deprimuntur. Platonis institutũ Tiberio placuit, ægre amovere solito Præfectos provinciarũ: quod eos muscis similes esse dictitaret; quo diutius ulceri insedissent, minus molestare. Pleriq; Principes & Respub. diversũ sequuntur, mutãdo frequenter Magistratus, ne socordia & avaritia auctoritas

O fulta

fulta in tyrannidem degeneret: rati, ex intervallo assuefaciendos esse, ut æquo cum ceteris jure vivant. Ita enim integrius munus fore, si recta administratione prorogari poterit, aut certe novo honore commutari & augeri Modestiꝰ etiam quisq; habebit suam dignitatē, qua defungi poterit, nisi recte habeat. Et perpetuitas Dictaturæ Julio Cæsari tyrannidis & spoliandæ ac invertendæ Reip. occasionem dedit. Bartholomæꝰ Coleoni, vir bellica virtute & fortuna inter ævi sui primos, plurimis Europæ Principibꝰ, sed præcipue Carolo Audaci nostro expetitus, Politicos omnes hic doceat. Is Venetæ potentiæ propugnator acerrimus ac fidelissimus, postquam copiis summo cum imperio, viginti amplius annos, præfuisset; jam senio gravis, ne mori quidē voluit, nisi salutari monito optime de Republica mereretur. Senatum è quadrante heredem scripserat: pro quo affectu, Clarissimi aliquot missi à Republica viri jam proximū metæ fatali accesserunt, non interituræ gratiæ & gloriæ præmium apprecaturi. Et habeo, inquit ille, mnemosynon grandius quod Senatui consignem. Respublica vestra me Præfectum perpetuum habuit; & habuit fidū, utilemq;: nunc suadeo, hortorq;, ne perpetuus deinceps constituatur militiæ Profectus, si Reipu-

blicæ

blicæ perpetuitas speranda aut stabilienda vobis est. Æstimarunt Veneti monitum, quod ille inter novissima verba exhalabat verius quam eloquebatur: agnoverunt salubre, & ad huc hodie sequuntur.

Legati vero ne perpetui sint, id præterea suadet, quod in remotos, ac censuræ quodammodo subductos, & hostibus, aut certe exteris immixtos, difficilius sit inquirere & animadvertere. Lubrica profecto ac natura insolens potestas est, magnæq; felicitatis inter homines, felicitate non depravari. Quocirca ne in ipso Orator munere, sive industrius & vigilans, sive prorsus Orator esse desinat, atq; ante emansionis suæ terminum se sibi immutet; officii interdum admoneatur. Admonitus, si quid commissum leviter aut omissum, strenue emendabit, & in gratiam se nova virtute studebit reponere. Possit alioqui gravior succrescere culpa. Nec enim bonis laudatisque Principiis felices semper exitus respondent. Sæpe plus agit quam licet, cui, custode & censore remoto, plus licet, quam par est. Fatalis quoq;, certe semper talis, optimarum rerũ conditio est, ut si corrumpantur, interiora desinant, degenerentve. Et flexile ac fragile est humanum ingenium, ut reliquia mortaliũ: sæpe à meridie non iidẽ qui mane sumus: mutamur in horas. Quid enim

si cum cœlo & consuetudine, animo pariter translatus sit Legat9, immemor absentium & præteritorum, iis quæ coram blandiuntur ita affect9, ut audere aggrediatur quod brevi Legatione ne sperare quidem in animũ induxisset? Sæpe quod perfidiæ non illecebra divitiarum, non pessimarum tentationum procursũ impetravit dæmon; imperavit familiaritas Ideoq; spe si ille datam fefellisse videbitur, ac dignitatis sive senio sive licentia in turpitudinẽ deflexisse, honesta aliqua occasione tempestive evocetur, ne cum damno periculum sit, publicumq; aliquod probrũ subsequatur. Evocetur, inquam; sed ne ad pœnam aut examẽ redire videatur. Nesciat suppliciũ Provincia, ad quam missus est Legatus, si quod ejus crimini decretum est, aut debetur. Legatus ipse quamdiu absens, ignorare debet se suspectum Principi suo esse; ne è dubio ministro, certo & apertus fiat hostis. Unde studeat, ne quid in sic dedignantis ac diffidentis gratiam fecisse videatur: quin gaudeat si in præceps cuncta labantur, ideoq; etiã protrudat labantia. Nonnulli enim eo ingenio sũt homines, ut mali & perfidi esse audeant, si pro malis & perfidis reputẽtur: & post jacturam existimationis, etiam illũ conscientiæ flocci pendunt. Ergo invenire est, qui stultum putent, alterius diffidentiam

etiam integra fide, imo illa fide compensare; qui perfidia vindicare, minus iniquum aut decorum. Quid autem? nō nisi ob exploratum ac immedicabile scelus Legatus honore suo submoveatur, nec ambitiosorū calumniis aures nimium credulæ pateant; ne contingat succedere lupum vulpi; alios aliis homines, non mores: ne contingat perire auctoritatē, quæ in ministris hominibusq; publicis permagni momēti est, quod sideribus Regni nimium obnubilatis aut extinctis, turbines ac tempestates oriri possint, sedari non possint.

Ad rem quod attinet: Volunt aliqui cōtinuas illas sive ordinarias Legationes introductas esse, ut Regnantium animi frequenti ac perpetua taliū officiorum consuetudine coalescerent bono publico, & mutua hinc inde benevolentia stringerentur: Hinc asseri magnificentiā Principū, stabiliri jus & pacē gentiū; hinc securitatem omniū promanare. Quæ si tam vere dicerentur, quā speciose, firmius proculdubio Imperiorum jura constarent, tutius etiam tranquilliusq; sese res humanæ haberent. Verū enimvero longe aliter subducendus est calculꝰ. Quid enim (fas sit dicere) à Legationibꝰ istis exspectetur boni aut commodi, quæ nullo modo aut tempore circumscriptæ sunt: quæ manent etiam mu-

tatis Legatis? quæ nullo prorsus cientur negotio; nisi negotiū putes, publica, privata, sacra, profana penetrare & prodere; obsidere alienos penates; qua maxime patet imbecillitas, rimari, edoceri? Ubi res floridæ validioresq; sunt, non equidē negaverim, sustineri Legationes istas perpetuas posse, aut certe excusari, tamquā fortunæ ac potentiæ testes; quam externi dū intuentur, timeant: neq; nocebūt facile qui timent. Ast rebus tenuioribus, viribus fractis vel inclinantibus, perennem censorē arbitrumq; nescio quomodo toleres. Hodie Magnus Dominꝰ, magnificentiæ & auctoritatis usurpatæ atq; ostentandæ ergo, rariꝰ Legatos suos, nec nisi ad breve tempus ablegat; exteros autem apud se ordinarios esse, tædiose hærere, humiliter instare, tarde audiri vel dimitti, in forū ludibrio, suo honori ducit. Demosthenes Legationem quamdam quadriennalē nominat; sed miratur. Legatio Romana apud Antiochū bello durante Macedonico continua fuit, sed causa & exemplo singulari. Nimirū timebatur Antiochꝰ, quia apud Anthiochū Annibal erat: qui nocere poterat, impediri debuit; non potuit autē nisi à Scipione, nisi à Legato, nisi à continuo hærēte. An vero alias aut alibi id factū esse apud antiquos legas, jure dubito. Placuit in rem præsentem

Legatos

Legatos mittere; nec suos alibi, nec alios Romæ hærere ac sedere Romani passi sunt ne tam agere, quam habitare viderentur; aut domum potius, quam hospitiũ habere. Prorsꝰ tamquam inutilis esset Legatio quæ continua est, à nemine olim missa est, à nemine admissa. Sequioris ævi mores discrepare cœperunt, traducta ad versutiam simplicitate sanctissimi muneris, ad pompã & luxũ necessitate. Si res dicenda est, à novo hoc Legationum instituto, plus damni quam commodi, plus turbarũ quam quietis est: de qua re Principes ipsi viderint. Quia plures sunt qui in hanc consuetudinẽ stilum acuerunt, plura non debui dicere, sed neq; tacere. Ait Cominæus, inter Principes suos, Regem Galliæ & Ducem Burgundiæ, continuos commeâsse Legatos, sed semper diversos à prioribus; ut si quid illi promisissent quod præstitum nõ fuisset, hi facilem haberent excusandi rationem, qui aliorum pollicitationes neq; scirent, neq; deberent præstare. Inter Christianos modò Legationes triennio fere finiuntur, licet ordinariæ sint: & sic tamen velut perpetuæ sunt. Ita continui Regũ Pontifici adhærent Legati, Regibus Pontificis. Opinor autem Ferdinandum, sagacem illum Regem Castellæ, ad Gallos aliosque Principes primũ continuas misisse & habuisse

Legationes: quarum usum & commoda ubi ceteri Principes intellexere, secuti sūt.

Olim quidem infelicitatis signum, erat à nemine freqnentari aut consuli, sed sibi relinqui: aliquando etiam improbitatis. Hinc M. Tullius Verri exprobat; Unam solam civitatem Mamertinam Legatos, qui eum laudarent, misisse. Magnitudini etiam existimationis tributū fuit, si ex longinquis orbis plagis Legati advenirent. Inde Plutarch9 felicitati Syllæ adscribit, quod Arsaces Rex Parthorum suos Legatos ad eum misisset, qui antea numquam Romam venerant aut viderant. Hodie non solum frequentes, sed diutinas & continuo hærētes Legationes felicitatis ac potentiæ signum censeri dixi: sed signum. imo quamvis singula Ordinarius intelligere & absolverē, quæ agenda fuerint, posset; Extraordinarius tamen plerumq; superadditur, si quæ præterea majoris negotia ponderis occurrerint, vel quædam epistolia aut monilia secure aut decore per veredarios transferri nequeant.

DISSERT. XII.

Quomodo excipiendus.

OMnium gentium moribus receptum est, ut Legationes pro conditione negotii, & qualitatē, cum eorum qui mittunt,

tunt, tum eorum qui mittuntur, honorifice excipiantur. Sic quibusdam obviam proceditur, ædes subministrantur, lautia offeruntur, magnis impensis convivia, choreæ, ludi publici instituuntur: quibusdam divertendi dumtaxat potestas indulgetur. Quæ omnia paulo dilutius exposuero, utpote magis usitata.

Inter obsequia quæ benevolentiæ tribuuntur, & magno æstimantur, quippe publica, est illud obviam procedere: quasi affectu prævertente, advenientem quam ocyssime incolumen adesse & conspici gestiamus. Neq; hæc obviationis obsequia, inania existimanda sunt, quæ omitti nequeunt sine magna indignatione illius, qui se hac veneratione coli æquū censet. Alexander in regionem Mardorum hostiliter irrupit, quia eos suæ magnitudinis despectores esse hinc conjecerat, quod suis freti viribus, neq; Legatione, neq; ullo obvio honore eum dignati fuerant. Debellatis Antonio & Cleopatra, jucundissimum Cæsari fuisse dicitur, obvium videre Herodem, qui domesticis non obstantibus, sibi obviam, congratulandi ergo, properarat. Hircanus, Princeps Sacerdotum rectorq; Judæorum, quia Atheniensium Legatos munificenter susceperat, periculisq; vialibus occurrens exemerat, summam laudem remuneratio-

nemque promeruit, & in Gratiarum delubro imaginem auream. Quin imo obsequii illud genus Principibus usq; adeo gratum est, ut etiam illi ipsi qui subditorũ benevolentiã contemptui atque odio habere videntur; hæc benevolentiæ signa, nõ admittant modo, sed ament, etiam exigant. Eo exemplo L. Posthumius Consul, quamlibet invisꝰ Prænestinis, & Sylla adhuc cruentus, præmisso edicto, ille Præneste, hic *Romam*, certe die sibi obviam prodire cives jusserunt.

Obviam autem non Princeps it Legato, sed alius Principis nomine. Magnum esse oportet, vel missum ob rem magnam, cui obviam Princeps ibit. Reducto in Ecclesiæ gremium Henrico IV. Galliæ Rege, & impetrata errorum abolitione atq; venia scribit Cardinalis Perronius; quod ipse Rex, quẽ comitabantur quadraginta præcipui Proceres, obviam processerit, toto itinere unius diei, Legato Cardinali, qui gratulabundꝰ, quædam etiam salubriter injuncturus, ab Pontifice advenerat. Pariter Regis jussu, omnis Clerus, Parlamentum, Concilium secretum, Camera computus, aliiq; Magistratꝰ, eidem Legato procul extra urbis portas obviã facti sunt: tamquã præcipuæ salutis denuntiatori, pacis & felicitatis, quæ Gallos diu secuta est, Nuntio obsequium

quium suum cultumq; animitus testaturi. Et hic non cæcus, vere Lætus Introitus videri poterat, & extraordinaria beneficii obligatio & agnitio, extraordinarium aliquando agendi, & gratificandi modum admittit.

Qui vices supplebit Principis aut certe ejus jussu occurret sive is Præfectus Aulæ vel Stabuli, sive Magister obsequiorum, sive Designator loci, sive alio sit nomine aut munere, is se Legatum, ipsū Principem cogitet. Blandus erit, sed serius; ita honorem venienti tribuet, ut suum tueatur. Condimentū obsequii sermo est, quem officiosæ gratiæ acceptum & familiarem facient. Non mittetur itaque qui rhetorizet de Romulo aut Remo, sed qui sua prudentia, concisaq; comitate, exterorum animos inescare potis sit; ut jure ad hoc Isagogi munis electus videatur.

Legatis minoris imperii, à quibus item minor exspectatio, minor quoq; apparatus instrui solet. In politioribus deinde Principū aulis, quidam constituti sunt occursionibus & deductionib9 modi limitesq;, pro dignitate & pondere potentiæ ac gratiæ ejus, qui Legatos misit. Magnitudine & Majestati Romanorum peculiaris olim tributus, honos; quorum Legatis etiam ipsi Reges eorumq; filii passim occurebant: ut de Pyrrho, Antiocho, Prusia & Vermina

Syphacis filio legimus. Notatꝰ tamen Prusias, quod pileatus, capite raso obviam prodire solitus sit, tamquam libertꝰ Populi Romani esset. Alioqui exterorũ Legato primum adveniente, multum erit si ad passum unum atq; alterum throno Princeps semel digrediatur, quo blandius complectatur submissius salutantem.

Bruxellam nuper Princeps Poloniæ, VVladislaus, petebat; qui ut modicũ comitatum suum excusaret, præmisso quodam è suis, Serenissimam Infantem rogavit dignaretur credere, si non ut filium Regis aut Regno destinatum, sed Legatum advenire; ideoq; non alio jam loco censendũ esse. Attamen Optima Prudentissimaque Heroina, quasi ipsa excusatione generosior, pulcherrime testata est, magnitudinem animi sui ne modestia quidem posse vinci, non modo ostendit honoris obsequia, sed effudit. Diceres (& durabit rei memoria) non Regis modo filium, Regem ipsum in Urbem & Aulam exceptum. Primum variis vicibus Aulicorum Ordines optato adventui felicia omnia peregre procul apprecabantur. Exceptioni autem coryphæus constitutus erat Octavius Visconti, Comes de Gamalerio, vetusta Regum Longobardorum, Ducumq; Mediolanensium prosapia oriundus, qui relinquos omnes.

dedu-

deduceret, omniumq; velut ore obsequiũ deferret. submissæ sũt & rhedæ, & ephippiarii equi quos conscenderet advena, & nõ jam alienos, sed suos haberet. Nobilissimũ donum.; & cujus quo frequentior accipienti usus, crebrior quoq; honor donanti, testatiorq;. Civium binæ velut legiones seu turmæ, sclopōrum repetitis explosionibus, congratulationẽ quoq; suam testabantur: tormenta ænea, tonitru & fulmen imitata Olympi, suspensæ turribus lucernæ, structæq; passim & expositæ plateis in omnibus Lætitiæ flammæ :: campanæ triumphalis, tibiarum, tympanorum, tubarũ clangor; ne noctem quidem agnosci aut subsequi patiebantur Obtulit tũm plus semel Sma. Infans, ut qui præsenti velut Majestate gratiosꝰ advenerat, officia & munia his in Ditionibꝰ vacantia confere vellet, tũ carceres aperire, captivos manumittere. Sobrie oblata auctoritate utebatur ille, & fere non nisi prævio consilio ac prope jussu sic benigne honorantis. symbolũm tamen militiæ excubiisq; præfigere nõ recusavit, quamdiu, utpote gratꝰ hospes & strenuus miles, aderat.

Hoc vero humanitatis, officium, vel hæc certe officii humanitas, præstita, affectum; neglecta, contemptum aliquem videtur significare. Præstanda quidẽ, quamdiu salva esse Majestas potest, quæ benignitate non

solet lædi. Affectu etiam vinci & vinciri eorum amant animi, qui nec spe nec metu moveri, nec frangi viribus queunt. Auctor etiam fini, explorandũ esse, quó adventet apparatu cui obviã itur; ut noster fere conformetur. Si enim minor erit, sinistræ suspicioni obnoxi sumus: si nimio major, fortunæ ostentatio, vel angustias ei qui Legationẽ mittit, vel intempestivam parsimoniam videatur exprobrare. Prudens autem Princeps tenuitatem defectumq; amici nõ vulgat, sed velat; nõ ostendit, sed abscondit. Est etiam Legati quomodo exceptus sit, diligenter Domino suo significare. Imo sunt qui in legationibus illis illustrioribus & pompaticis, vix aliud æq; accurate observant, referuntve, quã quatenꝰ affluẽter sibi obviam processũ sit, quomodo excepti vel neglecti. Quapropter sic habeãtur Legati, ne qua temere ansa præbeatur de hospitalitate aut honestate conquerẽdi. Nec vero ille qui per comitatis officia Legatis honos exhibetur, admittentem minꝰ spectat, quam mittentem; scilicet reflexo velut radio redundans ab honorato in honorantem. Neq; respectus servilis aut herilis ullus hinc elici potest, sed ex more & jure gentium meroque humanitatis fonte profluens urbanitas præstatur, majestasq; indicatur. Sed ejusmodi obsequia quæ prorsus

sus voluntaria & gratuita, minime mercari possunt Legati: sed ea, dum quidē admittunt, neutiquam ambire videantur: quamvis, ut dixi, contemptum significaret omissio. Dum illustrem Legatum ceteri qui Romæ residebant, vel advenientem excepissent, vel domi invisissent; uno aliquo minoris necessitudinis ac notæ excepto; tandem & is, ubi multum temporis effluxisset accessit, nec probabili prætextu moram diluit, sed ironia potius defendit. Cui illustrior; Quid referat non venisse; cum ne venisse quidem referat? Si veneris; bene veneris: sin secus, amici simꝰ, non solliciti.

Præterea apud Romanos Majestatis læsæ crimini affinis fuit, si quis exterorū Legatos privatim & clanculū excepisset; quasi malis artibus sic janua aperiretur, hospitalitati occluderetur. Cum indicatum esset Senatui, Illyrios speculatores Romæ esse, specie Legationis, Perseo auctore, missos, ut, quid ageretur, discerent; vocati sunt illi in concilium. Qui cum Legatos sese esse ab Rege profiterētur, ad purganda crimina si qua per Issenses deferrentur: quæsitum: Ecquid ita non cōmonefecissent atque etiam adiissent Senatū, ut ex more atq; instituto lautia acciperent? sciretur deniq;, venisse eos, & super qua re venissent? Hæsitantibus in responso, ut curia atq; urbe excederent præ-

præceptum est. Neq; eos tamquam Legatos audire vel excipere deinceps libuit, qui Senatum adire subterfugissent aut postposuissent. Volunt itaq;, inglorium & metui ac diffidentiæ, proditionive vicinum videri sese velut occultare: Rationi etiam congruere, ut se iis Legatꝰ innotescere patiatur apud quos inviolabilis esse desiderat, patrocinioq; omni atq; immunitate gaudere.

Olim quibus publicus occursus decretꝰ erat, etiam hospitio publicitꝰ excipiebantur: isq; mos pæne hodiernus est. Quædã tamen gentes Legatis exterorum, licet domum assignent, vix alios sumptꝰ præbent: sed nec suos aliter ab exteris haberi facile patiuntur. Prorsus reciprocam esse volunt hospitalitatis formam, & expensarum fere modum; cum sine dedecore nemo admittat recipiatq; liberalitatis honorem, nisi & elargiri promptus sit. Ipsi Principes munificentiæ suæ fructu, adeo afficiuntur, ut partẽ magnitudinis suæ putent, munificos esse: imo ut quodammodo vilipẽdi se aut negligi, si oblatã liberalitatis obsequia videant recusari: præsertim cum necesse sit omnis munificẽtiæ aliquod esse principiũ, & facile rependi possit quidquid acceptũ est. Mores Romanos suspicio; & in iis tantum humanitatis fuisse, quantum magnificentiæ ubique apparuit. Senatus cum ad-

gra-

gratulandum sibi Prusiam Bithiniæ Regẽ, Perse devicto, venire audisset, obviam illi P. Cornelium Scipionem Quæstorem Capuam misit: censuitq; ut domus ei Romæ quam optima conduceretur, & copiæ non solũ ipsi, sed etiam comitibus ejus publice præberentur. An & Ægypti Regem adjungo? Ptolemæꝰ à minore fratre Regno spoliatꝰ, petendi auxilii gratia, cum paucis admodum servis, squalore obsitus, Romam venerat, seq; in hospitium Alexandrini pictoris contulerat. Non mittebat Legatum, sed agebat. Id postquam Senatui relatum est, accersito juvene, quam potuit accurata excusatione usus est, quod nec Quæstorem illi, more majorum, obviam misisset, nec publico eum hospitio excepisset; eaq; nõ sua negligentia, sed ipsiꝰ subito & clandestino adventu facto dixit: Ecce illum è curia protinꝰ ad publicos penates deduxit, hortatusq; est, ut depositis sordibꝰ adeundi diẽ peteret. Quin etiam curæ habuit ut munera ei quotidie per Quæstorem darentur. Erant autem hæc fere esculenta.

Hospitium hodie assignari Legatis solet, aut pars palatii, aut ejusmodi diversorium ũde & quo commode & honorifice equis rhedisque aulicis vehi ac deduci possint: nec nõ ubi haud magna cura observari possit, quinam ejusmodi domũ frequentent.

Ele-

Electionem hospitii penes Legatum esse, periculosum est; dico, si ab hostibus ille veniat, aut non satis amicis. Quid enim si opportunitate loci, aut hostile quidpiam, aut non satis amicum moliatur? Opportunitate inquam; si urbis vicina portis domus sit, si ampla, si instar equi Troiani instructa; imo si contigua aulæ, aut etiam nimium vicina ædibus Præfecti Cursorũ. Nisi enim providum obstaculum sit, eveniant fortassis mala hic non exprimenda, & de quibus ne suspicari quidem in mentem veniat Absit vero, ut ex occupata semel sede emigrare Legatum jubeamus: id enim sine manifesto diffidentiæ metu gravique læsione dignitatis, fieri nequaquam potest.

Quod si ab amicis, à Regni sociis aut confœderatis Legatus advenerit; nulla humanitatis aut hospitalitatis argumẽta prætermittantur. Magistratuique ea cura curæ erit, ut, postquam ille Principem veneratus fuerit, obvia gratulatione similique obsequii atque observantiæ testificatione excipiatur Et si munera inpromptu non sint, qualicumq; tamen salutationis & honoris delatione significabitur animus, bonꝰ, qui apud bonos gratiam beneficii inveniet. Ad summam, cavendum estne multo sale defricando rusticitas, aut odium, aut contemptus qui odio odiosior & gravior est,

possit

possit accusari. Illustribus tamen & amici Principis Legatis vina præbet Magistratus: tum illi ejusmodi lautiorum aliquid pauperibus aut religiosis elargiri assolent. Cōsulis hic & Magistratus nomine, sicque totius urbis, orationem exequitur Syndicus publicæ causæ advocatus patronus. Eoque is à Legato noscendus; devinciendus est; præsertim ea urbe, ubi continua & scabrosa Legatio obeunda. Nuper us Indorū Magistratibus fere mos erat, quo mage Legatis honos voluptasq; accederet, ut formosissimæ puellæ mensis eorum inservirent, interdum & ultra. Sanctius imperiū castiores mores docuit. Honoris loco haberi quoq; solet, si Legatis videndi copia fiat eorum, quæ apud illos ad quos mittuntur in pretio sunt, antiquitate, vel arte, vel patriæ veneratione, rariora. Ita Saguntini, ab [illegible] Senatu Romanō datis ductoribus litterisq; Italiam spectavere. M. Valeris Prætor Rom. Philippi Regis Legatis hostibus quidem illis, duces dedit, qui iter monstrarēt, tum quæ loca, quos salus, aut hostes aut Romani ambirent vel tenerent. Rursum Romanus Senatus, Legatis Jonathæ Principis Judæorū Sacerdotum, litteras dedit ad Reges Asiæ & Magistratus civitatum, ut per fana quæque oculos animosq; oblectare possent & illæsi domum reverti. Ducē Arschotanum,

ad Regem Catholicum, ab Belgii Moderatrice, Hispaniarum Infante nuper missum, continuo aliqui è Magistratu Navarra tota comitati fuere, dum adventantem proximæ urbis Senatores gratulabundi ad portas exspectarent. Crederes, thesauri instar, in succedaneas contradi manus.

Antiquitatem si respicimus, atq; ea monumenta quæ vel fabulis proxima sunt; deprehendimus, etiam ad convivia hanc humanitatem productam esse. Sic apud Homerum Calipso Dea, Mercurium Jovis Nuntium interrogavit quidē, quid actum vel expositū venisset; mandata tamen non prius audivit, quam convivio eum exciperet, dapesque & ambrosiam apposuisset. Sic Achilles Agamemnonis Legatos, à quo tamen diffidebat, comiter excepit; & priusquam postulata intelligeret; in sedibus pulvinisq; purpureis eos collocavit, Patroclum occupans, ut socias hospitibus mensas instrueret. Non possum non exemplo è Sacris litteris hunc ritum confirmare. Etenim Abrahamus jam senex, seniorem domus suæ in Mesopotamiam ad Bathuëlem misit, ut Isaaco uxorem quæreret adduceretq; Rebeccam. Tamquam Legatus ibat, tamquam Legatus exceptus est. Apposito autē cibo vesci noluit, nisi prius adventus causam exposuisset: *Non comedam*, inquit, donec

donec loquar sermones meos. Notabile vero quod de Syphace profana narrat historia. Scipionem ille & Hasdrubalem eodem ad se tempore Legatos, pacis atq; amicitiæ petendæ ergo missos, quamvis à diverso & inter se hoste populo; tamen in hospitium commune utrumq; invitavit, atq; simultatum dirimendarum causa, ad colloquiũ adducere conatus est. Abnuit Scipio: nempe haud privatum sibi ullum cum Pœno odium esse quod colloquendo finiret; aut se cum hoste de Repub. agere, injussu Senatus, posse. Contra Rege contendente, ad easdem epulas venerunt, & tamquam amici inter cœnandum collocuti sunt. Præstitit hic Scipio quod Legati imitentur. Tam enim comis fuit, tam offenso & offensuro dissimilis, ut non Syph cem modo barbarum insuetumque moribus Romanis, sed hostem etiam infensissimum, modesta facundia sibi conciliarit, plus uno convivio quam longo conflictu efficiens. Legati etiam Theodosii junioris ad Attilam (prout Excerpta Gothicæ historiæ fidem faciunt) Regio & minime barbaro convivio excepti sunt, in quo convivarum plures ordines erant, ritus insoliti, & ad magnificentiam compositi · omnia superba præter ipsum Regum. Ceteris quidem cœna omni eduliorum genere dubia erat, & in discis argenteis reposita; Attilæ in quadra linea,

& nihil

& nihil præter carnes. Item convivis aurea & argentea pocula quibus biberent, suppeditabantur; Attilæ vasculum erat terreum. Post fercula quæq;, surgebant omnes, & singuli ordine sumpta patera vini plena eam, Attilam salvũ precati, ebibebant. Satisne sic hilariter Legati? Mox duo viri Scythæ in medium prodeunt, & Attilæ laudes versibus à se compositis celebrant. Post cantus & carmina, Scytha alius, mente velut captus, eoque vafrior, absurda & prodigiosa, & quasi sine sensu sententias & sarcasmos deblaterans, risum plerisque, nonnullis horrorem incussit. Sic quidem à Scythis habiti Legati. Si nec ista juvant; videamus quid ex antiqua formula Comiti Sacri Patrimonii incumbere Cassiodorus tradat: Epulas tam sollicita ordinatione disponẽdas esse; ut cum Legati ex quacunq; orbis plaga venientes cœperint inter esse, admirentur copiose repertũ quod in patria sua norint esse rarissimũ. Stupeant etiam, abũdantia unius mensæ tantas servientium turmas posse satiari: sic habeant quod suis narrent & laudent, ubi in patriam reversi fuerint. Intemperiene fati, an regiminis, aut religionis, reb9 tuis turbulentis & convulsis, Gallia, quid Regi tuo imperium, decus, nomenque Christianissimi salvũ reddidit, dum is rerum, amicorum quoq; omnium

egenus

egenus, sibi relictus vel potius spoliũ expositus videretur? Si à Superis causam indagemus; crediderimus, placatum Numen, simul ut amatum, fuisse: si ab hominibus; Regis auctoritatem, Regni concordiam illico firmatam revixisse, Venetis suppetias opportune ferentibus, valido hortatu Mocenici Senatoris, qui antea ad Christianissimum in Legatus, admodum laude & genialiter, rebus licet sic tristibus & curtis, ab eo exceptus fuerat. Dissimiles effectus ab affectu & obsequio timere potuisset Nicephorus (qui & Historici sui calamo pungitur) si Legatorum patrocinio vel elogio juvandus fuisset, quibus pro hospitio domũ & mensam assignaverat cujusdam Episcopi, viri utique abstemii & sancti, sed qui illos ad esurialem diætam sæpius coëgerat.

Principes præterea non solum hospitio amicum, & sic velut gratiorem, Legatum dignantur, sed solemne alibi epulum parari curant, quo lautius ille tractetur: fors, ut quid observetur, vel ut ita simul alii, quibus ordinarius domicilii aut victus honos non tribuitur, epuletur. Hac ratione evenit ut cuidam Magistratui seorsim injungeretur, diversarum Legationum & dignitatum ministros, & simul exteros aliquot Principes, qui tum quoque aderant, ad publica encænia, & sic ad unam mensam, invitare. Hæc rotunda sternebatur, ne quis dignior

locus invidiam pareret: quamvis ex atrii ianuæ, camini, fenestrarum, tum etiam armarii situ, & istam sessionis prærogativam haud obscuram esse sollertior unus reperiret, atque ita facile invaderet. Perstabat hic comitas & quædam amicitia inter non nimio amicos, & qui nonnisi ab indifferente Magistratu induci potuissent, ut una convenire, nedum comessari voluissent. Sublatis mensis, aliqui abscessum præoccupare satagebant, quo priores apparerent: alii ne posteriores, postica, alii alio gradu descensum metiebantur. Erat qui reliquos abeuntes ne quidem intueretur; & quia novissimus subsistebat, decore quædam indagans, nonnulla proponens, primus sibi videbatur. Nil Senatoribus displicebat, nisi quod junctim pluribus locis & personis adesse & obsequi non possent; dum ille educendus esset, & alter, valedicens, incomitatus dimitti non deberet; nec qui convivarum eodem tempore remanebant suorum hospitum præsentia destitui. Sed ejusmodi formulæ Aulicæ civibus civiumque Magistris & Magistratibus, ut insolitæ, incognitæ sunt: atque ita sint, vovendum potius, quam detestandum.

Hostium Legati nó minus attente considerandi sunt: neq; adeo ut magnifici simꝰ sed potius ut cauti, hic requiritur: ita tamē ut suū ubiq; locum humanitas inveniat

Cogi-

Cogitemus hostes esse, qui ab hostibus veniunt, & sic veniunt: Cogitemus Legatos esse, qui forsan amicitiæ vel commodi communis causa missi sunt. Sed etiam illis obviam itur ab Heraldo quidem vel Centurione aliquo, si armati sunt & bellũ hostes gerunt, qui eos è confinibus ditionis aut exercitus ad aulam usque totos incolumes perducat. Atq; tum, vel jubentur extra castra urbemve emanere, ut foris colloquium instituant: (quemadmodũ id fiebat apud Romanos prisco ritu atq; instituto in æde Bellonæ) vel intromittuntur penitus, apparatum bellicum copiasq; inspecturi: si tamen constet, ea quæ videnda erunt, sic robore ac disciplina ordinata atque munita esse, ut ad terrorem atq; existimationem valeant: alioqui Legatum nusquam minus conspici velim, quam in castris. Sane ad victoriam, aut conditioné victoriæ parem, hæc method9 est, animos vicisse, & velut inducere, ut Legatus judicium omne in oculis circumferat. Qui itaque ab hostibus advenit, castorum belliq; nostri copiosum & formidabilé apparatũ videat, vires & vigorem militaris disciplinæ Hoc consilio Pompejus, cum insignem optimorum militum manum coëgisset, & Legatum Mithridatis speculatórem magis quam oratorem esse deprehenderet, voluit

luit enim, ut singula exercitus munimina inspiceert, circumduci. Haud impari fiduciæ spiritu Scipio cum in Africam venisset, exploratores Hannibalis in castris deprehensos & ad se perductos, ne incommode quidem habuit, nec de consilio ac viribus Pœnorũ percunctatus est; sed circa omnes manipulos diligentissime deduci curavit, interrogatosq;, anne satis ea considerassent quæ speculari jussi erant; prandio dato incolumes dimisit. Studuit nimirũ prius animos hostiũ quam arma contundere. Neutiquam, vero hic auri gemmarumve splendor, sed armorum fulgor ostentandus est: non ut videat hostis quantũ possit vincere, si cupidus sit; sed quantum formidare, si virtutem magis quam prædam inventurus. Hostilem sitiunt sanguinem milites ut propriam salutem, ubi plus spolii quam metus spectatur, plus præmii quam periculi. Non insulse profecto inconsiderantiam Cleopatræ redarguit Lucanus:

——— Pro cæcus & amens
Ambitione furor; civilia bella gerenti
Divitias apperire suas, incendere mentem
Hospitis armati.

Ezechias Rex quia Legatis Regis Babilonis universa quæ habebat in gazis denudaverat, ab Isaia Propheta gavissime, & in hunc modum reprehensus est; *Audi verbum Domini*

mini Exercituum: Ecce dies venient & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, & quæ thesauri Zaverunt patres tui usq; ad diē hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus. Et de filiis tuis qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio Regis Babylonis Cautior Aripertus Longobardorū Rex fuit: is si qui ab exteris Legati ad se venirent, vilibus utebatur vestibus: & quo minus Italiæ insidiarentur aut inviderent, delicias quoq; vini & obsonii abscōdebat.

Interdum autem (repeto) Legati hostiū excluduntur penitus, & exesse solenniter jubentur. Sic Melesippus à Lacedemoniis Athenas missus, in urbem admissus non est, quod ab hoste jam armato veniret. Idem Ezechias, speculationes insidiasq; metuēs, Legatum Senacherib Ierosolymis exclusit. Gothi qui præsidio tenebant Urbinum, Oratores Belisarii nō admiserunt in urbem, propere isthinc facessere jussos. Pari severitate & Romani usi sunt, ne Barbaros miremur, quando Legatos Ætolorum, itemque Jugurthæ, audire noluerunt. Constantius Legato Magnentii, castris interdixit. Passim exempla sunt, & satis docent, fieri hodie posse quod olim factum est; & rite fieri, quod causa & necessitate excusatur. Legationē porro ejusce Principis excludere, quocum tibi neq; pax nec bellum est,

barbarum planè: atq; etiam periculosum videtur; dum ob hujusmodi inhospitalitatem acerbitatemq; exacerbantur animi, atq; ad hostilia incenduntur. Sed opinaberis, Legationes istas, speculandi, tuaque subvertendi gratia, institutas. Quid autē, si ad parandam amicitiā, vel ad fœdus? quid si hac etiam occasione investiges quæ alioqui latuissent, sciri tamen ex re sit? Interea ut omnem semper offensioni atq; querelæ locum præcludat Legatus; tum ne munus sanctissimum dedecori aut ludibrio exponatur; dabit operam, ut priusquam externi Provinciam ingrediatur, accessus veniā impetret, atq; in antecessum liberam sibi viam, epistolio aut quopiam è comitibus præmisso, aperiat: ne hostiles quidem limites ingressurus, nisi aperiat. Ipse quoque Principes litteris prænuntiant, sese Legatos missuros. Ait Polybius, Caduceatorem Musæum nuntiatū exiisse, velle Antiochū Legatos mittere de summa re acturos.

Arma quamvis ut ornamenta, more sæculi, Legatus gerat non timenda; deponere tamen, dū excipitur, quandoq; ab hoste jubetur, atq; adeo vestimenta excutere, ne quid fortasse teli abscondatur. Reperire enim fuit, & forte in posterum fuerit, ea audacia & improbitate homines, qui magnam potius quam bonam expetentes famam,

mam, memorabili aliquo, licet nefario facinore & manum & munus violare audeant, vitæ suæ prodigi, sic velut domini alienæ; prompti & cupidi interire, modo interimant. O larvam plusquam tragicam! Scilicet insidiis petuntur, fraudę interdũ opprimuntur, qui animis armisq; majores sũt & addo meliores. Et sane, eos qui ad mutuum congressũ adveniunt suspectos haberi posse, tot Regũ carnificinæ testantur, memoriamq; suorum contristant. Apud Romanos Severꝰ Imperator, cum Albinũ improbitati suæ adversari suspicaretur, & seipso magis à Proceribus & plebe (utpote genere & virtute nemini secundum) diligi intelligeret; stipatores sibi fidelissimos, cũ tabellis officiosæ amicitiæ quidem plenissimis, ad eum misit, clam vero mandans, ut eum e medio tollerent: & quo faciliꝰ possent; quædam præterea habere se dicerent, semotis arbitris, communicanda. Albinus hilarior (nã doctis blanditiis circumamictum facins favor apparebat) eos in penetralia deduxit: nimirũ ut secretiꝰ securiusque loqueretur, imo trucidaretur. Hæc barbara & immania sũnt, ne nota quidē feris immanibus, certe à Mercurii sacris & Christiano pectore aliena. Nos Legatum, non parricidam introducimus. Interim ait Cicero; In domum recipere Legatum hostium,

stium, in cubiculũ admittere, hominis est nihil de dignitate, nihil de periculo cogitantis. Pariter Attalus & Romanorum Legati perierant, nisi prompto effugio è plagis Prusiæ Regis Bithyniæ sese expedivissent; qui cum mille equitibus, uti statutum erat, venturus ad colloquium, universum exercitum produxerat. Simile quiddam de Jugurtha Salustius; de Cotye, Mithridate, & Corbulone Tacitus; de Hermia tyranno Diodorus; de Valeriano Zosimus; de aliis alii. Si Regnares Gothorum Dux, postquam à Narsete dimissus, paululum abscesserat, missilem sagittam, licet irrito jactu, in eum direxit. Ideoq; Nerva ille Numida, ut sinistram omnem à se gragaret suspicionem, quòd flagrante bello Africano cum centum equitibus venerat ad Amilcarem, comitibus hastam tradidit, atq; exarmatus perrexit ad Pœnum.

Patet itaq; aliam cum amicis aut confœderatis, licet alioquin invisis ac suspectis, obviã eundi, tũ excipiendi aut hospitandi rationem in eundam esse, aliam cum molestis ac manifestis hostibus. Ibi affectus grande probatur specimen ad benevolentiam instillandam incitandamq;, neq; rigida nimiũ juris nostri ratio opponitur: imo extraordinarius in bene affectos affectus depromitur: hic vero prævalet, quidquid rebus

bus nostris quocumq; modo profuturum est. Quod si bellum hostes non gerunt: Legatis eorum etiam viri Primarii obviam mitti possunt, sed milite cincti, ut tuti sint extra insidias & discrimen. Quia magnificentia queritur: huc satellitium referetur: imo optima pompa est quæ tutelam facit. Numquid tutius videtur, perire non posse, quam juxta periculum nõ periisse? Principes domi quoq; & inter cives magnificentiam augent, sed quæ securitatem præstet: ornantur satellite & stipatorib., tamquam præsidio ac sepimento, non solum adversũ occursus atq; impedimenta, sed magis adversus furentem impietatem. Profecto uti humana astutia & audacia multiplex, eo quoq; nequitiæ interdum processit, ut qui incautiores ac minori custodia Legatis obviam iere, ab iisdem intercepti & abducti sint. Videndum igitur, ne dum per ejusmodi salutationes officiosas hosti occurrimus, Legatum non inveniamus. Antonius, opprobrium illud potentiæ Romanæ, non ne subdola affinitatis specie allectum Artabanum propemodum oppressit, cum ei ut mox futuro genero obviam veniret; nec veniret? Simili perfidia Hyrnetho perfratres suos Cerynem & Phalcem ad colloquium per Caduceatorem evocata, rapta est.

Sed quod ad officium obviam eundi attinet; hoc etiam fructu usurpatur, ne Legatis ulterius, vel aliorsum pergere liceat, quam quò ducuntur. Antiochꝰ hoc consilio Legatis Romanis, ne Pisidiam ad se, ubi bello occupatus erat; venirent, Apameam ipse occurrit. Syracusani quoq; Legatus Senatus, ne in urbem intrarent, extra portam per Hipocratem & Epicidem obvii sunt facti. Et cum Armeniorum Legatis causam gentis apud Neronem orantibus, Agrippina ascendere suggestum Imperatoris, & præsidere simul pararet; ceteris pavore defixis, Seneca Neronē admonuit, venienti Matri occurreret. Ita specie pietatis, auctor Tacitus, obviam itum dedecori. Quidam alii, ne ullus Legatis occursꝰ præstaretur, nec negaretur tamen, dum hi advenirent, aula peregre ad venationem vel pietatis aliquod exercitium secesserunt. Ē contra, Legatus quidam dum præaugurare turse nō satis decore exceptum ire, nec ipse satis magnifice comitatꝰ adveniret; iter maturavit, & noctu prævenit: prudenter sic quoq; causā præscindens, ne à querimonia, Legationis suæ nuntiū ordiri deberet.

Ad rem quoq; faciet, eligi virum prudentem, elegantem, simulandi ac dissimulandi peritum, qui novo Legato, honoris &

con-

consortii gratia, adjungatur: qui ei prius notus atq; amicus fuerit, vel qui se aliqua vitæ studiorunq; similitudine illius amicitiæ insinuet, qui ea, quæ in aula non callet Legatus, explicet, ejus solitudinem velut oblectet & simul observet; sermones audiat, consilia penetret, ac quid sinu tandē condat, sagaci naso odoretur. Quod si à suspecto Principe Legatio missa sit; impediri eadē ratione facilius poterit, si quid seditiosus aut levis forte proditor in periculū aut perniciem Regni Regisve adferet aut molietur: tum quoq;, ne clancularia, sive Consiliariorum, sive Ministrorū, sive otiosorum hominum, qui nō alio negotio quā rumorum indagine otium suum transigūt, conventicula & congressus fiant. Interim quicumq; Legatum officii causa accedent invisentve, viri primores, patricii, fortuna aut dignitate insignes, virtute certent, attendantq; ne ab unius præstantia superentur universi: ut quidquid agere aut dicturire parant, documentū sit ejus eminentiæ, qua gens efficacissime commendari mereatur. Deniq; sic apte & decore omnia cohæreāt & componantur in aula quam adibūt Legati, ut Principis sapientiam & majestatem, Palatinorum numerum & ornatum, domusq; Regiæ ordinem atq; splendorem jure admirentur.

Satis sic quidē prolixe Legatum excepimus;

mus; nunc hac quæstiuncula: An, postquam solemniter, ut diximus, à Principe quem adit, admissus est; salutationis officium exspectare ab alio, si quis ad eamdem prius aulam venerit, Legato, debeat, an eidē deferre? Quasi interrogem, excipiendus & visitandus noster ab alieno, an à nostro alienus sit? quemadmodum etiam in privatis, sed peregrinis, sive amicis, sive propinquis, dubia adeundi obsequia sunt, quotiescumque major honoris atque dignitatis, quàm affectus atque humanitatis ratio habetur. Sed tamen quod ad amicos attinet, amplius à peregrino, quàm à cive exigam: adesse civem peregrinus scit, venisse peregrinum civis potest nescire; ideoque vel omittere salutandi munus, vel differre. De Legatis major difficultas est. At nisi aliud obstet atque impediat, adeundus ille erit, qui posterius venit; si inquam qui prior resederit, obviam non processerit posteriori dignitate pari. Etenim spectari solet & comparari fortuna atque potentia ipsorum Principum, à quibus Legati sunt; deinde momentum rei, temporis, ipsiusque obsequii. Ad summam suadebit occasio, quid tribuendum aut concedentum sit. Quod si is qui alterum salutare & excipere deberet quidem Legatus sed pejuscule haberet, vel sic nollet;

is

is aliquem ex comitib9 aut sociis Legationis, vel ex nobilioribus domesticis (addito forte epistolio) mittat, ut absentia excusetur, ne culpa aut contemptus credatur intervenisse. Quæ in Legatorum exceptione eadem fere in abcessu & deductione eorumdem observanda sunt.

Perduellibus, seditiosis, ac quopiam schismate aut religionis errore infectis, tum infidelibus, Legationum munere fungentibus, occludi portas aures que oportere, nulla hospitalitatis aut gentium jura salva esse, disputant multi magnis voluminibus. Sed disputant. Quia vero ejusmodi problemata, non ab argumentis, sed ab iis mediis & instrumentis, quib9 Principũ imbecillitas censetur & constat, interpretationem sumũt, & in paxim eunt; ne sim definitor. Interim quæ iis conceditur securitas ac dignitas, nõ illorũ favore tribuitur, qui summo poti9 odio & supplicio digni sunt sed respectus quietis ac salutis publice, jubet, datam fidem, integram servare.

DISSERT. XIII.

Inviolabilis.

Iure gentium sancta sanctio est, ut etiam hostium ipsorum perfidio, tuta & inviolabilis sit Legatio; imo, ut inter arma, nomen hæc sola pacis & omen præ se ferat.

Legati enim hostium, ne hostes quidem censendi sunt, quod officio dumtaxat boniviri, ac patriæ suæ procuratoris, fūgantur

——*Sanctum populis per sacula nomen Legatus.*——

Hinc si quid contra securitatē eorum quis perpetrarit; reus sit læsæ Majestatis, id est, prostitutæ fidei & auctoritatis publicæ. Leges audiamus: *Qui violarit Legatum, lege Julia de vi publica tenetur.* Jure etiam Pontificio sancitū est, ut *iis qui Legationibꝰ obsistunt, Sacris interdicatur.* Imo rationes audiamꝰ, ut justas esse leges appareat. Etenim si generis humani bono, cœtꝰ & urbes institutæ sūt, hisce Reges dati, qui Dei in terris vices gerunt; si Regum simulachra sunt Legati; hosce violare piaculum existimemus. Hinc Ammianus: *vigilat justitiæ oculus sempiternus, ultricesq; Legatorum diræ.* Legatus os Regis est: in Regem igitur impius, quisquis in Legatum peccat. Athenienses Philippi statuam urina perfuderunt: at ille exitū terminavit exitio, dum eorum urbē insperfit cinere, sanguine, sale. Sic lusum in luctū vertens, hostibꝰ injuriæ factæ voluptatē, ac ultra inferendæ omnē pruriginem potestatemq; ademit. Sed si in statuarū violatores tam acriter vindicatur; quid de Legato censendū, quid sui Principis patriæq; veram et vivam velut imaginē

&

& dignitatem repræsentat? Videndum itaque, ne data fide publica Legato quidquã injuriæ aut molestiæ oriatur in accessu aut abscessu. De universa enim gente querela institui; talio summi posset. Nec ea solum cura curanda est, ne à nostris Legatus lædatur aut violetur: sed ne quis omnino alius in eũ sit injuriosus impune. Quippe fidem publicam usurpant Legati, fidemq; Principis. Adeoq; utramq; violasse censetur, qui violat unum Legatum. Ideo Legationis violatæ pœnas ultionemq; non solùm sumunt ii qui eam emiserunt, sed & ii qui admiserunt. Legatos Siculos Roma redeuntes in patriam, Antiates instructo navigio piratico interceperant, rebusq; direptis ergastulo clauserant: Re Romæ percepta, Senatꝰ eam quoq; contumeliam ad se pertinere ratꝰ, non expectatis copiis Siculorum, quorum ea Legatio erat, adversus Antiates expeditioné decrevit & suscepit. Profecto si apparentes prætextꝰ violationi Legatorum sufficiãt; quis adeo mente cæcus, ut non animadvertat, nervum Regiorum mandatorum incisum iri, incommunicabilia fore Principum negotia, adeoq; implacabilia odia, irresarcibilia damna? Unde cum in bene constituta Republica proclivitati peccandi severitas legũ & supplicii opponi soleat, non satis acris pœna

statuetur violatoribus Legatorum. Quippe injuria hic tam expetita foret, quam expedita, ubi exterorum quilibet à suis remotꝰ, inter invidos atq; æmulos versatur: & cuilibet noxæ facilis causa asscriberetur, culpa Legato: adversus quem ea propter ne temere quidem ullus audiendus est.

Hominum inter se commercium, mutui boni & beneficii causa, extra injuriam omnes ponunt: sed Legatio commerciorũ, ut ita dicam, commertium est. Sane inter mortales cum tot dissidiorum atq; bellorum causæ sint, & vi omnia videantur agi posse; inveniri jus debuit, quod quietem instauraret, quod pace vestiretur, & inviolabile prorsus esset; sed quod læsum, severissime apud omnes, & quodã velut cõsensu omnium, vindicaretur. Hæc Legatio est.

Sed nunc post leges, post rationes, exempla audiamus, ut pondus utrisque accedat. Legati Davidis (ut à sacris ordiar) ab Ammone Ammonitarum Rege ludibrio habiti, aliorum deinde petulantiam terrere potuerint. O spectaculum! ut per summam contumeliam remitterentur, mediũ cujusque mentum nudatum est barba, vestes accisæ usque ad nates. O supplicium! Vindice Deo, hostes victi sunt, & in potestatem Davidis venerunt; urbs Rabba, caput gentis, capta, furori militum relicta est.

Sic

Sic magnus ille Rex, Deo plenus injuriam Legatis suis illatam fortiter ultus est. Audire juvabit, ut legimus in libris Regum: *Prædam civitatis asportavit multam valde: populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta; divisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon.* Vindictæ genus seculis retro inauditum, crudele in arbitreris, nisi a tam pia benigna mente: sed quo commissi in Legatos sceleris atrocitas designetur & exaggeretur. Non vulnera inflixerant, non sanguinem excusserant Ammonitæ; barbarum & vestiũ medietatem præsciderant. Sed animo generoso quodnam vulnus gravius ignominia atq; pudore? Psamenitus Ægypti Rex, nõ æquè potentia aut prosperitate insolens, Cambysis caduceatorem stulta ferocia dilaniari passus est. At idem (ut fortunæ regressus & recessus est) a victo victus, Cambysi mancipium inservivit: & capta Memphi, filium adhuc impuberem, cum bis mille pueris Ægyptiis ejusdem ætatis, quorum omnium cervices fune ligatæ, & frenata ora erant, trahi ad necem vidit. Fortuna seu vis altior, quos ludos facis! Perpetuum infamiæ stigma inustum Athieniensibus est, ob scelus in Legatos Darii commissum. Terram illi & aquam, communi exigendæ deditionis for-

formula, petierant: & ecce in barathrum præcipites dati sunt, illinc abunde accepturi eorum quæ peterent. Sed quæ ruina deinde urbem maris potentem, quæ vastatio agrum deformavit! Exutæ prope elementis Athenæ. Pergo. Legati Tarentum à Romanis missi erant: hos cives Tarentini fœde conspurcarunt: addidere risum, ut voces tamquam maculæ essent. Sed L. Posthumius Legationis Princeps; Ridete, inquit, ridete dum licet: large enim diuq; flebitis, cum hasce sordes sanguine vestro eluetis. Vera vox fuit; bellum in Tarentinos decretum est, tantumque fusum sanguinis, ut elui non urbs una tantum, sed magna pars Italiæ potuerit. Sic Legatus atrociori injuria læsus, nõ expedit, ut semper conticescat sed acuto pungendiq; responso auctoritatem & simul talionem insinuet. Addo facinus Helenæ Russorum Reginæ, quo nihil truculentius fama audiit, aut vidit sol ab ortu in occasû. Etenim quia à Prutenorum Præside arte & Marte victa, primo carceris, deinceps tributi contumeliam sustinuit, mire efferata est; & quam viribus non potuit, extremo, & prope incredibili scelere vindictam quæsivit. Quippe dum irrita & irrisa jacerent quæcumque ejus conamina, stetit crevitq; illa animo plusquam virili, & Legatos à Præside

fide missos, ut amicitiam fœdusque æternum per nuptiarum vincula offerrēt, vivos & valētes omnes sepulchro condidit; atq; ut diutius, imo sæpius morerentur, inedia confecit. Eo autem flagitio nondum divulgato, nondum ipsa satiata, significavit, priores quidē apud se hospites adhuc hæsuros; velle tamen se per plures potentioresq; super re tanti ponderis conveniri. Dumq; eo quinquaginta insuper illustres prima è classe viri advenissent; facibus imperiosæ bilis calidis accēsa, omnes una cū asseclis clam cremari jussit. Et erant hæ scilicet faces nuptiales. Mox firmatis sponsalibus, matrimonioq; decreto, eorundē hostium quinq; millia pronubis velut eduliis in tristissimam hilaritatem pellexit, jamq; vino occupatos immeritæ neci dedit. Proceribus autem Regni accurrentibus, rogantibusq;, ut saniori judicio acquiesceret rebus enim sic labantibus, statum suum stare non posse: mali quoq; moris maliq; exempli tam in humanam vindictam esse, & à majorum virtute clementiaq; alienā: denique cum ipsius & periculo & exitio conjunctam. Sed & insana jam facta insanabilis, nec monitis mollior mulier; Agere, inquit, juvat, quæ nemo hactenus egit: exemplum non accipiam, sed dabo. Postquam misera facta sum, miserū non putavi

mori

mori, si prius insigni ultione animum satiarem. Ploret tot suorum funera hostis meæ: ego quidquid timeri potest, non consilio vestro, sed meo facinore evadam. Helena cum Helena consultatura est. Dixit protinusq; , cum neq; morbum, neq; medelam ferret, & quasi esset quædam in vindicta lætitia, quæ caligine sua non rationem solum obnubilaret, sed formidinis atq; doloris omnem sensum abstergeret: in fœdam cloacam insiliens, seipsam suffocavit. O insaniam! ô scelus! sed non aliis aquis ablui dignum, si tamen ablui. Non ira illa, flamma fuit, & sic extingui debuit. Sed quis inesse molli & miti femineo sexui, mulieri inquam indignanti quidem atq; irritatæ, mulieri tamen, id bilis credat? Si quid excuses, impatiens injuriæ animus fuit, quem vinciri posse, non vinci, hic discimus; sed desperatione actu impulsumque in maxima sæpe mala erumpere, cum præ remedio sola vindicta placet. Generosus igitur animus supra omnem tyrannidem liber eminet; atq; ubi se collegit, in modum palmæ fortunæ insurgit adversæ. Sic acres habet subinde stimulos pertinax ac cicatricosa ultionis cupiditas: & lacessita innocentia, quia placari non potest, furorem colligit ut certius noceat, ad insidias descendit. Fit etiam, ut immemor

red-

reddatur injuriæ, qui eam intulit at mordicus teneat qui accepit. Nobilius tamen vindictæ genus est, aperto Marte & communi periculo hostem adoriri, quam proditorie nil metuentem opprimere. Quidquid sit; sacrosanctum Legationis munus est: sacrosancti qui hoc munus administrant. Quib9 contumelia si forte inferatur; præmiis olim, sive honoribus etiam postumis, experiatur. A Larte Tolumnio Venientum Rege quatuor populi Romani Legatis per Fidenates interfectis, totidem statuæ erectæ fuere: easq; ad suam usq; ætatem pro Rostris extitisse, Cicero refers; ut, cum honor mortuorum in judicio viventum consisteret, vita pro patria ereptæ brevitas diuturnitates famæ & virtutis exemplo compensaretur. Sed in ultionem quoq; injuriæ exarsit Romana iracundia. Fidenatum enim qui se Legatorum cæde polluerant, pars cæsi, reliqui simul & semel sub ditionem omnes venerunt, urbsq; ferro & flammis est objecta. Adeo non alia vindictæ justior causa, quam injuriarum Legatis illatarum, visa umquam fuit, sed neq; fortunatior umquam fuit.

Nonnumquam qui violavit Legatum, veluti piacularis victima deditur ei qui misit ut is supplicium eligat & sumat pro offensa arbitrioque. Apud Romanos L. Minutius & L. Manlius, qui Carthaginensium

tunc hostium Legatus manus intulerant, iisdē à Prætore ex Senatus consulto dediti sunt. Nec Q. Fabium aut Cn. Apronium tueri curulis dignitas munusve ædilitium potuit, quin ob Apolloniæ civitatis Legatos violatos, eamdem legis severitatem uterq; subiret. Non negaris tamen, veniam supplicio potiorem sæpe fuisse. Romani sicario, qui Cn. Pompeii Legatum trucidarat, ad se misso, culpamq; agnoscenti, ignoverunt. Sic & Romanorum Legati Carthaginensibus ob commissa dediti, dimissi sunt. Memorabile vero Lacedæmoniorum facinus fuit, qui Darii Caduceatores interemerant. Duo è populo viri, & tanta vi animi reperti sunt, ut ultro ad Xerxem Darii filium, iverint, seseque obtulerint, suo supplicio expiaturi scelus quod fuerat universorum. Tam animosa virtute motus Rex, eam pari clementia prosecutus est, remissa pœna publica & privata: ut qui se fato obtulerant, Regia virtute renascerentur.

Contrà (quasi Legationis perperam gestæ actio competat illi cujus ea est, nō illi cui ea mittitur) Legatus qui violaverit jura gentium, interdum remittitur ad eum cujus est. Qui tum si probus & prudens nec ipsus culpæ obnoxius fuerit manifestū facit ne quidem flagitia apud hostes perpetrata indignatione sua carere. Remittitur, inquam

quam, sed securiore stipatus custodia, tum solemni expostulatione: ut atrocitas injúriæ, acerbitas justi doloris, & observantiæ nostræ certitudo cōstare atq; æstimari possit Sed quid si consensu & consilio sui Principis deliquerit Legatus; num remittetur puniendus ab iis quorum eapropter laudē præmiumq; exspectat? Connivebit verisimiliter, qui & ipse culpæ reus: nec ultor erit, qui auctor. Attendat tamen offensus, num gratiam Principis aut Populi externi pluris facere debeat, quam vindictam supplicium ve unius Legati. Alioqui ubi quis deliquit, jurisdictionem ejus subiisse intelligitur cujus in ditione deliquit: & ibi quisque conveniri potest, ubi reperitur. Neq; injuria animadverteretur in illos, qui meditato sceleri sanctissimum Legationis nomen obtendunt. Tantum enim abest, ut libertas licentiæ manum porrigat, ut etiam majore pœna digni judicentur ii, qui honoribus & dignitatibus aucti, privilegiisq; & immunitatibus muniti, iisdem ad injuriam aut contumeliam indigne abutūtur. Justinian9, Tribonianum instruēs mandat, ne ullis nocētes privilegiis uti patiatur: & ad Legatos suos Byzantinos rescribit; Tamdiu jus non violandorum Legatorū servandū esse, quoad ipsi jus Legationis honestatemq; servarint. Nimirum qui jure aliquo abu-

abutitur, ejusdem patrocinio indignus est. Non alienum duco, quod de Philippo II. Hispaniarum Rege accepimus. Erat Madriti Legatus Venetorum, qui adversus justitiæ administros & satellites, missos auctoritate publica, familiam suam instigavit, & violentam esse jussit. Facile lædi potuerunt, qui oppugnari non solent, & quib9 resisti piaculum est. Res in judicium venit, & in reos sententia partim capitis, partim fustigationis, lata est. Rex tamen ut clemens esset, & plus Legationi, quam Legato deferret supplicio paulo post omnes exemit. Sed, ut ostenderet, eximendos nõ fuisse; ad Principes Christianos mox scripsit, se nolle Legatos suos immunitate muneris justitia sanctiores esse; quin legibus eos Regni conveniri & condemnari posse, si quando facin9 quodpiam, ab officio aut mandato sibi imposito alienum, commisissent. Et sane inter eum Principẽ qui Legationẽm mittit, & eum qui admittit, quodã velut consensũ videtur statui & contrahi, ne, quemadmodũ offendi Legat9 non debet, offendere quoq; nõ possit. Offendi nõ debet, quia inerme hoc munus est: mandata, non arma adferuntur. Sed si velit offendere, jam munus ipse suum exuit, & violat. Verum neq; intolerabilis esse debet, quia inviolabilis; neq; ad injurias pugnasq; descen-

cendere, qui potissimum mittitur, ut injuriæ cessent, & ne pugnetur. Aput Euripidem Demophon Fecialem ab Eurystheo missum, & vi abripere supplices conantem vi prohibuit & cum ille diceret;

Tun' Fecialem cadere huc missum audeas?

Respondit:

Ni Fecialis dexteram à vi temperet.

Volunt igitur pleriq; Legatos hostilia molientes, atq; in crimine Magestatis læsæ deprehensos, prehendi plectique posse. Princeps autem hactenus moris externi & juris observans, gentium propugnabit & colet institutũ, ne suæ deserto incolumitatis, in discrimẽ ipse veniat vel statum publicum inducat. Ideoque si quæ sub Legationis sanctimonia perfidia concitetur vel si clandestina conjuratio aut rebellio foveatur, Legatus una cum familia, domo claudi, custodia detineri, milite & excubiis cingi, item literæ ejus intercipi, eaq; universa sine scelere adhiberi possunt, quorũ adminiculo & malum differtur, & facinus detegitur, & periculum repellitur. Parcere, hic crimen existimes; nisi plus Legati nomen, quam scelus proditoris timeas. Verũ enim vero desinit esse Legatus, qui esse proditor incipit: & decẽs, imo justa ultio est quæ necessaria; quæ nõ libidine sæviẽdi, sed studio tuẽdæ dignitatis & incolumitatis nata:

Nec

Nec vero tenetur Princeps aliena scelera, insidias, proterviam cum sui indignitate aut discrimine excusare vel præterire Itaq; si eo animi Legatus processerit, ut hostis potius quam hospitis videri possit officium profiteri, pœnæ se obnoxiũ sciat, imo iræ, quæ non sinit moderatam pœnã esse. Attamẽ de facinore statim moneantur exteri, ut intelligant, omnem ab æquitate proficisci rigorem, non prius condemnatum quam convictum Legatum esse ab eo, qui idẽ accusator est & judex. Quid si nihil ominus qui periculum depulit, parcere hic etiam malit, quam plectere? Suadet fama, suadet utilitas publica. Fama humanitatis & clemẽtiæ, quæ securam potentiam & venerabilẽ reddit: utilitas, quæ è gratia Principis aut populi externi nascitur. Tanti nimirum est, unum hominem non perdere à quo deinceps nihil timeas; imo unũ servare, quo plures debeant, & amici sint. Alexandri sive mansuetudinem sive magnitudinem in exemplum voco. Dum Tyrum diu obsedisset, Tyriis, odio Alexandri & magis pollicitationibus Carthaginensium, valide resistentibus, tandem superior, bis mille viros in urbe repertos in malam crucem egit, Legatos vero Carthaginensium, qui tamen non ad illum, sed contra illũ venerãt, incolumes esse voluit, & protectio-

ne

ne sua etiam securos. Nimirum malebat Carthaginem jure belli subjugasse, quam privata Legatos injuria aut vindicta jugulare. Secus cum Philea Tarentino actum est: qui cum prætextu Legationis Romam venisset, atq; empta fide duorum æditorum obsides Tarentinos eduxisset in fugam, protinus cum illis retractus, in carcerem ac deinde in comitium duci meruit: mox virgis, populo approbante, cæsus de saxo dejectus est. Bono jure hæc agi visa sunt, quia Tarentini tum temporis Romanis quodammodo suberant, cum ea urbs eorundem præsidio teneretur. Omnino ita est: violant & ipsi jus gentium Legati, si aut Legationem contumeliose ediderint, vel auctoritate sua ad insidias injuriasve exteris inferendas abutantur. Urgentibus jam urbem Romam fatis, Legati ad Gallos missi, contra jus gentium arma ceperunt. Tamquam injuria affecti Galli, dedi sibi eos postulant: id quia non impetrarunt, bellum in Romanos movent; urbsque ipsa divastata, tanti sceleris piaculum extitit.

Jam vero si fortassis in crimine deprehensus sit Legatus, omnem quocumque malignitatem ac machinationem colore excusabit: culpam non à consilio, sed infortunio aut errore aut necessitate proficisci: non à suo Principe, nec à se, sed ab aliis. Tum ali-

quo sale defricandus hic error. Et plurimos flores, non solum in rhetorum hortis, sed in cujusque ingenio reperire est, queis prætextus quispiam, culpæ quantum libet latæ aut manifestæ, adducatur, obducatur. Confessionem autem ne scripto signet, etiam atque etiam cavebit: id enim esset, errorem errori adjicere, ac prorsus in potestatem infestæ fortunæ ire. Manus animum ligat, & gravissime accusatur, qui ne suam quidem auctoritatem potest declinare: semper vero urgeri ad pœnam potest, qui semel reus est. Quod si fortassis res non omnino manifesta sit, sed sub ancipiti conjectura fluctuet; contemnenti aut ignoranti quam excusanti similior sit, ne purgatio nimium accurata, accersita videatur. Nam semper sollicitudini nostræ comes it aliena suspicio. Forte & studia & merita sua dextre & opportune insinuabit Legatus, sive præterita, sive præsentia. Nimirum leniet adversarios si se obstrictos viderint: dubitabunt de crimine, ubi virtutem adspexerint. Quod si vero rapi se nihilominus ad vincula aut supplicium senserit, conqueretur, protestabiturque, honori amplissimi muneris vim & injuriam inferri, nec umquam nec usquam excusabilem. Sic tamen, ne nimia repugnandi pertinacia inclementiorem læsi animum reddat.

Quid

Quid vero si Princeps læserit admissum Legatum ejus Principis, apud quem & suum habet? Jura violanti si jus non præstatur; ei non violari, sed jus reddi, Albericus ait. Æquissimum enim, juxta Hesiodum, talionis æquilibrium est, cum par pari refertur, cumque eadem cuique rei lanx & mensura reponitur. Ideoque retaliatio nec Lege Moysaica, nec XII Tabulis, nec ipsius naturæ dictamine videtur inhiberi. Quippe insculptum omnibus, ut quod quisque sibi fieri nolit, id ipse alteri ne faciat: cui in pœnam merito succedit, ut omnes patiantur, sibique factum velit, quod in alios ipsi egerunt, factumque esse voluerunt. Permittunt Jurisperiti, ut frangenti fidem fides frangatur. Tempestive igitur sibi cavebant civitates quædam bello Punico, quæ à Romanis deficere ad Pœnos destinaverant. Nam cum id agerent, ut obsides, qui Romæ erant, reciperent, priusquam ipsi descisserent; simulaverunt, seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum Legati dirimere deberent: missosque, velut contraria pignora, retinuerunt, in eos facturi si quid sui passi essent. Atque ita illæsos recuperarunt. Ac sane Legati eorum, à quibus injuriam timere possumus, obsidum loco detineri possunt, ut nostris apud alios consulatur. Ita Carthaginenses Scipionis Legatos

tantisper apud se seivarunt, donec ii qui missi Romam fuerant, rediissent. Athenienses quoque eos qui Sparta venerant tamdiu apud se manere jusserunt, quamdiu apud Lacedæmonios Themistocles emaneret. Et nuper dum Carolus V. Francisci Regis Legatum sisteret, Rex vicissim Cæsaris detinuit. Sæpe igitur fallacia fallaciam ceu clavus clavum pellit, arsque eluditur arte: ac experiri est, ab ipso scorpio contra scorpium medelam sumi. Neque fraudi, sed ingenio & industriæ, etiam gloriæ tribuitur, caute circumvenientem, cautius circumvenire: nobilissimumque victoriæ genus est, suo quem gladio jugulasse. Non quod perfidiam perfidia ulcisci liceat, deceatve; sed quod is alterum ab obligatione liberet, qui conditionem quam pacta includunt, fallendo transgreditur. Generalis enim pactorum lex est, ut nemo iis stare teneatur, nisi ex adverso, in quæ conventum est, præstentur. Verum hic Romani Senatus, & unicum Africani exemplum opponitur. Nam cum Legatos suos à Carthaginensibus violatos accepisset; actutum, & quidem rebus imperfectis, discedere Carthaginensium Legatos domum jussit. Qui postquam tempestatis ludibrio rursus in Scipionis classem essent relapsi: navium præfecto, ratione officii, vindictæ avido, quæsitanti, quid facto opus esset; hos

enim

enim exemplo atque omine malo reversos; Nihil, inquit, tale agamus quale Carthaginenses, qui nec exemplo, nec omine bono mali facinoris rei sunt. Sic intactos dimisit, committere nolens quod in aliis culpabat: amplius etiam honori Legationis, quam infortunio Legati tribuens. Id igitur cum à communi talionis regula abeat, singulari mansuetudini atque æquitati Scipionis adscribatur.

Addo nunc, necessarium inprimis esse, ut si quid agat Legatus, quod agendum non est, expendamus, cujus nomine & auctoritate agat: ideoque sicuti non decet, crimen quod publicum est, punire in privato; sic neque commissum ab homine privato, in eo qui publicam personam sustinet. Legatus quidem non nisi publicus est: sed agere quædam ut privatus potest. Pariter qui offenditur, publicitus offendi potest, cum privatus sit; & privatim, cum publicus: absit autem, ut privatam injuriam tamquam publicam puniat. Quod dico, exemplo Ludovici XII. Regis Galliæ dico; qui postquam sceptro insignitus est, privatam censuit injuriam, quam in minori fortuna passus esset, & gravissimam tamen passus. Dux Aurelianensium erat; & cum Carolo VIII. bellum illi, bellum inquam adeo grave, ut cum à suis quoque excluderetur, coactus

fuerit ad Armoricos se recipere. Rerum deindè potito, & in solium Regni evecto, persuadere nonnulli conati sunt vindictam jam tandem tempestivam in Aurelianenses mediraretur & acueret. Ille vero magnanimo & simul festivo responso, sævitiæ consilium dissipavit: Non esse Regis Galliæ, injurias Ducis Aurelianensium ulcisci. Præterea si quis comitum vel asseclarum Legati deliquerit, permagni intererit examinare, consensu ejus ac jussu, an injussu commissum crimen sit; ut hinc ultiora mox consilia capiamus. Nam sic ex ea gente sit Legatus, quam minus timeamus; inexcusabilis severitas vincere clementiam poterit, ut jure videamur agere: sin ex ea quæ nos minores habet, & cujus gratiam aut potentiam suspicimus; sic jure utendum est, ut damnum excludatur. Facile læditur, qui potentior est: vulnus, non causam vulneris æstimat. Quid suadeam igitur? Cautos, providos, minime præcipites esse qui sic puniunt: & si puniri crimen non possit, crimen non videatur. Enimvero Legatos ejusque comites forte reos læsæ Majestatis, quæ adita est, conveniri & condemnari posse, multis rationibus probari liceat: an autem puniri expediat, in bibliothecis recte definitum non facile leges: sed multa circumstantiæ rerumque status suggerere, suadere, vel excusare possunt,

funt, quæ non ſtilo litterario, ſed cuſpide gladii definias aut deſcribas.

Et hæc quidem de iis dicta ſunt, qui Legatos ad ſe miſſos exceperunt. Dubium majus; Num Legatus pariter inviolabilis, liber ac ſacer cenſeri debeat, in hiſce regionibus ac provinciis, per quas, ab hoſtibus forte aut non confœderatis miſſus, iter facere compellitur ad eos quibuſcum amicitia & pax, vel dumtaxat ratione induciarum ſuſpenſa arma? Profecto ſvaſerim ei (ni clanculum proficiſci profit) ut priusquam ſe in viam det, placarit Lares Viales, tranſitusque veniam flagitet ac impetret à Domino loci, Qui tum haud gravate indulgebit eam, dummodo nil conduxerit negaſſe: imo adjunget hoſpitalitatis obſequia, eaque omnia, quæ etiam ſecretis penetrandis occurrent opportuna. Alioqui quam temerarium ſit, inſalutato ac inconſulto Principe, ejus ſolum tranſire; ſolemniore forſan exemplo docuiſſet Legatus ille, qui anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo decimo quinto à Turca ad Hollandos miſſus, Antverpiæ ſiſtebatur, niſi regia ac inclita Alberti & Iſabellæ, Optimorum Principum, clementia, imprudentis hominis incogitantiam ac levitatem ſuperaſſet. Veneti ut Paduam ſibi ereptam recuperarent, Franciſcum Capellum Legatione fungi voluerunt. Mandatum fuit,

ut priusquam ad Imperatorem Maximilianum proficisceretur, primum mutato habitu & nomine, consuleret, Paduæ, Leonardum Dressinum, præsidiario militi ab Imperatore præfectum. Vix urbis portas ingressus, nihilominus dignoscitur, Magistratui sistitur, per eos, quorum erat ibidem in advenarum nomina, conditionem atque institutum inquirere, in divertendi locum & tempus. Deliberatum serio, anne protinus remitti deberet, an capite plecti. Et quamvis ille munus suum inviolabile, mandatum indisputabile diceret; ne ductus quidem ad Dressinum fuit, sed ad tribunal: ubi septem Senatorum suffragia eum capitis damnarunt, novem absolverunt: ita nactus plus patrocinii à fortuna, quam à causa. Arbitrio itaque magis externi Principis quam protectione Juris gentium inviolabiles censebuntur Legati, qui munus suum latenter abscondent, adeoque velut negabunt. Non enim, inquiunt leges, datur regressus ad jus neglectum: & nomen quod spernimus profiteri, neutiquam patrocinio nobis esse debet.

Minime verò ulla securitatis lege tuti erunt, qui ab hostibus ad hostes proficiscuntur, regionis per quam hinc inde transeunt aut commeant, Principe invito aut inconsulto. Frustra enim aut ridicule sanctum esse velis, quod rebus tuis sua malitia damnosum

nosum est. Decet quoque, hostilia eum consilia extundere atque impedire, qui jure sibi metuere ac prospicere debet. Legati Regis Philippi dum ad Hannibalem clam profecti, in Romanorum præsidia forte illapsi essent; Legationis princeps Xenophanes, centurioni, quo iter tenderent quærenti, se à Rege adesse respondit, ad societatem cum Populo Senatuque Romano ineundam. Fraudi favit fortuna. Nam pro hospitibus excepti, in castra Hannibalis, quocum nil negotii iis esse credebatur, penetrarunt. Sic felici primum mendacio elapsi, post iterum à Romanis deprehensi, arctius comprehensi sunt, & in Urbem abducti. M. Lævinus Prætor Legatos qui à Philippo, per Italiam ad Hannibalem iter faciebant, sub custodia detinuit, donec didicisset quidquid ille moliretur. Quod si tamen nihil hostile machinentur Legati; ut eis Princeps favere jure non cogitur, ita nec officere tenetur. Neque enim belli motus pacis spem omnino excludunt, dirimuntve benignitatis atque clementiæ virtutes, eave obsequia, quibus animi hominum potentissime vinciuntur, & quibus generosissimum quemque honestas commendat. Athenienses dum litteras sui hostis Philippi ad conjugem, secreto nuntio, missas intercepissent; ne reserari quidem, sed, reveriti Deos conjugales, destinari voluerunt.

Sed quid si aditu prohibeatur Legatus, & nihilominus accesserit? Volunt nonnulli, ut privatum, imo ut Majestatis perturbatorem, ac violentum irruptorem, gravissime plecti. Franciscus Galliæ Rex Fecialem Caroli V admisit quidem, sed præsentibus minis ad silentium adegit. Præ foribus namque palatii erecto patibulo, moneri serio hominem curavit, prohibitæ mandatorum expositioni infamem mortem imminere. Apud Livium, Ætolorum Legatis denuntiatum est, quicumque sine placito Imperatoris Romam venissent, pro hostibus omnes futuros. Ait quoque Thedosius, Jus hoc Legationibus interdicendi omnes usurpasse. Et sane nisi usus ita obtinere debeat, perturbaretur Jus gentium, quod dominia absoluta & distincta reddit, & externorum, dum ita visum fuerit. ut loquuntur, exclusiva. Ast vero si licitum est vetare ne accedant Legati, illicitum est Legatos mittere, aut etiam diutius quam admittenti placuerit in Legatione hærere. Illicitis autem jura non subveniunt. Ligures dum Romanorum Legatum abire jussissent, isque procrastinasset, primum comites servosque neci dedere, dein Legatum vix fuga elapsum sauciavere, ut sibi discedendum fuisse, non solum narraret, sed ostenderet. Quapropter si quando periculum moramve rebus a-

gendis

gendis injectura videtur Legatio, vel aliquid existimationi aut fortunæ nostræ detractura, non excipitur, imo prohibetur. nam *Turpis est itur, quà non admittitur hospes.* Nisi forte expedierit hoc dedecore Legatum & Legantem afficere, ut etiam admissus dimittatur inauditus: atrox enim per ejusmodi dimissionem utrique nota inspergitur.

DISSERT. XIV.

Quo jure conveniendus.

CIviline actione citari posit Legatus; controversum est. Nam quo jure aut loco conveniendus sit, ex professo leges non definiunt: imo illæ quæ titulo de Legationibus extant, una & altera excepta, de subditis, municipalibus, Proconsule aut ejus Vicario, intelligi debent. Sed si Legatus numquam à patria abesse censendus est; æquum videtur, ut causæ ejus, etiam crimina, non nisi ab ejusdem Principe patriaque cognoscantur. Et quamvis sacræ aut civiles rubricæ jura aut privilegia Legatorum omiserint vel non definierint, testantur tamen historiæ, & dictat ratio, præcipuo eos honore censeri, singularia omnia in hoc munere esse. Historiæ quidem, quæ legum velut interpretes sunt, æqui bonique testes: ratio autem, cujus tam augusta &

venerabilis majeſtas eſt, ut licet legum aut tabularum voces prorſus ceſſent, ea tamen ſola, & dare oracula, & condere axiomata, & præſcribere dogmata queat. Hujus ore, ſed velut Aſtrææ receptam uſu ſententiam, Juris interpretes proferunt; Legatos peregre nullis vel legibus, vel conſuetudinibus, vel ritibus municipalibus obnoxios ſubjici. De contractibus Legationis tempore initis, judicium accipere non immerito Legatus tenetur, conveniendus coram Judice ejus loci, cui ſe per contractum obnoxium fecit. Alioqui quod beneficium ac privilegium eſt, damnum atque impedimentum fieret: eique univerſe commerciis interdictum videretur, cum quo, tanquam ex lege, contrahere unuſquisque vereretur. Id quoque Jus gentium & naturalis æquitas dictat, ne cui licentia indulgeatur res non ſuas alieno damno ſecum auferre. Aſt vero ſi quæ ante Legationis ſuſceptum munus nomina contraxerit, ob ea non detinebitur, neque ante reditum ad ſolutionem compelletur, ne munus hoc publicum impedimentis ullis obnoxium ſit. Eamdem quoque ob cauſam, ne à popularibus quidem ſuis, abſens lite laceſſendus eſt, ne publico oneri privatæ accedant moleſtiæ, remoramque communi bono faciant. Quid? nimis addictum litibus hominem implicitumque, ab hoc munere arcendum ſtatui-

mus; cum liberam ac ſedatam à domeſticis curis mentem Legatio exigat; ſatis occupata ſi hoc agat, ob quod otioſa videri poſſit. Alioqui prorſus expedit, Principem rebus ſui Legati prodeſſe & favere, ut hic ardentius negotia illius meditari atque proſequi poſſit, nulla inquam privatæ calamitatis moleſtia compeditus vel diſtractus. Rex Hiſpaniæ Philippus II. Roderico Gomes dicebat: Tu mea peregre curabis; ego tua domi non negligam. Cumque illo mortuo convitiaretur plebs & livor, opimam nimium hereditatem liberis relictam fuiſſe; Credebam, ajebat magnanimus & prudens Rex, liberalius me profuiſſe.

DISSERT. XV.

Qua polleat jurisdictione, prærogativa, immunitate?

PRimum ſolvendus quæſtionis nodus; Num Legato plenaria competat jurisdictio in domeſticorum ſuorum mores & vitam? Sunt profecto non pauci, qui omnem & Senatus auctoritatem, & Principis majeſtatem in hoc munus transferant: ideoque ſuorum peregre eſſe judicem, qui & Senatum & Principem peregre repræſentat. Quid omnino dicam? Neutiquam ſublimior ſubſiſtet, qui ultra limites Legatus exurgit,

Q 7 ni-

nimiumque sibi tribuit. Certum est enim, imperii notam, juris dicundi potestatem omnem labi & cessare in ditione peregrina ac aliena. Princeps ipse haud meliori conditione censetur: ubi subditos non habet, nulla auctoritate præditus est; sed, quia Princeps, dignitatem ubique servat. In suorum delicta, spreto & rejecto ordinario Judice, velle animadvertere, hoc vero nonnullis videtur, publicum jus loci privatum facere, & simul trux illud dominicum, damnatumque legibus ac moribus Christianis, imperium usurpare Non servi, sed mitiore appellatione, famuli aut ministri dicuntur, qui familia Legati continentur: potestas ipsa, non despotica seu herilis, sed œconomica est. Proinde non ergastula aut vincula, non carcer aut carnifex Legato conceduntur. Fieri tamen posset, inter Principes aliter conventum esse, vel mutuo consensu diu usurpatum, ut plenam jurisdictionem in domesticos suos Legatus & habeat & exerceat. Quod si erit; actuariis ille suis & scribis utetur, quorum tabulæ & codices seu registra, publicam fidem & auctoritatem solemnium instrumentorum exprimant habeantque. Concedet tamen justitiæ ratio, ut si cui domestica ejusmodi sententia gravis videatur, posit ille, si superfit, reverso jam Legato, cognitionem causæ ad patrium & ordinarium juris Præsi-

dem

dem transferre. Idem in civilibus actionibus: ob quas domesticos aut asseclas suos gratis citari non patietur Legatus, memor extra jurisdictionem impune non pareri; saltem non citra molestiam, utut injuria atque iniquitas absint.

Non exiguæ autem nec paucæ Legatorum prærogativæ sunt. Solet enim inprimis eorum domicilio id honoris tribui, ut non solum domesticis, sed criminosis etiam eo confugientibus, tamquam sacra anchora, asylum, & ara sit. Quare nec satelliti aut alteri justitiæ ministro (nisi forte facinoris flagrantia enormitasve obsuerint, aliudve Princeps ac Supremus Senatus præscripserint) in domum Legati impetum facere fas est, aut in domesticos ejus manus injicere, nisi eo consulto ac consentiente. Legatus autem ægre patietur suos ludibrio haberi, ne prætextu quidem justitię aut executionis. Et rursus, si me audierit, haud multum opis aut patrocinii facinorosis aut exulib9 indulgebit, vel temere veniam remissionemve extorquebit, præsertim citra suum jussum commodumque reis læsæ Majestatis Statusve, ubi aget. Certe Principi injustum & crudele ducitur, si suo indulto pepercerit sicariis, latronibus, iisve qui non præcipiti iracundia casuve, sed quæstus gratia ac præmeditato scelere deliquerunt. Et quomodo ejus-

ejusmodi patrocinatio aut protectio honesta censeatur Legato, qui neutiquam ad impediendam aut turbandam jurisdictionem cujuspiam Judicis aut Magistratus mittitur? Quid si immiscere se reorum exemptioni velit, nec possit, repulsamque patiatur omnis intercessio; dubio procul ejus Principi plurimum decesserit, ipse detraxerit. Sed quid si ipsius Legati quapiam ope vel culpa delictum fuerit, numquid supplicio sontem liberare, aut excusare nitetur? Æquum videtur. Visum tamen fuit aliquando, dum Legatus facinus quidem alteri jussisset, jamque infortunio detectum esset; id adeo constanter pernegasse ac diluisse, ut reus graviores infelicioris obedientiæ & credulitatis pœnas persoluerit iratis offensis, non reluctante, sed urgente sceleris auctore.

Augustus quidem sceleribus impunitatem, scribente Suetonio, præscidit, perfugia omnia abolevit: ne in locorum sanctitate, sed in sua cuique innocentia præsidium foret. Detur hoc Legato, ut iniquè si quis vi oppressus est, in sacro velut lare, tutum perfugium inveniat, è quo sine permissu Legati extrahi non posit: quemadmodum à Bonifacio V. Pontifice Ecclesiis tributum est, ne quis inde citra Præsulis consensum rapiatur. Nimirum (inquit disertus Auctor) ne calamitosum domestica

inhu-

inhumanitas pellat, quem peregrina barbaries eo adegit. Rationi & naturæ consentaneum est, ut qui ab hominibus ad DEUM fugit, clementem esse DEUM experiatur: offendi DEUM sciat, si quis in homines scelere quocumque peccat. Sed profecto templi imaginem domicilium Legati exhibet: ipse, quia violari non debet, sacrosanctus habetur. Sive nocens, sive innocens, quicumque pœnam fugit, miser est: sed in eo tum maxime Legati quædam, sic dico, divinitas cernetur, si humanus esse, si oppressum protegere, lapsum sublevare possit: si dabit misero fugienti, quod sacra tantum limina & loca præbent. Attamen si sacræ illæ & Legati ædes proponant præstentque promiscue sceleribus impunitatem; næ, tutamina & receptacula latronum & nefariorum hominum dicantur, ubi perfugium tam promptum obviumque nequitiæ. Igitur, quia vinci asylum gravitate sceleris potest, etiam justitiæ necessitudine Legatus cedet: utque dignitatem tueatur, tam se æquum, quam mitem aut humanum ostendet, & in publicam duci custodiam noxium permittet. Interim auctor sim Judicibus, ut noxio capiti in tutamen Legati recepto, non facile pœnam infligant: sed, quia sontem merito supplicio eripere unius Principis est, hujus placitum & decretum illi exspectabunt. Ita in-

innotescet, non turpi neque externa indulgentia criminis, sed reverentia ipsius Legati, vindicta criminis abstineri. Et pulchro mutuæ observantiæ certamine, quantum Judicibus tribuisse Legatus videbitur, ab iis idem recipiet; & illæsa legum auctoritate clementiam reus experietur, dum jus suum justitiæ Legatus submisit.

Eminentiam Legati quæ concernant, singula si persequar, prolixus sim: compendio subnectam aliqua.

Quamvis de jure cauponi non liceat hospitem semel admissum (dummodo & vivat, & solvat probe) expellere aut excludere (ut alterum forte opulentiorem aut amiciorem recipiat) Legati tamen favore id licet.

Magistratus, præsertim requisitus, prospiciat, ne Legatus impediatur molesto strepitu sordibusve vicinorum: tum ut quidquid habet mobilium, mercium, ciborumve aut aliarum rerum, ab vectigalium & portorii exactione liberum sit & immune, nec ullo retentionis aut repræsaliarum, ut vocant, titulo vel jure sisti aut detineri possit. Habet enim, ubicumque substiterit, domicilium honoris, non oneris, Legatus

Impetrat apud exteros Legatus, ut divino sacrificio, juxta suæ Religionis præscriptum, una cum domesticis vacare possit: tum quoque exigit, ut eadem libertas domi suæ pa-

tcat

teat aliis quibusvis. Super qua re graves interdum contentiones increbrescunt.

Illud quoque Principum constitutionibus sancitum est, ut exterarum gentium Legati, beneficium cursus publici habeant, id est, ut equis mulisque publico sumptu enutritis uti possint, quibus ipsi ad Principem quam velocissime perducantur. Hunc autem cursum publicum hodie Postam vocant; quæ ab illo veteri tantum differt, quod ad illum veredi per certa loca publico sumptu dispositi erant, sed quibus sine licentia Principis, ne numerata quidem mercede, privati uti nequirent.

Legatorum liberi, quos in Legatione nasci sors dedit, patriæ ac domus suæ privilegiis neutiquam privantur aut excidunt. Indignum enim foret, in Regio obsequio versantem, Reipublicæ favore aut prærogativa destitui, eximi vel excludi.

Si quis sua in Legatione obierit magno honore ejus funus afficiet Princeps apud quẽ resederit, quamvis etiam ab hoste advenisset. Imo ait Plutarchus, Quæstores antiquitus Legatorum ægrotantium curam suscepisse, mortuisque funus è publico fecisse.

Legativum vero, seu nummi qui abeunti vel absenti Legato de publico dati sunt, & reduci vel mortuo supersunt, non restituuntur. Stipendium quoque integrum Le-

Legatus nanciscitur eo tempore, quo forte ergastulo aut morbo detentus, munus obire non potuerit.

Comites quoque & asseclæ, qui Legationi verius quam Legato inserviunt aut adjuncti sunt, quosque negotium tanti ponderis excivit è patria, privilegiorum atque immunitatum etiam participes sunt: cum æquissimum fuerit, oneris socios & ministros, honoris quoque esse potitores. Ideoque si quis eorum quempiam pulsarit aut contumeliâ effecerit, pari scelere & sceleris lege tenetur.

Quid si autem infidum mare & naufragium passus fuerit Legatus, vel in piratas inciderit, ab omni remotus culpa & fraude? Sic quidem indemnis à Principe suo habendus est, & ab ærario refundendum quidquid perierit. Quod si terrestri in itinere oppressus sit, totum hoc incumbet damnum Principi, cujus in regione injuria facta est. Sciri hac ratione expedit, quam inviolabilis sit, & qua ubique tutela protegi publice debeat, qui publice missus est. Sic ad Belgas, ante quadriennium, iter faciens Illmus & Revmus *Io. Franciscus ex Comitibus Guidis à Balneo*, cum facultate Legati à latere Nuntius Apostolicus, cum à Gallis spolium pretiosissimæ supellectilis perpessus esset; visum fuit, nomen gentis & simul regionis violatum. Rex igitur ut dede-

cus

cus amoliretur, damnumque illatum resarciret, viginti aureorum millia numeranda decrevit. Pulchrum & memorandum exemplum; nisi intra verba, hactenus promissum, staret. Licetne dicere? Obstrictus es, ô Rex: & tibi debetur quod detractum, & inde addictum est, Legate ni levius duxerimus, Justum debito promisso innodari, quam liberari; fidem malle quam pecuniam impendere.

DISSERT. XVI.
Comites, famuli, asseclæ.

QUoniam unusquisque, aliorum adjutus ingenio, judicio, consilio, evadit, solertior, maturior, prudentior: suadeo, ut Legatus in contubernium adsciscat viros præstanti experientia ac virtute, qui eum in arduis negotiis prompta opera sublevent. Nemini enim uni simul omnia præsentia & perspecta. Quandoque & Homerus dormit, Argus cæcutit, & sapientissimus quisque inter mortales errat, vacillat, cadit. Non etiam raro evenit, ut quædam inopinato agamus; quæ voluimus, nolimus: rata, irrita; facta, infecta cupiamus; & tamquam in bivio positi, quorsum dirigendum iter sit, dubitemus: quid præstet, cur, aut ubi hæreamus, cespitemus, per nosipsos ignoremus. Officiosa eorum societas, qui intelligunt & volunt

lunt benè, saniora indicabit, prospera disponet, adversa aut incommoda dispellet aut dimovebit, devia in melius diriget, dubia firmabit, fido consilio, forti conatu. Oculis quisque alienis seipsum acutius inspectat, quam suis. Alienis, sed fidis: unde, cum ea fides in amico sit, danda est opera, ut quem socium sive affeclam, etiam amicum habeamus. Verum enimvero hic quoque vulgatum illud obtinet, Ne quid nimis: affectum à nobis regi melius est, quam nos ab affectu: & pertinacius amâsse, cum periculo sæpius aut damno conjunctum fuit.

Nulli te facias, nimis sodalem;
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Et comites quidem, vel publicis stipendiis Legato inserviunt, vel suis eos ipse alit; vel hi denique privatis ac propriis illum sumptibus sequuntur. Iis igitur qui Legationi assignati erunt, securius fidere poterit: omnis enim participes, sive laudis, sive culpæ erunt. Quare, ut hanc imminuant, illam augeant, summa ingenii etiam ope annitentur; dum, tamquam vicarii aut secundarii Legati, ipsum ad se putant negotium decusque pertinere. In horum humeros si partem aliquam negotiorum transferat Legatus, ex intervallo respirabit. Sane quia continuis fere magnisque distentus est negotiis, subtrahere interdum oneri caput prementi

potest

poteſt ac debet: ut ſic vegetiorem ſe reddat, rebus & curis parem. Etenim

——— Vires inſtigat alitque
Tempeſtiva quies: major poſt otia virtus.

Sic viri olim Maximi fecere, natura velut præceptrice, quæ alioqui Maximos eos non ſuſtinuiſſet. Ne nimia tamen fiducia alienæ virtuti aut induſtriæ, ceu molli pulvillo, Legatus indormiat. Inexperti fidem exſuperet, quantum ſuperintendens heri oculus ſingulas ejusmodi functionis partes decore cohærere & ſplendere faciet: imo eum quaſi juris ſui conſtituet, atque extra quamdam ſuorum tutelam.

Conſtituta jam familia occupetur, & ſuum quisque obſequii modum finemque habeat, munus ceu palæſtram. Nimirum auris auditui, oculus viſui miniſterium præbet: nec manus valet ad videndum, aurisve ad ambulandum. Aliqui æmulationem inter domeſticos affectores & miniſtros utilem aſſerunt, qua quidem quisque obſequio & affectu conetur ſe probare & præferre. Simultas tamen in hoc ſodalitii genere periculoſa, quia maligna eſt. Qui fuerint unanimes, mandata heri ſui attentis excipient, & exequentur. Si urgente neceſſitate, manus ipſi officio pedis recte fungetur, pes manus. Imo membris apte invicem congruentibus, opitulantibus, fiet ut pes per oculum videat,

per

per pedes oculi gradiantur: aures ad oris, os ad aurium usum concurrant & suffragentur.

Inter eos autem qui Legato Incatitiam operam præbent, præcipui sunt Oeconomus & Secretarius. Oeconomo incumbit quidem, ita rebus domesticis prospicere, ne usquam necessaria nummorum solutio suspendatur, aut præmordeatur: tum ne externus uspiam splendor atque apparatus requiratur aut claudicet. Incumbit, ut famuli præscripto ordine & ritu obsequantur, & ne quis officiperda Dominum uspiam incomitatum destituat; sic gratis saginetur. Sed non Oeconomus adeo dominus domus sit, quin temporarias expensas & rationes perspectas, memoriæ impressas habeat Herus; ut & judicium de iis ferre & prospicere tempori possit. Secretarii autem munus est, Legati secreta tacere, & quæ aliorum sunt sagaciter indagare, ac velut odorari; tum quasi prædivinare, quid in litterarum dictamine ac responsis domino in mentem venire debeat. Cujusmodi felicem solertiam industriamque aliquando vidi & novi in eo, qui inspectis vel semel litteris quæ aliunde, etiam super rebus gravissimis, adferebantur, protinus pro dignitate negotii acute, succincte, sententiose non tardius responsum scripserat, quam respondendum esse statuerat Legatus: adeo ut hujusce potissimus labor videretur,

auſ-

auscultare & subscribere. Sciat interim Legatus, famulis peringeniosis & nimio actuosis non tuto omnia credi; sincerique, licet tardioris, sæpe utiliorem & diuturniorem esse operam. A magnis ingeniis, non raro aliquid ultra vel supra ingenium. Inquies animi, nescio quid turbinis aut mali moris præsagire facit. Cavendum vero, ne quis Legati assecla aut domesticus, fidem lucro inferiorem colat; numen non in ara, sed in arca: sic Legationis sacra eliminari, profanari contingat. Eademque cura ad cursores & tabellarios sese extendit, qui nisi fido silentio præditi sint, Legato negotium forte facessant. Et quamquam sint, qui putent Magnatibus & Principibus viris nunquam ministros probæ indolis atque industriæ deesse, hos facile inveniri; Legatus tamen tam falso errori ne involuatur: tum videat, ne jam admissos aspere habeat, præsertim conscios secretorum graviorum. Et quamvis proverbiali opprobrio dici soleat; *Fidelis servus, perpetuus asinus.* attamen si quorum grato obsequio diu fuerit usus, eorum commodis prompte & liberaliter subinde consulet; quo ceteri obsequentium non modo excitentur, sed impellantur & inflammentur ad benemerendum, Ut vero facilius est, non accersere malum, quam vincere, occurrere molestiis atque infortuniis, quàm mederi; ita præstat

omnino non admittere in contubernium improbos, quam laborare, quemadmodum jam admissi dimitti ac corrigi possint. Adde, quod familiæ dedecus ultimus ille novit, cujus ea est: & sic quia serum, difficilius atque inutilius remedium est. Quis tam circumspecte domi suæ vivit, quis tam misere, aut morose, ut inter seria jocos subinde inter labi non sinat? Ea vero si non tuis auribus excipiantur, non benignis oculis animisque; sic detorqueri queant, ut & negotiosis otium eripiant, & denudari contingat quæ ne tegenda quidem erant.

——— *Lingua mali pars pessima servi.*

Et sæpe (Scripturæ textus est) *inimici hominis, domestici ejus.* Amplius est, hic fidum comitem, quam æmulum fratrem, consanguineum Legato adesse: ac nisi fidi sint, & benevoli, qui eum comitantur, non raro in ipsa frequentia solus erit; impeditior etiam, quam si solus Eudulius à Cosroë Persarum Rege super ineunda pace missus ad Valerianum, quem regendis Armeniis Justinianus præfecerat; à fratre suo, Legationis comite, proditus est. Maluit ille invidi, quam fratris officium præstare. Etenim clam cum Valeriano congressus, & jam ad pacem inclinato, turbavit bona consilia, auctorque belli fuit: In angustiis Cosroën esse, filium ejus ad Regnum aspirare, exercitum

pesti-

pestilentia confici. Hæc ubi Valerianus accepit, Eudullum pacis spe plenum dimittens, secuturos, ad Cosroën Legatos pollicitus est, qui rem peragerent. Missis igitur ad Justinianum litteris, ejus mandata inquirit, ac mox jubetur in hostes exercitum ducere. Fraternæ æmulationis portentum! portenti exemplum.

Quia confabulationibus, congressibus, conviviis choreisque temporum decore immisceri aut interesse ob dignitatem suam Legatus non poterit; (ubi tamen multa quæ alioqui laterent, odorem & colorem suum manifestant) domesticis ejus fas erit in ejusmodi locis, sine ulla aut dignitatis fugillatione, aut insidiarum suspicione, sese oblectare, ibidemque attenta mente sagaciter explorare, quid moveatur. Ipse autem non solum oculis Magnatum Procerumque haud gravate intererit, sed tempestiva quoque convivia vicissim subministrabit. Nam præterquam, quod genialis illa hospitalitas, magnificentiæ & munificentiæ ejus famam publice sparget; quantum ea quoque ad intimorum arcanorum animorumque scrutinium, imo ad benevolentiæ & amicitiæ conciliationem faciat, & nasuti sciunt hodie, & Tullius testatur, qui se hoc fine ad Cæsarem aliosque crebratum isse, Q. Fratri fatetur. Ait Juvenalis.

——— *In magna Legatum quare popina:*
Æqua ubi libertas, convictus, pocula, lectus.
Sic nimirum ut commodius specularentur atque indagarent singula, iis olim se locis consortiisque Legati interdum ingerebant, ubi liberi & incauti circumferrentur sermones: ut sic captatrice & corruptrice lautitia rescirent, quæ alioqui, ne per somnium, nec maximo ingenio, ne omni quidem auro, in eorum mentem aut notitiam venissent. Interdum quæ in conviviis per Legatum dicentur, decuplo majora atque illustriora judicabuntur, quia extemporanea, quam revera sint, & quam videbuntur si credantur præmeditata. Hinc quoque major interdum auctoritas dignitasque conciliatur, quam ex quæsitis verisque alioqui demonstrationibus, aut etiam ex negotio feliciter suscepto vel gesto. A convivis interroganda potissimum quæ dicturi optime callent: lubentius enim, & sine verecundia ignorantiæ, ea ipsa proferuntur, certiusque instruunt. Cohibeantur hic manus subinde ab eduliis; neque totus animus in patinis eliquescat: sed spargantur & excipiantur joci, à quibus facilis ductio atque digressus erit, ad si quæ alia sollidiora aut sanctiora.

Additur autem Legationi frequentia ministrorum, ut quisquis eam viderit, accendatur scire, cujus ea sit: imo ut appareat, à

magno

magno venire, ad magnum venire, qui tam superflua pompa dignus & conspicuus est. Ita sunt homines: splendori pleraque deferunt: admirandum censent sidus, cujus diffusissimi radii sunt & insolito quasi lumine percellunt. Hinc magnificentia Legationis cujusque æstimari fere solet familiæ copia; anteambulonum, salutatorum, deductorum, assectarum, sectatorum & calonum concursu; longoque rhedarum atque impedimentorum agmine.

Verum enimvero Legati superbus apparatus, numerosi comites & ministri, Principibus ad quos itur, nonnunquam invisi ac suspecti sunt. Sic cum tres Legati Hungarici, quos longo superbiæ spectaculo tria millia equitum sequebantur, ad Fridericum Imperatorem Neapolim missi essent, ut diadema Regni sui redimerent; occlusas urbis portas invenerunt; quod tam vasta & otiosa pompa, vel majoris spei indicium præ se ferret, vel ad ostentationem aut exprobrationem instituta, imo ad terrorem videretur. Illis itaque Legationis jure introitum postulantibus, per nuntium respondit Imperator; non Legationem istam, sed militarem sibi legionem videri. Neque profuit, quæ cudebatur, excusatio; quod honorandæ Majestatis ac Coronæ sacræ & religionis gratia tanto splendore advenissent; nam post mul-

ta, Legatus tantum unus cum ducentis equitibus intromissus est. Dux quoque Feriæ cum nuper a Rege Catholico in Galliam mitteretur, tristem Henrici IV mortem deploraturus, admodum magnifice pro more gentis illæ, profectus est. Cum jam Burdigalam pergeret, præmissis qui hospitium prepararent, urbis præfectus, tamquam angustias oppidi accusans, in suburbio locum esse respondit: tot comites, qui viderentur turmas aliquot constituere, tot sarcinas cistasque, quæ, instar equi Trojani, aliquot millia scloporum facile parerent, aliter recipi non posse. Quapropter Legationis apparatus ita moderandus, ut neque contractior sit, quam mittentis vel ejus ad quem mittitur dignitas postulat; neq; rursus ita exorbitans, ut oneri magis, quam honori utrique fiat.

Ita quoque se gerent tanti muneris comites, ut Legationi jure tribui possit, quod olim laudatæ Fabiorum legioni; Unumquemque ex ea militem potuisse partes Imperatoris digne sustinere. Sic vere comites erunt, & tamquam minora lumina respicient majus: virtutes dotesque animi atque ingenii, tamquam radii erunt, præstanti ac luce inæquales quidem, attamen proximæ. Procul ab hoc contubernio sint sycophantæ, ardeliones, ganeones, officiperdæ, abjectæ gloriæ dehonestamenta, quorum probra in

Le-

Legatum redundarent. Tanti refert bonos omnes esse, ut vel ex unius dyscoli atque litigiosi famuli, moribusque externæ gentis immorigeri lascivia, plurimum interdum turbæ oriri possit. Igitur quicumque Legatum comitabuntur aut sequentur, boni sint; coërcendi aut dimittendi, nisi sint. Præsit advigiletque eorum moribus atque actionibus censor aliquis & inspector. Si notari se sciant, paulatim corrigentur. Insitum alioqui humanis ingeniis, licentia insolenter uti, nec servare modum in iis quæ extra regulam aut supra modum. Pulchre M. T. Cicero Q. Fratri: Domesticorum non modo facta, sed dicta etiam omnia præstanda nobis sunt. Ut enim probi prudentesque haberi velimus, non sufficit nos esse tales, verum idem quoque requiritur in reliquo famulitio. Unde talis erit Legatus (certe habebitur) quales illi, quorum moribus & familiaritate delectatur: multumque alienæ hæc fama ad famam propriam. Hinc tyranni quoque olim, ut colorem virtutis & bonitatis sibi adsciscerent, viros sapientia inclytos convictui suo junxerunt, ornatus atque existimationis nimirum gratia, non auxilii vel usus. Quasi male de iis opinari aut judicare populus nequiret, à quibus bonos videret æstimari Quasi etiam malos esse aut fieri necesse sit, quibus cum malis bene convenit:

dum nulla inter bonum & malum societas aut sympathia. Semel dixero: Probus ipse sit Legatus, modestus, pius; & suos faciat. Quod facilius ut fiat; in larem atque ministerium non assumet Legatus sine delectu homines, quos sola allicit stipendii otiive merces aut sagina. Verum eliget fidos, suarum rerum observantes & amantes, & qui eo quoq; nomine probari & promoveri percupiant. Ægre etiam admittet incolas provinciæ ubi obeunda Legatio est: minus eos, qui hinc profugi, sive proscripti, vel quovis modo extorres sunt. Hi enim, quia odiosi, odiosum ipsum Legatum facient. Ad summam; totidem is timeat exploratores, quot habuerit nos suos.

Sed hic præterea quædam observatu digna occurrunt, quippe Legati œconomiæ atq; usui conjuncta. Inprimis, ne qui Legati comites, socii aut asseclæ, fuerint adeo ingloriis moribus, turpi stirpe aut forma, ut existimationem ejus uspiam labefactent. Novi magnanimum & magnificum vere Legatum, qui dum haud multos domesticos stipatores adduxisset, con consilio adscivit: Pridie cujusque diei spectabiles sex vel decem, plerumque è gente sua, viros invitari curavit, qui subseqnenti ejus prandio interessent: sic potius convivæ, quam necessarii socii: ea tamen lege, certe consuetudine,

ut

ut isto die comites ei adsisterent, sive domi maneret, sive rheda egrederetur. Ita fiebat, ut & novos subinde assumere stipatores liceret, & æmulatio quædam oriretur inter illos

Qui bona summa putant aliena vivere quadra.

sic omitti poterat, si quis cœpisset displicere. Ne reliqui quidem pransuri conveniebant, quoties alubi solus prandere vellet, vel domi suæ mensam aliis convivis aut seriori- bus negotiis occupatam haberet.

Epheborum, calonum & lixarum agmen, aut scenico quodam ordine, Legati equum, rhedamve stipat, aut confuse velut circũfunditur, pro gentis cujqq; patrio more. Fuit hic Legatus, qui famulos uniformi veste vestivit dum primum urbem ingrederetur, & superbiore rursus veste dum in posterum Aulam frequentaret, & nova deniq; dum abiret. Et tamen ubi in patriam reversus, ad alium Principem is denuo mitteretur, sumptu & splendore novo, diverso amictu famulos induit, ne quid e priore Legatione mutuasse videretur.

Si quod suorum jussorum operumve culpari aut reprehendi à suis senserit Legatus; curare aut animadvertere id quidem minime videbitur, notabit tamen ut tacitam gravioris mali commonitionem: utque exploret, num ratione conquerantur aut redarguant; sese eorumdem loco esse fingat &

secum statuat. non alia salubrior tutiorve regiminis regula est.

DISSERT. XVII.

Corycæi.

QUædam etiam Legationis arcana sunt, quæ nisi cautissima vigilique cura custodiantur, arcana esse definiunt, & in maximum sæpe malum erumpunt. Qui tutam esse urbem vult, munit urbem: qui clausa consilia, domum non sinit exploratoribus patere. Hæc incumbit Oeconomo cura, ut observet, ne quis ignotus aut suspectus limen terat, aut furtim penetret: ne quis occultus uspiam explorator latitet, qui ex insidiis consilia, dicta. facta arbitretur. Mille modis improbatas ingeniosa est: & audaciam scelestis præmia addunt, & alienæ oscitantiæ, tum impunitatis spes. Interdum penetralia domus excutienda sunt, interdum limina & fores. Quippe nonnumquam in ingressu ac vestibulo detecta sunt, quæ clausa & sepulta penetralibus credebantur. Is enim mos est, & hoc officii munus, ut ad fores usque vir quicumque primarius, interdum etiam privatus deducatur. Hic vero colloquii & congressus causa valedicenti summatim suggeri & inculcari quod actum agendumve est, denuo solet, novissimo ser-

mone

mone solido & serio. Fuit igitur haud ita pridem percallidus Corycæus, qui tanti putavit suspecti Oratoris consilia & secreta venari & vendere, ut sagaci latibulo foribus, quæ magnifice semper patebant, sese sæpius abdiderit & postposuerit. Neque enim id agere destitit, quod hic frustra & fastidiose, nullius moræ aut molestiæ pertæsus, tamquam in excubiis staret, aut quia plus semel nonnullorum exonerando lotio à capite ad calcem profunderetur, donec ædes egredientium & intrantium semoto (sic putabatur) sermone percepto, multorum arcanorum conscius redderetur: atque ita fieret, ut quæcumque inimicus Princeps, ejusque sagacissimus Orator moliebatur aut statuerat, ea præoccuparentur, præpedirentur universa.

Verum & Legati non infrequenter speculatores sibi adsçiscunt; & quod suis oculis non possunt, alienis investigant. Ipsi nonne ut speculentur potius, quam ut ullum aliud Legationis officium impleant, mitti interdum & hærere solent; exploratores magis quam Oratores. Sic inter asseclas sociosque subinde personati latent homines, militiæ, imo architecturæ & munitionis militaris periti atque practici, qui mœnia, valla, loca alia, peregrinis alioqui vestigiis oculisque præclusa, scrutentur; violentiæ insidiisque, si ita occasio foret, patefaciant. Hujusmodi dolum

Legatio à Scipione olim ad Syphacem missa utiliter tegebat: ubi calonum loco & servili habitu centuriones, tribuni virique primariæ virtutis atque prudentiæ mittebantur; qui dum sua Legatus mandata exequeretur, vagi per castra, aditus exitusque, interstitia & compendia itinerum, munitiones item & aggeres, situsque universos, qua Pœni qua Numidæ imbecilliores essent, ediscerent: donec omnibus sic perspectis, tuto atque opportune Romani excurrerent, victisque votisque potirentur. Citeriore exemplo in hanc scenam prodeat Legatus, cujus tamen nomen silentio veneror. Is peregre viros aliquot secum duxit, majoris industriæ fideique quam fortunæ, qui quidem, tamquam vernaculæ egestatis velo, quæstusque quærendi excusabili necessitate, tota Provincia divagabantur: sic nusquam & ubique domi erant: nusquam non per plateas, in officinis mercatorum, in culinis cauponum hærebant, portas, atria, rhedasque Magnatum velut obsidebant. Utque securius atque pro usu diutius ubicumque vellent, subsisterent, merces quasdam levioris pretii, sed artis curiosioris circumferentes venum exponebant. Erat, qui modulos & rhythmos patriæ genio auribusque singula admirantium, etiam pietati conformes obtruderet. Nec deerat Mimus unus, & Momus alter, qui-

quibus ſapienter deſipere ſtudium & munus erat. Sed Legatus non niſi unius choragi ac relatoris fide & opera utebatur: ceteros ne noſſe quidem videbatur. Modus & fructus varius fuit, non ultra hic luſtrandus. At vero quemadmodum in ea luſus ſpecie quæ Prima dicitur, è minima pictæ chartæ mica, quidquid eſt fortunæ interdum dignoſcere eſt; ſic illi è dictione ſententiam, hinc deliberationes, è geſtibus affectus colligebant. Verum enimvero, ut illi qui hac Prima contra luſores potius quam propriam crumenam fallere & fraudare moliuntur, non ſolum quidquid hic pictum eſt ſollicite occultant, ſed inſuper larva ſubinde faciem velant, ne quid veri affectus aut ſortis inde emicet; ita qui prima per Regem functione apud verſutos occupandus eſt, animadvertere debet, ut velo quodam, non illo ludrico, ſed conſtantiæ, diſſimulationis, æqualitatis, ſua & ſeſe totum obtegat & condat: adeoque ſiniſtri nihil ab aliis conſpiciatur, ne metuatur quidem, ut rebus ipſis ſuæque formæ & bonæ famæ odore atque lenocinio ſingula arrideant, donec ſe ſua circumventione præventos experiantur, ſi qui fallere parabant. Comici dictum eſt; *Doli non doli ſunt, ni aſtu colas.* Mireris impietatem hic quoque perſonatam interdum eſſe. Aulam externi Principis quidam accedens,

vestem Eremitæ assumpserat, adoptivo capillitio nasoque incrustrato exornatus: atque ita magnarum resolutionum index & consultor, & tamen extra suspicionem erat. Adeo dextere & recte fiebant omnia, ut hospitis ipsius intimi atque domestici non aliud crederent, quam pietatis negotium serio ibidem agi, & Horas canonicas eos legere qui longe alias occupabant.

Fidis autem & strenuis atque industriosis Corycæis non solum munificus & impense gratus, sed pæne prodigus erit Legatus. Etenim in lucrum cedit, quod sic impenditur. Dum Rex Catholicus à Ductore sui exercitus rationem aliquam exigeret pecuniæ in visitationem cujusdam Regni erogatæ: respondit ille, trientem unum summæ totius impensum esse exploratoribus, speculatoribus, & conductis clam negotiatoribus; alterum, operibus piis, tamquam maxime necessariis ad rem feliciter gerendam subsidiis; tertium sic quidem victori exercitui suffecisse. Utpote nummus numen scilicet est, eaque harba quæ homines invisibiles, & his rursum visibilia & accessibilia omnia ad occasionem facit. Et fortiter & sapienter dixit Dux ille, quemadmodum fecerat. Eoque languidiores atque etiam imbecilliores mihi videntur, qui cum tutandorum aut occupandorum finium studio toti

insu-

insudant & torquentur, quædam perdere nesciunt, ut omnia recte collocentur: imo qui se putant perdidisse quidquid huic animorum negotiationi atque commercio, aut etiam Divino Cultui & Pietati tribuitur; quæ tamen vere Regiæ æternæque gloriæ pondus potissimum operatur.

DISSERT. XVIII.

Uxorne comes?

OPtima comitum uxor est: de qua tamen multi quærunt, an in Legationem ducenda sit? imo, an omnino ducenda sit? & potius cælebs vivere debeat, qui Reipublicæ vivit? Ad Legationem igitur quod attinet; negant aliqui: quod iter interrumpi, dilatari, negotia turbari & everti, arcana debucinari contingat, per inconstantem, forte garrulam, dissolutam, parum castam conjugem: quacum neque tutus, neque suus Legatus; bellumque, non civile, sed familiare sustineat, vere individuum secum ferens venditæ libertatis pignus. Nimirum, si ita eam duxerit, ut abductus et ipse, muliebri imperio quasi subjacens. Quid autem refert, inquit Aristoteles, utrum mulieres ipsæ gubernent; an qui gubernant, à mulieribus gubernentur? Antonius, quia Cleopatram in militarem Legationem duce-

duceret, uxorius vocatus est. Notatur à Virgilio:

——— *Sequitur (nefas!) Ægyptia conjux.*

Ingens profectò viris & virtuti impedimentum femina nonnumquam adfert. Si quid etiam imperfectionis vitiive attulerit, post nuptias discitur, vix aut sero emendatur. Tum longe pessimum, quod nisi sat caute duxeris, quam semper diligas; non medicus ullus, ne judex quidem ullus salutem, restitutionemque in integrum præstabit pœnitenti vel decepto, ubi non sæpius peccare licet quam semel. Quia autem plura conjugii incommoda sunt, rite sacri Mystæ cælibem castamque vitam profitentur & agunt: sic nimirum exercitio spiritus, tum functionibus Ecclesiæ publicis politicisque vel maxime apti.

Volunt igitur, qui hanc causam politicè, aut nimis politice disputant, Legatum, sine uxore munus suum obire: & si seditiosus naturæ, malive quod fertur necessarii, stimulus urgeat, vel pertinax consuetudinis fomes urat; externa libidine voluptates suas explere. Sed tum videat ille, ne à pellice ea revelentur, quæ timeri poterant à conjuge. Frequenter enim illex lectus illicita excutit, non satis munitis adversus hunc Sirenum cautum. Ideoque etiam Legatus, &

si

ſi quis ei utilis & fidus comes fuerit, ignorare non debet, expugnata ſimul pudicitia, muneribusve adhamatas mulieres (quorum inprimis avidus hic ſexus eſt) aptiſſimas ſecretorum indagatrices & revelatrices exiſtere; dum apud benemerentem ſimulare aut tacere ægre poſſunt, prorſus non poſſunt. Sic nobiliſſima interdum ſtratagemata & conamina irrita evanuerunt, auctoremque ſuum inglorium reliquerunt, quia quædam matronæ, earumve pediſſequæ aut corgerrones ea denudaſſent, quæ non ſolum tecta, ſed ſepulta credebantur. Quod animadverſione dignum eſt, nec tamen relatu exemplorum nimiopere odioſorum aut novitiorũ opus habet.

Sunt qui ſolitarium vitæ genus moleſtum, indecens, damnoſum, intolerabile fore aſſerunt: ſociale præferunt, & uxorium comitatum probant; ut ſtato ſemel amore ſedatior ſit Legatus, ac domeſtica diſciplina laudabilius cohæreat. Scilicet, quia nihil æque ſecundum naturam ſit, quam hujusmodi conjunctio. Vagum quidem & barbarum genus hominum indefinitos amores habet, copiam & incertitudinem prolium & uxorum: at magis compoſiti & caſti Chriſtiani, divina & gentium lege adſtringuntur, Unus Unius eſſe. Et vir quidem rebus neceſſariis domum inſtruit, bonis moribus componit, au-

auctoritate tuetur. Mulier vero vitæ omnisque fortunæ compar, salacis immodestiæ ansam præcidit, eademque illa quæ maritus foris procuravit, sua cura & sollicitudine domi conservat, ornat, illustrat. Et reperire est revera feminas, quæ sua tum solertia, tum continentia sexum ipsum anteeunt, virisque magno usui & subsidio sunt: per quas Legationes quoque ipsæ interdum susceptæ & perfectæ sunt. Bellerophon, audita Legatione mulierum Xanthiarum, Xanthiis ignovit. Hinc, ait Plutarchus, lex singularis apud Xanthios sancita est, atque æternus honos huic sexui tributus, ut filii Matrum, non vero Patrum nomina sortiantur. Ad Constantinum Imperatorem Romanæ mulieres numquid missæ fuerunt, & in re magna? Nonne solemni Legatione postulatum iere ut Liberius Pontifex ab exilio revocaretur? Nimirum, quasi ostenderent, nihil viris opus esse, ubi suæ virtuti sequior sexus relinquitur: occasionem, non vero animum aut linguam deesse, si quando publice, aut agendum, aut loquendum sit. Sane alias efficaces non semel, rebus quasi desperatis, periculorum depulsatrices, delictorum deprecatrices, amicitiæ conciliatrices feminæ fuere. Quid? harum auspiciis imperia & sceptra non infeliciter stetere & gubernata sunt. Belgis certe (ut alios taceam

ceam puoulos)non infeliciter cessit, Feminarum regimini ex intervallo subfuisse Conjugibus si quæ tristia aut incommoda obveniunt (obveniunt autem permulta, neq; ulla vitæ pars aut conditio sui laboris aut doloris expers) societas lenit adimitq; dimidium infortunii: si quæ læta; gemina est voluptas, quia in dulcissimæ conjugis sinum infunditur. Sic Legatus e curia & curis fessus forte rediens, habet sociam, cujus læto aspectu & complexu recreetur, à severitate velut secedat. Opponuntur solatia difficultatibus, blanditiæ curis, mitescit quidquid asperum aut amarum fuit. Sic suavior in uxore, quam in alia Venere voluptas est: refundit in conjugem conjux affectum, quo fruitur, adeoq; sanguinem sanguine testatur.

Omnis amor magnus, sed aperto in conjuge major:
HancVenus, ut vivat, ventilat ipsa facem.

Omnino vel auxilium ab uxore, vel solatium est: quinimo tum senes uxoribus maxime indigent (venerabilis sic fatebatur senex) cum minime putantur uxoribus indigere. Hypsicratea Mithridatis uxor, mariti causa quid non fecit? Tonsis capillis equo se & armis assuefecit, quo facilius laboribus & periculis mariti interesset. Quin etiam victum à Cn. Pompeio, & per efferatas gentes fugientem, animo pariter & corpore infa-

infatigabili secuta est; ut sic vera uxor videretur. De Zenobia Odenati uxore refert Trebellius, quod eadem erat in omni fortuna: in consiliis nec non operibus prudens: galeata ad conciones processit Imperatorum more, & sic adorata. Pro occasione munifica, clemens, pia, & rursum severa, ultra femineum modum. *Venustate incredibili, tantoque dentium candore, ut ipsæ margaritæ viderentur. Ea quoque ejus castitas fuit, ut nec virum quidem suum sciret, nisi tentatis conceptionibus. Illi denique Odenatus debuit quod Persas vicerit.* Ejusmodi consortem non licito solum lecto, sed Legationi quisque optaret. Qui uxore caret, quia domum non figit, non habet: & si habet, in ea moratur, non tamquam paterfamilias, sed tamquam peregrinus in diversorio. Suam vero quisque indolem ac conditionem optime perpendet, uxoremne ducendam sibi existimet, nec ne? Cum enim uberem ultro citroque scribendi segetem latissimumque campum aperuerint quotidiana & cognita matrimonii commoda & incommoda; tum nullum in tanta controversia videtur præstantius consilium, quam Metelli: Si sine uxoribus possemus esse, Quirites, ait, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita voluit natura, ut nec cum illis satis commode, nec sine iis ullo modo vivi possit;

possit; saluti perpetuæ potius, quam brevi voluptati consulendum est.

Poterit igitur uxorem ducere, qui Legatus erit: & obire Legationem poterit, qui jam duxit. Hoc quæritur, an comes itineris, & sic muneris erit, quæ partem familiæ constituit, & jam pars viri est. Negabit Severus Cæcina apud Tacitum: Haud enim frustra placitum olim, ne feminæ in socios aut gentes externas traherentur. Inesse mulierum comitatui, quæ sive luxu, sive formidine, optima consilia morentur. Non imbecillem tantum & imparem laboribus sexum esse; sed, si licentia adsit, sævum, ambitiosum, potestatis avidum. Adde, ea mulierum naturam esse effutiendi arcana proclivitate; ut dubitarint multi, anne teneantur silentii legibus. Contra affirmabit Valerius Messalinus: Multa enim, rejecta veterum duritie, in melius & lætius mutata. Comitatum viri propemodum uxoris esse, plus levamenti quam oneris in conjugali societate inveniri. Peccare interdum feminas, sæpius viros; hos tamen peregre mitti. Male igitur eripi maritis consortia rerum secundarum adversarumque. Quid autem, si & ipsa conjux ægrius mariti desiderium, quam exilium ferat? Ad rem: Proconsulem quidem, ait Ulpianus, melius esse in provinciam proficisci sine uxore: sed & cum uxore posse;

dum-

dummodo sciat futurum, ut, si quid uxores eorum qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur. Legato autem provincia longe gravioribus causis decernitur, quam olim Proconsuli qui ad subditos ibat: at ille inter exteros, ignotos suspectos, subdolos, insidiatores, versatur. Itaque etiam uxor ei comes adjungi poterit, dummodo se publicis negotiis consiliisve non interponat. Sciat maritum suum Legatum esse, & maximo sanctissimoque munere fungi: sciat se in potestate mariti esse, nec minus Legati. Summa hæc esto, ut pro ætate utriusque & conditione, pro itineris distantia aut difficultate, denique pro negotii statu, controversia hæc uxoria dirimatur.

Anne vero Principis conjux Legationibus sese immiscebit? Profecto Romæ aliquoties definitum est; Feminam, absque auctoritate atque consensu sui mariti Legatos mittendi jus potestatemve non habere.

Dissert. XIX.

Legationes ad inimicos.

Ad hostes non statim Legati mittendi sunt, quoties negotia eo inclinant. Sed callide ita cunctari expedit, ut simus implorati magis, quam implorantes. Adire enim, venerationis est & reverentiæ: iisque

iisque ad quos primus mittuntur Legati [ait apud Cæsarem Pompejus] videtur auctoritas attribui, metusque eorum qui mittunt indicari. Haud dubie, quisquis petit, inferioris personam sustinet; qui concedit & indulget, seque velut exorari sinit, validioris atque præstantioris. Id non ignoravis Ariovistus, cum ad colloquium à Cæsare invitaretur, Legatis Cæsaris in hunc modum respondit: Si quid ipsi à Cæsare opus esset, sese ad eum venturum fuisse: si quid ille à se velit, illum ad se venire oportere. Ut autem ab hostibus primum mittantur Legati, id quoque per Principes quosdam amicos, utpote æqui arbitros & consultores, utiliter suaderi & procurari, exemplis constat Polibianis. Hoc astu Aratus Achaicæ libertatis vindex, dum bello Cleomenico Peloponnesus urgeretur, eaque urbs Macedonum Regis auxilio magnopere indigeret, per Megapolitanos Legatos occulte effecit, ut ipsi Achæi per Antigonum negotiationis hujus etiam ignarum, rogarentur, ut in societatem pugnæ ac fortunæ assumerentur. Sed profecto si casus postulet, omnino præstat precando servari quam ferociendo perire. Ac licet victi aut de victoria desperantis esse videatur cum hoste ultro pacisci velle; non semel tamen, qui sic humilior aut benignior visus est, potuit prævalere. Ergo qui aliorum Principum opera

opera magnopere indiget, suaque in melius mutari exoptat, Legatos ad hostes emittere potest. forte enim quidquid petet aut sperabit, pro votis succedet, aliaque ex aliis commoda succrescent: conati nihil decedet. Quemadmodum apud privatos diu erit, imo numquam erit, ut res per sese, nulloque labore moveanaur aut mutentur: manus & ingenium operi applicanda sunt: & veluti nihil provenit ex nihilo; sic rari & exigui ex torpore aut vitioso pudore, metuve, fructus. Itaque salva existimatione, & non salva interdum, liceat frequentius stimulatores alibi habere, non tantum ut in suo (liceat sic loqui) mari sedent fluctus, verum ut in alieno excitent. Nam & flabris apud hostes opus est, hominibus, inquam, turbare aptis, quos addictos rebus nostris experiamur. Atque id genus ubi inventum atque inescatum fuerit, caute & oblique fovendum est, ut beneficia non nisi per periodos & ambages veniant, dolusque abscondatur. Sane ejusmodi obsequia sumptu constant, &, ut tutiora sint, occulto. Nummi tamen Legato tradantur sine ullis labyrinthis: ne hosti facile innotescat, quantum largitionib9 expensisve secretis impendatur, aut impendi omnino possit; neve pecunia nimio multis digitis excribrata, tenuior aut tardior ad Legati usus deveniat. Quid enim, si tot consigna-

forum, numeratorum, receptorum, cenſorum, cuſtodum, commiſſariorum oculis quidquam non adhæreat quidem, ſed elabatur, aut diutius inſpiciendum detineatur? tergiverſatio ipſa gravem confuſionem ac jacturam trahat? Videre eſt, urnas & ſitulas, quæ ad extinguendum incendium plenæ hauriuntur longa per manus traditione, permutatione, concuſſione, vix medium continere, dum eò perveniunt ubi aqua igni injicienda eſt. Neque patiar, Legato Ariſtarchum adjungi, qui gravium expenſarum rationem excipere debeat: id enim foret, eumdem hunc arcanis præficere, & ſimul de prudentia & integritate Legati non obſcure diffidere. & quidni pariter conſtituatur cenſor cenſori?

Cogitemus igitur, perturbationes, tumultus, ſeditiones, & inteſtinâ omnia mala etiam venalia eſſe: & ut iſta impediantur, venalia eſſe negotiorum indicia atque inſtrumenta: quibus frangi & atteri res hoſtilis ſolet; quibus intelligantur conſilia, impediantur conſulta, aliaque ex aliis commoda ſuppullulent. Sanè ubique gentium homines ſunt, & ſemper aliqui mutationem & novarum rerum avidi, inordinato luxui, etiam in egeſtate, addictiſſimi; qui tædio ſuæ ſortis obærati, alienam ſuſpiciunt, & ne egere cogantur, perfide agere facile inducuntur.

Nimirum compendioſius autumant aqua piſcari turbida:

Vixque tenent lacrymas cum nil lacrymabile cernunt.

Infelicitas inquietos reddit. Ideoque Legatus nummum aut monile alicujus pretii ſemper penes ſe habebit; ut ſi quis ſubito proditor inducendus, explorator conducendus, aut miniſter corrumpendus, aut denique ſi quodpiam præſens periculum vel opprobrium redimendum; ad manum ſit quod ſufficiat. Quinimo Legatus hic potiſſimum munera diſtribuet: perdet nummos, ut amicos inveniat; munificus erit, ſed quaſi nihil alii acciperent. Una iſta ars artium erit, ſæpe dare, & generoſe dare, & caute dare.

——*Res eſt ingenioſa Dare.*

Auro ſcimus portas perfringi adamantinas, linguam quoque viribus deſtitui auro loquente. Demoſthenes cum Mileſiorum Legationem auxilia petentium, infeſta [illegible] ſet oratione, & poſtero die loquendum con[illegible] ſus eſſet, multa lana cervices circumvolutus in publicum prodiit, nutu indicans quod ſeu morbo gutturis, ſibi vocem præcluſam eſſe. Nimirum corruptus a Legatis erat, & quaſi medicata offa Cerberi latratus ceſſabat. Utpote qui jure & eloquio inferiores viſi erant, jam ſuperabant efficacia ingenii illius nummarii. Ideoque e concione quidam

falſo

[illegible] Iudeus, Non [illegible], inquit, sed [illegible], sed avaritie morbo & corrupte-[illegible] numerum, hic strangulatus est. Nec dubi-[illegible] ipse Demosthenes postea id sibi laudi [illegible]. Nam cum interrogasset Aristode-mum fabularum actorem, quantum, ut age-ret, mercedis accepisset, & ille talentum di-ceret: At ego amplius, inquit, ut tacerem. Philippus Macedo dum castellum ingenio loci adeo munitum obsideret, ut militum su-dore & sanguine nil speraretur; ac affirmaret [illegible] omnis quisque, nemini, nisi à cælo, adi-tum patere; quæsivit: Num ne asino auro [illegible]? Respondentibus, patere: Vicimus, inquit. Et sic omnes vincunt.

——— *Divina sum magni pulchris [illegible] parent.* ———

[illegible] si quis forte Princeps, quæ inutili prodi-[illegible] bello, in aureum hunc imbrem con-[illegible], hostilis potentiæ minoris & pro-[illegible] [illegible]; facile invicta alio-[illegible] castra, corda novus Jupiter supe-[illegible]. Oraculum antiquis fuit: Argenteis ia-[illegible] pugna, & omnes viceris. Quasi [illegible] moneat aut moveat affectus mor-[illegible] quam Dea illa, Moneta; nec ullæ [illegible] validiores, quam hæc dona, hæc [illegible]. Magnum profecto instrumen-[illegible] est pecunia; omnis præterea [illegible] magistra & ministra; qua quidquid

 hic

hic amatur & laudatur, videtur imperari. Pecunia inter homines sanguis & anima est; quam qui non haber, nihil habet, interq; vivos mortuus ambulat.

—— Quidquid sub terra est in apricum proferet ætas,
F[illegible]veniet : clausum [illegible]

Quinimo loqui & persuadere forsan debebit Lgatus apud illos qui manibus pro auribus utuntur. Horum igitur manus implebit, ne inanes aures, aversum animum experiatur. Fuerunt Legati, qui dum domesticule apud Ministrum non sat amici Regis oratione egissent, nec profecissent quidquam, ne in negotio quidem quod honestè non videbatur posse differri aut negari; consuluerunt amicum, eumque veterem aulicum, qui tandem agendum. Quibus ille: Loquamini isti ministro. At jam locuti sumus sæpicule. Sed serio, iterum ille. Cumque Legati, ubi sic multum prolocuti ne[illegible]reut, ante tarditatem, ante malevolentiam hominis incusarent; conquesti sunt rursus apud hunc amicum. Suasit hic rursus, ut loquerentur Ministro. Locuti sumus, inquiunt, toties. Tum ille: Quid loqui? quasi consuluisset: *Celantes dabitis* [illegible] quasi innuisset, qua ratione (muneribus & donis videlicet) negotio calcaria alasq; addere posset. Paruerunt: & plura quam petierant aut sperarant adepti sunt, & quæ ne concedi

quidem

quidem æquum licitumve. Heus Principes, seu Ministri!

Sed caveat Legatus, nimis familiaris aut amicus videri iis externæ Curiæ aut curæ suæ ministris, a quibus plurimum secreti ac subsidii emit & haurit, cum iis privatim comessando aut publice obequitando aut sæpe ociando: quin potius, sicubi coram aliis adfuerint, ut nummo æstimare, vix nosse eos videatur. Hic fide comites, cryptici codicilli, nocturni & ignoti, mutato nomine & amictu, congressus valeant.

Cæterum eo aliquando fine Legatus ad hostem mittitur, ut subdola cunctatione detinere possit, atque interim perfici quod ipsi molimur. Hic astus Tulli Hostilii fuit, quo C. Cluilii; hic Agathoclis, quo Brutiorum; hic gemini Achææ, quo Legatis Romanorum os sublinitum fuit. Themistocles Atheniensibus suis auctor erat, ut urbis muros, quos jussu Lacedæmoniorum dejecerant, instaurarent. Eo rumore pervulgato, missi sunt Athenas Lacedæmone Legati, qui interpellarent. Themistocles aliam quam pro voto Reipublicæ eventum timens, non interrupte agendum ratus, Legatis abrupte respondit; Ituros Spartam qui ea de re consulerent. His ita dimissis, ac Legationis exspectatione delusis, hortatur suos, ut strenue opus maturent. Deinde ipse

ipse in Legationem proficiscitur, sed lentum adeo & diverticulis circumductum, ut spatium consummandæ munitioni sufficeret. Auxit itineris moram exspectatio quædam mandatorum & sociorum, tum simulatio morbi. Cum interim nuntiatur Spartanis mœnia Athenis surgere; denuo mittuntur Legati, ad rem inspiciendam. Tum clam ad suos servum mittit Themistocles, monetque, uti Legatos vinciant, pignusque retineant, ne in se gravius consulatur. Sic tandem à Themistocle sero intellexere Lacedæmonii, jam non muniendam, sed munitam urbem esse: ut nimirum Lacedæmonii, non tam in vicinorum imbecillitate, quam in propria virtute vires suas collocarent. Fieri itaque potest, ut Legati nostri neque audiri neque admitti magnopere contendant; imo vero id magis, ut interea aliquid temporis elabatur, quo subdole quid consiliant vel evitent. Cui calliditati ac tergiversationi, non socors Principis decretum opponendum est, ut mature sciatur, cur venerint, quid velint. Singulare extat exemplum Senatus Romani in Eumenem Regem, qui cum data dicendi atque exponendi facultate, animadverteret, eum subterfugere, excedere templo jussit: addens, absurdum esse, ignorare Regem quid sibi opus esset, & quare venisset. Mox itaque per Prætorem revo-

revocatus fuit, & sic coactus expromere & aperire quæ vellet. Utpote dum hostium adveniunt Legati, Iubentur è vestigio, & dum adhuc veri anheli, quod in mandatis habent Principi exponere atque enunciare jubentur; eoque citius quo magis creduntur imparati. Alioqui e longinquo advenis defatigatisque spatium indulgeri solet, ut se suaque colligant & componant qui tum quidem, ut nihil temporis sine fructu elabatur cunctando, super singulis consultant & circumspectant. Et versus, si ex more atque præsentia ejusmodi Legatorum, Principis in spem cujuspiam commodi vocentur, nec ullum immineat periculum; solet de industria id quoque agi, ut tardius ad suos revertantur. Cujusmodi consilio Persæ Martinum à Romanis Legatum, de pace agenda ad eos missum remorati sunt, ac pacem simulantes tantisper sermonibus blanditiisque distraxere, donec opere, quod adversus hostes construebatur, absoluto manifeste concordiam recusarent.

Quod si vero ea intervenerint aut acciderint, quæ magis secessum quam accessum Legato suadere videantur, subducit ille se ac revertitur, & quod olim poëticus Mercurio tributum est alas & talaria pedibus nectit, ut non solum abire, sed avolare possit. Interea tamen hospitia discedere non decet, ubi hostilia in personam suam perpetranda

præsciret. Honestas siquidem præscribere videtur, ut sub quorum protectione incolumis steterit Legatus, iis insciis nec valedictis itineri se neutiquam committat. Sic ego, externum Principem apertime tulisse, abscessum Legati, qui petita certo discessus facultate, nec impetrata (scilicet adminiculo qua discessus indicaretur, continuo negata fuerat) tamdem discesserat. Gravis nostrum ad Legati dominum expostulatio protinus missa fuit, priusquam ille ad aulam pervenisset, super ejusmodi vituperio atque insolenti animo, quo negotium quod agebatur odisset, implicasset, evertisset. Quid alter Princeps? jussit eum ab conspectu suo quadraginta leucis aliquandiu abesse, quamvis alioqui pro Legatione sua splendide ac generose omnia, nec imprudenter sese gessisset.

Igitur cum ficte & fraudulenter Legati hostiles veniunt; faciet is qui aditur ut quamprimum auditi, vel, si expediat, inauditi, discedere jubeantur. Dimittantur tamen, non dejiciantur, additis quoq; in ultimos atque fines conductoribus. Nimirum ut & arbitros habeant, & hos velut custodes atque ita securitatis velo dolus & machinatio omnis arceatur. Omnino quamvis non vocatus venerit, ac ne optatus quidem, tutus salvus abeat: ita detulisse Legato videbimur, quan-

tum

ditum negatum eſt, & dum cauti ſumus, ab honeſtate non diſcedemus. Quin vero dandum hoc Juri gentium, ne facile excludatur Legatus, vel repellatur. Solent & plerique hodie, Legatis ſuis per loca inimica ituris, liberam profectionem (ſalvum conductum vocant) petere, & ſic quoque pompam negotii augere. Unde ſi quid ſiniſtri aut adverſi Legato inique acciderit, totam in gentem atque genus Principem culpam converti diffuſum. Scimus profecto, quantum vel ſola ſuſpicio, utut cæca, nuper de Legato Regis Franciſci I. ad Turcarum Imperatorem in itinere interfecto, famam Caroli V. ſt te-rit, alioqui inclytam, terrarum orbe majorem. Verum enimvero quia interdum expedit, Legatos clandeſtine iter facere per hoſtilem ditionem, ſive ut quid animadvertant, & tamen ignoti ſint; ſive quia alioqui ſecuritatis literas petere ſit inconſultum; viderint ipſi, ſic eant, ut proſpere etiam perveniant: hoc enim, quia non tam in manu prudentiæ eſt, quam in fortunæ temeritate poſitum, vix probari poteſt ſine aliqua exceptione felicitatis. Interdum timere qui dicit, periclitari dedidicit. Alioqui quando itinera infeſta aut periculoſa; item quando ſecretius quidpiam & ſine diſſimulatione agendum eſt; litterarum non Legatorum uſus eſt, calami non linguæ: quippe

charta, nec sudori, nec [illegible] obnoxia est. Quod si ad [illegible] agere, non inimica solummodo, sed vera & fallax, aut etiam armata [illegible] sentiat; vereor ne veniam quidem [illegible] publicam in p[illegible] satis sit. Sed [illegible] quoque exigere consultum [illegible] mune negarii causa Legatio suscepta sit. Periculum namque, ne si cautum nobis non sit, Legati nostri detineantur, atque in conditiones iniquas & nocituras cogamur descendere. Satis id exemplo suo docent Irene & Constantius, qui cum ad Aaronem Arabum Principem Legatos praepropere & obsidibus non exspectatis, misissent, de pace acturos, fidem barbaram experti sunt. Aaron enim, quia in potestate sua Legatos habuit, suo arbitrio, pacis leges non pactus est, sed posuit: prorsus tamquam pignus pretium aliquod causae addidisset vel extorsisset, singula tanti vendidit, quanti libuit.

Sedent vero Legati [illegible] etiam ad hostes tam fidenter quam [illegible] proficisci, ut & veniam & fidem peti [illegible] negligant. An tamen admittendi? Si ita videbitur: sin minus; impedimentum quaesitae objiciant causae. Annibal Saguntum obsidens, cum intellixisset Legatos Roma advenisse, obviam ad mare quosdam e suis misit, qui dicerent, nec tuto eos adituros inter tot effrenatarum gentium arma, nec sibi

sed in tanta militiæ mole integruit. Legationem audire. Sic propemodum Livius: a quo non dissentiens Zonaras, Annibalem scribit subornasse quosdam, qui simulata in Populum Romanum benivolentia, suggererent à castris Imperatorem abesse, nec quo perrexisset sciri: proinde prudenter facturos, si iter ad suos remetirentur, adeoque discrimen quod à milite feroci immineret declinarent. Ita astutus vulpio, odium inhospitalitatis, incivilitati ademit, imo gratiam solliciti affectus appinxit vel prætexuit.

Quia autem nihil non dependet à præscientia ac velut præoccupatione conceptuum atque conatuum ejus qui conveniendus aut circumveniendus est adversarii; inprimis usus fuit in hostium castra Legatos ante [illegible], qui explorent & observent Populi. Erant, ait Polybius, qui putant, aliquod sibi magis proprium aut potentius officium esse, quam consilia & animos hominum intelligere. In sphæristerii, palæstræ aut gymnasticæ exercitiis, non sufficit animadvertere ac scire, quid ipse agas; sed requiritur, velut divines atque prævideas, quid acturus sit collusor. Quotiescumque admittuntur hostium Legati, aut congressus habentur; locus, tempus, comitum numerus constitui solet, totiusque adeo negotii species præfiniri, quæ singula non ad

dignitatem modò referri diximus, sed etiam ad securitatem.

DISSERT. XX.

Interdum dolosa.

AB hoste autem quis hostilia non metuat? Sane hic quoque simulatio niveam Mercurii virgam inficit. Etiam qui nocebit, blandus est; sed ut facilius noceat: offert pacem, ut bellum moveat: petit foedus, ut damna inferat. Cave Princeps, cum sic adiris: imo quia plerumque sic adiris, semper cave. Non potest tuta esse fides, ubi timenda calliditas est. Audi orantis verba, non semper sequere.

——— *Fallunt animi sub vulpe latentes.*

Sæpe & cœlum mentitur, quidni & ingenium hominis? Sæpe decepturo lumine solum illustratur, quidni & solium? Quoties per nubium, ut sic dicam, vallum pallidior solis vultus emicat, pluviam minatur. Sed non minus imbrium atque hiemis horrore annona producitur & perficitur, quam rubi solis aut Favonii. Prorsus & in Caduceo, & in Legato est quod timeas; & tanquam post caliginem spurio quodam colore serenitas ubescit. Ut rem simpliciter dicam: Sæpe pacis verba, prælii virulentiam sequunt; & aliud qui mittus est loquitur, aliud qui

mittit

misit molitur. Sic quidem subdolæ industriæ instrumentum est, qui felix esse & dici vult Legatus. Ut non mentiatur, mendacium tamen dicit: eoque pro medicamento, ac velut instrumento aut simulacro virtutis, utitur. Sed quid hoc aliud, quam stratagemata adhibere, ut par sit votis eventus, non oratio aut actio veritati? Demetrius Moscoviæ Princeps cum à Bori tyranno spoliatus esset Regno, ac tandem intellexisset, urbem Cromum, ultimam fortunæ atque potentiæ spem, obsidione cinctam laborare; litteris, quas intercipiendas sciebat, significavit, sese propediem missurum suppetias quadraginta millium millitum. Terror incredibilis erat: nam vix tot denos habebat armatos, quot millia nominaverat. Sed Boris mendacio deceptus, solvere obsidionem maluit, quam vim exspectare: non fidebat Fortunæ, quæ justa caussa destituta erat; non fidebat militi, qui forturam sequebatur. Similis olim Jugurthæ excubitor dolus, solers versutia fuit, qui ad Aulum Proprætorem, cum nullum periculum esset, supplices Legatos misit, & spe pactionis (ut est apud Sallustium) exercitum Romanum primum muneribus corrupit, deinde armis oppressit, adeoque sub jugum misit. Omnino suspecta esse Legatio potest, quoties subdolum vafrumque hostis ingenium est, & quale Ju-

 gurthæ

garthe fuit. Atq; tum, aut dolo dolo ludendi sunt, ut simulatione in postura retundantur; aut certe, antiquitatis exemplo, obsides perêdi, ut etiam erat si[…] in toto sint.

Si doli placent; non incommodum Grimoaldi Longobardorum Regis facinus suaserim. Is imparatus ad bellum, cum Hunnorum Feciales venissent, & timendi viderentur; copias & terrorem insigni stratagemate mentitus est. Delectum habuit, atque eosdem milites diversis instructos armis, sæpius tamquam novos, jussit decurrere: quo illa citius diem quam numerum finire possit. Conversus interim ad Feciales, qui spectabant; His, inquit, choragis Hunnos trucidare & decurrere docebo, nisi e finibus meis actutum discesserint. Attoniti Legati abeunt, & pari metu Regem suum exercitumque implent. Itaque tamquam potentiis cederent, hostes omnes copias sine bello diffudere. L. Manlius & Atilius e Græciæ Legatione Romam reversi, in Senatu gloriati sunt, ob deceptum sue [...] induciarum pacto Regem. ibidemque hæc versutia plurimorum calculo comprobata, & Nova Sapientia nuncupata est. Audiamus Ciceronem sibi blandientem. Populo imposuimus, & Oratores visi sumus. Zopyrus, unus e septem proceribus Persarum, nasum & aures sibi abscindi voluit: id ie a

Dario

Dario Rege suo injussu perpessum simulans, & nihilominus jurans, ut fidem apud Babylonios inveniret, omnemque machinationis suspicionem tolleret. Quosdam etiam Darii milites in eremo, commeatus intercepit, seque odio & contumelia Tyranni dignum ostendit. Ergo exercitui Babylonico præficitur; quem Darii partibus ilico adjunxit, urbemque Regi suo tradidit. Quæ non ejusmodi artes perjuri Sinonis Maroni celebres, queis inimica Græcorum arma non intromisit solum, sed ipsa induit, & introduxit Trojæ? Non absimilia ævum etiam nostrum spectavit & sensit; plura sperare potest etiam metuere.

Cautionis summa est, Legatis non statim credere, sed externæ versutiæ domesticam sagacitatem velut occurrere. Quod si de pace aut fœdere agatur; quæcumque ad bellum faciunt, pertractanda sunt - agenda omnia majori etiam cura. Mendaci Mercurio Mars opponi debet, fallenti Minerva ipsa Bellona. Sic magni olim Reges & Populi humaniter exceperunt Legatos hostium, de pace egerunt; sed ut nulla interim munitionum aut exercitia exercitui adimerentur, vel intermitterentur. Philippum Mediolanensium Ducem hic mireris quoque: is in rem suam callidus, quia alienum se ab armis ostendit, felicius pugnavit. Cum Florentinis res

reserat, quiuc facilius imperio suo Pisanos adjicerent, miserunt Legatos ad Philippum, rogaturos, ne auxilio suo eam urbem tuaretur. Philippus benigne audiens, licet infestus Florentinis, quorum imminuere potentiam statuisset, respondit, sibi in golicerum non bellum, sed pacem placere. quod ne frustra videretur dicere, milites omnes quos ad manum habebat, sacramento absolvit ac dimisit. Legati, obsequium non modo addictum, sed jam praestitum rati, gratiam Duci agunt, suos gaudio & festivitate implent. Dux interim ad Franciscum Sfortiam, qui Parmae erat, litteras mittit, ut militem hunc ibidem conscriberet. Conscripsit, & cauto consilio fingens se Neapolim eas copias ducere, Pisam progressus est, Florentinosque imparatus fudit & fugavit. Nimirum haec Philippi pax erat, dare Pisanis libertatem, quam ad se transferret. Sed quemadmodum Florentini, sic & alii saepe populi, quia nimis creduli facilesq;, primum verbis decepti sunt, deinde armis victi. Vaframent[illegible] autem mittentis sive missi in principio animos sumit, & explorat, quorum nequioribus artibus fortuna concessura sit. Si facilem deprehendit viam, circumducit cassis & laqueos, atque occasionem tentum nocendi exspectat. Quod si nulla arte vel ulla fallacia queat; dubitare, timere hostis incipit,

pie, & sensim ad saniora consilia, imo ad obsequia se flectit, prudentiæ velut ac justitiæ objectæ cedens, dum potentiæ impar est.

DISSERT. XXI.

Per Legatum bella.

MAgna esse Legati negotia hinc statuatur, quod vel de bello, vel de pace, vel de induciis plerumque agat: è quibus singulis Regni incolumitas auctoritasque, ceu fonte profluit, & dependet. Gloriatur Tiberius ad Germanicum scribens, se novies à Divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse. Et gloriosa profectò imperia & cumulatiora laudibus sunt, quæ incruentis consiliis obtinentur & parent. Si quid Princeps sibi vindicare, alteri adimere statuerit, sive quia id sibi jure deberi existimat, sive quia id nimia opportunitate arridet, & oportet habere: si nihil profecerint amicæ Legationes, non speciosi quique prætextus, aut pollicitationes, compensationesve, ne intercessiones quidem aliorum Principum; non protinus semper armis agitur, sed interdum contentio arbitris committitur, ut causæ judicibus qui tum, quoad fieri poterit, etiam per Legatos demerendi, emendi sunt quocumque studio ac pretio: quod sumptibus mole-

stiis-

ſtrique bellicis ſemper longe miſtus erit. Et tamen quia ejuſmodi arbitrariæ definitionis fator & executio à placido aut patientia illius potiſſimum dependebit, ubi ea [illegible] videbitur; conandum Legato, ut ipſe ſimul arbitros in defenſionem dare auctoritatis dictæque juſtitiæ trahat.

Bellum, vel ſuadet Legatus, cum [illegible] inutilem atq; inhoneſtam putet, vel ſuadet, quod olim proprie Fecialis munus erat, ritibus quoque ſuis, & quadam velut religione peculiariter definitum. Sive autem hoc agitur, ut quod cœptum eſt bellum extendatur, ſive quod non fuit, incipiat, ſuadela opus eſt atque ſolertia. Si feliciter cœptum; ſtimulari audientis debet animus; ut fortunæ inſiſtat hactenus invitanti. Si infeliciter; erigi debet, ut credat melioribus deinceps auſpiciis res adminiſtrari & ſuccedere poſſe. Quanto præſtare, cum honore ſemel cadere, quam cum ignominia imbecillo pede ſtare quidem, ſed ſervire. Cadere autem nemo poſſe, quem Bona Cauſa, & Dominus Sabaoth, cum Principis ſui favor, ſuſtentant. Addet Legatus: Sua retinere, privati eſſe hominis; de alieno certare, generoſi Principis: fortis, cum ipſa difficultate animum acuere, augere; magnanimi autem, non imitari cochleas, quæ quantumlibet e teſtas non egrediuntur. Itaque animum

esse, deinde pecuniis; harum quoque præ copia modum valere. Sic est: non qui plura, sed qui rectius expendit, potentior est. Docuerunt nos hostes, maximas gazas frugalitatem & ordinem in gazis esse. Quid? maximos exercitus hactenus non magna pecunia aluerunt; publicam, non privatam, quam quisque administravit, censuit. Hinc stipendia facilia, quia per paucorum manus derivata: persoluta, quia non magna. Miles autem, quia exigi nihil potest, & quia extra necessitatem vivit, disciplina coercetur. E contra inordinata omnia timentur in iis, & ab iis, quibus plus addicitur, quam persolvitur; nec persolvitur nisi per seditionem. Sic quidem de pecunia belli nervo, & quæ singula mortalium bella facit, Legatus disseruit. quomodo de Fortuna? mutare vultum prout ferrem aut timidum adspexerit; favere, si generosi simus, si consilio & prudentia utamur; averti & infestam esse, si degeneres, stupore mentis admisso, viribus diffidamus. Prætereà blandum inimicum esse, pacemque quærere, ut magis noceat: exsufflare ignem, ut bellum instauret; & occasionem, ut ex improviso incurrat: præsentem quietem, obventuræ inquietudini prænuntiam semper, relinqui fumum qui in flammam incontinuamque erumpat. Si sapimus, extingui debere quidquid ignem occulit aut continet.

Nam

Nam qui semel nocuerunt, eosdem animus in omnem belli occasionem deinceps feret. Quod si damna passi; nocendi desiderium sub pace non pace alent. Etenim ut in corpore humano post vulnera cicatrices hærent; ita in hoste quem læseris, damni dolore sublato, tamen memoria durat, nec nisi ultione extinguitur. Neque jam audiendi hostes pacem petentes, & velut submissi. Nam quia petunt, vel debilitatem suam confitentur, vel fraudem tegunt. Si debilitatem confitentur; eccum occasio res nostras æternum & gloriose firmandi: si fraudem tegunt, ad conditiones admitti non debent. Verum à pace ad bellum fors ægrius educuntur animi. Ergo hic se Legatus Oratorem ostendat: quæ pro rerum circumstantiis depromi poterunt argumenta ad gloriam & salutem publicam, sursum deorsum volutet. Et certe Persarum Imperium armis pavidum longior quies & otium delevit: Græcorum ingentes opes eadem diuturnitas pacis afflixit: Romana Respublica ipsa securitate evanuit. Subacta enim Imperii æmula; virtutis vigil studium elanguit, luxus, stoliditas, ignavia disciplinam domi militiæque corruperunt; ut plus eversa nocuerit quam adversa Carthago. Epaminondæ ad Thebanos suos vox erat: Paratur pax bello: si Principes Græciæ esse vultis, militandum

vobis

nobis est, prælio opus, non palæstra. Sapientis ita Principis fuerint, non in diem vivere, neque quæ ante pedes duntaxat videre, sed in placidissima malacia de tempestatum turbine cogitare, in otio de negotio, in copia de inopia: & quasi hostis semper adventet, numquam non aptare, acuere ea arma, quæ, ubi opus fuerit, suum usum & vigorem monstrent. Et quanto consultius non otiosis illis esse, quibus imperii omnis amplitudo atq; possessio parta ubique & fundata? Quid? quod Fatalis, profecto semper talis, humani cerebri æstus aut morbus est, ut sine dissensione durare omnino non possit.

Ut turbentur autem atq; invadantur aliorum Regna, ac bella suscipiantur; quemadmodum prætextus raro desunt, sic obvii & justissimi censentur: injuriæ vindicta quam dulcissimum animo cibum ille nuncupat; & adeo quidem, ut negarit Vitellius occisi hostis cadaver male olere: Depulsio quoque Tyrannidis; cujus ergo, reperire fuit nonnullos, qui scribere ausi sunt, licere cuivis privato Tyrannum interimere: Petitio dotis aut hereditatis: Libertatis assertio; quam nemo paulum generosior nisi cum vita comparat, nec amittit nisi cum vita: præterea Necessitas Fidei aut Religionis tuendæ, pro qua non fortunas modo, sed & animas ponere pulchrum. Profecto nil aliud prom-

promptius aut potentius ad imperia [illegible] tienda (& hoc a Magno scribanio mutuare non pigebit) quam ubi Pietas & Deus, Magna Numina, præfiguntur [illegible] tioni. Religio, inquam, sanctus titulus [illegible] væ rei. Sub hujus aquilis [illegible] que, cælestis zeli & valoris laude contingit celebrari & grassari. Scilicet pro grandi seriumque verti negotium, nec quemquam in opere salutis mentiri aut etiam falli velle; ubi pro Anima & Æternitate standum est, arbitramur. Et vero Religionis antiquæ mutatio quantam in Republica Status mutationem inducat, aliquid hodie Populi docent, qui postquam sacris Majorum ritibus parere dedidicerunt, Legitimo Principi suo Rebelles esse didicerunt. Libertatis nomen longi tessera belli facta est. Sed numen serviunt, si res dicenda est, quia non alium jam premuntur. Bis miseri, quia Privilegii patriæ in onera pugnando converterunt. Si hoc satis est, Principem non habere; [illegible] ducent infelicitatem admittere, quam agnoscere Profecto, quemadmodum res [illegible] motus, nec subito quietem recipiunt, nec [illegible] delam; sic ut ejusmodi commoveantur, [illegible] pientia opus dixero, quę hujus calami culpidę potentior, à summo Rege Regum petenda.

Verum de bello omnis hæc controversia est; An utile? deinde, an facile? postremo,

injustum? Quod præcipuum, hic ultimum est: quasi justum fiat, si utile facileque fuerit. Inverterit, ut dixi, hanc scenam Princeps. Si bellum justum erit videat, an utile futurum sit, deinde an facile geri possit. Malit autem Principi suo Legatus injustum dissuadere bellum, quam hosti nuntiare. Præstat enim Legatum non esse, quam bellum iniqua causa [illegible] non pugnare Principem, quam injuste vincere; imo non vincere, quam injuste pugnare.

Quæ autem diffidia Principum consultatio præcedere debeat, Verbo Veritatis Evangelicæ edocemur: *Rex iturus committere bellum adversus alium Regem, sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se; alioquin adhuc illo longe agente, Legationem mittens, rogat ea quæ Pacis sunt.* Quod si ipsam quietem suorum metuit Princeps, externis illi bellis exerceri, & simul continere poterunt, domi securam pacem colere. [illegible] interim (non enim dicam, curet ut [illegible] inter se diffideant, armisque collidantur, [illegible] sic quidem imminuendi. Diabulus [illegible] Dux per Zemarchum Legatum [illegible] vicinos *Persas* concitatus est. Sic & Justinianus Galdiarchum Antigrorum ducem in [illegible] bellum impulit; Hunnos nimirum [illegible], ut mutuo morsu dilaniarentur, do-

domesticam vero quietem [illegible] suis firmaret: sic Imperium metu [illegible] ret, spe erigeret. Ita ut potentiæ Regis Catholici obviam eatur; nonnulli Principes, odiosis quantumlibet Populis, ad rebellandum nummos virosque suppeditavere, quo ipsi interea pinguiori otio domi fruerentur. Sed qui alterius rebelles auctoritate subsidioq; defendit Princeps, nonne suis subditos rebellare docet? Interea ad pacem commercia confluunt, Martem Mercurius aversatur. Deinde alia arma, alia pacta sunt; & emere nescit, qui consuevit rapere. Ubi igitur necessitatem bellum fecerit; petent [illegible] regione, quæ domi flamma belli absumpsit aut requirit; & pecuniam, merces [illegible] illaturi, sua miseria alterius felicitatem [illegible] gebunt. Crescent vectigalia, crescet [illegible] rium; & ut sumptus fovendis armis suffi[illegible] ciant, majora emolumenta commerciis [a]bundabunt.

DISSERT. XXII.

Deditio.

INfelicem belli exitum prævenire D[e]ditione licet: quæ conditiones quoq[ue] suas habet, per Legatum tractandas, [ut] nimirum liberum civibus sit, vel salvis [for]nis migrare, vel manere, bonis per [illegible]

aut fiscum neutiquam turbatis; liceat autem militibus cum armis discedere, tormenta bellica navesque avehere. Quemadmodum autem Jurisconsultis, miserabile refugium atque remedium cessionis nuncupatur; sic deditio non potest videri non miserrima, quæ arbitrio hostis concedit omnia: cum qui necessitati cedunt, misericordia potius, quam ullo se sperant jure salvos fore. Rursus hic Legatus civium omnium conditionem, suam putabit, & pro occasione aut culpa orationem formabit: Ni veniam impetrent, superesse desperatis arma & animos ad cladem, si extrema cogantur sustinere. Satius victoriam, quam vindictam spectari; gloriam, quam crudelitatem. Victoriam, quæ non punit hostes, sed obligat. Hoc demum vincere esse, nolle malefacere cum possis. Quid etiam? in libertatem nisi veniant, aut in gratiam admittantur; adfore auxiliatores, qui oblatis conditionibus læti patrocinium præstent, pressos sive obsessos metu & periculo solvant. Carolus Siciliæ Rex, quia deditionem Messanæ, quam dedititii æquis conditionibus per Commissarios offerebant, amplecti noluit, cruentæ ultioni ac direptioni inhians, urbis spe etiam Regno excidit. Gandenses obsidebat Ludovicus Maleanus, & quia fame & ferro undique premebat, cum iis pacisci recusavit, nisi subirent leges

ingenuis indignas. Quid illi, servituti nunquam addicti vel assueti? ad audendum in hoc tantur invicem: & quamvis ut imbelles urbis incolæ, ac veluti spontanea victima proruerent in hostem armatum; quinque tamen ex istis millia, triginta militum millia fundunt.

Vitæ salutisque primæ pactiones sunt; tum fortunarum; demum legum & privilegiorum. Quoties de Religione agitur, gravior fere difficultas est. Hic vitam plerique, hic salutem, & quidquid æstimari potest computant. Et recte. Salvi enim esse non possimus, nisi Religionis sanctitas imminuta maneat; sacra, templa, cultusque DEI illæsus. Solemni apud Romanos formula deditio fiebat, tali modo: Tarquinius Priscus Rex Romanus Collatinos interrogabat, quorum urbem obsederat: Estisne vos Legati Oratoresque missi à populo Callatino, ut vos populumque Collatinum dederetis? Responderunt Legati: Sumus. Estne populus Collatinus in sua potestate? Est. Deditisne vos populum Collatinum, urbem, agros, aquam, terminos, delubra, utensilia, divina humanaque, in meam populique Romani ditionem? Dedimus. At ego recipio. Satis hoc erat, Recipio: & vel sine conditionibus parci urbibus populisque debet, etiam militibus, qui voluntate concedunt in deditionem. Sic Scipio, captis Asdrubalis castris, nihil ho-

ille fieri in hostem voluit: insigni exemplo ostendens, pulchrum esse vincere, quos servare possis. Cum Phocœa urbs dedita Romanis esset, & signa inferrentur; pronunciavit Prætor, parci se deditis velle. Ruentibus nihilominus ad prædam militibus, resistebat, acclamabat; Captas, non deditas diripi urbes. Digna vox, quæ ab omnibus, qui castra præcedunt aut seqvuntur, audiatur. Sed ut deditionis fides integra sit, quantum fieri poterit, curabit Legatus, & in hunc finem obsides dabit, & vicissim accipiet.

Quomodo quidem offeratur Deditio, satis fit manifestum est: quomodo postuletur, Plautus in scena ostendit:

——— *Ubi primum terram tetigimus,*
Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes,
Eos legat: Telebois jubet sententiam ut dicant suam:
Si sine vi & sine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ asportassent redderent, se exercitum ex templo domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis: sin aliter sient animati, neque dent quæ petat,
Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.

dum hostiliter retro fissi ac sauciari viderentur; liberius irruerunt, arce potiti sunt. Velius è contra arcis Tarentinæ custos & gubernator, simulans suos pestilentia inediaque laborare, ideoque nec tertium hoc malum obsidionis posse diutius sustinere, obtulit Asdrubali deditionem, ea lege, ut incolumes abscedere concederetur. Concessum est, sed non abscessum nisi per ipsum Asdrubalem, cujus exercitus calamitosa strage adeo mox fusus est, quasi numquam exercitus fuisset. Certe in ejusmodi decipientium fiducia, & deceptorum credulitate moxque inordinata consternatione, decem milites superent centum, sive defendendum sit, sive oppugnandum. Sic imparatos alloque intentos aggredi, pæne vincere est. Denique pro obsidione atque deditione, plurimum valet Opinio. Adeo sæpe, quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit: constanter asseverasse, pæne persuasisse est. Princeps olim, dum urbi obsessæ, viribus quidem inexpugnabili, de annona omnique commeatu abunde prospectum sciret; obsidentibus autem omnia ad vitam & munitionem bellicam defutura sciret, quia longinquis impeditisque itineribus advehenda essent; suos ad angustias redactos simulavit, ut eas hostis experiretur. Missi itaque sunt Legati, qui pacta non particularia deditionis,

 sed

sed generalia pacis protraherent. Quo acto, inimico militi quidquid erat nummi atque etiam animi diffluxit; pars seditione, pars inordinati belli subsequa ægritudine interiit: pars armis cæsa vel præda fuit: urbs ludibrii non minus quam liberationis triumphum edidit & exemplum.

DISSERT. XXIII.

Induciæ.

CUm bellum grave est aut anceps, & fieri pax non possit; ad id quod inter bellum pacemque medium est, recurritur: ad Inducias videlicet, quæ velut belli feriæ sunt, Pax Castrensis. Pulchre Poeta:

Bis senos pepigere dies, & Pace Sequestra
Per silvas Teucri, mixtique impune Latini
Erravere jugis.

Sequestram pacem, temporalem Servius explicat; id est, mediam inter bellum quod præcesserit & sequatur. Quemadmodum sequester medius est inter duos altercantes: dictus à sequendo, quod ejus qui electus sit utraque pars fidem sequitur. Sunt autem induciæ pace faciliores. Etenim ut suspendatur paulisper bellum, non tantis conditionibus opus est; ut prorsus cesset, omnes decidi controversiæ & aboleri injuriæ debent. Itaque in imagine hac pacis, industria quoque Le-

gati spectatur. Atque is vel ad Principem amicum, ut suadeat inducias; vel ad hostem, ut petat. Si ad hostem, communis tranquillitas præcipue commendanda est; & ita commendanda, ut intelligat ille, nulla arte peti. Quamdiu enim obnoxia suspicioni induciarum consilia sunt; nullæ jungi dexteræ poterunt, nec armorum violentia modum accipiet. Quisque pugnare mavult, quam decipi; & experiri belli aleam, quam larvam pacis timere. Sæpe ab armis ad ærumnas ventum est, quia simulato vultu induciæ arriserunt. Sic à Thracibus Bœotii olim decepti, & colore tamen juris. Nam cum de decem dierum induciis inter utrosque conventum esset, noctu impressionem in Bœotios fecere Thraces, induciarum fiducia remissos. Post cladem querelæ fuere, sed à victoribus elusæ: Extra perfidiam facinus esse: dies enim, non noctes pacto exprimi. Exempla plura sunt, & magnos etiam belli Duces in culpam trahunt, frustra excusatam. Belisarius in Gothos pugnans, trimestres inducias pactus est. Hac occasione hostes, qui in præsidio Portuensi erant, Centum cellarum, aliarumque urbium, ad Vitigem Regem suum se contulerunt, rati pactorum fide satis interea tutas has urbes esse. Sed occasionem Belisarius æstimans, astu eas invasit, oppressit.

Cumque Legati Gothorum de violentia quererentur; Abite, inquit, Regique vestro nuntiate. Fas mihi fuisse, occupare urbes, quas pro derelictis Gothi habuere. Tales censuisse, quia præsidio nudatas, victoriæ expositas.

Si quam de induciis sinistram hostis suspicionem conceperit; eam removeat Legatus. Principis sui fidem omni ostendat victoria potiorem esse, omni sceptro jusjurandum. Perjurio hoc tantum consequi fœdifragos, ut & homines à rebus suis alienent, & Deum sibi iratum reddant. Servata vero religione prospera omnia promitti, confirmari exercitum, ad victoriam iri. Quippe propitium adesse Numen fidem colentibus, adesse mortalium favorem, qui sanctissimum salutis humanæ pignus violari ægerrime ferunt. Hanc etiam Furius Camillus existimabat veram victoriam, quæ salva fide & integra dignitate pararetur.

Sic quidem peti Induciæ debent: quomodo suaderi? Sic cum hoste agendum: quomodo cum amico, aut certe non hoste? Princeps à tota hac consultatione ac deliberatione ut repellat Martiales illos, quibus tumultum ex tumultu serere utile studium est, ac bellum belli dumtaxat gratia geritur. Nimirum steriliorem iis bello pacem esse, fœcundum quidquid publice nocet, tamquam expediat res humanas semper turbari,

bari. Venetus bellicosissimam gentem Legationis relatione depingens, dicebat, eos qui Martis otio optime saginantur, ideoque Regis res nec vellent in totum perdere neque servare à quietis artibus & argumentis prorsus abhorrere. Nec facile advocandi ad publicæ concordiæ pacta sunt juvenes, quibus ut sanguis, sic cerebrum sensusque nimio velut ebullit aut prurit in contentionem: tum neque ii, qui inexperti, humanæ afflictionis teterrimum malum ignorant.

Agendum deinde, ut quietem admittat, iram temperet, & citra suorum sanguinem, tranquillitatem amet. Non aliud ad gloriam Principis accedit ornamentum majus, quam si eosdem populos pro libitu suo amicos habeat & inimicos. Via à bello ad pacem, induciæ sunt; & quod nomen indicat, huc ducunt, huc inducunt. Dixerim, brevem quamdam pacem inducias esse, sed ad longam & ad duraturam animos utrimque præparari. Hac quiete atque fiducia manifestum fit vulgo, ut noscat, non sic improbe aut irreligiose apud eos quibuscum bellligerantur singula peragi, quemadmodum forte stipendiarii in triviis aut è suggestu credulæ atque imperitæ multitudini imposuerunt. Ec-[illegible] dum hostilitas cessat, liberiores litteræ, solutiores sermones, familiares negotiationes, amiciores complexus intercedunt: quæ

omnia pacis illectamenta sunt, & homines nos esse monent ad concordiam & socios a natura factos. Vides, ut in privatis dissidiis non sic repente componi jurgium possit, nisi mora murmuri intercedat, & vel obvium nem aliquam injuriæ, vel ob impares sumptus, tædium litigandi adferat? Si rectè rem examinas, non alio affectu plures quam singuli, & Pincipes quam privati, dissident aut colliduntur. Sensim, non subito, quod magno motu agitatum est, quiescit, vel quod dejectum est surgit, aut attollitur: & quæ plurimum conditione disjuncta sunt, nec facile nec cito conveniunt aut connectuntur. Ita est: Via ad pacem induciæ sunt, amplius; ad victoriam, licet obliqua, per quam occulte scilicet, hostium Præfecti circumveniri, miles corrumpi, consilia explorari, vires dissolvi ac disjungi contingit. Et sæpe

——————— *peragit Tranquilla Potestas*
Quod violenta nequit: mandataque fortius urget
Imperiosa quies. (*tium nesper*

Sic acerrimi sæpe populi, postquam ad quietis studia conversi fuere, in potestatem venerunt hostium: subesse enim non tam durum æstimarunt, quam denuo bellare; pacis hac imagine ludificati, inescati. Sed cum ad bellum postliminio ventum est, non tam facile animos, Martis consuetudinem

aut disciplinam, quam arma resumpserunt. Languescens enim robur, bellique usus imminutus, tardiora omnia, & sic infeliciora fecit. Periisse hac arte Veientes dixerim, quibuscum Romulus inducias in centum annos, Senatus deinde populusque liber in quadraginta pactus est. Post quietem tam longam imbecilliores, quia insueta, ignota resumpserunt arma, infausta experti sunt. De Vulsiniensibus quid dicam? quid de Cæritibus? Illis induciæ in viginti annos, hisce in centum datæ sunt. & uterque hic populus idem cum Veientibus fatum subiit. Ut hæc sunt, facile nunc suaderi, nunc dissuaderi induciæ poterunt. & Legatus ipse non difficiles inveniet aures, quia apud Principem amicitia junctum verba faciet, sive apud eos quorum fortunam studet promovere.

Stabiliuntur prolixioris temporis induciæ, interdum jurejurando, interdum accedente auctoritate amicorum Principum, qui per Legatos, regalique syngrapho, pro integritate fidejubent, indignationemque & arma comminantur ei, qui eas ruperit. Ast quia per exterorum Legationes inducias pacisci contingit, & hos plerumque nil minus hominis optare, quam fecundum illud bonum pacis; videat ille qui induciis potissimum afficitur aut opus habet, ne ejusmodi conciliatores sic turbarum tempestates sedatum veno-

venerint, ut Auster mare, & qui extinguendo incendio oleum & ligna subjiciant: utpote vindicaturi se de inimicis suis per inimicos. Hic ficta humanitas potest ludere, potest lædere: damnosior quando sub amicitiæ fiducia nocendi modos hostilitas sequitur. Proderit solertia, quam ubique in Legato requirimus, & hic inprimis, ut si quæ imposturæ sint vim suam augeant vel amittant.

Potissimæ conditiones, rationem commerciorum, navigationum, vectigalium, restitutionem interceptorum spectant. Quæ singula occupare industriam Legati poterunt. Agi mox solet, ut bona hereditaria, prius confiscata habitationis emansionisve causa, restituantur. Interdum futurum duntaxat spectatur in actionibus & præscriptionibus civilibus: at quæ belli tempore patrata sunt, attingi non solent; tamquam rata, aut oblivione oblitteranda, atque irrecuperabilia dum a bello abstinetur. Sed omnia prosequi longius, sit ab re à Legati munere. Quæ a Principis imperio dependent, consiliis politicis relinquamus. De munitionibus tamen arcibusque cogitet Princeps, agat Legatus; ne induciarum tempore novæ extruantur: id enim esset bellum roborare. Imo ne novis tributis oneribusque advenæ graventur: id enim esset inducias non habere. Communes hostes amicosque pactis constituere

tuere

fuere an expediat, alii disputent. Hæc autem potius fœderum ratio videtur, & ad plenam pacem spectat. Ultima induciarum conditio tempus est, diebus, mensibus, annis, lustris circumscriptum. Durant tamen ultra spatium aliquando, & ætatem sibi adsciscunt tacito quodam partium consensu, uti affectu: firmatur quidquid non rumpitur. sic Helvetiis semel pactæ induciæ, semel confirmatæ, deinceps inviolatæ manserunt, jam pace nihil inferiores. Tamquam renovari superfluum sit, durant, & tamquam incipere non debeant, robur ab ipso ævo & silentio assumunt. Fidem lauda Gentis, quæ à tempore independens, terminos fidei præfixos ignorat.

Dissert. XXIV.

Pax.

ABsterso Martis pulvere, Jani portæ obserantur pessulo Pacis. Id autem quam arduum sit negotium, pericula utrumque indicant & difficultates in conditionibus & pactis. Menippus Antiochi Regis Legatus Legationem suam Romanis exponens, apud Livium, ait, sese ignorare, quid non perplexi Legatio ista haberet, cum non nisi ad amicitiam petendam jungendamque advenisset. Nimirum pactis concordiæ

ea inprimis stabilienda, quæ perpetuæ sunt salutis. Belligerantibus vero laudi atque usui censetur, ingeniosissime tumultuarium animicum prævenire, turbare. Apud hos quamdiu par fortuna est, non impar pertinacia esse solet: cum inclinata, ferocior vincentis animus est; ægerrimeque cedet, qui feliciter movere arma cœpit. Sed Martis ardorem sua Legatus Suada leniet. Et quid facilius, quam ad pacem hortari? detestari bellum?

——— *Pax optima rerum*
Quas homini novisse datum est: pax una triumphis
Innumeris potior. ——— *[illegible]*

Principes vero pacem ambire vel amplecti inprimis impellit, si pluribus hostilitatibus oppetantur & implicentur, quam sustinendo sint. Rudolpho Austriacorum primo dum plures essent jam armatæ lites, quæ non alio Judice, quam cuspide gladii terminandæ videbantur, una atque altera cum Abbate S. Galli, tum Principe & potente; ingessit se Heros Præsulis convivio, nec exspectatus, nec vocatus. Mirantibus illo atque aliis unam aversio orta ex controversia, ipse constans & comis, ut erat natura, persedit: & a prandio cum Præsule locutus, transegit, pacemque iniit ita stabilem & sinceram, ut postea ei sæpius auxilio fuerit in bellis quæ multa, sed minuta (nam erat adhuc Comes) cum vicinis habebat. Abeuntis autem vox

[illegible]

excepta à familiarib. est totidem verbis: *Cui confutationes tres; dua componenda sunt, ut super tertia triumphet.* Sed dixeris: Pauci commotum animum reprimere acvincere valent; pauci item Rudolpho similia præstare:

Di genuit potuere; ——

Quem meliore luto finxit pracordia Titan.

Dulce quidem bellum inexpertis: sed sunt quædam in rebus mortalium, quæ quantum in se contineant mali, vix intelligitur nisi facto periculo. Si res dicenda est; Nihil non in armis mali. Audiat Princeps hanc vocem & minus se facilem magnanimis istis præbeat, qui adeptionis aut certaminis fautores ubique sunt, quia arma potentiam decorant, gloria bello non pace propagetur. At quam hoc rerum est faciem invertere! Nemo potens est ut pugnet; sed pugnat potius ut potens sit. Eademum vera solidaque claritas est, quæ justitia quæritur, non domando populos, sed regendo. Videntur isti dum bellum suadent, victoriam promittere, ignari quid Fortuna vehat quantum possit. Caveat Princeps, imo caveat Legatus, judicium affectui, etiam casui anteponat. Facile plausus in planctum, lusus in luctum, curiositas in calamitatem commutatur. Ideoque asseret Legatus, haud temere suspicienda bella esse, licet vel ipse Religionis prætextus adeo blandiatur ac patrocinetur, ut vel

sacra ea vocari possint, eæque causæ fuerint justissimæ, ob quas bella indicenda ac ne differenda quidem judicentur. Quoties causam periculum vincit, optimum videri, quiescere: ac nisi ea pariter adfuerit facultas, quæ fortunæ legem præscribere valeat, non quievisse utique damnosum fuisse. Pergit Legatus: Bellum sine auxiliis geri non posse: hæc vel incerta sorte, vel cum onere atque discrimine conjuncta. Adjutum quemvis, debere adstrictum jam esse: sed servitutum huic vinculo proximam adhærere & subrepere. E contra, projectis pacis conditionibus, ad graviores extremosque conatus hostem redigi, quos vel magnanimitas Regibus familiaris, vel desperatio, semper potens, solent inducere. Non omnia profecto causæ fiducia audenda esse, non atrocitas solum belli, sed victoriæ incertitudo monet. Nam ut in privatis, sic & in publicis rebus etiam æquitas labitur, nisi hinc prudentia, inde fortuna fulciatur. In omni consilio, negotio, statu, moderata durant; quæ demum pace munitiora sunt, quam bello. Quid? quod suo fere dejicitur imperio, qui alienum invadit iniquius; Illustrius exemplum, quam ut antiqua accersam, calamitate sua semper loquetur Germania, ubi

—— *[illegible]*

infelix Juvenis. ——

Beli-

Felicitatis suæ prodigum censeo, qui solis in armis gloriam ponit. Pyrrhus prudens & prope dignus qui Romanis imperaret, cum primo jam prælio feliciter pugnasset, ad pacem convertit animum; & qui hostis venerat, victorque evaserat, in amicitiam recipi a Romanis voluit. Verum enim vero tam felix non fuit, ut pacem obtineret: neque tam facundus Cyneas Legatus ejus, ut ab armis victos deduceret, fortunamque Regis sui & populi Romani æquaret. Inventus in urbe cæcus fuit, qui, lectica in Senatum latus, se callidissimis consiliis opposuit, & Pyrrhi vafram quietem luculenta magis oratione quam pugna destruxit. Feliciter Romanus locutus est, ut infelicitet deinceps Rex pugnaret: bis exutus castris, bis saucius; & in Græciam suam fugiens, vere docuit pace stabiliri victoriam, per arma ambiguo eventu coronidem vacillare. Alias Romani non minus quiete quam bello Rempub. promoverunt: quemadmodum faci Concordiæque, Deabus optimis, templa in urbe, æque ut Marti & Bellonæ, dedicata. Itaque dum pace fruerentur, non ut nudam Dianam, sed ut armatam Palladem Pacem muniebant: dum occuparentur bello, pacis studia, & hue Legatione nequam negligebant. Quoties igitur arma ponerent, mentem retinebant armatam, & ipsæ

ipse præliorum strepitus ad quietem dirigebatur. Sæpius etiam quia neglecta Concordiæ numina fuere, damnum Respublica accepit. M. Attilium jure accuses, qui quia à pace alienus, superbo nimis responso Carthaginenses rejecerat, clade dignus fuit. Etenim ab hostibus captus, per sucibusium ac tormenta necatus, velut victima Paci repudiatæ fuit. Nobile quoque exemplum sub Rege Berengario Principes Italici dederunt. Nam cum Hungari, qui in Italiam temere irruerant, angustiis pressi pacem peterent, parati prædam universam reddere, pretium adjungere, sine armis abire; ne conditiones quidem impetrare potuerunt. Quare pugnare coacti, ruunt in prælium, Italos cædunt, in homines ac provinciam ipsam furenti impetu iram barbariemque effundunt. Hinc ratio etiam Athenienses olim fuere, nimio bellandi studio dediti, & sic infelices: quos pulchre Demades notavit; Numquam ad consilia pacis, nisi pullis vestibus indutos venire.

Ut hæc omnia sunt, nihil ad felicem vitam deerit Principi, quem subditi amore & cultu, fortuna fastigii culmine rerumque affluentia, Deus concordiæ auctor prudentia & pace beant. Supra sortem humanam vivet, proximus conditioni cælestium. At peste, fame, gladio, caduceatoribus atque antecambulonibus iræ suæ, & his ministris Ju-

justitiæ nititur Deus, iisdemque peccata populi punit, injustos & injustitias truncat & tollit; ut Principi etiam mediis in fluctibus & ventis, in tuto & quiete ad clavum sedere liceat;

——————sicut cælestia semper
Inconcussa suo volvuntur sidera lapsu.
Fulminibus propior terræ succenditur aer,
Imaque telluris ventos tractusque coruscos
Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus
Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat.

PACEM SUMMA TENENT.

Sed amplius & amœnius hic campus est: & pro re, loco, tempore, depromi argumenta possunt, sive neget pacem Legatus, sive suadeat.

Ubi vero stabilitur & ineatur pactum per Legatum pax, major, ut dixi, attentio requiritur. Subinde præteritarum offensionum indicitur oblivio: damna illata conferuntur, restaurantur aut compensantur. nominantur amici, inimici Coronæ; iidem protegendi vel prohibendi communibus armis, & quidem statuto sumptu, numero navium, cohortiumve. Constituitur ratio fœderum, commerciorum, vectigalium. Sed circumstantiæ immutant casum & legem omnem; & cum infinitæ sint; frustra laborarem minutim definire. Non alio autem Legatus obsequio suo Principi magis placuerit,

pe-

patriæ magis profuerit, quam prout induſtrius belli pacificator extiterit.

DISSERT. XXV.
Seditio ſedata.

Cuicumque munus hoc commiſſum eſt, ne onus grave incumbit. Malum enim Seditionis, in inteſtinis & latibulis graſſatur, eo periculoſius, quo à medica manu & cognitione remotius. Dum tamen adeundi & compelandi ſunt ſeditioſi; in anteceſſum, aut per literas, aut per nuntios ab iis Princeps ſciſcitatur; An ad ſe mitti fide publica Legatos ſeu Commiſſarios ſinant; Deinde eos eligit & mittit qui auctoritate & gratia, conſilio atque ſolertia, comitate, eloquioque valent.

Nam velut magno in populo cum ſæpe coorta eſt
SEDITIO, ſævitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat;
Tum pietate gravem & meritis ſi forte virum quem
Conſpexere, ſilent, arrectiſque auribus adſtant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Nemo proſpero eventu Legationem hujuſmodi aggrediatur, niſi robur illum triplex con-

instantia, cum magna fiducia, & quasi naturæ benignioris auctoritas tueatur; meminerintque ſead eos ire, qui ſpretis jam pudoris ac legum habenis, vesania quadam atque impetu feruntur, & quibus levi momento audax animus immoderata quæque & ſuggerit & jubet. Fertur, militem Regio ſtipendio non perſoluto, incendiis & rapinis ruri procul fuiſſe iniquum: civem quoque, quia priſcæ conſuetudinis aut obedientiæ terminos alibi excederet, Regio militi ein ordinem cogi debuiſſe. Et apud ſingulos quidem uni atque alteri profactionis veſania argutanti, debiaterranti, plus fidei auctoritatisque reliquum vulgus tribuiſſe, quam pluribus quidem viris ſapientia & dignitate ſpectatiſſimis, rationem aut æquitatem ecomque ad oculum demonſtrantibus; quinimo hus omnes cœpiſſe contemnere, dicteris proſcindere, tantum non interimere. Adeone barbarum hominés animal, dixeris ſcilicet Seditione.

Primum conabuntur, qui miſſi fuerint, placere, fidem conciliare, dum ut querimoniæ ſuas fiat & proſpiciatur, mandata ſuſceperunt. Ad rem ipſam & controverſiam quod attinet; inverti ea quodammodo debet, alio & molliori nomine, alia imagine exhiberi. Tolli ſi non poteſt imprudentiæ ſtigium, tegi tamen debet: minuatur ſi er-

rore

tori aut necessitati magis quam sceleri factum imputetur. Sæpe tamen, qui se conspirationes aut malignitatem intelligere demonstrat, sic avertit, imminuitve. Stolidam & stupidam Vitellii dissimulationem accusat Tacitus, cum fractis apud Cremonam rebus, nuntios cladis occultaret; *& prohibitis per urbem sermonibus, eo plures.* Non dissimilem rationem ibidem respexit Galba; *ne dissimulata Seditio in majus crederetur.* Neque enim profutura putetur dissimulatio facinorum à multis commissorum; quoniam suspicio, ne in opportunius tempus ira differatur, formidinē simulq; periculum elevabit. Hinc singulari prudentia Valens etsi malignos non puniret, quosdam non prætermisit arguere, *ne dissimulans suspectior foret.* Quod quidem vere dissimulare, est negotia ipsa proculis aptare, sic eximere, subducere.

Porro quæ curandarum ægritudinum ratio est, eadem est seditionum. Alia quidem in acutibus & repentinis, alia in diuturnis seu chronicis morbis adhiberi remedia debent.

Ceterum sex usurpari seditionum remedia solent; *Inquisitio, Divisio, Transactio, Firmatio, Judicialis cognitio, Causarum molestiarum amotio.* Quæ singula pro conditione mali applicanda sunt: alioqui exasperabitur. Inepte militares motus, ob debitum stipendium exortos, nudis legib aut verbis pla-

[illegible]conariis, maximam apud egentes facundiam pecunia faciet. Sed causæ seditionis definitione propemodum continentur. Est enim *[illegible] quæ ejusdem imperii multitudo inter se aut cum suis Superioribus dissentiens, libertatis vel utilitatis consequendæ, vel oneris excutiendi, vel injuriæ inferendæ, vel regiminis mutandæ causa, sciens volensque in Rempub. detrimentum conatur.*

Discrimen quoq; non exiguum, si aut Magistratus, aut plebei, aut milites, tumultuosi fuerint, tum qua provincia aut natione. Nam ut hæc omnia diversa, diversimode etiam pharmacis atq; obstaculis utendum. Hisce perpensis, auctores gliscentis motus, conventicula etiam consiliaque caute ac diligenter Irenarcha Legatus investigabit. Sic facilius aut volentes commonebit, aut coget nolentes. Prorsus seditionis fons & fomes evacuari, &, communi dicto, in herba succidi debet:

—— sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

Hoc malum ni protinus tollitur, attollitur, mox obstacula despicit & perrumpit. Luxata corporis membra, nisi quamprimum loco restituuntur, in continuum & immedicabile crescunt impedimentum. Nonnunquam Hæresis, quæ initio vix duos auctores totidemque fautores reperit, neglecta in Reipublicæ corpore, ut cancer serpit, &

ag-

neglecta, inquam. Novatorum scintilla initio comprimi facilis, & tamen quia non extincta, Orbem inflammavit universum. Adeo quidem, ut Pontificum summorum auctoritati, & Principum maximorum potentiæ non gravius negotium. Seditiones quondam Gracchanæ, Apuleianæ, & quæ in præcordiis Reipub. Romanæ initium sumpserunt, cum in ipso ortu componi ac tolli potuissent, suis duntaxat velut cineribus tectæ fumo; rursus moræ, majori longe incendio extiterunt. Mirare bella servilia, socialia, civilia hinc enata. Quid? quod ut ansa ansam in catenis, sic seditionem seditio sequitur, & à vitio vitium pullulat. Cum plebs Romana in montem sacrum secessisset, Tribunitiam potestatem Patribus vi extorsit. Hoc jus cum dividendæ annonæ occasionem Martio Coriolano dedisset; alia secuta seditio est, Coriolanum in exilium egit. Hac ille. Nusquam ibi consistunt exempla unde cœperunt, sed quamvis in tenuem recepta tramitem, latissime vagandi sibi viam faciunt; & ubi semel à recto deerratum est, in præceps pervenitur: nec quisquam putat turpe, quod alii fuit quæstuosum.

Proximum est, ut Divisionem procuret Irenarcha: eoque ad meliorem mentem reducat qui concitatæ multitudini præluceat, vel auctoritate & fide apud eam valeat; idque

qui [illegible] metu [illegible] majo-
rem [illegible] dum, atque oblato par-
ne, quam aliunde [illegible] vel sperare pos-
sint. Divisis [illegible] capiuntur, diffluunt
cetera, quae [illegible] suo motu [illegible] feruntur.
[illegible] vulgus.
Prodest etiam aliquando, si quando aliquid
[illegible] dare, qui [illegible] quae proposita sunt ex-
[illegible] considerent, suaque in melius com-
[illegible], [illegible] dejecti [illegible] aut suppli-
[illegible]. Ad [illegible] faciunt, impellan-
tur. Consilium quoque, [illegible] publi-
cum aut commune habeant, vel quod qui-
[illegible]. Hoc [illegible] etiam
[illegible], sed pungendum est, ut [illegible]
[illegible]. Etenim validiora sunt scelera quae
[illegible] scelera non sunt, quae [illegible]
[illegible]. Lucanus id [illegible]

—— [illegible]
[illegible]: quidquid multis peccatur, in-
ultum est.

Denique quod [illegible] in seditione [illegible]
[illegible] conducat, illustri Pontificis Sixti Quin-
ti exemplo ducimus. Cum exules numero
[illegible] capiti [illegible] tumultus [illegible] non
posuissent, eorum bona publicasset, & in
[illegible] singulis magnam auri vim [illegible]
[illegible] proponeret: [illegible] hoc consilio [illegible]
[illegible]. Centum aureos [illegible] singulis [illegible]
[illegible] accepit, libertatem [illegible]

[illegible] bonorum [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] Quod [illegible] [illegible] quoque. Non [illegible] qui [illegible] cumque [illegible] [illegible] plures [illegible] Tandem [illegible] [illegible] hic [illegible], quam [illegible].

Per Transfiguratam [illegible] [illegible] [illegible] Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in paucos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Si qui [illegible]

[illegible] quam devotione [illegible] lapide è [illegible] Populus [illegible] Qui se- [illegible] semel percepit, [illegible] Judæorum Rex A- [illegible]

veram in concordiam possent, interrogatus. At illi, Martem, inquiunt, esse. [illegible] mitum & bellis ad [illegible] populum [illegible] Alexander descendit. Non [illegible] tum, [illegible] quam [illegible] se intelligit [illegible], sed [illegible] alia [illegible] tere, & successu rerum audaciam [illegible], quippe hæc [illegible] natura, aut [illegible] te, aut superbe lætitia. Malunt tamen & benignè [illegible] quædam manu, quam per [illegible], plurimum necessario [illegible] tum & [illegible] nutricem, [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible] oportet, qui [illegible] & jactura [illegible] atque [illegible] bient evadunt, [illegible] quidquid amiserunt. Illud cavendum est semper, ne venire spes omnis seditiosis tolli videatur. Qui enim nihil amplius sperant, nihil etiam timent. Quæ bona pessima sunt, [illegible], [illegible] eorumque [illegible] sunt; [illegible] circumeunt. Nullum autem animal ferocius [illegible] homine est, nullum obsequio magis [illegible]. [illegible] addam, [illegible] quoque [illegible] in se-ditionem [illegible] plebeyæ [illegible]. Carolus V. Imperator, cum septuaginta & amplius [illegible] la, quibus [illegible] Dominus [illegible]

[illegible]

[illegible], sustulit; severa lege interdi-ctum [illegible] quispiam deinceps domi arma haberet; imo, ne quis usquam [illegible] [illegible] ac [illegible] non militarent, [illegible] [illegible] genus illum armorum posset [illegible] nomine [illegible] [illegible] quod [illegible] audent, [illegible] qui ferrum, [illegible] qui argentum tractant: sine ferro coquinam [illegible].

Sequitur quintum remedium, Judicii co-gnitio, qui si qui rebellionem meditantur, aut alioqui inobedientes sunt, [illegible] [illegible] ordinem [illegible] redigantur. Hac [illegible] [illegible] possit, [illegible] Legatus ha-beat Principis, ut [illegible]. Quippe quae Opinione magis quam Malitia con-[illegible], non armis, sed ratione ac jure [illegible] [illegible], conciliari aut placari si possint, de-[illegible]. [illegible] eodem [illegible] [illegible] [illegible] oppressione manebunt, quos non judicium [illegible] cognita causa con-[illegible], sed violentia militis [illegible] [illegible] [illegible]. Restat [illegible]: e quibus [illegible] est, [illegible]. E[illegible] mor-[illegible] mala, quibus [illegible] [illegible] atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quod si op-[illegible] [illegible] [illegible] Principis [illegible] populi in se [illegible], & simul armis [illegible] [illegible] non potest, vel [illegible]

 [illegible]-

fuerit, quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
tum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] &
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quidem [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
Byzantius, cum [illegible] [illegible] [illegible]
esset, & [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in populo [illegible], [illegible] [illegible]
suo [illegible] & [illegible] [illegible]
[illegible]. Viso illo, [illegible] [illegible] [illegible], at
Ipse vero nequaquam [illegible]. [illegible]
inquit, videtis, Athenienses! [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] videtis? [illegible] [illegible]
[illegible] multo [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] & [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
unum [illegible] [illegible] ad unum [illegible]
[illegible] & [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] quondam [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] delo[illegible] medio longiùs [illegible] rediisse in gratiam, quando [illegible], quod tuis de[illegible] [illegible] ingenium [illegible]. Quid enim? [illegible] fuisse esse Populi in Senatum [illegible], quippe Senatum & Populum, quasi unum corpus, [illegible] & pænis, concordia [illegible] & roborat.

Commodi [illegible] & [illegible] medium fuit li[illegible]. Quid enim [illegible]? Quid? inquies, qui nil æque op[illegible] debere in Principum [illegible] & [illegible], quam probitatem & [illegible], [illegible] nil æque eas decere aut promovere! Et [illegible]. Sed [illegible] probitatem [illegible] vel [illegible] una cum [illegible] illam [illegible] & produco. Et nulla [illegible] Principum [illegible] atque [illegible], bonis [illegible], publicas [illegible], [illegible], [illegible]do, ut ad præclarissimam virtutem & laudem nil æque spectare aulim affirmare, damnando [illegible] malorum [illegible]. [illegible] enim eos semper [illegible], quos [illegible] bono [illegible] producimus. Liberos [illegible], quos [illegible]mus, quoties [illegible] & [illegible]mus, [illegible] pro [illegible], [illegible] comp[illegible],

[illegible] aliquo incapaces sunt, ob tempus [illegible] argutiis [illegible]. Nos hominum [illegible] omnia quod fortiorius aut quod sublimius, infantium more [illegible] fraudibus & impostura [illegible], quoquo modo continendi [illegible] obvolvendi, fingendi, [illegible] semper [illegible] compositorem Daemon.

Ut haec omnia perplexa, [illegible] merito volunt Plato, plenos [illegible] quibus deputatum est, qui [illegible] Sideralium dictum est.

Dissert. XXVI

Nuptiae, Affinitas.

A Moribus & indultu Legum, [illegible] Principum *Nuptiae* dependent, tam potestate [illegible] & sic publica [illegible] felicitate vel infelicitate, prout [illegible] infigunt. Tanquam igitur idoneus [illegible] debet, qui singulas [illegible] conditiones ac momenta, tanquam [illegible] Principum [illegible] parentibus [illegible] locuples proponunt. Ut [illegible] hoc [illegible] [illegible] ti & [illegible] considerandi [illegible] optimus [illegible]

[illegible]

[illegible] commo[illegible] [illegible] [illegible], publi- [illegible] [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] *Iuliae Pr[illegible]* [illegible],

[illegible] ——

[illegible] aut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible] de- [illegible] quaedam [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] itaque [illegible] gra- [illegible] [illegible] [illegible] paucorum [illegible] & [illegible] ipsi [illegible] pro- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hoc explicare Legatus debet, [illegible] male Legatus est. Sane enim [illegible] pa- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]- [illegible] gradus, magni sive commodi, sive [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut quas [illegible] Domi- [illegible] bona quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. Profecto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & conciliare Le- [illegible] [illegible], [illegible] magnum suo Princip[illegible] [illegible] Reipublicae obsequium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possit. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] anno 162[illegible] post [illegible] [illegible]-

 [illegible]-

dinem metamorphosin, & aliunde Reg- [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] lum [illegible] [illegible], quia [illegible] Reipublicarum Regnum [illegible] [illegible] [illegible] a se [illegible] vel [illegible]. Sed hæ [illegible] debuerunt, [illegible] [illegible] [illegible] Philippi IV. [illegible] Principis [illegible] Augustissimam & Ludovicum XIII. Galliarum Regem, [illegible] hoc demum affirmare & coniunctionem, adversus hostem quemcumque, cum Regis utriusque [illegible]. Sic quoque Dionysius de Cardenas, primus Dux de [illegible], quia nuptias Catholici Regis Ferdinandi & Isabellæ Legatus procuravit, [illegible] [illegible], & quidquid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nequicquam [illegible] ac Patriæ [illegible] [illegible] in commune [illegible] [illegible] [illegible]. Dux Sabaudiæ [illegible] [illegible] in propriam dedit [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] privilegio, per Principis [illegible] abalienari non posse [illegible] [illegible] [illegible] unum, sed multiplex [illegible] [illegible] modi bonum. [illegible] [illegible] [illegible] hostes non possunt, vel [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affinitas non [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible]

inter Principes odiis & contentionibus, novæ societatis benevolentia opportune, celebrantur [illegible] & firmantur. Non ignoravit hoc Tarquinius Superbus, Romanorum Rex, qui potentem, qui [illegible] fines augeret, Octavio Mamilio, principi viro Latino, auctoritate [illegible], filiam suam dedit uxorem. Sed Persarum quoque Epirotarum Regum aliam in causam plures uxores duxisse legimus, quarum multiplici affinitate potentiam firmarent. Quid? Fortunatus ille apud Persas [illegible], ducta in coniugem Cyri filia, Regnum & facilius indeptus est, & felicius rexit. Nec vero illam coniugalis societatis Carthaginienses ignorarunt, qui, ut à Romanorum societate Syphacem potentissimum Regem averterent, Sophonisbam Asdrubalis civis sui filiam uxorem ei dederunt. Possemus vero huius exempli vel maxime abundare. Aquitaniam imperio [illegible] Angli, & Britanniam minorem Galli tenuerunt, non alio titulo quam dotis, nec alio iure quam nuptiarum. Quin etiam [illegible] & sancto arcano nexu, non semel inter Hispanos & Gallos, inter Gallos & [illegible], [illegible] difficiles pax coaluit, Centum inter Principes orbis Familias Regias Gothicasque, illa Austriaca vere Augusta, patrimoniis & cognationum affinitatibus ad maximum potentiæ gradum ve-

 he-

[illegible] [illegible] Imperiique [illegible] [illegible]
— ad [illegible]
Sibi ad [illegible]

nominum. Artemisae quaedam [illegible] Nuptiis inter felicitate [illegible] Primus Maximilianus [illegible], Mariam [illegible] bello [illegible] accepit, atque hoc [illegible] Mariae additum, [illegible] Consilium [illegible] populis, & provinciis [illegible] nente, non [illegible] [illegible] regendo. Philippus [illegible] Joanna Ferdinandi & Isabellae filia [illegible] [illegible] possideret: in quo [illegible] Carolus V. Imperator Maximus successit. Porro [illegible] Philippus Secundus, cum patre [illegible] [illegible] Lusitaniae, [illegible] Regnum, [illegible] [illegible] filia [illegible].

Justitiam [illegible] vidit; quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non solum [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] Rempublicam [illegible] [illegible] non facile [illegible] [illegible] id [illegible]

[illegible]

[illegible] conditio par non æqua dignitas [illegible] est. Verendum ne de propinquo [illegible] hostes atque ambitionis fomites [illegible], nimium hîc pollicens & pullulare incipiat: & quia non æqui, iniqua esse [illegible]. [illegible] Gallia [illegible] non abunde exempla [illegible]? In privatis quoque familiis, quam [illegible] & [illegible] inter cognatos agnatosque [illegible] [illegible]! Animos hic [illegible] & impellit [illegible] & sæpe [illegible] quam [illegible]. Crescunt familiæ [illegible] unde [illegible] ubi [illegible], [illegible] ipsi [illegible] [illegible]. *Audes*, *fato tempore* [illegible] [illegible] nunquam [illegible].

Sed [illegible] prole Reges plerumque [illegible], velut [illegible], [illegible] [illegible] hîc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Id ne accidit, [illegible] plerumque masculis [illegible] [illegible], reliquos de liberis [illegible] putantur. Sed quid hoc aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

trem. Principe putat, nisi [illegible] sua Maior in illos crudelius est. [illegible] vel [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quunt, [illegible] [illegible] [illegible] quisque [illegible] [illegible] cognatus [illegible] [illegible] hominis [illegible] & [illegible] nullis [illegible] Reges, [illegible] quam Reges sunt. [illegible] [illegible] [illegible] quae communes eorum affectus [illegible] [illegible] communem, [illegible] [illegible] [illegible] Potentiae. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Principibus [illegible] & [illegible] esse prodest, omnium animi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquando [illegible] plures tamen [illegible], in ipsum [illegible] [illegible] rerum administrationem [illegible] [illegible] humanius quod [illegible] [illegible], [illegible] qui [illegible]. [illegible] [illegible] omni cura & humanitate, & [illegible] omni reverentia & honore, [illegible] [illegible] affectum omnem [illegible] [illegible] Deus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Numinis reverentiam & [illegible] [illegible], aut [illegible] affectione [illegible] [illegible] [illegible] & conservant; aut [illegible] ea lege [illegible], ut si [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

suos liberos neque, vel quempiam hic cura nostra potuimus, dos ad Regnum revenia-tur. Quid si etiam sine dote elocemus hoc amplum non longinquitate [illegible], maximum ta-men in dignam [illegible] conversamus. Hu-[illegible] quidam [illegible] quan-doque vel [illegible] Principibus opulen-tiores sibi vero [illegible], & illustres animum [illegible] sese inferunt [illegible]. [illegible] singulari deligenda [illegible] quæ [illegible] ad [illegible] eorum [illegible] [illegible], [illegible] contingere [illegible] hæreditates possint, augmentum. Vi-deas vero Principe [illegible] (si quoque memorandus) in splendida Legati oratione decipi [illegible], & [illegible] atque [illegible] quibusdam verbis, [illegible] verba, circumventus [illegible] [illegible] quippe [illegible]. Videas [illegible] [illegible] suæ meritæ, [illegible] nuptæ sint, quæ [illegible] suadentur ac prædicantur. Hic [illegible]. Verus [illegible]: *[illegible] flumen, [illegible] fluvius.*

[illegible] quemadmodum antiquissimo Gen-tium more, Principibus [illegible] per Legatos [illegible] & sponsalia & matrimonia per [illegible] contrahuntur. Dentur exempla [illegible] Abrahami, Davidis, cætero-rumque [illegible] quæ [illegible], ut [illegible] Litteræ Sacræ [illegible],

[illegible]

jam tum est observatum. Hunc & contempo-
sita quoque haec aetas admirata. [illegible]
[illegible] quomodo [illegible] [illegible],
denique [illegible] Legati [illegible]. Et
enim [illegible] praeparatum [illegible]
eum, mores, conditionem, [illegible]
[illegible] Regis contemplatur. Illustre [illegible]
[illegible] in *Aureliano*, Clodovei Francorum
Regis ad Crotildam Burgundionum Regis
ex fratre neptem Legato, exemplum sit.
Quandoquidem neque conspiciendi [illegible]
[illegible] [illegible] illi [illegible] Regis
Puella: atque ita ille, utque exponere [illegible]
[illegible] mandata posset, [illegible]
[illegible], peregrinum habitum induit, & [illegible]
turba egenorum egredientem illam [illegible]
bona, quae stipem pauperibus ad latus [illegible]
illi hunc consueverat, expectavit. [illegible]
ea adeunt, & [illegible] inter egenos [illegible]
[illegible] porrexit *eleemosynam*. Ille manum
[illegible], [illegible] admovet. Intimum [illegible]
[illegible] Princeps, [illegible] hominem non [illegible]
atque indignatione ac suspicione [illegible]
inde in Regiam reversa, [illegible] [illegible].
Ubi cum temeritatis redargueretur, [illegible]
quam quaelibet opportunitatem [illegible]
exposuit. Galliae Regem [illegible]
[illegible] & pulchritudinis [illegible] ardere. Chlodo-
vaeum Crotildi devotum ac [illegible] esse.
Audit illa, & oblatum a Legato [illegible]

Ann-

tamquam arrham, [illegible]. Est autem an-
[illegible] ac hoc quoque non dicam, homi-
[illegible] ac contractorum sponsaliorum
pignus verius, quam donum. In digito qui
minimo in læua proximus est, gestatur. Nam
[illegible] ob hoc digito neruum [illegible] tenuissimum
[illegible] ad cor usque pertingentem, mun-
[illegible] annuli commonitu, contineri utriusque fi-
[illegible] & fidem nunquam [illegible] con-
[illegible], aurum & in anulo [illegible] admonet.
[illegible] & [illegible], [illegible], cum
[illegible] con-
[illegible] solent offerre. [illegible] &
[illegible], in signum [illegible]
[illegible] voluntatum. Sponsalia qui-
[illegible] de futuro, matrimonii vero verbis
de præsenti, quæ mutuum exprimunt consen-
sum, [illegible] agitur. Sunt hæc verba, quæ dum
[illegible], non [illegible] tantum, sed
[illegible] animorum conglutinationem
[illegible].

Hoc in [illegible] contrahendum, ut
[illegible] de [illegible]
[illegible] ignorent, [illegible]
[illegible], quod ius sanctè [illegible]
[illegible] est a vero [illegible]
[illegible] & [illegible] pœna dignus sit, quam
[illegible] Eduardi Angliæ Re-
[illegible] & ad Orge-
[illegible] Cornubiæ Ducem, malo, ut animad-
Ver-

veneret [illegible] Alphonsus [illegible] præstantia, quibus [illegible] Marsilius [illegible] [illegible] quidam [illegible] corpore, [illegible] Additum [illegible] Dionysius [illegible] Reges [illegible] [illegible] Regnum [illegible] impetum [illegible] & tolli [illegible] Rex, & impatiens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Rex, [illegible] [illegible] postquam [illegible] gutta claudicasset [illegible] Alphonsum [illegible] [illegible] [illegible]

Apud [illegible] imperium [illegible] [illegible] beneficium [illegible]

[illegible] locum non fuit ob Legem Salicam: cujus quidem magis ratio quam origo nota est: & quo quidem, ne feminis, & ne [illegible] exteris, adeoque jus pateat ad Cognatos. Ubicunque autem Regno Principes non nascuntur, sed electione designantur, ut olim Poloniæ, Liberorum [illegible] occurrit: dum adeo incertum est quo Rex honore & successione Regnum sit relicturus, dumque non Liberos heredes Regni, sed [illegible] Regem constituet.

DISSERT. XXVII.

Fœdera & Auxilia.

COnjuncta Fœdera vicina sunt, & quæ Populos Principesque pace atque amicitia conjungunt. Confœderationum [illegible] est, summi virium diffidentia, & [illegible] potentiæ metus, quam nemo augeri [illegible] vicinorum libens patitur: ne scilicet [illegible] qui prædecedant, [illegible] qui potentior est, cum velit; quotusquisque autem non [illegible] cum possit; opprimat imbecilliorem. [illegible] ut interdum animosi evadunt [illegible], ut alios aggredi & oppugnare non dubitent, qui suis forte viribus vix [illegible], nequicquam offendere auderent. [illegible] Phocion Atheniensibus: Ut apte te [illegible], necesse est, ut vel [illegible] potentioribus

quam

quam [illegible] cum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Leges [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plerumque tamen [illegible] gibus, & constitutionibus [illegible] Romanis [illegible] Helvetios [illegible] [illegible] ut [illegible] Leges [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] publica [illegible] generali [illegible]

bellis qui [illegible] sunt, [illegible] quemadmodum Romani olim & Albani fecerunt, cum [illegible] compendium [illegible] certamini tra-[illegible] hac lege certaverunt, ut cujus populi cives eo certamine vicissent, is alteri populo cum bona pace imperaret. Tertium genus est, quod cum [illegible] Eo autem in foedere victoriam [illegible] & quibusdam omnia [illegible] & [illegible] fecerunt, cum futurae paci [illegible] quam fidei [illegible] non [illegible] arbitramur.

[illegible] foederum quaedam perpetua sunt, quaedam ad certum tempus, quaedam ad [illegible], alia ad [illegible] & [illegible] simul contracta, [illegible] quemadmodum [illegible] pari sunt conditione. de his [illegible]:

Non ego nec Teucris Italos parere jubebo,
Nec nova regna peto: paribus se legibus ambae
Invictae gentes aeterna in foedera mittant.

[illegible] praerogativam quidem habent. Ita [illegible] Romanorum cum Latinis, de bello, de pace, aliisque magnis rebus, soli [illegible] & decernebant Romani. Et [illegible] Socii quidem illi vocabantur (& [illegible] periculorum & laborum) victoriarum tamen gloria & fructus [illegible] penes Romanos, quorum auspiciis res gerebantur, adeo

[illegible] Quae cum [illegible] [illegible]

Potestas pacificandi foederis [illegible] Quod si [illegible] [illegible]

Porro firmandi & [illegible] foederis [illegible]

nes, Regem Catholicum, Venetosque, ad-
pulit. Mediolanum se Turcis illis proximum
[illegible]. Et Ludovicum [illegible], quia vincere ad-
[illegible] bellum [illegible] incomparabi-
lem junctis viribus posteriorum infeliciter eu-
[illegible], quia impar [illegible] excepit.
[illegible] igitur non nisi dissolvi quod tamen
[illegible] Legationibus [illegible]. Quo quid ad se
[illegible] commodi belli cum [illegible]. Ad
[illegible] res Venetorum in Gallia [illegible]
[illegible] est. Hispanis
[illegible] & [illegible] in Africano expe-
[illegible] quae in Mauritania gesserunt,
[illegible] pariter. [illegible], dum Ve-
[illegible] in Oriente [illegible], &
[illegible] Maximilianus [illegible]
[illegible] dum habent, non eodem [illegible]
[illegible] in Mauritania
[illegible]. Quid vero [illegible]
[illegible] Venetis. Hi [illegible] contemplantur
[illegible]
[illegible] certus. [illegible]
[illegible],
[illegible] illam [illegible]
[illegible] intelligimus.
[illegible] ad [illegible] Ita-
[illegible] Principi [illegible]-
[illegible]. Quippe [illegible]
[illegible]
[illegible]. Ubi hoc, jam dissolver-
unt.

[illegible] superioribus seculis conflictati, [illegible]. In dissidia plusquam hostibus cavere [illegible] posse: imo ad similia quandoque & [illegible] belli consuetudinem ab iis trahi, quoniam furor [illegible] & [illegible] Romanos debere, non belligerantium adjuto, plures offendi: offen[illegible] autem animo, plus damni alienorum, [illegible] qui ipsi sint pluribus nostro [illegible]. [illegible] dicemus, in [illegible] montium promptiores, [illegible] sunt ad offendendum & [illegible] ad invadendum. Sed si a [illegible] nostro [illegible] Poli[illegible] a Marte illo populo, qui [illegible] olim principis cogebat, hodie [illegible], quomodo Campa[illegible] supremae [illegible]. Audiui vos Campani dignos [illegible], sed ita [illegible] est, ac quae vetustior societas [illegible]. [illegible] hac enim erat, sed ut [illegible] & [illegible] profuerunt. Fuerunt [illegible] Latini, mox subditi fue[illegible], Asiae, Aegypti, Massiliae, alia[illegible] Gentium Reges, postea vectigales: [illegible] sub umbra Capuam Mediolanumque, [illegible] sub imperio: omnes uno [illegible] libertatem amiserunt. [illegible] (ajebat Claudius Imperator) co-

[illegible] quanquam [illegible] pollerent, [illegible] qui aliquando [illegible]. At [illegible] Romanus tamen [illegible] plerumque populos eadem [illegible] habere.

Quae vero nihil [illegible] pascuorum, [illegible] habendum [illegible] memoria [illegible] communi [illegible]. [illegible] Cantabrorum [illegible], protinus [illegible] animadvertit, dum [illegible] [illegible] quia [illegible] una [illegible]. Quod si [illegible] fiat, [illegible] si errore [illegible] possit [illegible] foedera, [illegible] Legatos ad [illegible] tales, qui [illegible] jure expolliant [illegible] ut inter [illegible] ipsi aut aliis quocumque [illegible] constitutum est, aliquos [illegible] arbores [illegible] parte constitutos, [illegible]

dum sit. Iurandum foederis praestandi affirmatur: cujus officium est, [illegible] utrumque quam diuturne contineat, nec simulatam aliam affectati imperii subjectionem dare, sed eandem se utrimque exhibere.

Ritus, quibus foedera sancita convenerant, varios nobis priorum aevum repraesentat, ipsis caeremoniis paene monstrosos: sed ut omittam, [illegible] Fetiales Ferus adhibere soliti, quem eum qui pactis non staret, devovebant. Apud Medos, Lydosque, Herodoto teste, [illegible] foederis vinculum erat, cum [illegible] mutuis corporibus sanguinem gustarent. Principes Multitudinis juraverunt foedus Gabaonitis in nomine Israel, & Dei Vivi. [illegible] altaribus admoti, [illegible] foedera solebant. At quid nos Christiani? Hoc illud est, quod nostra tempestate maximi & potentissimi Principes non raro imitantur, quum post mutuum fidei [illegible], quasumpto Sacrosancto Eucharistiae Sacramento, contracta confirmant foedera [illegible], neque melius neque [illegible] pignus cum sancto pacto operi adhiberi posse, quam eum, qui omnium pacis & auctor & autor est. Interim omnes qui Catholici sunt, qui non sunt, videant, qua

qua

quæ apud homines nullam fidem habebat præsens, persuadebatur. Deum non ponit. Alios etiam antequam, sine... vir, qui esse ad mores & exemplum ... dicunt sunt, sed tamen saepe ... quod omnes religionem ... fuerant.

Moneam autem Legatum hic & iterumque memorem, ut in paciscendo maximopere circumspectus sit. Experimur quotidie, semper, verissimum Plauti, quod cautus, quamdiu cavet, vix cavet. Nimis credulitas nunquam hactenus calamitatem vitat; sic itaque quanto acceleratum, tanto facilius nocet. Ad exemplum me liber, sed probatum, ac quod Alcibiades dabit. Is est Thucydides Plutarchusque testantur, cum Pacem quandam inter Athenienses & Lacedæmonios fœderi jam levi & versuto ingenio apud populum adeptus est, ut impedimento foret. Athenas missi à Lacedæmoniis Legati venerunt, qui absolutam fœderis firmandi ac componendæ litis suis potestatem se habere asserebant. Quid Alcibiades? quod apud Populum auctoritate non potuit, aliis per Legatos ipsos peregit. Hi à Senatu admissi, quæ acceperant à Republica sua, mandata exponunt; cumplissimam se potestatem adesse, ut de controversiis omnibus statuerent. Veritus igitur Alcibiades, ne quæ

quæ [illegible] utrique Senatum movere, multitudinem superiorem [illegible], hoc illud est [illegible]. Legatos Senatu initio [illegible], non [illegible] benevolentiæ suæ argumenta receperunt. At vero [illegible] inter Senatum & Populum, inter nobiles & plebeios intercessisse: utrosque alterum esse contemptum, atque odium, utrosque suspicari [illegible] animos [illegible], utrisque tamen esse con[illegible]. Hortatur vero, ita quod populum agere [illegible] liberè [illegible], nec [illegible] potestatem habeant [illegible] quasi pro[illegible], non peragere [illegible] hominum, ut qui [illegible] apud populum [illegible] dignitatem [illegible], majorem apud Senatum obtinerent. [illegible] esse [illegible] nihil [illegible] animus [illegible] negata [illegible] esse [illegible], ut si [illegible] præsentis suæ [illegible], imperio plus acqui[illegible] conditiones [illegible] plebem esse [illegible], ut [illegible] paulò [illegible] ac minuen[illegible], [illegible] cedere. Denique, ip[illegible] pati [illegible], imaginari [illegible] fore, si [illegible] agentur, in[illegible]. Hæc Alcibiades [illegible] non [illegible]

[illegible], confirmavit, ut [illegible], tan-tum [illegible] & [illegible]. [illegible] non [illegible] [illegible]. [illegible] autem die cum esset convocata concio, Legati introducti sunt. [illegible] cum negarent, se cum plena [illegible] misse, & hoc modo quae [illegible] populi expectationi, [illegible] Senatu dixerant, addiderant [illegible] essent. Alcibiades simulans [illegible] & ipse [illegible] [illegible], [illegible], tamquam in [illegible] [illegible] in Senatu [illegible] fuisse, nihil [illegible] in [illegible], nihil sinceri, qui [illegible] Senatu mentiti essent, ut dolore agerentur [illegible] populum [illegible], ut Reipubl. [illegible]. Assentiuntur omnes, indignantur [illegible] [illegible], alii contemptum, alii dolorem [illegible] [illegible] sunt. Quae summa est Legati Alcibiadis [illegible], dum [illegible] qui [illegible], pro laude [illegible] desiderant [illegible] ac pace [illegible] bellum reportarunt.

Foedera cum infidelibus [illegible] cum perfidis [illegible], cum [illegible]. Attamen [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], non cum quo illa [illegible], sed qui [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quid [illegible] [illegible] magis [illegible] opportunum. [illegible]

[illegible]

[illegible] *Abrahamus*, fœdus olim cum *Abimelecho* Palæstinæ Rege percussit: ut *Iosue* cum Gabaonitis, quantumlibet idolo-latris, amicitiam & societatem iniit: ut *Asa*, quem Sacræ Literæ alibi mali in quippiam Deorum fecisse [illegible], adversus Regem *Israel*, *Benhadad* Assyriorum Rege suppetias [illegible]. Ne quid occultem, [illegible] necessitas erat.

A nullis quidem se muniunt Principes [illegible] qui [illegible]; auxiliis fœderibusque, [illegible], & quibus non ita agendum, ut sui imperent, quam ne cui serviant. Ea nunquam [illegible] vires firmissimæ & certissimæ sunt, quæ propriæ: ubi tamen illæ [illegible] dant, opus, ut domestica imbecillitas externa ope communiatur [illegible]; opus, ut quod propriis viribus deest, alienis suppeditetur. [illegible] autem auxilium flagitatur, ut [illegible] [illegible] felicitatique causa se adiungere, lex humana docet, divina ut requirat. Hinc plerique grande illud fortium poetæ experiuntur:

——— *Fata inter Deosque*

Et male felices, miseros premit. ———

quasi non aliud sit miseris sese adiungere, quam cum miseris velle perire, aut saltem [illegible] fortunæ aliquam partem sibi asciscere Deo [illegible] suppetias iuvisse aut læsisse, non [illegible] semper. Sæpe enim qui se utrumque amicum Principi simulat, utrique

 suspe-

suspectus sit, [illegible]
[illegible] gravem, [illegible] alienis. [illegible]
[illegible] quid neges, non [illegible]
quam si [illegible] noceas. [illegible]
[illegible] Nec [illegible]
Cui nemo invidit, [illegible]
bit quenquam. Scio ego [illegible]
[illegible] fuisse compositum [illegible]
[illegible] utrumque [illegible]
[illegible] commodius maleficarent.

[illegible] et [illegible]
fortuna magis propter [illegible]
[illegible] Principum [illegible] esse [illegible]
[illegible] Monarchiae [illegible]
[illegible]
[illegible] Principes [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Principi [illegible]
[illegible] alium Legatos & [illegible]
[illegible] quodvis & tempore [illegible]
utilitas expectare videatur. [illegible]
aliquando Romanos & Macedonas, Reges
Persicum collisit. Magnae [illegible]
[illegible] alio atque alio [illegible]
[illegible] alio [illegible]
[illegible]
[illegible]
hodie Regum aut [illegible]

[illegible]

consule. Multas enim minimi inter [illegible] potentiam excedere, in [illegible] oppressione, [illegible] timent. Deinde oppressorum causa plerumque favore dignior: & proinde aut paci conditionibusque [illegible] imbecilliores praestare possint, quae non tam optimae sint, quam convenientes. Ita quando Ferdinandus Cortesius, dum Tan-gallanos adventis Mexicanos [illegible] juvit quidem, sed & hos & illos Hispanico imperio victor subjecit. Namque sequitur, qui [illegible] hostis, sed neque in Dominum [illegible] vocabatur. Ideoque imbecilliores, subjecta potentiore auxilia habent, [illegible] dominis conversantur, & saepius ad deteriorem gradum sunt, quam ad libertatem aut tranquillitatem. Et ut [illegible] praesidio praesident, [illegible] [illegible] numero aut robore superant civilium, nec sub domestici [illegible] [illegible] subjiciuntur ac obediunt, [illegible] in [illegible] facultatemque omnem cohibere & reprimere possit, qui auxilium sequitur. Quid ergo? belli controversiam deponere aut tenere praestat, quam victoriae suae decipi, & in hostem [illegible], ab amico subjugari. Cum [illegible] & [illegible] quibus minus utrumque valebant, saepe a potentiori opprimuntur. Duo olim Thraciae Reges [illegible] Macedonum, cum controversia de

Regno intus [illegible] quantum esse, [illegible] clyretum. Venit [illegible] [illegible] sedes, [illegible] solum [illegible] utrumque [illegible] etiam [illegible] Regnum. [illegible] [illegible] Sed [illegible] respectu [illegible] ambitione [illegible] gione iustitiae ac rationi esse [illegible] quidquid [illegible] augere. Regna [illegible] vent [illegible] aliqui [illegible], ut [illegible] iuvisse eum se posse [illegible], cum [illegible]. Facile sit hosti qui parcit opprimere. Ambitionis omnis potentia est, ac [illegible] [illegible] ad [illegible] quidquid subiectum non est. [illegible] [illegible] non solum quia [illegible] bellis non [illegible] sed vel eo praetexu, quia conservare quam non posse [illegible], [illegible]. [illegible] olim sub Templariorum [illegible] [illegible] accepimus, [illegible] [illegible] ac prudentiae, [illegible] [illegible] ne. Dum autem Moscoviae [illegible] [illegible] illud sibi asciscere contendebat, [illegible] cibus sui defissi, opem Regis Poloniae [illegible] Legatis imploraturus. [illegible] Rex [illegible], atque [illegible] [illegible] similiter [illegible] tur. Postea [illegible] armis, [illegible]

[illegible]

solum sentiens aliorum mala, quae sibi impendere. Sic pugnas incumbere malunt quam pellere. Ut de exhibitione hujus [illegible], illinc mutuo [illegible] similiterque manserunt silentium. Constitus non alia de causa in tyrannidem incidit, quam quod Transylvaniam Imperatorum peregrinum advocasset. Britannos ab Anglis, Hispanos a Mauris, Graecos a Turcis, quos ad praesidium evocaverant, lapsos eadem fuisse. Pari hoc fere modo Gallorum Rex Henricus II. Metim, Tullum, Verodunum, tria magnae Imperii urbes occupavit, Regno suo adjunxit. Mauritius quoque Carolum V. Imperatorem [illegible] ad se libertatem ac propugnationem suscepisset, illas multis hunc Imperio partem ademit.

Auxilia invandus Princeps, videat, nihil in quod petierunt sit, ea probabili ac plana facili ratione [illegible], ut quae in contrarium moveri possint, dum possunt, utque implorandus, constituatur [illegible] Republica cum Regnorum [illegible] praesidium inquirit, [illegible] qui externe auxiliorum [illegible] triumphus & [illegible] sit, [illegible] pusillanimitatis exprobratio. Romani autem post Cannensem cladem, Jovem Legionum auxilia denegaverunt, ne viderentur, cum omnia superare foro vellent & deberent, [illegible] non posse.

[illegible] quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tanquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & confentire posse. Reperio enim [illegible] tam pertinaciter solidos, ut malint [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam semel [illegible] aut [illegible] [illegible] recederent.

Deinde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nec plorare tamen, in quo *Regni* [illegible] [illegible] dependet, quam [illegible] posse. Quid enim si alias vel Concilii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud enim gravius [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] fulminando [illegible] [illegible] [illegible] quidquid subjicet; ipsos forte [illegible] [illegible] quopiam [illegible]? Videtur, [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vere solet, quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

privilegium illud; nisi legatus cum [illegible] prævalere possit; ne [illegible] nihil proceptum, quæ aliogui non ignorasset [illegible] se ignorasse.

DISSERT. XXVIII.

Culpa aut calamitatis deprecatio. Solamen. Congratulatio. [illegible] Munerum latio.

CAusa tamen a [illegible] Legatum [illegible] inde arcendum est, dum [illegible] quæque [illegible] apud [illegible] ablegatus, [illegible] dimovere. Præstat quidem [illegible] quam [illegible] Quod [illegible] devictis [illegible] daturus & [illegible] ad pedes [illegible] eum deprecatum esse, [illegible] etiam [illegible] Galbam, Lollius ad Senatum, Dejotarus ad Cæsarem, Herodes ad Cæsarem, [illegible] ad [illegible] Theodosius ad [illegible] num, Antonius [illegible] ad Cæsarem. Hanc humilitatem etiam in Legatis Principes atque Reipublicæ [illegible] & tanquam [illegible] supplici [illegible] Vitam [illegible] supplices [illegible] in [illegible]

[illegible]

cundatos. Qui sic Victoriam ferunt, num- ne valent ut? [illegible] modo Le- gati Carthaginenses, victo Annibale, pro- strati ad genua Scipionis. Legati Syracusa- ni provoluti ad genua Marcelli Consulis: Legati Saguntini, Senatui Romano supplic- ces. Modestiam hic vero Victores discunt. Tigranem Pompeius Magnus pedibus suis advolutum diu jacere passus non est, sed benignis verbis recreatum, diadema quod abjecerat reponere & adstare ad caput jus- sit, certisque rebus imperatis, in pristinum fortunae habitum restituit, aeque pulchrum esse judicans, vincere Reges & facere. Be- nignitas hic Magnanimitas est, & quid- ni [illegible], cum incolumem [illegible] ei- [illegible], nec hostis in totum [illegible] & [illegible] potest? Porus jam praelio su- peratus, & fortuna [illegible] omni exutus, cum ab Alexandro Magno interrogaretur, quid de se ipse statuendum esse censeret; Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo ex- pertus es, quam caduca felicitas sit. [illegible] [illegible], quam [illegible] aut [illegible] protexisses, [illegible] quaslibet rogaret. [illegible] de- [illegible], non [illegible] modo, sed [illegible] Alexan- [illegible], non [illegible] si [illegible] illa excepisset, benevole curasse.

cou-

confirmatumq; [illegible] ad- scripsi. [illegible] etiam amplius [illegible] di- gno, quam cepucem. Sed utique [illegible] qui excelso animo [illegible] promoverit, [illegible] quam maioris [illegible] fuit V[illegible] [illegible] profectus esse, atque [illegible] [illegible] an essent [illegible] tales essent, quales. Respondit [illegible] illis: [illegible] quaeque [illegible] [illegible] [illegible] deformis gens [illegible] bestiae.

Ad gratulandum aut condolendum non solum [illegible] sed praeterea [illegible] & quidem [illegible] [illegible] non minus [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] quae [illegible] Nec vero [illegible] elatus, nisi qui primo & [illegible] [illegible]

——— [illegible] Novembr. [illegible]

Rud[illegible] etiam gratulor illi, [illegible]

gaudenti una cum suis bonis sententiam Re- [illegible] Tyrannus Legatos ad Tiberium, qui grati ab anno Drusum suum sepelierat, officiosè luctus gratia venisse. Tiberius autem, quasi non recordaretur necessarij [illegible] patris dolore, Et vos, inquit, Trojanorum doleo pariter [illegible], Hectorem vobis peremisse, [illegible] multis re- [illegible] Juvenal [illegible] Dyrrhachium [illegible] Legatum [illegible] in sede [illegible] Regum [illegible] ad nova [illegible] Legatus [illegible] quæ [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible] splendida & compti[illegible] [illegible] [illegible] inquit. Me [illegible] [illegible] Rex; [illegible] [illegible] Si plurib[illegible] exempla [illegible] [illegible] [illegible] Legatos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

dare posset. Mortuo Alexandro [illegible] rum Rege, [illegible] Philippi filium Legatione solutum. Conversus tamen ad [illegible] de [illegible] tibi forent, [illegible] hibernaret agrum, [illegible] quae etiam alias, [illegible] & [illegible] quam [illegible] [illegible].

Sed si quaeris [illegible]. Quid [illegible] commendationis [illegible] odium alieni consilium, [illegible] ad [illegible] dum, ad [illegible] plus aequo [illegible] & propenderent homines [illegible] pro dolor! [illegible] fenso. Sane ad [illegible] [illegible]. [illegible] appello [illegible] Ducem, [illegible] ioli. Illud solum monuero, [illegible], & emissos Legatis [illegible], ut ita dicam, [illegible] & [illegible]. Quid [illegible] [illegible] quod si Legatus [illegible] Principis [illegible], in quem odium [illegible],

[illegible]

[illegible] ex [illegible] exploret singula, ut Secilus referet atque definiat? Fient interdum leges: & hac magnitudine palmum alteri Regis Ludovici XI. aiunt Commentarii. Quo & alii quoque sunt aliis aliorum majores fur-dis ferrentur inventi, qui tabulam exciperet, quam qui [illegible].

Sed Munerum quoque aliquid Dissertatio illa pollicetur. Et hæc magis rerum omnium instrumenta sunt, quæ mittuntur. Magno [illegible] pulchra quidem & laudanda, nam honestum est honoris conferendi paratis benevolentiam vel [illegible] vel conciliare. Ut vero affirmemus, hinc virtus nomen accepit quam munificentiam dicimus, utique liberalitate natam. Cum vero boni omnes liberales, præcipue Principes munifici sunt, & dona invicem mittunt. Illi igitur per quos mittunt, Legati sunt, & plerumque nec sine munere mitti solent. Mittunt Principes munera: Legati ferunt. Principum hoc quodammodo munus Legati sunt, & quæ ferunt, dare [illegible] videntur. Ut redeam igitur [illegible] quoque [illegible], nunc nihil præterea dicendum est, [illegible] quidem exemplo sunt, [illegible] potius quam referenda. Sic enim [illegible], ut in Libro Machabæorum legimus, ad Demetrium Regem [illegible], id est, coronam mis-

pessimis, Legatum esse. Nouerat e Re- gis, [illegible] Legatus ses obtinuit. Suum Regem [illegible], Senatui Romano, Regulo [illegible] dato, cum Sere- nitatem & [illegible] Caroli [illegible] [illegible], [illegible] sis, [illegible], & [illegible] pellicibus, [illegible] Caroli [illegible] eius, [illegible] per [illegible]. Non- nullos profecto [illegible] [illegible] à Legato [illegible]. [illegible] quidem [illegible] [illegible] [illegible] solemne [illegible] [illegible] [illegible], Legatus, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Petrus Martyr. [illegible] observantiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Principes sunt, & magis [illegible]. Neque enim [illegible], [illegible] spem non habent [illegible] magnopere occupantur. Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

Dat tibi [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible].

non contemptim. Vel tamen respondeat:
——— *Dum vivit, Theseus, quid vitae?*
Momento nec spatio. ———

E splendore ejusmodi sumptuum judicatur passim de ingenio ac magnitudine animi eius qui donat. Idcirco sane fulgorem, cum propagandae ... [illegible] Christianae gratia Legationem ad Orientales mitteret, dedit ad id Theophilo Indo viro insigni, ducentos è Cappadocia equos, ut eaque omnia suis ac vendibilia dona pernovella Indorum[illegible] ... ut nihil non admiratione & laude dignum à se prodiret. Hispaniae [illegible] opulentissimae earumque magnificentiam, felicitatem, victorias maximas, Regnique opulentiam rectius celebravit. Solet etiam cultus domus magnum conciliare. Antonius Pandulphus Imperator, Tiberio Caesari [illegible] septem ... commentarium, ac altera demonstratione cum litteris libris, ut ... nondum ... quibus communi ... ac ... in mundis, ... adhuc ubique habentur locus.

[illegible] autem est opera, ut ... [illegible] ... equos ... [illegible] ... dono equi, ... [illegible] ... pro-
pui

qui ipse infantibus [illegible] progenitum [illegible] est [illegible] ii gratum [illegible] quae [illegible] pueritiae. Et maximum quidem [illegible] feminam, si quis [illegible] ius invenianr [illegible] domum, vel [illegible] munus tantum ductus, eandem [illegible] Pulice sine sacrificio, non aliis [illegible] objecit lavare, hostias, inquit, [illegible] molibam. Deinde laudans [illegible] ubique omnibus [illegible] opportunitas [illegible] argutiae & promptitudo.

Nam qui mutantur [illegible]

—— accepto [illegible]

Munera [illegible]

Haec vero quae [illegible] vam illis esse, tum accipienti [illegible] qui conveniant. Alexander [illegible] tuis [illegible] Corinthiorum Legati [illegible] munus? inquit Alexander. Quod [illegible] sum, respondent illi. Quippe [illegible] illud [illegible] etiam [illegible] Alexandro [illegible] xandro [illegible] petisset, [illegible] re [illegible]. Cum vero [illegible] sustulisset: Tibi quidem, inquit, [illegible] re, [illegible] non [illegible] Convenit [illegible] ait Seneca: munera sunt, quae in [illegible] magnis [illegible] debentur. Deinde [illegible]

ad [illegible], ut munus, quod sint [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] L. [illegible]. Legatis Venetorum [illegible] [illegible] ab [illegible] vasa [illegible] offerentibus, [illegible] [illegible]; postquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erant, [illegible], sed velut casu, [illegible] mandavit, ut [illegible] dona non esse, quæ tam facile [illegible]. Quamvis non solum dum [illegible], [illegible] & [illegible] significans [illegible] [illegible] [illegible], cum Venetos, [illegible] per hieroglyphicas figuras, vitreæ [illegible] [illegible] [illegible] illudere, quam in bello, cum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], haud [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] hostes [illegible] quandoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mittantur.

——— *[illegible] [illegible] & dona ferentes.*

[illegible] [illegible] Regis Persarum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. Alexandro [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], Rex Angliæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regni [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit.

Au-

Aulae. Et quid [illegible] omnes, qui magno imperio [illegible] obsequio vel oblectamento [illegible] [illegible] vertuus [illegible] Hector [illegible] [illegible] [illegible] caput Pompeii [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] Pompeium [illegible] ——

[illegible] & [illegible] que [illegible] est [illegible], quod, ut in Seneca [illegible] [illegible] quo [illegible] pudor, [illegible] quod [illegible] [illegible] quod [illegible]

tolo affectu promanare. Hinc velut ante ac mnemosynon dici possit.

Muneribus remuneratio debetur, & quidem splendida: ne si contractior fuerit, indicium sui ingenii sordidi, arrogantis, alienâ libantis. Nec verò eadem liberalitate remuneramur, qua donamus: cum alterum gratuitum sit, alterum sine ingratitudinis nota omittere non possimus. Nulla tamen ratio commendandæ Legationis expeditior vel honestior est, quam quæ gratiosam gratiam communem habet, & humanitate gerit.

Munera autem, quæ Principibus obsequii vel commendationis ergo mittuntur, haudquaquam per alterius Principis Legatum sunt distribuenda, sed propria Legatione tradi debent: eo siquidem dono dignitas augetur eius cuius munificentia perficitur.

Offeruntur autem Principi exposita Legatione, & si minora fuerint vel magnæ multitudinis, ipso donantur: aliâ legati afferunt ipsi, aliorum traduntur Aulæ præfecto vel oeconomo.

Dissert. XXIX.

Principatus acquisitio. Formatio.

Haud vulgaris virtutis est, Imperium sive Principatum acquirere, sublimioris est, regere atque tueri. Ita

[illegible] & [illegible] atque confilio [illegible] industria atque opera [illegible]. [illegible], aliaque [illegible] hanc [illegible] rerum [illegible]. Non diu mediocritate [illegible] humana consistere possunt: [illegible] in [illegible] prorsus [illegible], [illegible]. Haec illa [illegible] est, [illegible] Oceanus [illegible]. [illegible] Romana, [illegible] & [illegible] supra humanam [illegible] [illegible]. Quanquam [illegible] Regnorum [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] in [illegible] [illegible] debet [illegible]

[illegible] debet. Impudentiores sunt, qui de alieno [illegible] magis, quam de [illegible] suis solliciti [illegible] decoribus, qui [illegible] quidem quæ vicerunt contenti, [illegible] quæ [illegible] bus [illegible] manent, [illegible] quæ propria & tranquille possidebant, [illegible] quidem [illegible] simplex [illegible] explodenda dementia est. Nimirum Principum plerumque cupiditas novis rebus [illegible] & [illegible] accenditur, expleri nequit [illegible] si [illegible] imperium [illegible] [illegible]. Demetrio Romæ [illegible], Orbem quæret [illegible] Alexandro, [illegible]. Omnino quidquid [illegible] & [illegible], quid- [illegible] tum [illegible] ne [illegible] terras, sed [illegible] ad cœlestia, in quibus [illegible] & [illegible]. Equidem Augustum Principem [illegible] quam [illegible] & [illegible].

Porro [illegible] ad [illegible] Alius [illegible] Legatus. Et [illegible] Principis [illegible] est, quod

nullo satis pretio luitur quia. In pulchrâ sane negotiatione [illegible] Avenionensem Clemens VI. Dominæ Joannæ Neapolis Reginæ emit: nisi forte pecuniam illam annuam pensionis [illegible] [illegible] pendebantur. [illegible] Philippus Valesius ab Humberto Principe Delphinatum accepit. Eoque Florentinorum Respublica [illegible] mutatione [illegible] [illegible]. Hic modo frequentissimus est Oppignoratio, quæ per [illegible] fidei [illegible] possessio [illegible] creditori. Quæ cum sit credita [illegible] redditur, & ut Principes [illegible] hypothecâ propriorum bonorum loco habeant atque [illegible] Electores [illegible] Carolo IV. Imperatori [illegible] quibus Wenceslaum filium ejus in Romanorum Regem eligerent, centena aureorum millia singuli vendiderunt. Circa [illegible] pecuniam [illegible] [illegible] Imperii urbes pignori [illegible] quas tam illi quam successores pro suis possederunt. [illegible] Imperiumque [illegible] Noyne [illegible]. [illegible] quondam [illegible] cum est Adolpho: qui Joannæ Reginæ Neapolis, ad [illegible] Ducem [illegible] potentiam, usus est: [illegible] Rege [illegible] [illegible] Regni [illegible]

dece-

devolutum. Per Fœdera etiam, quæ [illegible] supponivimus, ditionem imperiumque [illegible] amplandi campum patere, ubi diffinimus; sic & per Advocationem, Consultum [illegible], &c.

Sed singulis enim modis, quos ambitio humana ditionum Imperium [illegible] contendit, [illegible] quoque ars ac methodus quædam. Aliter vivendum & vigilandum est, cum Vivus Regem, aliter ubi Uterus hæredem [illegible]; aliter ubi hoc agitur, ut [illegible] æque si [illegible] omnia; aliter ubi [illegible], eo solum necessarium & maxime, ne quid turbetur. Principis Poloni autem [illegible] carmen:

In tria mundi Lex, Ars, Mars, cuncta gubernant:

Bella lex nulla, Mars, sed Pace Ars lex, [illegible] fecit.

[illegible], certe [illegible], ditionis & Regni [illegible] amplianda atque solidandæ, [illegible], quando provinciales [illegible] inter se dissident & colliduntur. [illegible] a rebus [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] non [illegible] quia in [illegible] dissolutum est, si adhuc [illegible] in periculo [illegible] est, [illegible] Consili-

Principum voluntas sunt, non hic prodi- [illegible]. Sed Prudentiam secuti in his [illegible]. [illegible] Omnia [illegible] atque [illegible] [illegible] honestis est. [illegible] [illegible], [illegible] nunquam hominibus [illegible], quando [illegible] homines [illegible] [illegible] vel [illegible]. Legati [illegible] aliqui, [illegible] non [illegible]. Nihil [illegible] ille po- [illegible], quod Principatum [illegible] [illegible], sed etiam [illegible] : [illegible] ita [illegible], quae [illegible] cum [illegible] salute coniunctae. Eam Legatis [illegible]. Iubeat semper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iustitiam [illegible] [illegible] [illegible] Statui [illegible] [illegible] quae [illegible] Quam nunquam non [illegible], qui Dei [illegible] non [illegible] solum, sed [illegible], & [illegible] affectu. Videntur [illegible] ab hac [illegible], qui [illegible] [illegible] quovis modo [illegible] vel [illegible], quibus [illegible] [illegible], non [illegible] honesta [illegible] [illegible] [illegible] quae [illegible] [illegible] & opportunitati [illegible]

depopulamus, depascimus, [illegible] ve-xet. Loquitur ille per quem leges [illegible] *Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, [illegible] & diversos dolos.* [illegible], qui quodammodo inveniantur habere pectus, [illegible] fidei, omnis religionis, dantur [illegible] [illegible], genus faciens voluntatem illius, [illegible] jus est Regna dare & auferre. [illegible] & humanum Imperium stabilire [illegible] [illegible], quisquis non advertit, quod [illegible] [illegible] Sanctissimo [illegible] dilabi, ut aquae pulverem [illegible] [illegible].

Ut autem [illegible] [illegible] *magnae* [illegible], qui Princeps [illegible] Populo [illegible] & placere, [illegible] Principem [illegible] [illegible]; sed ut [illegible] ille, qui [illegible] [illegible] & delictum [illegible] & prout hoc [illegible] [illegible] opportunè [illegible] [illegible].

[illegible] Principes [illegible] dicto. [illegible] quam, aut Dei [illegible] [illegible] pulchra sententia [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] *gaudeb.* Quod si Principum [illegible], Imperiorumque ortus & incrementa intueamur, illustrius reperiemus, quamdiu Deo cultus [illegible]. At ubi labare Pietas coepit, [illegible] Res, & Magni Nominis veneratio [illegible] color [illegible], omnis [illegible] successibus [illegible] atque interpositione [illegible] Regna. Nonnunquam quoque ulti- [illegible] populi, ut Principi obediant. [illegible], nihil Religionis vinculo potentius [illegible] obtemperare [illegible], ubi Pie- [illegible] arcanum Regni, neglectum est. Hinc [illegible] Hispaniam [illegible], quae sub i- [illegible], [illegible] domesti- [illegible], quia Religionem, ut unam alam [illegible]. Unus enim gloriatur in toto [illegible] orbe diffusis Regnis, quod nunquam [illegible] subditi Religionem [illegible], ut Re- [illegible] quidem [illegible]. Ille verò quid aliud [illegible] humana [illegible] Societate, & [illegible] cum Deo, [illegible]? Dixi [illegible] quodam [illegible], quod [illegible]. Aliud dicere, [illegible] est, quod [illegible] Religionis [illegible], quam [illegible], patria, [illegible], [illegible].

At Religionem conservando [illegible]

 dem

[illegible], [illegible] veræ Religionis [illegible] rerum nihil [illegible], quibus [illegible] & dignitas [illegible], & quibus ipsi [illegible] authoritatem [illegible]. In [illegible] autem Regno, & [illegible] est Religio, [illegible] magis, dum fieri possit, [illegible] quam [illegible]. [illegible] sua [illegible] & [illegible]. Si qui [illegible] Burgundii, [illegible] Burgundio [illegible] monstrosos [illegible] produci. [illegible] non [illegible] quam [illegible] [illegible]. Unde [illegible] [illegible] gravissime videmus, qui [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sensu, in [illegible] [illegible] facile [illegible], quam corpora [illegible], & quasi non [illegible] [illegible] quam [illegible]. [illegible] ad [illegible] & [illegible] [illegible] Dei cultus est, [illegible] Dei [illegible] curam [illegible]. [illegible] Syriæ Regis exemplum [illegible], [illegible] Jerosolymam [illegible], & [illegible] seu Tabernaculorum [illegible], quod [illegible] [illegible] Judæi, [illegible] Jerosolymitanis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bacchi [illegible], & [illegible] [illegible]

[illegible] Annuit Rex: non amplius quam [illegible] [illegible], concessit. Nam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] odorum quod [illegible] [illegible] [illegible] patriæ, [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], jussit. [illegible] [illegible]: sive [illegible] [illegible] [illegible] patientiam consideres, sive [illegible] non solum permissa, sed [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Rex [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] possit. [illegible] Judæi [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] permittere.

[illegible] Regnis, [illegible] [illegible] [illegible] concordes [illegible]: [illegible] [illegible] nequit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gentes, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Regno Rex: [illegible] [illegible] Religio: [illegible] [illegible] non una, ubi [illegible] [illegible] [illegible]. Ideoque [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] tranquillitati, [illegible] [illegible] Religio: [illegible] [illegible] [illegible] hominum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] ad Regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Princeps, [illegible]

Legatus, cum de se opinionem fovebit, ut omnes ex commoda [illegible] [illegible] quidam [illegible] ducit, vincere diu coeperant. sic omnes hostilitatem [illegible] nam ponent, & ipsius Principi [illegible] erit, abοque victure.

——— [illegible] est
[illegible] sub Rege [illegible] ———

Tanta vis beneficentiae est, ut cum Antiqui nondum apti aut digni essent ad Creatorem creaturarum tollere oculos, [illegible], lunam, montem, animalia, nonnulli etiam plantas, unde commoda percipiebant, [illegible] [illegible] Dijs coluerint. Idemque est qui [illegible] nihil prius aut par ducit, qui & Novus sit Princeps, & Tanto est mirabilior. Singulisque [illegible] videbitur, ut [illegible] possit.

Tres Tyranni, [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible] [illegible] & quasi [illegible] [illegible] [illegible] publica [illegible] atque [illegible] Sic fiet, ut cives tam [illegible] [illegible] se habeat, qui haud [illegible] se liberi [illegible] [illegible] quemdam Deum [illegible] Principe quod [illegible] apud [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

nitas. Vel Gratis, pro omnibus [illegible] [illegible]: apud quos nihil est [illegible] præstantissimum [illegible], qua [illegible] Regum semper Dei [illegible]-gem ferebat. Ita haud inviti sed volentes subdunt onera subibunt: assuescentur verius illa quam imponentur. Semperque levia videbuntur, quæcumque aliis dederunt & dabunt. Neque [illegible], non cogentur, qui commode venustissimis gratissimisque vocibus, quæ capit pergunt, [illegible] [illegible] hominum, ad officium duci volunt, [illegible]. [illegible] quam [illegible]. Imo non [illegible] humanitas est, ut præter quosdam [illegible], quam [illegible]. Oportet præterea quod Carolus V. Imperator præceptum re-[illegible] filio, Ut cum Principis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], [illegible] atque [illegible] [illegible] ac probos, quantum [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] autem ab [illegible] [illegible], neque [illegible] primum, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] non [illegible]

[illegible]

convenire, quam diversos [illegible] & a peregrinorum [illegible] cultu.

Antiqui [illegible] rarunt, [illegible] vulgi [illegible] communicationem [illegible] Diis [illegible] aut [illegible] ita maior [illegible] [illegible] Hoc [illegible] Numa, populus Romanus [illegible] *Ægeria* Dea [illegible] Zaleucus, [illegible] Minerva, [illegible] Locrensibus, Solon [illegible] Apollinem, leges suas [illegible] Minos [illegible] quodam ipso [illegible] [illegible] post intervallum [illegible] primus legibus, [illegible] Jove [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

a Longobardo, Severum Imperatorem numquam sine magno [illegible] definivisse, nisi consilio prudentiorum & sapientibus. Theodosius & Valentinianus religiosissimi Imperatores rescripserunt: Cognoscimus, quod nostro consilio P. C. fuerit ordinatum, ad beatitudinem imperii nostri, nostramque gloriam, redundare. Praedicat, ac velut pollicetur ipsa Coelestis Sapientia, quod vos [illegible] *tantum consilia.*

Principes autem in consiliis amplexi, posito rebus accommoda, caveant quidquam turpe, aut injustum, aut indecorum [illegible] monitu, *Nequire*, *Honorem*, & ut [illegible] Dei cultum [illegible]. Alioqui licet [illegible], consilia [illegible] & [illegible] Deo tamen, in cujus manibus Cor Regum est, consilia [illegible] numquam [illegible].

Quod si autem [illegible], [illegible] Republica [illegible], quid [illegible] Atque [illegible] Magistratus, [illegible] publicent tamen [illegible] ad [illegible] & [illegible]

[illegible] quam ad [illegible] non vno [illegible] causa commoverit [illegible] ne opinione, ut [illegible] [illegible] modo, cum [illegible] quod non expediat [illegible] apud [illegible] delicto [illegible] in [illegible] respondit [illegible], credere se non [illegible] Magno [illegible] est [illegible] quam [illegible] Cum vero [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] tempus & [illegible] [illegible] & fallaces. Sicque nihilum calamitatem non sentiebant. Multa quoque [illegible] [illegible] occupabant [illegible] omnes [illegible] quod & quid & qualecunque erat, [illegible] [illegible] nulla [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] vel metuisset.

Quamvis sane [illegible] incolumitatem [illegible], [illegible] subactus aut [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] adver[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] fuerit, [illegible] [illegible] [illegible], nihilominus ob eadem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed quibuscunque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Rex Catholicus, [illegible] [illegible] [illegible] Princeps [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Rex [illegible] quocunque [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nihil contra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Neque [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] ... Princeps ... [illegible]

[illegible]

[illegible] ... Tiberius, cum Panegyrico laudaretur ... populum cultu Deorum ... [illegible] ... est, inquit, non ego bonus sum ... [illegible] ... Princeps. ... [illegible] ... Unde [illegible]

[illegible] Quæ celebratur Clementia [illegible] verum, Sed [illegible] male, non [illegible] , severiorum?

[illegible] dissimulatione non modo evi- [illegible] potuisse periculum, quod [illegible] sed si severis accede- [illegible] sæpius optimo duce in- [illegible] Eumenes cum spe- [illegible] cujus deprehendisset schedas, qui- bus præmium capitis sui definitum esset, si [illegible] Antigonum id detulisset; convoca- [illegible] laudibus & gratiis demulsit, quod [illegible] fidei [illegible] Addidit deinde fuisse [illegible] a se libellos hosce seu schedas, ad animos suorum experiendos: ceterum in po- testate se nihilominus [illegible] esse. Sed nec Antigonum, nec quempiam Ducum sic [illegible] vincere, ut in exemplum veri [illegible] posset. Hoc facto & [illegible] animos in præsenti [illegible] & in [illegible] [illegible] non [illegible] corrumpi, sed [illegible] Duce [illegible] [illegible] quantum [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] Cæsar [illegible] accepisset, [illegible] [illegible] ac Cn. Pompeii nepotem.

[illegible]

tandem Cæsaris caperet, certatimque eidem omnes undique nituntur, ut qui conspicu[illegible] & improbitatem, quæ nec arte nec ingenio homini posse vincebatur, tam prope consiluisset. Atque ita præsidium Cæsarian[illegible] tutissimumque adeptus est, [illegible] vereque Augustus, tot Regulo[illegible] laborem [illegible] pervenisset. O [illegible], quæ [illegible] obsequiis, [illegible], [illegible], & tanquam beneficiorum [illegible]? Omnis vincit qui animum expugnavit. Magnus Alexander rogatus, quis esset Principum præstantissimus; respondit, qui amicos donis tenuit, & inimicos beneficiis amicos facit, [illegible] qui [illegible] ingratitudinem atque [illegible] [illegible] velut [illegible] [illegible] potius est. Vere Magnus Alexander, a quo sic humanæ primus Macedonum nomen ad ipsum Imperii totius mundi [illegible], ipse non solum cum auctor [illegible], sed quemadmodum [illegible] incorpo[illegible] quoque Orbis terræ.

Non pauci enim Principes, à Legatis, [illegible] sive iniquo bello u[illegible], tamen [illegible] vel abscon[illegible] [illegible] habue[illegible] [illegible] [illegible] Legatione [illegible]. Nisi bello contra

Ver-

non est. [illegible] [illegible] [illegible] gens vocat *[illegible] lex.* Itaque qui [illegible] [illegible], et humanitatis officia cogi nito non possunt, dominationis imperii premendi sunt, praesidiario militi committendi, [illegible] cum frenis vel compedibus stringendi sunt. Turcarum [illegible] vidi una ex conflictu, [illegible] [illegible], quasi enim [illegible] Princeps debitor, cui non [illegible] [illegible] sunt. Non tempus [illegible] Principe gradus esse debet [illegible] [illegible] vel maximum fecundus. [illegible] [illegible] omnes [illegible] imponunt vel [illegible] [illegible] [illegible]. Quamobrem [illegible] sit [illegible], non solum ipsa [illegible], [illegible] quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quum possit, [illegible] [illegible] sui [illegible]. [illegible] [illegible] Principi est, sub quo nemini quod libet, licet; ne Principi quidem, sub quo omnia omnibus. Divi Gregorii Magni verba sunt: *Hi qui praesunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent, & [illegible] amor.* Sic qui neque [illegible] neque [illegible] quaerunt, pulchritudine [illegible] admittunt. Neque [illegible] simul [illegible] nullius. Saepe [illegible] hominum [illegible] frenum [illegible], [illegible] imperium [illegible] [illegible].

saepe

sed ubi rigor est, vigor est. [illegible] tamen Principes [illegible] quantumvis [illegible] haud [illegible] peculiar & [illegible] magister officii [illegible] sui praesidentes, ipsorum [illegible] Dei [illegible]

[illegible] fundamentum pervenerit, [illegible] illæ circum [illegible] splendent, & [illegible] gnum sibi [illegible] in Regno.

——— *Componitur orbis*
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quam vita regen-
tum.

Qui recte vivit, non docet tantum quomodo vivendum sit, sed ostendit, ac [illegible] demus, verbis præceptisque monemur quidem omnes, sed moribus movemur & exemplis. & quanto facta dictis præstantiora sunt, tanto facilis persuadere ac permovere [illegible] ille, quam dicta. Frustra præcepit, quæ ipse [illegible] Ideoque gentis oblique [illegible] forum Principum mores studiisque [illegible] sive salutaria ea fuerint, sive prava, [illegible] que exempla nocere [illegible] quo [illegible] eius atrocius crescere cum dignitate. [illegible]

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major qui peccat
habetur.

Donis pro Regni [illegible] ac [illegible]

[illegible]

adhibeat Princeps, ut locus omnis civibus praemiis sit adito. Et qui forte, ut florem Imperio erigere & firmari velit, donaria quoque quasi stipendiaria, imitetur ea quae sui Regno velit destinatos dignosque fecere, leges quae eo virtute evenerunt. De quibus Livius. *Aut me amor negotii suscepti fallit, aut nulla unquam Respublica nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit, nec in quam tam serae avaritia luxuriaque immigraverint, nec ubi tantus ac tamdiu paupertati ac parsimoniae honos fuit: adeo quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat.* Nempe ubicunque migrat illa sororis avaritia & luxus irrepunt, pulsa in exilium & infra pedes virtus labitur, vetus rerum cadit usus & honor. Munificentia affectui promovendo, promovendis conatibus, stabiliendis rebus eximia est.

Si quid corrigendum fuerit, remedia paulatim sine strepitu & concussione introducantur. Nam valida adultaque vitia repente evelli nequeunt. Modo & tempore opus est, ut quae sunt ardua mitescant. Vides ut adamas, chalybs, marmora, molli situ tractatione, quam forti ictu atteruntur & aptantur; Magnus naturae universae parens cum facere & cogere, omnia ad obsequium violentum possit, disponere singula ac moderari ratione maluit. Nihil subito molitur aut

volentes, [illegible] Xenophonte in [illegible] [illegible]. Non est [illegible] quod [illegible] ciunt, ut omnis [illegible] terra quæ longo [illegible] Sylla [illegible] vallo [illegible] per intervalla [illegible] que deinde. Nec nova [illegible] bus nondum [illegible] quippe post [illegible] bene hoc factum est [illegible]. Consule [illegible] transvectio e Sicilia in [illegible] interrupta Carthagine, urbe [illegible] potius [illegible] videri [illegible] civitas, ut uno Magistratum ad se [illegible] [illegible] machinas bellicas, [illegible] [illegible] armorum [illegible] [illegible], dum tandem [illegible] [illegible] octoginta. [illegible] erat, bello confecto [illegible] quæ non amplius [illegible], & [illegible] exemplo certe coloniæ [illegible] possent non timere. [illegible] calamitatis ingenio Zenobiam [illegible] præfectus [illegible] mant, cum [illegible] [illegible] vellent, [illegible] tiam [illegible]. Primo [illegible] proscripsimus, [illegible] viginti, [illegible] centum & quinque [illegible]

[illegible]

demum nullus [illegible], [illegible] è medio quoscunque suspectos [illegible] poterint. Si [illegible] nunc placet, [illegible] Senatores, Equites bis mille proscripti sunt.

Postremum moneo, ut in stabiliendo Principatu, cum etiam acquirendo vel [illegible], cuius quidem commoda non multis [illegible] offert occasio, [illegible] quaecunque [illegible] sunt, [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]. Et cum [illegible] aut terrarum [illegible] [illegible], [illegible] aut divisio est, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Regnorum [illegible], ut Principatus [illegible] certa atque [illegible]; [illegible] vero quae [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] conse- [illegible] quam [illegible] quae perturbationem [illegible] extrema industria [illegible] aut tempore [illegible], nunquam cedat, nec [illegible] [illegible], [illegible] qui [illegible] [illegible] & [illegible].

Sed quid ego post complures, qui integris voluminibus [illegible] [illegible], formamque Principum delinearere? Finiam cum [illegible] poeta:

— *Rex eris* —

Si recte facies. —

[illegible] *Divini Damonis* [illegible]. *Si delinquens* [illegible] *in* [illegible], *ô Regis* [illegible], [illegible] *ad perpetuum regnum.*

Hæc & plura, argumenta quidem, [illegible] vocuo, & cum [illegible] [illegible], [illegible] lis quoque [illegible] [illegible], [illegible] sic tamen

——— *[illegible] in [illegible]*

in gratiam N. [illegible] Principis Juventutis, [illegible] usui.

DISSERT. XXX.

Hodierna Principum in Ducatum Juratumque nominatio Semulius Legato dignoscenda.

* * * * * * *

* * * * * * *

* * * * * * *

DISSERT. XXXI.

Legati admissio ad Principem.

NOn satis est, excipi Legatum; admitti debet, & petere ille solet, ut audiatur. Quæ autem, dare Concilium Princeps dicitur; quod raro, nisi convocato Concilio, admittere, audiatur. Duplex vero Admissio est: Officiosa, quam Publicam; & Negotiosa, quam Privatam appellamus. Publicè admitti Legatus solet, tam-

simulationis durarat causa, idque vel subito & ex ipsa via, vel mox ubi pulverem itinerisque excussero, lassitudinem excusans, quando etiam, non nisi postero aliquo die. Tempus admissionis a præcipuo aliquo Aulicorum, atque adeo in ipso occursu, indicatur. Sed dum primum publicè ex hospitio sibi assignato ad Aulam vocatur magni & amici Principis Legatus, solemni pompa introductio celebratur. Magnates aliquot sunt qui accersunt: magno accedunt numero Aulici, Nobilesque: præmittuntur huc rhedæ, quarum præcipua Legatum excipit, eodemque is postmodum honore reducitur. Sic privata deinde admissione agitur, ad secretiora explicanda: in qua Comitatem omnes laudant, si graviter; & Gravitatem, si decore, non superbe usurpetur. Veteres Mercurium nostrum in medio Gratiarum collocarunt; sed ut indicarent, legatorum hominum, præsertim Oratorum, omnigenæ humanitatis condiri oportere. Morositatis tot causis quot hominibus odioso, laboravit & notatus fuit Lygdamus tyrannus. Is Lacedæmoniorum Oratores vana procrastinatione ducens, ut necessaria magis causa loqui facultatem negaret; valetudinem suam falsis [illegible] mentitus. Legati igitur se Spartanos esse ostenderunt; & [illegible] verbi [illegible], Non venimus, inquiunt, cum Lygdamo

 damo

dino [illegible], [illegible] publica [illegible] quodam [illegible] mente, graves [illegible]. Sine [illegible] publicatum [illegible]. Dii [illegible] dosum Principem [illegible] venire vellet, diuque [illegible] admitteretur [illegible], neque [illegible] dignatus, Fratres, [illegible] in culmine dignitatis nostrae [illegible] quod [illegible] fecimus, saepeque [illegible] invenit. Admissionis [illegible] tas, cum omnibus gravis, tum gravissima Legato est: contentio enim negata, [illegible] negata videtur. Octavianus [illegible] Antonii [illegible] inde [illegible] coepit, quod [illegible] Atheniensium Legati, [illegible] metri Regis vestigia secuti, [illegible] & quasi [illegible] aures [illegible] rum; & in [illegible] eandem, [illegible], abire [illegible] sunt. [illegible] prohibere, contra [illegible], ita sine causa Legatum [illegible] arcere aliquando [illegible] Lega[illegible]

[illegible]

[illegible] cum ab iis missi, qui omnium compe-
tent; officii, gratiæ immemores, fidem præ-
stiterunt. Nunquam offendit Princeps, Le-
gatum suum, Legationem non esse, quo modo
de jure caret. Ita Justinianus Imperator Le-
gatum Totilæ ad se venientem mandata ex-
ponere vetuit, cujus vel [illegible] jam defuncte-
re, vel [illegible] amiserit. Romani quo-
que eadem severitate A. [illegible] e-
[illegible], cum Legatos
[illegible], quorum [illegible]
in [illegible], adquirit [illegible] non posse,
[illegible]. Elisabetha Angliæ Regina,
[illegible] quæstiones, quas [illegible]
[illegible] petiit Legato Galliæ non ad-
misit, donec Scotiæ [illegible] Scotiæ Regina ca-
put truncata jaceret, quod Galli impedire
moliebantur. Paulus V. Pont. [illegible]
Venetorum Oratorem, admitti cupiens, [illegible]
nus quam deceret, super iis quæ Divini ju-
ris essent, loqueretur, & super communi-
catione seu interdicto nuper denunciato, jun-
dice protestaretur, per cæremoniarum desi-
gnatorem semel & iterum aut cavit, ad con-
gressum admitti placere, dummodo id priva-
tus accederet. Ad hoc condiciones Venetus,
[illegible], quomodo personam quam Princi-
pis sui referret, cujus mandata deferret,
[illegible] aut [illegible] posset, agens cum [illegible]
[illegible] Reipublicæ præcipuum negotium.

Cæterum Leganes in dissimulandis [illegible] sionis expugnare, solebat atque prudentia efficere: modestia & comitate [illegible], quam dexterè sic cum proveniunt negotium. [illegible] quondam *Mauchesius*, à Genuensibus, ad Galeatium Mediolanensium Ducem pro libertate patriæ Orator missus, alloquium non impetrans, vas plenum Basilicæ herbæ ad Ducem, muneris loco, misit. Ille quia minimè otiosum nec ineptum esse hominem noverat, statim ad se accivit, ut missæ ejus herbæ causas intelligeret. Mauchesius inde Genuensium Orator missus, & [illegible] urbe natus atque educatus, civium meorum ingenia explorata habeam; volui ea tibi solum in imagine repræsentare: ut sic etiam à muco & ab esse, quæ habebam dicere, intelligeres. Sunt Genuensium natura Basilicæ herbæ persimiles: quæ leviter contacta, suavem odorem fundit; gravius attrita scorpiones procreat. Ut audiit, [illegible] Dux fuit, & Genuensibus libertatem, pro qua agebant, [illegible] est. Tantum prudentia potuit unius, sed comitate mixta. Admonendo & supportando quosdam [illegible], ut modo per [illegible], modo per [illegible] los admissio [illegible]. Quæ si [illegible] purgat, [illegible] liberè discessissent [illegible] pro [illegible] Leganes [illegible]: nihil sibi, [illegible] publico bono decedere, [illegible] tem-

po-

per locuturos, qui aures sic occlusas semel haberent, obsurdescere quoque posse, qui cum pro publica loqui causa vellent, auditi non sunt.

Legatus verò propinquum à Principe admissus sit, nemo vero prorsus adeat illumque, denique honoris causa obnoxius: quem, ut à Principe ordiatur, derivare in alios non debet. Id enim profecto esset, dignitatem Legationis contaminare. Nisi igitur vel morbus, vel absentia obstet; mandata proinde Princeps excipiat, & quidem (quod imprimis inculcandum est) ipse. Alias aut contemni ille qui mittit, aut qui mittitur, aut ipsa causa videbitur: aut certe accusari sive arrogantia, sive socordia, sive stoliditas & ineptitudo ejus, qui recusat audire. Omnino ostendat Princeps, se non audire tantum, sed & loqui posse. Propriis quam alienis auribus uti malit, suis quam alienis fidere. Quapropter Matthæum Langium, Episcopum Gurcensem, Maximiliani I. Imperatoris Oratorem, accepimus, cum ad Pontificem Julium, ejus nominis secundum, missus esset, noluisse tribus illis Cardinalibus, quibus Pontifex negotium tractandum commiserat, quid in mandatis haberet, aperire. Quid verò? Cum illi indignati, [illegible], ut rem [illegible], ad Legatum [illegible]; ipse tandem è suis ad eos remisit.

 Hinc

Hinc etiam Legationes [illegible] [illegible] sæpe, ac etiam quam [illegible] Principi [illegible] [illegible]. Est [illegible] [illegible] communicet, qui [illegible], à [illegible] [illegible] sunt; tamen illis [illegible] [illegible] Legationis esse videtur, cum [illegible] quam cum ipso Principe ad quem mittuntur arcana primum communicent. Adde, quod quemadmodum Imperio [illegible] [illegible] muneris, ita ad splendorem Majestatis imprimis pertinere, auditionis celebrandæ Legationibus [illegible] [illegible]. Aliquando vero [illegible] [illegible] videntur, qui per [illegible] excipiendæ Legationis [illegible] [illegible]. Quod Pipino antiquissimo Franciæ Regibus (tanquam Hugonis Capeti [illegible]) evenisse accepimus. Qui dum somno [illegible] [illegible], decepti, vix [illegible] in [illegible] subditorum, nisi [illegible] [illegible] [illegible], veteri Assyriorum ritu, [illegible] [illegible], universo jure per [illegible] [illegible] [illegible] dati sunt. Attamen etiam propter morbum aliave impedimenta Principis, interdum non admittitur Legatio si [illegible] non est, admissam Legationem, [illegible] examinandam aliis delegari, qui Principi [illegible] singularem commendationem [illegible] Romanorum Legati, [illegible] per [illegible] Saguntum, Carthaginem [illegible] [illegible], [illegible] quo Pœnum exposuissent, [illegible] [illegible]

Senatus Carthaginiensi Hannoni, qui re ipsa multum discrepavit. Constat quoque, sub Caesare Augusto plures Senatoribus deputatos Legationibus audiendis delegatos fuisse. Et istos interdum pares; nec alios semper Principis delegatos, aut solius, aut collectos, admissionis modum fuisse. Legitur Aristeae historia LXXII interpretum, quod cum Alexandriam ab Eleazaro, Principe Sacerdotum Judae Legatus advenisset, se protinus sua quidem mandata exponere putasse, aliquin tunc Aegyptiacae gentis morem fuisse, ut vix vigesimo [?] die in atrium Regis reciperentur.

De Facilitate Admissionum, satis sic multa. Gravitas autem quae in iisdem observanda, non tantum Modo, sed etiam Loco metienda est. Modus itaque sit, ut adhibitus [?] sit, Legatione dignus. Publicae quidem admissioni, atrium aliquod maxime decorum destinari solet: secretae, conclave interius, & Principi imprimis honorificum. Si quis ergo Heliogabalus in lupanar, si quis Vitellius in popina, si quis hujus notae existimatione [?] Legatum audire velit, sordibus foedare sermones excuses illi, si recusare nequeat: ut spurcities atque illuvies exprobrari possint, quam approbari videatur. Quemadmodum tamen indignitas adhibenda non est, indigentia simul evitetur. Nescio quis in-

Indorum Regulus cum [illegible] erat, ut [illegible] [illegible] [illegible] tos, cum coronam posseret, vel [illegible] varet. Sed posse hunc etiam cum Heliogabalo, cum Vitellio, cum pessimo quoque collocare. Ad Modum venio, qui hos quadam pompa definiunt.

Universe formam admissionum, congressionumque, fortuna Imperiorum videtur complecti: utpote modo amicitiae & [illegible] potentiae, honor & hospitalitas subsequantur. Quippe alia est consideratio Legationis à validiori missae Imperio, alia à pari, alia à minori vel inferiori. Praeterea quisque suis agit; cedit maiori & concedit plusculum, qui se novit minorem esse. At tamen, si res dicenda est, potentiorum Legationes cum inferioribus Principibus videntur congredi, quam ab iisdem admitti. Certum pompa etiam terrori proxima, usurpari solet, si quando ab hoste & potente Legatus venerit. Sic qui adibant Alexandrum, priusquam penetrarent ad solium Regis, conspiciebant quingentos Persas claviatores, post hos, mille sagittarios armatos, quibus [illegible] stabant quingenti Macedones, vestibus purpureis [illegible] argenteis procul conspiciebantur, [illegible] ordine dispositum, [illegible] agmen elephantorum, [illegible]

quid

quos Purpuratos, quibus vel Regis favor, vel etiam dignitas id præeminentiæ tribuebat. In medimullio posita erat aurea sella, qua sedens Rex Legationes audire solitus erat. Juxta thronum lucebat ignis, ut tum scilicet fax, Divinitatis non obscurum indicium: cum illustribus undique magnificentiæ signis, ut reliquorum Regum splendorem multum facere videretur Alexander. Cum Romani Consules Legationem Carthaginiensium liberæ admitterent; uterque Consul consedit sub conopeo, loco fascibus circumdato & cæteris eminentiore, astantibus utrinque ducibus tribunisque, & agminibus legionum, fulgentibus aquilis, fixisque ubique signis, ut inde ordo numerusque copiarum cognosceretur. Nutu igitur Consulum, per signum tubæ, silentium indictum, & Præco: Accedant Legati Carthaginiensium. Illi per ordines armatorum transeuntes, ubi pervenerunt ad Consules, jubebantur exponere, quid petituri venissent. Sed in ipsa Urbe solemne fuit, Legatos honoris causa in Senatum ducere: atque id officii Prætori incumbebat. Sic C. Lælius prætor Massiliæ; L. Manlius ulque prætor, Placentinorum & Cremonensium; C. Scribonius prætor, Græcæ Asiæque Legatos, ut de omnibus dicam, in Senatum comitati sunt. Intellexit Princeps ille Populus, quid Provinciis, Regi-

hospitio excipiendum esse. [illegible] que primum etiam [illegible] que [illegible], in [illegible] Pompeio [illegible], [illegible]. Nolim tamen [illegible] [illegible], [illegible] quidam [illegible], [illegible] aliquis [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] occupatus accedit [illegible], [illegible] est, nam [illegible]. Evenit quidem [illegible] aliis urgentibus Legatorum numero [illegible] [illegible] Regem, [illegible] sum, de proposito [illegible], ne [illegible] indictum, [illegible] dum in [illegible] da dolore [illegible], atque [illegible] [illegible] se [illegible]. Sextum modo, [illegible] aliqui [illegible] per [illegible] ad [illegible] pellens, Quanti, inquit, [illegible] respondit ille. Tum Rex: [illegible] [illegible]. Deinde adveniens [illegible], Quid autem [illegible]. Sic debent Legati [illegible] liberrimo Rege, liberè quidem, sed [illegible] [illegible] respondit agere: [illegible], quam [illegible].

Legato autem iam admisso [illegible] honor ab ipso Principe tribuendus, [illegible]

[illegible]

major, nunc minor, prout à potentibus, minor vel minore [illegible]. Nonnunquam advenienti ipse Princeps aliquantulum obviam procedit, nonnunquam assurgit, sedile præbet, operire caput jubet, literas oblatas exosculatur. Et nonnunquam, quam leve aliquando obsequii signum, et [illegible] sive scintillas sive flammas comprimat, imo extinguat: quam vero modicis interdum passim odiosa sit ac offendat. Stephanus Poloniæ Rex, cum in Aulam Legatos Moscovitarum admisisset, sed longiore silentio cunctantes, per cubiculi Præfectum quasi causam jussit. Cui illi: Oportet Regem à Rege nostro gratulari & assurgere. A quo moramur, [illegible] de salute ejus ac rogando sciscitandum erat. Polonus legem sibi quodammodo præscribi indignatus, in gratiam barbari hostis nihil quod in sermone de Majestate sua voluit. Legati igitur, ut ostenderent, non loqui & non venisse idem esse, suppressa Legatione regressi sunt. Exhibetur autem illis reverentia, dum sermonem orditur Legatus, capite nudato manet, nec cooperit nisi jussus. Sic dum Regem vel adeundum Principem deinceps alloquendo nominat, venerationis aliquod obsequium tacitus exhibet. Certe dum illustris Legatus ad Regem nuper introductus esset, & prolixa salutatione

sa-

caput, [illegible] permittitur, commodius, ut [illegible] Per [illegible], [illegible] Sumque [illegible] Regni sui Magnates [illegible], sequi, sed detecto tum capite Legatum [illegible] libus. Bene appares, caput contege, & prosequere.

Dissert. XXXII.

Loci & congressus ratio.

IMpetrato Consessu, sedendi locus Legato datur, est enim hic honorificentius sedere, quam stare. Jam verò & in sedendo, honorum quidam gradus sunt, & quasi prærogativæ. Generali quidem lege vel potius consuetudine receptum est, ut idem omnino honor Legatis exhibeatur, qui iis à quibus missi sunt, si præsentes essent, deberetur: idem, inquam, ordine. Quapropter contentione forsan de loco nata, afferre omnino è debet Legatus prærogativam sui Principis; & fugere potius congressum, quam inferior vel indecore sedere aut subsistere: ne faciat plurimum Principi suo detracturus, ipse verò honori nihil habiturus. Quod si aliter, commodè excusari non potest, [illegible] nemini [illegible] hanc [illegible]. Ad summam, ubi Legatus non sit, quod esse debet, non est eius [illegible]. Legati Cæsaris, item Regum Hun-

mæ & Galliæ, necnon Bavariæ Ducis, subducitur, si [illegible] congressibus, quem [illegible] concedant, quod deinceps in sequelam trahi possit. Nam enim apud Principem dignitatis possessio fit, quam celebratur ritum, quæ dignitati ancillantur. Ideo Arsaces Parthorum Rex Orobazum Legatum suum capite plecti curavit, quia Syllæ subsellio cessisset. Demagoras Athenis punitus fuit, quia Persarum Regi more non patrio, cultum exhibuisset. Et superius quidem Legatus voti compos ubi rediisset, graviter tamen à Republica sua [illegible] fuit, quia externum Principem sublimioribus titulis supra meritum compellasset. Turcarum Imperium, [illegible], plures ab omnibus pene orbis Regibus ac Rebuspublicis excipiebat Legatos. Imperator Turcæ [illegible] Cæsarem [illegible] Primogenitus sub eo tempore celebravit. & Legatum quidem [illegible] primum, Hispaniæ ad proximum [illegible], reliquos deinceps [illegible] potentiam [illegible] esse [illegible]. Qui autem [illegible], Legatus Galliæ [illegible], nec extulisse videntur. Hispaniæ vero [illegible] pungebat, quia vel unum locum dedit. In Concilio Basiliensi autem controversiam extitisse

[illegible] pannos de sellis & culcitis [illegible]
Et quem Principes in illa [illegible] sedem [illegible], [illegible] Carolum V. [illegible] [illegible] Electorum [illegible].

[illegible] Romanis quibuscunque [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] quorum [illegible] gloria [illegible] , [illegible] [illegible] velut [illegible] , ut qui quasi sano oculo intueri [illegible] isti haud dubie eo splendore, quo non homines, sed numeri sui [illegible] di, quem animal illud [illegible] in tabulis mentio sit celebris, dum sacra sidis gestaret.

Aliquando robustiores [illegible] , super illa honoris [illegible] Legati. Ad Concilium Constantiense a Joanne Papa Castellae Legati miserant, Didacus Archiepiscopus Hispalensis, & Didacus Fernandus de Corduba [illegible], & in Angliae Rege [illegible] quodam dignitate. Contentio orta est [illegible] sacra, illi an hi praecederent. Anglus in [illegible] eundem pannum involavit [illegible]

ad

vehit e maximali de pace Regis suo [illegible] [illegible] [illegible] opere [illegible] [illegible]. Arch[illegible] loco exclusus, cum verbis [illegible] ad nihilum [illegible], qui-bus praevaleret, [illegible] quam diuti-us [illegible], & [illegible] non possint ad [illegible] pervenerint [illegible] occuparet, [illegible] tur. Accedens igitur, [illegible] [illegible] comprehendens, [illegible] sustinuit [illegible], & progres-sus ad latus templi [illegible] tumba [illegible], depulisti. Tum ad suos reversus, locumque ingressus, En vi-[illegible], inquit. Vivit ille, depulsus est [illegible] [illegible], [illegible] ego boni Cleri & Legati officio functus sum. Anno quoque [illegible] Archiepiscopi addita fuerunt ea insignia, quae [illegible] [illegible], ne [illegible] velut insigni designari [illegible] [illegible] nobilitatis memoria perduraret, [illegible] haec insignia conspicere est in ve-stibulo Collegii, quod dignissimus Praesul [illegible] publico Religionis bono ex-struxit. Similiter Joanne de Sylva, primo Comite Fontano, Joanni [illegible] Regis Ca-stellae Legato, [illegible] loco, quem [illegible] [illegible], [illegible] se videret, [illegible] oratione [illegible] sibi debitum disputa-ret. Sed quid? quoniam frustra se verbis [illegible] [illegible], [illegible] robur adjunxit;

& extracto è sede [illegible], [illegible] ille alterius. [illegible] cum de [illegible] pluries [illegible] tranquillitatis [illegible], Quando [illegible] Auctoritate ius & [illegible] potest, [illegible] nus. In concilio Synodi Tridentinae [illegible] Galliae & Hispaniae Reges [illegible] tione, cui potior locus deberetur, [illegible] contenderent, & Gallorum Legatus [illegible] de Lansacq, [illegible] locum, velut in possessionem [illegible] Mendoza Hispanus [illegible] ne [illegible] diffidens [illegible] facere videretur, nec cessit tamen [illegible] Pontifici in medio Concilium [illegible] solemni & quadam Maiestate [illegible]. Quo [illegible] si quis Rex adfuisset, [illegible] videbatur, ab ipsis [illegible] & [illegible]. Rursum inter Hispaniae & Galliae Legatos [illegible] mota est quaestio. [illegible] supplicationem [illegible] quas [illegible] Pontificem [illegible] hic enim [illegible] & commodiore [illegible]

[illegible]

Fr. Ludovicus Granatensis [illegible]

[illegible]

duo destituêre, duo item Concordiæ signa deserentur. Inter Cardinales, Baronius tū à parte Hispanorum, Terracinensis à parte Gallorum stabat, utrimque æmulis & fautoribus non levibus. Regnum quoque tacito Pontifice, sui Regis potentiam, milites, auctoritatem, divitiarum copiam, fidei constantiam & protectionem, Regni antiquitatem magnificè extollebat, nec non querella implacabilis offensæ & pœnitentiæ constitutæ & ingratitudinis solemniter celebrata fuere, si quid Pontifex Regis dignitati detractum iret: addita præterea minæ, in manus rumpendæ. Inde scripsit Cardinalis Vitellius, & Ecclesiæ & utriusque Regum bono factum esse, ut quæstio tum manserit indeterminata. Mirabile & verum historia de Frisiorum Legatis exemplum est, neque à genio Delphico alienum. Hi cum Romam ad Neronem missi essent, tamque Pompeii theatrum ingressi prospicerentur sedilia Senatorum conspicerentque, & tamen observassent quosdam externo cultu in sedibus inter Senatores in Orchestra sedere, percunctati sunt, quinam illi essent, utque responsum, Id honoris exhiberi earum gentium Legatis, quæ virtute & amicitia Populi Romani præcellerent. Nullos mortalium aut armis aut fide ante Germanos esse, alta voce exclamarunt; degressique, inter Patres consede-

Italiae. Quo [illegible] Deus, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Ubi [illegible]
[illegible]
[illegible]. Quo [illegible]
[illegible]
bat, ut [illegible] ad colloquium, [illegible]
Rex [illegible] quo [illegible]
gem haud [illegible]
[illegible] Imperatori [illegible]
ni, [illegible], hunc [illegible]
[illegible]
Philippi filium, congressus cum [illegible]
pibus Principe, [illegible]
bam, postquam in conspectu [illegible]
[illegible] diu [illegible]
tuendo constanter [illegible]
[illegible] Regiae Maiestatis, [illegible]
[illegible] Romani nominis [illegible]
[illegible] colloquium, [illegible]
bat. Joco tandem Marinus [illegible]
vit: Minor, inquit, ad maiorem [illegible]
patrem [illegible]. Quo quidem [illegible]
facile [illegible] est [illegible]
ambigebant, cum [illegible]
Rex [illegible] omni [illegible]
[illegible] Legati [illegible]
[illegible]: vel si tantum [illegible]
obsides daret, nihil fraudis fore in [illegible]

[illegible]

Hippum & Pansanum, Principes amico- rum, obsides dedit, nec tamen pacem ullo vel securitatis desiderato stabiliri [illegible], ut apparuit Sociis, nequaquam ex dignita- te esse congredi Regem cum Legato. Hæc [illegible] atque eadem narrata est, secus non longe accessisse, sed è re natâ, commune al- terum, quo sublimatum esse [illegible] [illegible]. Legati itaque potentiorum Prin- cipum, [illegible] æque & tanquam pa- res cum [illegible] congredi, ad quam [illegible], adeo quidem, ut quoties in ea- dem Aula Principes inferioris [illegible] sive [illegible] de [illegible], cum iis ferè de [illegible] contentio. Et certe [illegible] [illegible] opera magnopere [illegible], in hanc [illegible] atque [illegible] [illegible] quam in illam [illegible] [illegible], inclinare nonnunquam [illegible] floren- [illegible], [illegible] tranquillitatis & incolumi- [illegible] publicæ [illegible]. Quid tamen [illegible] verendum semper, ne [illegible] Principis aut Legati animus, [illegible] [illegible] opportunum. Magnum aliquod discri- men collocandum est inter [illegible] [illegible], inter Principem ipsum, & alios, qui Majestatem [illegible] in negotio [illegible]. Unde quemad- modum Legatus [illegible] & conditionem [illegible] na.

ni Principis sit & mox respondet. Ille si tenet se cum Principe, gerit [illegible] Legatus. Ille ne [illegible] mandatum [illegible] Legatus [illegible] pretium [illegible] Legato, [illegible]. Quemadmodum vero illam, quæ [illegible]. Principumve vel eorundem Legatorum in publicis congressibus concludere [illegible] concludere debeat, inde illam [illegible] quippe cum determinata non [illegible] judicio aut consilio, sed [illegible] præsenti usquam [illegible], tum a gratia [illegible] qui Legationem [illegible], multum dependeat.

Quod ad contentionem hanc [illegible] attinet: nescio qui ad [illegible] deduci queat. Bolonii, [illegible] sunt: quia statutum est, ut priorem [illegible] locum obtineant, qui [illegible] priores in Regnum appulissent. Quia [illegible] eodem juris [illegible] dignitate [illegible] præferantur, in [illegible] suffragiis, in [illegible], [illegible] sedendo, incedendo. Verum [illegible] commodius [illegible] sit, nisi [illegible] & conditione [illegible] Legatus [illegible] a patria abfuit, præferetur illi, qui [illegible] aut Rege postmodum advenit. [illegible]

[illegible]

considere debeant Legati, nominumque [illegible] exandæ causa, singulos hoc modo, ut ma-gorum [illegible] [illegible] quam [illegible] quosdam hodie [illegible] [illegible]. Interdum & [illegible] [illegible], ne controversi vel indignationi locus [illegible] inveniat. Ad hunc modum Triumviri & Pompeius uno fœdere firmâ sunt, qui primo loco, quis secundo, quis deinceps se-[illegible]. Interdum etiamque Legatorum [illegible] [illegible], liber ab admissione [illegible] aut [illegible] diebus, hic aut ille, [illegible] [illegible]. Sed quamvis fere eius, apud quem plures Legati sunt, arbitrio, per Delegatorem [illegible] [illegible], quia tamen honoris hoc negotium est, non alienum [illegible] iudicio datur Legatis, quam suo merito, aut mandato Principis. Et si indecentior, quam par est, locus assignetur ad [illegible] [illegible], quam [illegible]. Maximilianus [illegible] primus, cum [illegible] Regis Legatus sedendi indebitum aut [illegible] ius postularet, ipse solio assurgens [illegible]. Idque & alii plerique imitati sunt, [illegible] nobilissimæ quædam Principes prudentiæ: quæ non nisi ipsos Principes [illegible] audiunt, stante Legatos. Fuerunt alii, [illegible] concertationum fomenta non sopire [illegible] placere, sed succendere adsciti sunt, ut [illegible] odii flamma comprehenderet atque [illegible] ipsos Legatorum Dominos.

Aliquid vero interdum invectum [illegible] [illegible], ut [illegible] non [illegible] [illegible] commoda, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Legatorum [illegible] quod Wilhelmum Regem. [illegible] apud Thessalos [illegible] & [illegible] dedit, [illegible] audiretur. [illegible] quis, [illegible] ad Regem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad Regem [illegible] quae [illegible] [illegible] [illegible] summum decebat [illegible] indutus. Quamvis, [illegible] Regem [illegible] [illegible], ut cum [illegible] pectus videretur [illegible] ta, quae homines [illegible] decus [illegible]. Quippe, [illegible] dignis animum [illegible] [illegible] decoderet, [illegible] populum [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible] [illegible]

Regis, simul patris & Persici moribus obsecutus est juvenis, continuoque deveniente, omnium quæ petierat, compos factus est, & [illegible] successit. Nonnunquam etiam salsive quam honorifice? Orator Caroli V. cum Mahometicus Dominus aniquum sedendi jus Cæsareæ Legationi adimere moliretur, ideoque pulvinaria, quibus Legatus insideret, auferri, vel potius non poni, mandasset: ipse ad enunciationem admissus, dum aliquandiu stans, Turca sedente, sedili, pulvinar expectaret, propriæ chlamydi in pulvinaris modum complicatæ superinsedit, Legationemque exposuit. Quam ipsam cum sic humi reliquisset, atque ut tolleret, moneretur; Non solet, inquit, Imperator meus sedile suum asportare.

Jam vero si binæ atque inter se velut infestæ Legationes sint, multum referre puto, prior inter audiri, ut præoccupatis Principum auribus, minus fidei atque auctoritatis habeat, qui succedit. Sæpe enim qui narrat, docuit, et vicit, qui prævenit. Notare hic licet, quod etiamsi Romanorum Legationes, omnium aliarum gentium, Regum, populorum atque civitatum Legationibus posteriores, tamen in Concilio Ætolorum, ubi Romani, Macedones, Athenienses & Philippus Rex audiendi erant, Macedonibus concessum, [illegible]

Magnitudini Romanae Legatos [illegible] : Romanus [illegible] Athenienses [illegible], Romani [illegible] & [illegible] Rom[illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], dignitate [illegible], [illegible] [illegible] cerent. Sic quidem in nonnullis [illegible] qui praesident, liberalem [illegible] subeat, vel sententiam suam primo [illegible], vel ultimo quidem, ut aliorum [illegible] cilius obviam ire, quod expediat [illegible] censere possint. Imo sic ipsi Principes in Consiliis, vel primo primum [illegible], cum caeteris quod sequantur, aut cui [illegible] ducatur, [illegible] ac velut [illegible] imponere volunt; vel novissime quidem ut exquirant prius quid quisque [illegible] que; ac tum demum dispiciant, [illegible] dat rem debere & [illegible], aut vero [illegible].

Inter Legatos quoque eiusdem Principis nonnunquam quaestio aliqua [illegible] dignitate pullulat. Volunt aliqui, [illegible] [illegible] ordine & loco, qui tempore [illegible] alii, honorificentius esse, subloqui, & quasi succentorem a mente & gratia Principis [illegible] [illegible], qua interpretatione [illegible] dicta [illegible], alii ordinem [illegible] [illegible] volunt iuxta conditionem [illegible] eminentiam, quam quisque [illegible] sui Principis habet. Sanguinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

tanquam ignoti, quando invicem sibi [illegible], invicem declinarent, nec usquam conve- nirent. Ideoque Princeps hunc ordinem reddat Legatis suis vel semel, vel quacun- que data occasione præfiniat.

Scilic etiam non modo ex Legationum [illegible] quædam decerpere volue- runt. Alicubi Legatus, ut quem dignita- te haud multò inferiorem, [illegible] domo vel mensâ sua excepit, eundem honoratiore atque commodiore loco collocet. Sic enim civilitatis & quædam hospitalitatis ratio pa- ritur & præscribit. Alioqui dignior eminen- tiorque minori honorem interdum exhibet, non ea tamen lege aut mente, ut invitatus procedat, verùm ut sic eluceat amplitudo ipsius, cum invitatum locumque deferentem, reddit. Quid autem si oblato leviter ho- nore suo ultro cedat, & procedere postu- met. Contigit offerentem ea acrius quod prudentia sibi vindicasse ac velut retraxisse, quo conventionalior e humanitate profusius vi- sus fuerit. Exempla non præteream, nimium longa recitaque. At verò si Legatus alteri Legato aut e Legatione [illegible] quo cum lo- qui intersit habet, atque is alter pedes in- cedat: equo aut curru si vehatur, descen- dit, ne illum deserere aut parvi facere vi- deatur. Mos quoque item est, ut si quemque hoc descensum est, prior abscedat ille qui

dignos [illegible] qui [illegible] [illegible]
Legatum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Quod si autem [illegible] [illegible]
[illegible]

De Legatorum [illegible]
[illegible] Unius & [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Dissert. XXVIII.

[illegible]

I[illegible] [illegible]

arguitur, Amoenitas [illegible] certè probat. Verùm magnanimitas [illegible] honor, qui unus [illegible] ali ac legatio potiore, est ab animo magno & excelso proficiscitur, si quidem [illegible] apud Tacitum Tiridates [illegible] magis prospera, quam adversa. Hinc Plinius in Panegyrico Traian sublime censet, non quod omnibus maior esset, sed quod maiorum [illegible] flectus, quibus maior esset. [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] dominum. Modestia, sed decora, plerumque securior est.

Aberit autem a Legati verbis omne calumniandi & convitiandi studium. Neque enim illam hominum illa libertas aut dignitas permittit. Aberit omnis arrogantia & immodestia verborum, quae contumeliae proxima sit. Callisthenes apud Alexandrum ea dicebat, quae debebat, sed non ut debebat. Sicubi Legatus, dum [illegible] sibi se suo ac Reipublicae perditum est. Neque enim [illegible] nihil proficit [illegible] sed contemnitur [illegible] & Maximus ille Fabius, cunctando potius, quam pugnando victor fuit. Legati ab [illegible] Persarum Rege, apud Alexandrum Severum Romanorum Imperatorem, quadringenti, & barbara [illegible] [illegible] superbè locuti

 sunt.

sunt, si [illegible] non [illegible] Magnum [illegible] Alexandrum [illegible] qui est [illegible] Janauri [illegible] que, quidquid [illegible] Alexandro [illegible] Ruthenum, & quidem Severum [illegible] [illegible] Principes [illegible] & clarissimus [illegible] Stephano [illegible] bello [illegible] [illegible] gravissimas [illegible] perunt [illegible] brevi [illegible] regionem [illegible] [illegible] Tam [illegible] [illegible] quoque [illegible] nihil [illegible] [illegible] per unum [illegible] [illegible] si quid contumelia [illegible] supellex [illegible] [illegible] quidem, & barbari [illegible] [illegible] Legati [illegible] Principibus [illegible] [illegible]

aut fore vel [illegible] impotenter sævit? Ca-
roli Burgundi [illegible] Ducis exemplo, qui olim
jam à [illegible] Gallico Legatis ita excepit
utrumque interpretatus est, ut Regem alteri
dicto [illegible] pertinere, & Burgundiæ
Ducatus [illegible] nobilissimum prope [illegible]
gnire. Cum Legatus Cæsaris Octaviani
Antonio detonaret, [illegible] quod
homo esset [illegible] multis [illegible] dignitatis
negligens, & cui nihil [illegible] quamvis tamen
imperio [illegible] præcepit [illegible]
[illegible], [illegible] Anno, Duca-
tum Moscovitarum Regem, haud minus in
Turcarum Legatos animadvertisse. Nam
hi [illegible] capita regentibus pileaque Phry-
gia ex patrio [illegible] deponere [illegible]
[illegible], ut gentilitium morem confirmaret,
[illegible] pilei [illegible], & clavo [illegible]
transfixit, ut quod deponere recusabant, fir-
mius hæreret.

Princeps vero si præsiderit, acerba sibi
[illegible], Legatum aut omnino non admit-
[illegible] ad expositionem mandatorum, aut quæ-
sito impedimento id negotii mandat alii,
ut vel connivendo vel ulcisci maledicti,
[illegible] aut [illegible] Valvacrinius,
[illegible] Legatione audita, sic [illegible]
[illegible] ut primum in furorem [illegible]
[illegible] convulsio, in lance linguæ [illegible]
[illegible]. Gavius Antiochus Legatus Se-

 [illegible]

natos moverant [illegible], [illegible]
Mum, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],
quæ ex [illegible] [illegible],
[illegible]. Verùmtamen inquit, [illegible]
se non alia pro [illegible] [illegible]
quemlibet illa quam [illegible]
præceptis [illegible] interdum [illegible]
vel [illegible] sunt. [illegible]
etiam [illegible] haud parum [illegible]
[illegible] aliaque [illegible] [illegible]
[illegible], sed quæ [illegible]
[illegible]. Sic Romanus [illegible]
Carthaginenses aggressus, [illegible]
[illegible]: Hic, inquit, vobis bellum [illegible]
[illegible]: utrum placet, [illegible].
[illegible] esse, dare utrum [illegible],
[illegible] [illegible], bellum [illegible]
[illegible]. Nam non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], bellumque [illegible]
[illegible] Populi Romani [illegible]
fœderum [illegible] [illegible]
[illegible]. Romani [illegible]
[illegible] conveniebant eos, [illegible]
[illegible] superiores fuerant, [illegible]
vel [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] posset.

[illegible] quæ [illegible], [illegible]
hostium Legati [illegible] [illegible]

ret, circumfusam multitudinem [illegible] æquo [illegible]; non habemus [illegible] publice, ut vel [illegible] a pluribus, vel [illegible]. [illegible] & causa [illegible] exceptis [illegible] jam capiunt; ab unius alteriusve [illegible] pendebunt: nunc levis ac [illegible] ac eludi poterunt. Obsidebat Jerosolymam [illegible] Rex Assyriorum: &, ut [illegible] Legatum misit Rabsacen, qui Ezechiæ Regi, populoque [illegible], minitaretur. Cum illum [illegible] Regis [illegible], in Syriace, non Hebraice loquerentur; [illegible] intelligi a plebe nolebant, quæ dicebantur. Verum ille altius [illegible] vocem, & intonat: *Audite verba Regis magni, Regis Assyriorum. Hæc dicit Rex: Non vos seducat Ezechias; non enim poterit eruere vos de manu mea.* Sic conflavit verba quædam placentia [illegible] nuntiare multitudinem, [illegible] totum exercitum, [illegible] affectus fuisse conatum. [illegible] fuit Maxentius, qui spectante & audiente milite, [illegible] Legatum a Constantino missum, excepit, quæ universis pæne [illegible]. Non deliberare [illegible] bello gerendum fore, denuo Legatio [illegible] frustra erat, quippe [illegible] animosque occupaverat; hoc potius agendum erat, ne occuparet.

[illegible] Legatus, ignora-

 Maje-

Marcellum splendore, illo [illegible]
paratum grata ad quaslibet [illegible]
mœdiæ & otius partem. [illegible]
non sibi negotium esse cum hominibus, & [illegible]
dem bono, justi & æqui amantes. [illegible]
quæ prolatum est, [illegible] & [illegible]
[illegible], ut displiceat, imo non [illegible]
[illegible] Principem [illegible]
[illegible], quam [illegible]
[illegible]. Sic denique [illegible]
[illegible], dignitatem, [illegible]
se. Quamvis si Princeps [illegible]
pro se [illegible] videatur [illegible]
aliquid [illegible] Legatus [illegible]
[illegible] adeò [illegible]
[illegible] & [illegible] ab [illegible]
[illegible] sæpe [illegible]. Contingit [illegible]
quodam aspectu [illegible], [illegible]
[illegible] vel [illegible] allicere, cum [illegible]
[illegible], [illegible] & [illegible]
[illegible] Principum [illegible]
[illegible] apud Philippum [illegible]
[illegible]. Superiori [illegible]
[illegible], ad Alexandrum [illegible]
[illegible] mandata [illegible]
[illegible], ut nullum [illegible]
[illegible]. In [illegible], vel cum [illegible]
[illegible] meditatio, [illegible]
[illegible] dubitans [illegible]

atque inde dicentem confundit, quasi sibi praesens finire arbitra non exsisteret; vel dum nimia verecundia, misero obtutu, velut pavido, dicentis oculi animusque titubant atque perstringuntur. Quo sane eventu Pro-[illegible] levari atque erigere Legatum, vel blando atque obsequio interfari solet, ut coram benevolo audiente dicere pergat, vel alias animosior evadat. Eo exemplo, cum Legatus Turcicus apud Sigismundum I. Poloniae Regem, Majestate pressus, obmutuisset, jubebat cum sequenti die bene paratum redire. Fit quoque nonnunquam, & maxime in disceptationibus, ut Legato, vel propter aetatem, vel motionem animi, vel perturbationem modi, ea quae objiciuntur, aut quae adversus ea dicenda sunt, haud facile constituere aut proponere possint. Tunc Interlocutores à Legatis exiguntur, ut [illegible] non minus, quam permiserint, ob[illegible]. Idem fieri solet, quoties Legati fides non satis integra aut perfecta est. Quemadmodum Patres Africani Concilii, non omnino eandem mandatorum [illegible] Faustini, Philippi & Aselli Romanae Sedis Oratorum, [illegible] quod in ferme ferrent commonitorium, [illegible]. Simili contra, cum Legati [illegible] super aliis Gravibus [illegible] & Dionysius filius Phi-

 lippi

[illegible] respondere possint. [illegible] res, manus. Præterea [illegible] plus temporis habent ad considerandum & respondendum.

Caveant autem, ne [illegible]

sibi ut audientibus non esse ambiguum, sed velut ab [illegible] proferri: utpote qui nihil æque optent, quam stabilire pacem, & conciliare animos eorum, quos inter Legatio commeat. Eoque & [illegible] & gravissimo [illegible] [illegible] [illegible] semper [illegible] [illegible]. Si tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Sed ne [illegible] Legatis [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible]: [illegible] si quæ in [illegible] [illegible], juxta sui Principis [illegible], non [illegible] nec [illegible] proponunt, sed [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] si vera [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]; si falsa [illegible]. [illegible] atque [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], verba [illegible] [illegible] [illegible].

Dissert. XXXIV.

Quæ Legati.

LEgatos, Legatis [illegible] [illegible] est. [illegible], [illegible] [illegible] etiam [illegible] [illegible] habuerunt, & ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Legationes [illegible] excipere, [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vide-

[illegible], [illegible] per [illegible], [illegible] unquam Graeci, Graecam tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hinc [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] Latini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Latinos [illegible]. [illegible] [illegible], ipsos Graphiarios & [illegible] ante ducentos annos, [illegible] [illegible] [illegible] fuisse. Romani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Populum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], cum [illegible] Graeca [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Aemilius Paulus, cum Perseum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

Unde non inveniâ Batavos, non mi-
nus Germanos [illegible] super
[illegible], quam super gentiliu
[illegible] conjugam qui e [illegible]
[illegible] exivere, hinc ipsi quoque [illegible]
[illegible] sint. Neque illum evidentius
[illegible] argumentum video, quam posse
[illegible] cogere, in [illegible] linguæ &
sermone [illegible]. Sed & necessitas, unius
linguæ propagationi. Imperium adstringit
[illegible], ut recte Augustinus, facilius de-
[illegible] generis animantes & discolores aves
convenire, quam diversæ linguæ homines
ad [illegible] civilis vitæ. De Latino qui-
dem sermone differens [illegible], quod Romæ
[illegible] quodammodo esse debuit, ut nul-
[illegible] conferentur, nexus & velut
[illegible] omnium, quæ nostrâs
[illegible] Italiam, evertere Romam vix [illegible],
sed & linguam [illegible]. Evinverunt ta-
men, quam in [illegible] omnibus [illegible] Po-
[illegible], [illegible] Romani, ut [illegible] di-
[illegible], esse coeperunt, quotquot ubique Chri-
stiani erant. Romani lingua, Christiani
[illegible] quemadmodum in celebratione Divini
[illegible], lectione [illegible], exsta-
[illegible] Apostolicarum literarum, adhuc La-
[illegible] Romanæ & Pontificiæ
[illegible] debet, quod cellas, & cum reliquis
[illegible], excellentissimæ illæ quidem & pul-
chra-

[illegible], peculium [illegible]. [illegible] differunt adhuc longe [illegible], [illegible] [illegible] Leg[illegible] [illegible] [illegible].

Itaque Legatus spectabit Principis sui [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Legationis [illegible] [illegible].

Dissert. XXXV.

An per interpretem?

SEd necesse [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible]. Unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Legationes Galeni, Maximus, [illegible] Valentiniani, Theodosii, Tiberii [illegible]

Justiniani, Juliani, Zenonis, ad Persas, Scy-
thas, Vandalos, Parthos, Saracenos, Cu-
mos, Hunnos, Sclavos, Avaros, Alanos:
quemadmodum vernaculae illorum voces a-
bundant historiae [illegible]. Sunt qui consulto-
res Interpretis [illegible], quasi id decere
dignitatem putent Principis, & [illegible]
pompa vestitu suo regiam. Directius inde-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ab hac deceptu commodum [illegible]
[illegible]: ac respondeatur ad non intelle-
cta, & nequid praecipitantius excidat, dum
——— *[illegible] [illegible] [illegible].*
Tradit Curtius, Magnum Alexandrum,
non solum Regum, sed & hominibus suae
linguae per interpretem praebuisse aures, ac
[illegible]. Et solent Academiarum [illegible]-
[illegible], dum ingenii specimen [illegible], quae a
disputante proponuntur argumenta reple-
re [illegible] intervallo & judicio [illegible]-
[illegible] adit, & quae singula solvenda sint, deli-
berando [illegible]. Sed neque tam grata,
neque tam efficacia esse possunt, quae igno-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] linguae ver-
borum veneres & [illegible], & genui-
num [illegible], quod alia quacunque [illegible]
[illegible] ambagibus, ac [illegible] [illegible], expli-
[illegible] [illegible]. Nunquid a genio
lin-

[illegible] Audiamus, quid eveniat. Persarum legato, apud Justinum Imperatorem [illegible] Cum interpres, qui conducti [illegible] operam, intonant, Legatum Justi- [illegible] appellans: &c. Non sunt, inquit, [illegible] ad Romanorum Imperato- [illegible] Confestim Mebodes vere- [illegible] pavore, pronus in terram se prostra- [illegible], negavitque a se haec verba esse. Qua [illegible] cum uterentur, visus est Justinus [illegible], ut fidem haberet; [illegible] igitur interpres sua & aliena nobis [illegible]gessisse. Ad quam non [illegible], [illegible] una stupiditate vel impostura, [illegible] Imperatorem [illegible], cum neuter offendisset? Sed ne- [illegible] supplicio suo [illegible] ille [illegible] careat omnis interpres, qui [illegible] ad- [illegible], iniquiora postulata [illegible]. Themistocles, missis ad se Legatis [illegible] & maris Imperium [illegible]. In- [illegible]pretem per quem haec dicerent, [illegible], quod vel Graeca lingua barbare lo- [illegible], vel ad barbarorum [illegible]. Ne quid hic igitur absurdi committa- [illegible] spectari solet fides, [illegible] stirpe L. Aemilio Paulo Consuli in [illegible] interpres fuit Cn. Octavius Praetor [illegible] Dellius, ubi de Legatione [illegible] Caecilium Senatorem [illegible] me-

mas

bus suis, peritum & fidum adhibere iubet, [illegible] at vero censor sic, nomi [illegible] explicentur. Interpreti [illegible] ut prorsus eadem cum Legato di- [illegible] & quantum poterit eodem modo. Ca- to Censorius ad Athenienses Legatus, cum [illegible] interpretem mandata exponeret, atque [illegible] quae a Catone paucissimis verbis expressa [illegible], vix longis ambagibus, interpres [illegible] Athenienses, oratoris [illegible] adeo [illegible], dixerunt, Romanis sermo- nem in pectore, Atheniensibus in ore nasci.

Sua autem & Princeps lingua, & sua Le- gatus utitur; & dum invicem intelligunt in- terpretes [illegible] multis. Aliquid hic etiam [illegible] est de festo Henrici IV. Galliae Regno [illegible], quod [illegible] Italica [illegible] Legatus Venetus [illegible], & pronunciata [illegible] exemplar Gallice translatum Re- gi obtulisset, [illegible] illud Rex, [illegible]. Tanta aliquando [illegible] res publicae [illegible], si quae Legatus [illegible] nunquam [illegible].

DISSERT. XXXVI.

Character distinctus.

Distinctus character [illegible] & senten- [illegible] sine affectatione [illegible] nus, nec [illegible] quae [illegible] circumlocutionibus, sed quasi de nummo pro-

[illegible] , quia iterum & iterum [illegible] . Qui [illegible] est [illegible] quoque & [illegible] in Legati [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] , [illegible] [illegible] & [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ sive dicta sive [illegible] , & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Cum publice [illegible] Principes , [illegible] [illegible] cum Legatis [illegible] . Apud Principes quidem, [illegible] [illegible] , omnia [illegible] in compendium contrahenda est , [illegible] [illegible] [illegible] .

——— in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

Non multa dicere , sed pauca [illegible] [illegible] habet. Atque ut [illegible]

[illegible] sal est. In brevitate decus; & magni rerum; magno sæpe [illegible] constat. Imagunculæ dedit magnitudo, sed symmetria commendat. Interdum & brevi sigillo exprimitur Cæsaris magnitudo. Ipsa oracula & leges brevi imperant; [illegible] con-[illegible] emissa, ut Seneca, docemus non [illegible], non disputat. Quid? quod optimum, idem maximum non invenias, dum [illegible] Deo [illegible], ut Optimus Maximus indigetatur. Sæpe, quibus multum loquentiæ, [illegible] parum est: & inania vasa maxime sonant. Sæpe qui verbis abundant, rerum & factis carent: haud secus quam arbores, quæ si frondibus nimium luxuriant, fruge destituuntur. Et [illegible] quæ flumina seu [illegible] murmure [illegible], [illegible] profunditate [illegible]. Apud [illegible] non ille potissimum laudatur, qui quam plurimorum [illegible], sed qui velut unico [illegible] scopum ferit. Quemadmodum igitur verbosum non ferunt, responsum [illegible], quo Lacedæmonii loquaces Samiorum Legatos elusere. Eos enim post longum sermonem auditum, ut os resolvere; Excidisse prima, quia [illegible], & sine [illegible] effusasse [illegible], quia nimia, ultima [illegible] se non posse, [illegible] non percepta. Pulchre [illegible] Rex, qui à verbosissimo Oratore pressus, ut quid renunciare posset; re-

 spon-

Modestus tamen dicendi breuitas sit, ne ea quae necessaria putabis sunt, silentio praetereamus.

Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis.

Quamobrem modesti sint, ne cum pauca dicere- mus, in ipsis tamen pauca multa loquamur. Quemadmodum qui breuis esse studet, vel [illegible], vel obscurus est.

Caeterum [illegible] *Orator* quod loquitur [illegible] praemeditetur, ne imparatum [illegible] [illegible]. Difficillimum [illegible] [illegible] [illegible] multum loqui, & non [illegible] [illegible]. [illegible] illud a Philosopho: *Loquendi* [illegible] *habent* [illegible] *Taurus, Dum* Loquendorum longe di- [illegible] [illegible], non vaga liberam, sed [illegible] [illegible] ab imo pectore [illegible]. Nam qui sunt [illegible] & similes [illegible], [illegible] [illegible] bene [illegible] [illegible], non a pectore. Cum [illegible] Demosthenem, [illegible] [illegible] non [illegible] praemeditato [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Ciceronis [illegible]: *Sat cito, si sat bene.* Augustus Caesar [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Senatum, ad populum aut milites, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ne [illegible] [illegible] superfluus, vel breuitate obscurus

videretur. [illegible] deputat [illegible] ac nec [illegible] [illegible], non solum eloquio. [illegible] peccatum [illegible] [illegible] tas. Numquid [illegible] atque simulatum hominibus [illegible] temperatis [illegible]? Non [illegible] Symbolis Declaratibus: [illegible] fungi quoque, in eam [illegible] vel regum conditionem [illegible], ut gestu & silentio [illegible] dictione. Verbum quidem [illegible] habere putamus, quod dicitur. [illegible] sæpe suspectum esse atque [illegible], verò verius est. De [illegible] Legati [illegible], nunc placabilem [illegible] inveniuntur. [illegible] potuit, ubi [illegible] torum inveniuntur. [illegible] cum [illegible] Coss., unus ex Legatis, [illegible] atque eo validior, [illegible]

quomo ad [illegible] [illegible], quam immodicum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Legati [illegible].

[illegible] quoque [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], & sic [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] videntur. [illegible] inter [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible]; nec [illegible] [illegible] [illegible] est, ut mul- [illegible] & [illegible] [illegible] se [illegible], quæ si quis [illegible] [illegible], [illegible] non habeant.

[illegible] tamen est, quod [illegible] de in- cognitis, & periculo magis quam utilitati conjunctis, consilium sit tacere: ita [illegible] [illegible] laudabile est, [illegible] [illegible] [illegible] hunc [illegible], quoties argumentum haud pere- grinum [illegible] [illegible]. Dicebat Solon, [illegible] & [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] occasione. Nec abs re Socrates, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in oculis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Loquere, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible]: [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible]. Theophrastus ad quemdam in convivio planè conticescen- tem, Si indoctus es, prudenter facis, at, si doctus, imprudenter. [illegible] [illegible] [illegible]

 [illegible]

dictionis genus unicuique sit accommodandum. E Græcia Romam missi erant Carneades Academicus, Diogenes Stoicus, & Critolaus Peripateticus Legati, & singuli diverso dicendi genere usi sunt, primus quidem violentus atque acer, secundus [illegible] mode-sto. Probabatur [illegible] numerosius [illegible] Senatus Romanus. [illegible] ingenii, [illegible] omnibus [illegible] fuit. Sed non minor fuit Cæcilii Senatoris dexteritas & promptitudo, qui unicuique omnes dictionis electiones respondebat, quæ singulis sui sunt [illegible]. Videre est, nonnullos in congressibus ingeniosissime sermocinari, & quidem [illegible] prolongatione gestuum gratia cum applausu, qui tamen [illegible] periodum [illegible]. Nonnulli [illegible], quæ passim [illegible]: qui tamen si [illegible] nihil proferrent, [illegible], ut [illegible] videantur. Celebris habebatur quondam Regio [illegible] Oratoris [illegible], videbaturque apprime [illegible], [illegible] gravibus, [illegible] plena. Hanc [illegible] typis ediditset, atque [illegible] rerum legere: quod prius [illegible] post [illegible] ce-[illegible], cum [illegible] legi digna non [illegible]: quidam [illegible]

DISSERT. XXXVIII.

Fundi momentum.

D[illegible] [illegible] & modo ut [illegible] momentum accedat, non ea solum quae [illegible] est, verum ea [illegible] quae vel utilitati aut voluptati cui- piam possint, supprimenda [illegible] Le- [illegible]. [illegible] quoque [illegible] quopiam [illegible] conve- [illegible], [illegible] debet, ne ad [illegible] sit [illegible], quam ad loquendum. [illegible] quid [illegible] quisque [illegible], probè suum ex- [illegible] loco & tempore, prout conduce- [illegible] judicium suum [illegible] & ser- moni obsequio [illegible]. Evenit aliquando & saepe, ut [illegible] in [illegible]; & [illegible], [illegible], reddat [illegible], [illegible] per [illegible] in [illegible]. Hoc [illegible] genus hominum invenias, qui ut [illegible], de Principis [illegible], dignitate aut mori- bus, sermonem [illegible] inducunt, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] agunt, [illegible], [illegible].

[illegible] Fundi Momentum [illegible], [illegible] Principem convenienter [illegible]. Lega- [illegible], si quos [illegible]

 pora

[illegible] Principe [illegible] compos voluptatis [illegible] vigiam, cedere & animum [illegible] Anthonius Callisthenes [illegible] vel grauis sermo. [illegible] Callisthenes, [illegible]

Quod si Princeps vel Legum [illegible]

ne non tuto animi sententiam apud commemoras ut efferamus; imo proverbium monet: Spumantem ipsi palum non tentare; non consilium tamen Legato, ut si is quem accessit iratus est, effervescentem protinus abscedat: sed modestiae quodam scuto, furoris eius impetum excipiat & sistat, sic certè perdidat, qui potissimum ulcera varius tumefacit aut tumefacit. Evitet quae nimio tristitiae clam profundiores lenis sunt quae maximè amant aut adversantium affectationi. Legato quidem vices & momenta sunt facile occurrent: occasio audiendi non semper sese offert: facile praetermissis ac velut retundi contingat ea, quae Principi dicuntur, sed semel.

Sed non apud Principem tantum; ubique momenta temporum Legatus expendet. Non inter epulas de inferorum tormentis, vel commissorum expiatione: nec in templo de candidatorum vel munerum sive honore, sive impensa, disserendum est: nec in conventu militum gloriosorum instituenda vituperatio Thrasonis; nec apud virgines de venere aut puerperio agendum; nec apud lapsae pudicitiae aut novi thalami mulieres, castimonia Lucretiae aut Josephi continentia extollenda est; nec coram gibboso, leproso, lippo, Thersitae ridenda venustas deformitas; nec coram ebrio, aleatore, scorto

[illegible]

[illegible]

DISSERT. XXXVIII.

[illegible] habenus.

N[illegible]

in audientem, & animis hominum illa-bens quadam occultatione [illegible], [illegible] & promovet. Jam placere coepit, qui nunquam [illegible], lubentius audire, qui plus quam aures mulceat, oculos delectavit. [illegible] persuaserit: de quo audit, [illegible] tamen [illegible] orationem [illegible]. Quanti momenti sit, corporis actione & gestu prosequi ea, quae verba, teste Hortensius est, quem [illegible] corporis decoro, [illegible], quam in ipsa eloquentia plurimum studii impendisse legimus. Ut [illegible] ait [illegible] [illegible] audiendum eum, [illegible] ad spectandum, concurrerent. Ita homines sunt, ut per oculos animum [illegible]. Ac tali gestuum [illegible], sive moderata in [illegible] chironomia, [illegible] est adeo, ut hac sine, [illegible] Oratorum partes [illegible]. Haec parat & [illegible] locum, & existimationem [illegible]. Hinc quoque decorum illud habetur adest.

——— *[illegible] Tarvis:*

[illegible] abest,

——— *omni [illegible] famam,*

Quantum solum est modus, quo alia atque alia voce, vultuque res commendantur, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] in [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Blanditiae, & [illegible] [illegible]

[illegible]

DIVERT. XXXIX.

[illegible]

H[illegible]

quædam ſtatuimus, aut ſeparatis poſteà ſermo-
nibus abomagamimium (?), nebula, aut claro vel
obſcuro animo, profecti videntur. Singula
conditioni collocutorum aptanda ſunt. Mo-
net ipſe Sapiens: *Reſponde ſtulto juxta ſtulti-
tiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur,* & ad-
ditum (?) verius: Qui malè proponit, malè di-
ſponit, & verus verſiculus:

*Non malè reſpondit, malè enim prius ille
rogarat.*

Singulis *Principum* certa erat (?) aliqua for-
mula reſpondendi, quæ cuilibet ferè argumen-
to ac ſermoni accommodari & ſatisfacere
poſſit. Sunt qui *ṙeſtitum reſponſis* ambiguis,
minùs obvia conſilia (?), quæ vulgus ſcrutetur
magis ac dicat (?), quàm intelligat. Et verò
magna interdum ſententiæ ſublimitas eſt, dum
verbis nitidis involvuntur, aut interpoſitis ſer-
monum abruptionibus (?), quædam, ut ſic dicam,
interrogationum ambages aut tenebræ in-
ducuntur: quibus quidem occultis ac velut
facti ignorantiæ auctoritate ſuſpenditur per-
cellitur que animus audientis, interpoſito ſi-
lentio aut juventia (?). Legati Bocchi Re-
gis à Senatu, Jugurthæ in culpam prolapſis,
amicitiam & fœderis magis expetentibus, ſic ex
dignitate reſponſum eſt: Senatus P. Q. R.
cujuscunque officii & offenſæ memor eſſe
ſolet, cæterùm Boccho, quia pœnitet, parcit.
Fœdus & amicitia dabuntur, ſed promeritò.
Im-

bonae valebant [illegible] non modo [illegible] & [illegible]. Cum ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] militem [illegible] Turcam [illegible] [illegible] [illegible] ad recuperandum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] promouerunt.

Barbaros Graecos generatim quid habet? [illegible].

Cum Athenienses, pace conditionis à Gelone Siciliae tyranno [illegible] [illegible] gentis suae antiquitate ac [illegible] [illegible], hoc respondit Legatus [illegible] Hospes Atheniensis, quod vos qui [illegible] habetis [illegible], non habetis [illegible] & [illegible] Graeciae. Vos illi ex [illegible] [illegible] [illegible] manus Legato [illegible] [illegible] aliquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] respondisse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] communium est.

[illegible] [illegible] [illegible] à [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principio [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

in eorum imperio [illegible]. Etenim post mortem Francisci Sfortiæ, nullus ad Caro-lum V. in Ducatum Mediolanensem [illegible] sui [illegible] potius, [illegible] ab Augusto imperatore [illegible]. Et [illegible] quod [illegible] Rege Gallia-rum. Legatus autem [illegible] hoc dicto Carolum [illegible]: itaque ad Regem suum [illegible]. At Cæsar Ducatum Mediola-nensem [illegible] non minus quam Gallo [illegible] se non minore [illegible], [illegible] ab Rege [illegible], [illegible]. Legato [illegible] obscure [illegible] respondente, dum rebus [illegible], [illegible] an nondum [illegible] [illegible] verbo [illegible] sive implexa. Quod si vero alia responsa [illegible] possint, [illegible] dum est, ut [illegible] comprehendantur. Ita [illegible] in auctorem re-[illegible] Principi [illegible] detrahere [illegible] conjicere in [illegible] Legati. [illegible] quandocumque [illegible] sunt, ne [illegible] Legati [illegible] in-[illegible].

Quando [illegible] interrogationem, [illegible] ex ipsis [illegible], [illegible] an re-[illegible]; non solum jam respondisse vide-mur.

[illegible]

[illegible] *Legum.* [illegible]

[illegible] Episcopi [illegible]

[illegible]

nium repudiare. Non absimili consilio, quamvis aliquo negocio, Romæ aliquando [illegible] coloniarum [illegible] in decreto [illegible] ri, Patres prohibuerunt, quæ, dum Hannibal floreret, imperium detrectaverant, eamdemque, quæ Romanam fidelem [illegible], [illegible] neque illarum Legatos admitti, nec remitti, nec conventu a Consulibus voluerunt. Ea castigatio [illegible] [illegible] gravitate et dignitate Populi Romani visa est. Attamen ne respondendi quidem tempus semper [illegible], sed [illegible] sermo nonnunquam soles, partim rei, partim personæ [illegible] re-sponsum collocata, quemadmodum quoties ab amicis & benemerentibus Legatis, [illegible], grato colloquio ac sermoni Principem [illegible] aut præsentia, ad singularem [illegible] favoris ac benevolentiæ gradus Cy-[illegible] [illegible] [illegible] non alloquente, sed [illegible] est, gestu non oratione blandimen-[illegible]. Quia vero in actionibus suis Principes [illegible] observare debent; [illegible] celebra-ri, neque non ultra commendare quorum [illegible] admittere, & illi [illegible] vultus oculos-[illegible], iram atque indignationem

ful-

[illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... Mox [illegible] [illegible] [illegible] respondit, [illegible] ... Parma & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ad tempus [illegible] [illegible] & [illegible] ... Dum [illegible] Regem Henricum IV [illegible] [illegible] Legatum Magnifice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Henrico, & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Senatum suo, [illegible] [illegible] (qui [illegible] [illegible] [illegible] suggessit, ut [illegible]

[illegible]

verit, scripto complectemur. Fridericus Imperator [illegible] ac simili pondere [illegible] non possit [illegible], cum [illegible] [illegible], inopportune [illegible] quibus Legatus, qui prope praesens [illegible] ab antiquitate orsi, [illegible] [illegible]. Quid post [illegible] [illegible] Imperator [illegible] habent, [illegible] & [illegible] pedem promovens, addidit: [illegible]. Hinc profecto [illegible], opportuna [illegible] & temporis captanda esse. Namque vel nimis festinos, vel alio intentos, vel praetentum negotiorum copia obrutos adit & interpellat Legatus, placidius responsum ac [illegible].

Subinde nec minus efficaciter, quibusdam signis, vel significatis voluntatibus, responsum expromi aut indicari. Cum [illegible] Imperator [illegible] Bulgarorum Duci [illegible] & [illegible] per Legatum, [illegible] [illegible] quid [illegible] literis impositum, [illegible] intelligeret, qui cum [illegible] & [illegible] dignum censeret Constantius. [illegible], [illegible] [illegible] respondisse [illegible], sine verbis, sine scripto, & tamen [illegible]

mundi. Mittunt avem, murem, ranam, & quinque sagittas. Hæc omnia tranquillitatis [illegible] [illegible] fuit. Darius sibi & terram [illegible] blanditie, Pro talpa tellurem, inquit, pro rana aquam, pro ave equum, pro sagittis, [illegible] & armorum obsequium [illegible] & amplector. Quæ a Scythis missa erant hactenus intulere, non destitit sibi [illegible] non omnium obscurum: alii omnino aliter figuris & verbis [illegible] [illegible] [illegible]. Quæ obiecta sunt Persæ, [illegible] Dario, nullas avium [illegible], cui [illegible] [illegible], ut velut [illegible] [illegible] [illegible] omnes & [illegible]. Nunquam ille [illegible], qui [illegible] capita [illegible] [illegible] capite [illegible], è medio [illegible]? Alii, [illegible] [illegible] vel radice [illegible] [illegible], quod [illegible], aut quod [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. In *Duce Albano*, [illegible] contendere superiorum [illegible] [illegible], [illegible].

——— *Arma [illegible]*

[illegible], qui [illegible] [illegible] ———

Memineris [illegible] a *Solimano* [illegible] Legato de armis pacis [illegible], magno fiduciæ [illegible] [illegible]

animis. [illegible] ingentem auri acervum [illegible] Imperator, Rex, inquit, domino-ve Poloniae subjugabo. At Legatus intrepido ac prorsus heroico animo, detractum, quem digito gestabat, annulum thesauro inicit, testans se quoque hac voce loqui posse. Quid enim dicas, cum nihil dixit? Jurgantis autem aures non percellunt; inest omnino rebus auctoritas quaedam [illegible] animo [illegible], qua permoveatur atque [illegible] respondendum vel audiendum est. Exemplo res claudenda est, sed [illegible] Lamentabiliter. Tartarorum Rex, Hungariam invasurus, ad Comitem [illegible] Legatos misit, [illegible] pe-[illegible]. Cum [illegible] mandata exponerent, [illegible] quod hoc [illegible], [illegible] effunderent [illegible] & [illegible]. Si post illam annuerent, [illegible] non minore militum numero, quam grana effusa essent, adfuturum, [illegible] quod peterent. [illegible] certior, [illegible] gallinarum copiam in grana [illegible] quae [illegible] illico [illegible]. Re [illegible], [illegible] habere [illegible] Legati [illegible] tamen, [illegible] non solum videre, sed audire responsum [illegible] quam [illegible]-bat.

barbare potius? Tum ei Rex: [illegible] cem qui in bellicosa [illegible] dere, [illegible] Rex [illegible] potius confisus [illegible] Animadvertendum [illegible] [illegible]

Respondit quidem [illegible]

tra Medorum Rex, Legatis Indicis, sciscitantibus, Quid causae ipsum Regemque Assyriorum bello collideret? Indum enim allaturum ei auxilia, cui fieret iniuria. Referte Regi vestro, inquit, neque in Regem Assyriorum, neque in eius Imperium quicquam unquam molestum a me esse; meis quoque me armis fidere, qui iure & innocentia tutus sum. Dum Petrus Rex Aragonum numerosa militum manu instructus staret, nec sciretur, quo ea usurus; Legati a Rege Galliae cum huiusmodi mandatis missi sunt Regem rogatum, tam lecto apparatu, inquirere, animum communem & barbarum hostem belli tempestatem effusurus esset: ita enim pro felici successu vota summo se Numini concepturum. Sed, sive in patrium suum, Siciliae Regem; sive in cognatum, Salerni Principem, qui in antecessum de iniuria se expostulare, respondit Aragonius: Quod ago, Numinis auspicio agere mens est, & Numinis ductu ad exitum proferre. Bellum illud si Dei bellum est, homines timendi non sunt. Sic itaque Angliae Rex Henricus VIII. ad Franciscum I. Galliae, Legatos misit, partim pensionum quantitatem exacturos persolutionem, partim restitutionem regionum, quae veterum contractuum & cognationis iure debebantur, si mora aut tergiversatio deinceps esset, mare se traiecturum, & praelium a

Majoribus [illegible] subjectorum. Ferdinandus non [illegible] me [illegible] Rege [illegible] [illegible] prout [illegible] amore & hospitalitate [illegible] & [illegible] armatus [illegible] ipse honore [illegible] adesse [illegible] cum parens & domesticis, [illegible] quinquaginta [illegible] millibus [illegible] quibusnamque causae nostrae [illegible] plus fidei & veritatis inesse, quam [illegible] [illegible] chartis, [illegible] possessionis [illegible] Franci[illegible] & haeredes ejus [illegible] plus quam longissimo tempore [illegible] [illegible], si quis validior judex atque [illegible] [illegible] de dividundo [illegible] cogere possit. Cum Legatus quidam Regi Galliae Henrico IV. persuadere conaretur, Principem illum [illegible] & benevolentiae affectu ergo eum perseverare, cum tamen ego nihil clam [illegible]. Quid verbis opus est, inquit ille: & [illegible] diu amicus ero, [illegible] quandoque [illegible] sed nunquam impellar ad [illegible] fidelem, ut contraveniat [illegible]. Apud Turcarum Imperatorem cum Persa [illegible] album vocasset album, [illegible] nigrum, atque ille contradiceret, [illegible] non audivisse, [illegible] opus

quæ prolata essent. Nescio, ait Imperator. Itaque Legatus, silentio [illegible], [illegible] illam ei tradidit, qua singula quæ ex-ponerent [illegible], comprehensa erant: & Le-ge [illegible], ut me intelligat. Tum Barlo-mis: Licet legero & intellexero, non cre-dam. Sed nunc [illegible] quid dum vi-xit [illegible] hoc, & [illegible] Caroli V. [illegible] temperantiam. Huic Legatus re-[illegible]. Tunc quem [illegible] Abbatio-[illegible] esse, [illegible] à conventus [illegible]. Re-spondit Carolus: [illegible]. Cumque ea-dem Legatus inculcaret, rursum Imperator: Male dixerit ille, ego benefecero. Legatus [illegible] Rege, dum ejusmodi mandata [illegible], ut eorundem [illegible] non usque adeo [illegible] præ[illegible], [illegible] nonnihil inter loquen-dum balbutiret, magis quidem [illegible] [illegible] dum [illegible] Legationem [illegible] [illegible] aut verecundus exponeret. Itaque ubi [illegible], mul-[illegible] diceret, non [illegible], [illegible] deponeret, [illegible], modo di-[illegible] verba [illegible], aut præ-cipitaret [illegible] quam pronunceret, tandem & [illegible] quod nullum [illegible] au-[illegible] & breviter lingua loquere [illegible], quam usque

Ubi sic dimissus discessisset, postea rogatus & dixit unum atque admodum communem velle foelicem Regem, loquutum se quidem: se enim nihil omnino percepisse praeter benevolum vultum. Parum ille. Tum Rex: Mirum Legatum, quod me respondentem non intellexerit? nec ego quidquam eorum quae ille protulit intellexi. Agesilaus cum per Nuntios transitum a Rege Macedonum peteret, atque se deliberaturum diceret: Ergo deliberet, inquit; sed nos interim transibimus. Interrogatus ab Legato Philippi, qua lege consanguinei sui ditionem occupasset, dividendo sumus: Vis major, Necessitas, Commoditas loquuntur, ait. Ejusmodi responsa, tyrannica licet, nec probanda, quandam usurpat Majestas potentiorum, & subtilis victorum, quorum jura quia sunt indisputabilia & supra examen, non est usque mirum, si a plerisque non intelligantur. Regios autem spiritus & dignitatem uno responso Legatis Darii ostendere visus est Alexander. Illi ad eum missi cum primo matrem & duas virgines filias peterent, septem tribus corporibus xxx. M. talentorum pollicitis, pro servata ab internecione familia gratiam agentem, deinde cum filiam Darii in conjugium, & quidquid terrarum inter Euphratem & Hellespontum jaceret, in dotem offerrent; nihilominus rejecti sunt. Tum Parmenione

Con-

Consiliatorum numero suggerente, Cæden-tibus omnes argenteum pontem parandum esse, plura adhuc flumina transeunda esse, minimum Regni Dariani, se quidem, si Alexander esset, propositam à Dario conditionem non recusaturum. Alexander & sibi conditionem acceptaturum ait, si Parmenio esset, sed Alexandrum Alexandro digna meditari: sed neque fluminibus terreri, qui maria transisset. Itaque ad Legatos conversus, respondit: Ea quæ offerrent, non donum esse, sed debitum. Se quoque neque Darii auro egere, neque partem ejus Provinciæ, quæ tota sua esset, sibi sufficere. Oblatam filiam auri quidem honore dignissimam, sed destinatam suam nondum convenisse. Denique non aliam cum Dario amicitiam placere, quam quæ jure belli constituerentur. Nunciate ergo Regi vestro, ait, gratiarum actionem supervacaneam videri apud hostes, quorum obsequia & familiaritatem scio me non quærere, ne admittere quidem; procul abest, ut ambiam ab eo quē [illegible] cultum debere. Illud quoque & ad-monui [illegible], Hominum [illegible] mihi, qui [illegible] [illegible] [illegible]. Me quoque, si quid [illegible] [illegible] benigne egerim, non [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Denique non [illegible] [illegible] calamitates, sed contra [illegible] contendere me. Ro-

bellum quoque [illegible] fuit, quod vehementer [illegible] Regno [illegible], [illegible] [illegible] quoque [illegible] [illegible]; [illegible] quoque [illegible] [illegible], si bello [illegible] [illegible] cum responderunt. [illegible] [illegible] magnum, quod [illegible] [illegible]. Ideoque quoque [illegible] cum Persis belligerandum est, ut [illegible] Dominum [illegible], [illegible] Deos [illegible]. Dum Legatus quidam J.C. mandato sui Regis per Justinianea scripta expositurus adverteret, quaesivit a suis Doctoribus [illegible] Princeps: Quid juridice & [illegible] respondere posset, cum non [illegible] [illegible] [illegible] agendum [illegible] [illegible]. Ubi opus est [illegible] [illegible] Jamque Legatus, Lege [illegible], & [illegible], [illegible] allegato [illegible], [illegible] [illegible] verba placent. [illegible] domus, credibile est, [illegible] Digestorum legem [illegible] Legulejum [illegible] [illegible].

Nunquam vero Princeps cum Legatis disputationem ineat, nisi quid [illegible] esse velit, etiam ridiculus. Julianus [illegible] errorem commisit, belli [illegible] [illegible] cum Cosroe [illegible] [illegible]. Sic forsan praeliari [illegible] [illegible]

& lingua pugnam cieret. Ille tamen [illegible] exprobratas plus semel simulatas fraudesque, [illegible] scilicet dilucide atque longo [illegible] dicteria sequi; &, Si non manifeste loquor, mendax es; moleste tamen veras. Minus utrisque consiliis, per Ministros alterutrum lesisse, nec [illegible] Imperatorem nisi in [illegible].

Quod si ad argumentiones aut obiectiones ex tempore aut immature *digne* respondere nequeat, commendandum est promptitudinem quampiam, quo impetuosa aut invidiosa propositio retundatur aut [illegible]. Sic Epaminondas Agesilaum & alias Callistratum Legatum Atheniensium, Dercillidas Lacedæmonius [illegible], multi præterea multos tempestiva solertia responsique [illegible] [illegible]. Sic quisque Legatum præmunitum esse velim, ut si insperatum aliquod perceperit responsum, non tanquam attonitus aut excordi lingua hæreat, sed habeat quod cum moderata gravitate reponat. Haud sterilis erit, si quid obiici & responderi posse, sedulo & in antecessum perpenderit, sic quidem paratior erit seu vertere dolos, seu vitare, & ad omnem fabulæ partem [illegible]

——— *cervas deludet hiantes.*

Hinc etiam proficiet, aliorum Principum mandata, [illegible], relationes nosse & examinasse. Frequenter enim dicuntur & fiunt

 eadem

eadem per diversa. Cum vero [illegible] cumbat Legato, quo gestu responsum [illegible] que exponeret Principi. [illegible] [illegible] indiciis sic fidat, ut meminerit non solum verbis insidias inesse, sed frontem facillimè mentiri. Inde Aristoteles ait: Verum quae sunt, quaedam sunt, nec tamen apparent; quaedam etiam apparent, cum tamen non sint. Itaque non omni responso adhibenda est fides; multo minus adferenda vel addenda est sua. Id agendum, ut quicquid acceperit Legatus responsi, dignum esse fide contendat. Credulum esse, levitatis signum est; alios fallere, plus damni habet. Benigno [illegible] responso Legati Chalcidenses [illegible] cives suos [illegible] runt. Dum hi securitatem esse iussi, regalia ubi custodia, inexspectatam vim sustinere non potuerunt. Pariter fallaci responso Iugurthae, Legati Romani Africa excesserunt, copiasque solverunt; sed quid, nisi ut acrius bellum ille renovaret? Ita & Legati ab Eugenio missi ad Theodosium, comitate responsi aliisque velamentis [illegible] humanitate decepti sunt. Nam ut illi [illegible] ferant, [illegible] Eugenio [illegible] bellum Theodosius intulit.

Responsum minas, superbumve [illegible] se [illegible], constanti animo [illegible] Legatus debet. Rectè igitur ille, qui [illegible]

Sce-

[illegible] missus, ut Volumnio modo nuncia- [illegible]. Fabiis in agris: cumque mandatori responso clausit, retinuit se, referre nollet, quod audire non sustineret. Paucis verbis magnum amorum promittens. Mandatum, neque non ab alio Legatus ne suscipere sit æquum par est, quam ab eo qui me misit, meque iure sibi devinxit, munere eiusdem habet.

Solvi his debet, multorum disquisitione agitata, nec satis facilis, quæstio, vetus & nova. Anne Legatus meus, non semetipsum, non responsum modo, sed etiam mandata illius quem adeo, perferenda bene accipiat? Ab inimicis aut omnino non posse, certum est. Ideoque M. Tullius in Legatos ad Antonium missos insurgit, quod eius qui Senatui parere dedignatus fuisset, mandata ad Senatum suscepissent. Ab amicis vero non ingrata nec inhonesta mandata, si illa fuerint, cur nequeant deferri? Hac familiaritate atque fiducia usus est Ennius:

Hic contra Regem [illegible] ferre:
Est mihi pater, &c.

Verum & mandata quæcunque super communi negotio, quod fieri non rarius interest, accipientis sit quam dantis, ferenda sunt. Ideo Cæsar L. Cæsarem & Roscium prætorem [illegible] nominatis hominibus [illegible] quæ vellet ad Pompeium perferrentur, petit ab utroque, ut quoniam Pompeio

 [illegible]

data ad eum dedisset, non gravetur sua quoque ad eum postulata deferre.

Quod superest, tuendum Legato honorem interioris. Item responsi literas reddantur, indices sententiae suae atque benevolentiae. Illi pariter, de cuius fide, prudentia vel memoria dubitatur, rectius sermone responsum quam literis. Verum enimvero, cum valida ora sunt, quae communicantur Imperio, atque quae communicantur magni momenti, Legatio Legationem subsequi ac velut compensare solet. Id enim utriusque Principis dignitatem [illegible] postissimum vero eius, cuius Legatio [illegible] gravitate et usu digna. Viva deinde [illegible] [illegible] singula certiusque per [illegible] [illegible], ipsae negotiorum curarumque communicationes [illegible] [illegible], [illegible] neque & observantiae declarationes, parum uno pergerem aestimari si breve [illegible] ac leve tantum epistolium repugnat. Quapropter Senatus Populusque Romanus Porsenae Legatos misit, cum tamen Legatis Regis eadem respondisset. Et cum Syphax Legationi Romanam amicitiam petiisset, Senatus non benigne solum respondit, sed & ipse Legatos cum donis ad Regem misit L. Genutium, P. Poetilium, P. Popilium. Theodebaldus Rex Francorum, cum Legato Justiniani responsum dedisset, adiuna-

sit tamen, se propediem de illo ipso negotio Legatos Constantinopolim missurum. Ptolemaeus Philopator pacem per Legatos petenti Antiocho, non solum concessit, sed & Sosibium Legatis ejus redeuntibus comitem adjunxit, per quos sententiam mentemque suam edoceret. Theodahadus Petro Legato Justiniani redeunti Constantinopolim addidit suum. Quid? Dissensione orta inter Graecos & Gallos, cum Irene Imperatrix Leonem Spatharium Legatum ad Carolum Magnum super pace sancienda misisset, vicissim in hoc ipsum ablegati sunt ad illam Jesse Episcopus Ambianensis & Helingaudus Comes. Tum hic ipse Carolus, dimisso Arsafio Legato Nicephori Imperatoris quocum pacem inierat, ejusdem sanciendae gratia Legationem suam Constantinopolim destinavit, cujus Principes erant, Haido Episcopus Basilensis, & Hugo Comes Turonensis. Sed modus tandem sit: omnia si adseram, sola librum Responsa impleant.

Dissert. XL.

Consilia.

Etiam à Legato Consilia sunt, cum functionis suae tempore munus hoc sustineat deliberandi ac suggerendi, quae ad statum publicum ac summam rerum spe-

spectant. Munus profectò externum & honestum: quemadmodum ille esse debet, qui munus administrat externi & suscepti. Bonus potius sit; & quem educes lautum, purus quoque erit: pectus fidum & sincerum sit; simile quoque consilium promictum. Prodesse enim quam placere mali Legatus; imo offendere, quam, cum possit, non prodesse. Saepe quod suavum est, palato Principis minus salubrescit, cum soli opinioni & cupiditati, non prudentiae succurrit, aut sapere habet. Quod cupiditati placet, temporaneum est: quod ratione suscipitur, perpetuo probatur, eaque demum vera atque stabilis est consilii gratia, quae honesti nititur judicione atque ab judicio incorrupto ... procedit. Fallacia autem simulque subdolum, etiam in benemerentes odium parit. Porro quod simulatum est, violentum est; diu latere utque cumque necesse est. Id ubi accidit, evanescit omnis ille apparens gratiae & gratiae fucus & fumus. Aliud longe est judicium in iis quae ratione promeruimus. In noxiis quoque ac turpibus qui obstiterunt, plus referunt benevolentiae, quam qui obsecundarunt. Rerum vero quae nequiter suadentur gratia facit, ut diu doleamus quod ad breve tempus oblectavit, & execremur eos qui turpis negotii fuere auctores. Aliorum judicia animosque gerimus ut corpora, quae

alio-

offensionem omnem aversatur. Cæterum, velut ægri pharmaca, tametsi salubria, rejiciunt sæpe, eaque tantum rerum dulcedine capiuntur, quæ saluti obsunt: sic multi affectuum morbis obsessi, veritatis acrimoniam non sustinent, monitionis amarum pharmacum respuunt, assentatione autem & elaborata concinnitate mendaci seducuntur, falluntur que, ex sanis tandem insanabiles.

Virum enim vero, quæ Principi ab alis agerrime ceduntur (ne cessisse quidem videri possunt) consilia & hortamenta non arroganter neque fastuose obtrudet Legatus; quasi videretur censuram inducere, prudentia Principem destitui, se vero abundare; aut quasi dominandi libido sollicitandus forte & excitandus pullulare: hominis compositæ Scripturæ Sacræ oppositorum dogma est. *Pena Regem nolle velle videri sapiens.* Non quod res laudandis vel capessenda sit desipientia, sed quia odere Principes eos, qui sibi antevertunt, & infra privatam modestiam prudentiæ laudemque majestatem velitant. Narrat de Rege quodam Collerius, cum literas ad Pontificem missurus esset, ut privatis officiorum elegantia vellet commendare, eidem Magistrum scriptum, viro gravi & erudito, annuisse, ut exemplum unum formaret, ac alterum compositurum: illud vero mittendum fore quod pulchrius foret. Paruisse,

quam in illorum, alienoque ingenio. Be-
stiole neque [illegible] Imperium successibus
prodesse, sero [illegible], non semper utile
esse, pudere [illegible]. Deinde, cur non
gaudia [illegible] adversis, [illegible]
[illegible]. At bel-
lo domum [illegible] dicam an infelix fragore?
& nos [illegible] atque ad for-
midinem conversus, non hoc in Regno est
quod amplius habeamus aut speremus Li-
beri [illegible] nec sui [illegible]
[illegible]. Nos [illegible] sumus [illegible].
primum [illegible] in varias formas
se transmutasse, et [illegible] imagine alias
& aliis [illegible], ut [illegible] con-
[illegible], nunc contem-
dum esse, docta mythologia docemur.

Sed quid ad Principes attinet, per Lega-
tos etiam invicem haec consilia & propo-
sita [illegible] Pontificum Templariorum
[illegible] & [illegible] obviam [illegible]. Legatio-
nes solo [illegible]. Michael Imperator
Constantinopolitanus, per Legationem quae
Illustrem [illegible], consuluit Ludovicum
Imperatorem in Occidente & Regem Gal-
liae, quid super [illegible] temporibus se facere
aequum censeret. Ut antiquitus [illegible]
Hieron Siculus Rex, Annibale Italiam in-
festante, per Legatos misit consilium, ut
Praetor classe in Africam trajiceret, [illegible]

[illegible]

humique in hostili solo jacens paucos dies superavit. Cremato coetu Pythagoreorum, ortis eam ob rem utrinque caedibus atque seditionibus, ex omni Graecia convenerunt Legati in illam quae Magna vocatur, ut salubre consilium expediretur, quo publicas compesci aerumnas posset. Eventu hic celebratus est, nec [illegible] per Legationes mutuo conciliandi.

Prudentissimum habeo eum, nec minus felicem esse, qui per se optima diligere & sequi doctus, praesertim non alieno consilio, rebus [illegible], perspicaciaque recti judicii [illegible] juxta [illegible] prospicit: haec quidem, ut tempestive depellat; illa, ut amplectatur. Quid tamen est? Homines sumus, & qui non ubique Lyncei usque perspicaces, alieno interdum lumine indigemus. Omnino tanquam Lamiae sumus, quae oculos exemptiles habent, domi in pyxide, foris in capite: unde si prodeant, cernunt omnia; cum apud se sunt, nihil. [illegible] ubi maxime fortassis se videre putat, caecus est; & sive affectu, sive opinione caligat. Assiduos suos [illegible] [illegible] siquid aliunde prudenter [illegible] suggeratur [illegible] bonum [illegible] consilium [illegible], & aliquando alieno in fundo inveniuntur herbae, quam in nostro sterilitas est. Legati Bocchi nomine ab Sylla educti fuit, quo-

quomodo apud Maronem, non apud [illegible] tum commodum [illegible]. [illegible] autem necesse consilia [illegible] [illegible] est, ne hoc [illegible] [illegible] de [illegible] & in moderationem, [illegible] [illegible] opus [illegible] [illegible], [illegible]. Non [illegible] sunt in consiliarii adhibendi, prudentes [illegible] deliberatione [illegible] est [illegible] quidquid [illegible], [illegible].

Melius est consilium, [illegible] Quam [illegible] quaedam Princeps, consilia-[illegible] [illegible], ne [illegible] [illegible], ne Domini sui commoda [illegible] [illegible] obsit. Quid? [illegible] [illegible] benignitatemque adhibeat, ut nulla vel [illegible] vel [illegible] sed potius [illegible] benevolentia [illegible]. [illegible] quando [illegible] Princeps consilium, ad [illegible] [illegible] a non suis, [illegible] [illegible]. Certum [illegible] consilia Principi sunt necessaria, [illegible] *Principum, [illegible].*

Quomodo autem [illegible] [illegible], & quidquid humanitatis est, [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible]

semel stabilitis Regni, non tam alterutrum revolutione, quam communium motu domi militiæque in præcepta nullumque dilabantur. solidioribus demonstrationibus ducitur, melioribus etiam horis scriptus. Tractatus, qui CONSTITIT ET CURATUS [illegible] omni ævo produit.

DISSERT. XLI.

Officium epistolare.

Fecundæ Legatorum quæ sunt: Quædam ore & sermone, quædam nuncio literarum mediante fiunt. Magnum hoc quidem ingenii inventum est, quo suam quisque mentem absentibus aperire potest, sive quid indicandum sive respondendum. Hic autem absque nuncio scribat Legatus, locum utique sciat quod adeo frequenter & [illegible] est, cogitet non exiguam laudem hac [illegible] contineri, cogitet [illegible] vel hic [illegible] linguæ cedere: denique cogitet, se [illegible] esse, quare ab amicis, propinquis, [illegible] omnis [illegible] quodammodo [illegible] & adesse, si per epistolam loquatur. Quid enim est Epistola? lingua animi, fida secreti interpres, muta loquela, imago vocis, [illegible] manuum colore expressa. Modus [illegible]

familiari colloquio pronuntiat, etenim ita haud similis [illegible] [illegible], non est [illegible] aut [illegible] [illegible] ambitiosorum, aut [illegible] [illegible]. Sic tamen hic [illegible] [illegible] [illegible] exercitatio [illegible] [illegible] facit. Hoc [illegible] [illegible], [illegible] gumento quod [illegible] [illegible] Cum ad quem scribimus, epistola [illegible]. [illegible] [illegible] est, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui magnum [illegible] [illegible] [illegible]. Vivo [illegible] non [illegible] tumorem, talis quisque [illegible] [illegible] [illegible] bene qui [illegible] [illegible] ne [illegible] aut [illegible] dantur, [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. [illegible] non solum personis [illegible], sed singulorum negotiorum [illegible] [illegible] epistolae.

Legatorum litterae quoniam ad Principes, ad magnos, & magnis [illegible] negotiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non sunt. [illegible] [illegible] & hoc [illegible] est, ut [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. Ne quis autem verbosum [illegible] [illegible] [illegible], sed brevis esse [illegible] [illegible] nostra consuetudo est, ut [illegible] [illegible] [illegible] epistolas [illegible]. [illegible] igitur ad [illegible] hic descendamus, aut

ad

ad illiusmodi, quæ ipsius [illegible], ho-
minibus [illegible] curiosis [illegible] potius
idoneæ sunt, quam [illegible] Legationis.
Hæc enim Legatum [illegible] investigationi ma-
gis occupent, quam [illegible]. Etenim
quippe [illegible] ac [illegible], non solum
Principi suo detrimento, sed plurimorum etiam
commodi adfert. Illud [illegible], quod cum-
plus commodi magis [illegible], nullus alibi
locum collocare. Itaque si quod monstrum
mulier in mare peperit, cætera indicia inter
alia oblectamenta atque [illegible] scribi po-
test. Id [illegible] nec [illegible] hominis, nec
muneris bene audit inter suos quidam Agu-
nates, qui supra se ornatus & onustus Le-
gatione, cum sibi [illegible] intelligeret
rerum omnium relationem Regi perscri-
bere, ut ineptus videretur, quæcunque
vel in triviis observarat, scriptionibus suis
[illegible] minutimque inserebat. Quia
autem Principis negotia & consilia sua per
Ministros [illegible] & exequuntur: recte fa-
ciet Legatus, si illis, Secretariis [illegible] Sta-
tus, ipsisque Consiliis [illegible] quo-
dam [illegible] explicant [illegible] inte-
[illegible], uno [illegible] & [illegible] velut epistolæ
[illegible], etiam singulis sagaci-
ter [illegible], atque
ad majora [illegible]. Neque ideo segnior
in scribendo Legatus erit, quia [illegible] non
se-

respondentur. Sunt enim [illegible] matu- [illegible]. [illegible] tamen & [illegible] Legatis (qui toto anno in [illegible] fuerit, & quo- que [illegible] & [illegible] quidquid [illegible]) non [illegible] respondisse Principem, quum, [illegible] Gratum est, se brevi videre [illegible]. Non omissis innotare quid [illegible]. Sed Legatorum quisque [illegible] te. [illegible] respondere [illegible], [illegible] expostulatione [illegible] atque [illegible] sequi, quantum manifestiusque [illegible].

[illegible] Legatus, de rumores novos [illegible] obtendi [illegible], [illegible] par. Si enim quae ab aliis [illegible], [illegible] sunt, existimatio eius [illegible]; si ve- ra, haud tantum augebitur. Et propter [illegible] neque [illegible] suspicione vel formidine, [illegible] neque simplici confusione Principem [illegible] [illegible]. Quo [illegible] dignum [illegible] eum, qui [illegible] commento [illegible], [illegible] sue nuntiabat, Regis Catholici [illegible] magna strage fuisse [illegible], provinciam Dominium excussisse, eoque [illegible] R- [illegible] applaudentes [illegible], cum tamen eventus falsam fuisse non [illegible] rumor esse, sed praeterea Princeps [illegible] [illegible] eventus mox [illegible]. [illegible] periculis quidem constat, ea [illegible] [illegible] conspicerimus, [illegible] que

quæ aut vana, aut verò minora esse. Forte quia quæcunque incognita habent, maiora sibi animo fingunt homines, quam sint, fallacibusque sensuum & affectuum [illegible] sæpius trahuntur, quam scientiæ. Nam cum ut convallium iocosa imago Echo, voces geminat, sic vulgus visa & audita ex errore vel similitudine, frequenter rumor circumfertur pro re. Unde qui facile credit, & levitatis incurrit notam, & cito decipitur. Quod si igitur ambigua sunt, suspenda, periculosa quæ narrantur, quemadmodum nonnunquam [illegible] Gazettæ, fidem ad auctorem Legatus reiiciat, nominandum literis, quæ ad Principem scribuntur; ut aliter rebus succedentibus aut deprehensis, extra culpam ipsius sit, qui licet mendacium dixerit, mentitus tamen non est.

Præterea in iudice sui obsequii meliu esse verborum quam rerum parcum: quamvis coram ipsis ea demonstret ac probet, quæ taceat, sic quæ non dicet, dicent omnes. Nec tamen difficultates, quæ subnascentur, extenuabit, exaggerabit potius, ut si voti eventus par extiterit, gratiæ & laudis pateat plurimum: si spem fefellerit sinistror casus, veniæ locus sit. Solent Medici etiam leviora symptomata in gravius extollere, quo romedia sua commendent, si æger convaluerit:

6

si perent, iustis multis [illegible] [illegible], in corruptis magis operosis [illegible] [illegible] non liberis, nonnulla enim liberis [illegible] quos in plana utraque [illegible] [illegible], contemptui proximus, obnoxius est. [illegible] qui diligens in *scribendo fuerit* sic Legatus, ne videatur in negotio [illegible], [illegible] vel securius obdormiscere, [illegible] animus [illegible] [illegible] lum ac novarum rerum. [illegible], tam alieno Principi eventus [illegible] nunciabit suis, quam in [illegible] observabit aut aliunde acceperit, ali[illegible], quae in patria geruntur ac fiunt. Etenim praevenit ab aliis utrobique [illegible] ab [illegible] [illegible]. Contingit [illegible] Regem non per Legatum suum qui ei [illegible] situatus est, [illegible] [illegible] gotia primum intelligere, sed vel ab aliis, etiam in alio Regno constitutos, vel per Legatum alibi existentem, ubi [illegible] certa ut prius communicata, [illegible] tus habita fuer, praesertim si [illegible] blice & ubique non nescim, [illegible] Contingit, Regem Catholicum [illegible] rum ac secretorum [illegible] Legatum, qui apud Gallos agit, [illegible] eum, qui apud ipsos Britannos [illegible] fuit, & e converso. Sed [illegible] [illegible] erit, ut [illegible]

se

se confusus esset, sin ne quidem Principi non nisi prospera, aut certe indifferentes [illegible] sed hactenus, ut neque præterito neque probro, et a quo melius est, cedere queant. Si quid enim domi triste acciderit, aliis, velut invitus, celabit. Sin autem Principi ea ipsa quæ adversa evenerint, scribat protinus, ut tempestivam curam medicamque admoveant: tum qui hostiles machinationes sibi aut suboriri possint, indicet: nec omnis, unde aliquid incommodi accipere aut metuere queat Princeps aut Provincia, ad quem & in quam missus est; ut hisce majora [illegible] ac [illegible] valeant.

Incumbit autem Legato, cum ceteris sui Principis Legatis alibi residentibus, literarum officia communicare; tum ne quid omnino lateat aut male cohæreat, tum ne eadem nuntientur aut [illegible] non eodem modo: quod turpe foret, dolo aut culpa fatis affine. Curabit porro Legatus, ut ubique, quæ di[illegible], locorum amicos habeat, qui sedulo & accurate explorent, sibi atque ei suggerant, nuncient & renuncient singula. Et quamvis non levem hunc scriptionum & colloquiorum sarcinam sibi impositum sit, crescere quoque muneris [illegible], ex aliter tamen magis decore aut honore remote sedulus aut promtus erit. Hinc intelligere fas erit, si quid majore forte molimine

di-

ille apud quem Legatio haec [illegible], ve apud illum quem alius [illegible], prudentiae quod frequenti [illegible] & communione [illegible] debeat. Nam agit quid magni sit, sine [illegible] magni. Rex Catholicus Philippus II. [illegible] rabatur, se imperare non posse, at [illegible] quempiam hominum nullius ex [illegible] provinciam [illegible], qui omnibus [illegible] notesceret, qui [illegible], & illi qui ducerent, & qui ducerentur.

Sed quoniam quae scripta [illegible], [illegible] [illegible] egrediuntur: [illegible] sub arbitrio, irrevocabilia & velut [illegible] manent, cum his & attentione [illegible] [illegible] est, ne quid levius aut [illegible] [illegible] fiat. Scio enim, e confusione [illegible] [illegible] non semel notis esse, dum [illegible] plures diversis provinciis degentes, [illegible] temporis articulo scriptae [illegible] [illegible] stolae, errore & festinatione [illegible] aliis quam oportuit inscriberentur, & [illegible] res essent, eo etiam [illegible] offensa, quia tarde rescivere qui sic [illegible] offenderant. Exemplum [illegible] [illegible]. Sed refert in Monitis suis [illegible], [illegible] sas a Nuntio quodam Apostolico [illegible] epistolas duas, quarum una ad [illegible] Pontificis Innocentii IX. [illegible], Congratulationem [illegible] [illegible]

2·

obiera Confessarum ad eum, quem indigne, infauste, flagitiose a promerito Sacræ Truæ Sanctæque Sedis honore exclusum esse lugebat. Sed quid commone fasciculorum & inscriptionum evenisse, ut quæque in contrarias manus lata sit, & gratiam utrobique in rem communicant.

Secretorum omnium aliquem præfectum, sicque Imperii & consiliorum velut arbitrum constituere, ut solemne Principibus, ita nihilominus periculosum est. Non enim apud nos fatale, ut in optimum quemque cadat dignitas supremæ proxima, sed ambitio erroreque protrudit evehitque sæpicule minus idoneos. Tuebitur itaque, Principem sui memet oculis litteras Legati, præsertim apud impiicos degentis, primum inspicere: ne videlicet secretorum præfecto integrum sit, interposita parum sana fide, negotia ipsa inter narrandum torquere, elevare, premere. Quod si simile quippiam de ejusmodi præfecti interponenda fraude Legatus vereatur, quis medelæ, quis Regem commonendi locus, cum non nisi interventu præfecti ad Regem litteræ & nuntia deferrentur? Periculosum quoque sit, Legatum id aliis Magnatibus committere, Regem ut edoceant de præfecti fecisse, ea siquidem criminatio non prius ad præfectum, quam ad Regem perveniat: nec levis videatur accusationis

Provincia, in qua necessum [illegible] peste vel reum, & ubi nec venias quem convivii lux, exsules aut tenetur. Ubique conveniens, Legatum non omnes frequenter Regi, quam quemodi Aulæ præfecti scribere. Præterea memineris Principes hujusmodi litteras protinus legere, ita operam occupante. Dum Cæsar epistolium, quo ei conjuratio indicabatur, inspicere neglexit sive distulit, parricidarum prius lesit vulnera, quam voces, qui nec animum [illegible] segnius trucidarunt quam adorti sunt.

Cum vero suas ad Principem litteras scripsit Legatus, nullius auctoritate [illegible] ut Cursor retardetur. Quin imo advertendum quoque est, ne qui nostro abiit nuncius & tempus, ab alio quopiam mercede conducatur, sive is in Aula, sive alibi quaeri est, habeatur: unde cursui remora temporis multum injicitur. Audio, quendam summi Regis Legatum, qui in superiore quadam Aula residebat, graviter in ipsum Regem peccasse, quia cursorem, quem Legatus remittere emiserat, biduo, serpentando suis rebus, tenuerat: quo biduo, occasio rei bene gerendæ periit, & pondus gravissimi momenti [illegible] eo mersum fuit. Quod si forte eo in loco agat Legatus, ubi tabellarii ordinarii ad manum non sunt: arripienda erit occasio quarumcunque, unde aliquid semper [illegible]

[illegible]

cum in promptu sit, nec gravem hoc officii genus unquam omittatur,

Domestici vel familiares Legati, ipso inconsulto, munera ad Legationem proprie spectantia, amicis aut notis suis non scribunt. Contingat aliquando hujusmodi ... ; et quod non omnino turpe, illorum epistolis certiorem fieri Principem vel Aulicos, priusquam id fiat per Legatum, negligentiae sit quidem arguendum. Erat Legatus, qui famulorum epistolas una cum suis non destinabat, sed in proximum reservabat cursorem, diligentiam suam hac ratione conatus commendare, si tardius eadem ab aliis scriberentur. Sed neque aliorum ad Regem suum literas curandas Legatus suscipiet, nisi a se prius inspectas, ne quid fors contineant, quod offendat. Neque indignari patiar eum qui destinandas tradiderit: cum credere is debeat, Nihil eorum quae Regi perscribuntur, Legato celari oportere.

Sed in toto hoc officio epistolam ad rem maxime facere; et ad laudem quoque scribentis, si hac literarum responsa, non rebus solum praepositis quadrent, sed iisdem fere verbis dentur, quibus eae quae acceptae sunt literae, conceptae fuerant, repetitis potioribus (nisi tamen similiatio, ob ave difficultas, sententiae syncopen induxerit) argumenti nodis. Nec designatio omittatur diei quo

priores literæ acceptæ fuerint, aut præsertes missæ. Interquod etiam non solum conveniens sit meritis eius, cui mittuntur literæ, sed præterea quæ loci moribus jam invaluerunt. Alicubi enim, quantumvis magni momenti atque etiam ab ingenio natis, periculum incurrunt repulsæ, nisi honorifice titulos omnes inscriptio indicet. Magna fuit olim inter Darium & Alexandrum Magnum authoritatis & gloriæ aviditas, atque contentio. Nam cum ille sic scripsisset, Rex Darius Alexandro, hic offensus, quod se pari dignitate disparem ille titulum sibi adscriberet: rescripsit, Alexander Rex Dario, subiungens, Meminisse dum tecum scripseris, non modo me Regem, sed etiam Regem vocare. Solent profecto nonnulli magnifice intumescere: an ea propter majores, meliores? Cosroes dum Imperatori Justiniano scriberet, his epithetis sibi plaudere ausus est: Cosroes divinus, bonus, Dominus tranquillitatis, summus Princeps, Rex Regum, pius, benefactor, gigas gigantum, formatus ad imaginem Deorum. Fertur de Marchione quodam, quod dum nomen suum per antonomasiam honorescere vellet, & Marchioni cuidam scripsisset, subjiciens duntaxat vocabulo Marchionis nomen suum, hunc suis literis subscripsisse, Alius Marchio. Sed ejusmodi compellationum atque

plus-

pullis non intumuerunt utique. nolliti sunt Romani patres illi modestiae, qui rebus ipsis quam earum nominibus praecellere & sese praestare maluerunt.

An monere & hoc debeam, nescio. & tamen moneo, ut Epistolarum, si momenti alicujus fuerint, mittendarum exemplaria penes Legatum maneant. Non profecto inutilis hic labor, praesertim si vel interceptae sint vel amissae: sed scribi rursus ac mitti poterunt, nec ulla in repetitione deprehendetur contrarietas. In commentarium sive registrum singula referantur, distincta serie temporum atque locorum. Et hoc ceu adminiculum Legatus nonnunquam securius ac percurrat, quo sese negotiorum [illegible] reddat, similique [illegible] & [illegible] & accuratos. Ex hac litterarum penu, generalis postmodum Relatio Legationis commodissime conficietur. Deinde autographa secretarum literarum, quas ab aliis acceperit Legatus, secretissimo scrinio, nec una tantum clave, sed tanquam munera arcana, custodiat: promptum erit exemplar, si describi aliis vel mitti alio debeant: & ab ipso prototypo veritas subsidium habebit, si vel errore confunditur, vel imitatione aut dolo [illegible] oppugnatur. Exemplaria litterarum quas ab externo Principe Regi suo missas scit, [illegible] quoque non negligat, &

 cum

cum acceperit, poenitam capite cum de pace nunquam alium [illegible] quaerit, [illegible]. Si quid verò praeterea [illegible] quando [illegible], cum periculo commissum est, cave, seu patere, lacerare, & projectis schedis miscere, non potis aliud [illegible]. Inveniuntur homines, qui & [illegible] laudantur, qui arcana [illegible] & [illegible] fondere quaerunt, in mensis auro & [illegible] poenam inveniunt. Ignis idem [illegible] Arcuser: flammis trade, quicquid esse nollis unquam non fuisset. Vulcanus [illegible] nior deus fidus est. Hic nuper quendam Legatum, cum apud hostes mortem [illegible], [illegible], [illegible] est. Mox arcana omnia volui, priusquam ipse moreretur, literarum [illegible]. Sic Bruxellis cum palatium Legati longè [illegible] incendio flagraret, nec [illegible] quidem (in quo literae & instructiones Regiae, multarumque Legationum, secretiora latebant) eripere posset simul [illegible] flammis undique lambentibus & surgentibus impedita; maluit fortissimo pectore Heroe, è conspectu ardentis capsae, ne periculo quidem sese subducere, donec eam in cineres redigi, praesentibus oculis conspexisset. Cetera quae rara admodum ac pretiosa in omnia perdidit, tam facile neglexit, ut prorsus ostenderet, se [illegible]

mos

mo, nullo ex loco [illegible] sic so- lumpto & [illegible] quam [illegible], ex universo [illegible] cium & sola toga [illegible]. [illegible] so- lemnissimum clementium, [illegible] sed incre- dibili constantia, [illegible], & credere.

De Legatorum epistolis siquidem quod satis est. Quamvis autem [illegible] scriptu- rum ars & modus, communiter ad Secre- tarios, quos vocant, referri solet, non po- test tamen ad curam Legatorum (qui ple- rumque suorum negotiorum Secretarii esse debent) hæc notitia non pertinere, nisi ipsius Mercurius ab eorum munere alienus sit. Quod igitur ad domesticos famulosque at- tinet, horum manu [illegible] obsequii & orna- menti ergo utuntur Legati [illegible] [illegible], quam consilii auxiliive in scriptis, quæ non nisi unius Atlantis humeris tuto incum- bant. Gravis profecto quosdam ætatis no- stræ Principes error tenet, qui adolescen- tes e scholarum pulvere, & vix antea cogni- tos, scribendis aut exscribendis epistolis as- sumunt. Virorum hoc munus est, sed di- sertorum, & qui prudentia, doctrina, usu rerum maturuerunt. Pauci hæc recte scri- bendi laus, pectorisque calamique felicitas obtigit. Et demus aliquem longo scriben- di labore exercitatum esse: meo tamen consilio, nullus umquam oculis manibusve

rem magnam credet Legatus. At grave dicens, unum hominem tot tantorumque plaustra negotiorum ferre, proprii [illegible] manibus [illegible]. Dico, leve, nec enim grandia illa, quibus publica volvitur aut subsistit incolumitas, aut tamen ille possunt aut gravia Legato; cui etiam ipsa cum molestia ut honoris campus aperitur, sic & delectatio cumulatur.

Dissert. XLII.

Occultè scripta.

INterdum epistolæ locus non est, nisi occultæ & ingeniosa scribendi [illegible] tegas. Etenim si quando super negotio operosiore, sive consulendus est Princeps, sive monendus, scribet Legatus tanquam non scribat, & monitum suum quæsitis obnubilatisque characteribus operiet. Variæ ejusmodi literarum latebræ sunt, etiam olim usurpatæ, quibus signantur verius res quam scribuntur: quasi literas non literatas volens, alii notas, literarum [illegible] & [illegible] distinctas & affectas. Id omnino agitur, ut arcana informatio aliqua vel incuria neglecta, vel aliter deprehensa, arcana tamen, atque involucro latens etiam in publico. Quæ res ut pulchra, ingeniosa, utilis, ita non sine periculo interdum sint. Senatus Venetus seve-

severum cen sacrilegæ curiositatis judicium subiit, postquam invidendas ei rerum suarum opes nancisci quam tegere peritior, innocens alioquin humanitatis & casuum numinis ignarus ejusmodi scriptiunculas peregre indicare & recipere deprehensus sit. Scimus enim, clandestinas & minime obvias literas à suspicace Solimanno interceptas, capitalem comminationem in Rozelum, Imperatoris Maximiliani Fecialem, concitasse. Sed barbarus ille sæviendi modus non nisi à Barbaris metuendus est. Apud hos tamen scabroso si Legatus mandato hæserit, etiam occulta hac scribendi forma, majoris ponderis ac perennis negotii epistolarumque exemplaria domi annotet: ut ea quidem ipse, & secretorum conscius Princeps legere atque intelligere queat, alii nequeant, si quid Legato inhumanius vel humanitus eveniat, vel Legationis sacraria forte profanata sint, atque interceptus sit exemplariorum codex.

Legatus itaque sic literis suis fidet, quasi nunquam sat securus. Jam periclitari incipit, quisquis existimat, se falli non posse, aut sua non posse revelari. Mille nocendi artes & imposturæ sunt. Literæ dexterrimæ & auctorem & argumentum mentiuntur, ingenii flagitio supponi interdum solent, signo adulterato, mandato corrupto. Et tamen ut utiliter hæc fiant, & stratagematis & honesti no-

si potest, mors morbo violentior nonnunquam. In abruptis atque operosis [illegible] non libeat, nonnulla etiam libera, & si quæ in plano utrinque [illegible], contemptui proximus, obnoxius est. Alioqui diligens in scribendis literis sit, [illegible] ne videatur in negotiis Principis sui tepidus vel incuriæ [illegible], neve quidem animus suspendatur exspectatione notabilium ac novarum rerum. Partim suo [illegible] absens Principi eventus notabiles indicabit suo, quos in provincia quam ipse observabit aut aliunde acceperit, alia eo quæ in patria geruntur ac fiunt. Etenim prævenire ab alio, improbique turpe est, aut ab incertis rumoribus. Contingit tamen Regem non per Legatum suum qui ibi perfunctus est, secreta alterius provinciæ Regisve primum intelligere, sed vel per alios, eodem in alio Regno constitutos, vel per Legatum alibi residentem, ubi commodi secreta ut possit communicare, [illegible] tius habent suos, præsertim si ex [illegible] publice & ubique non [illegible]. Exempli gratia Contingat, Regem Catholicum [illegible] rum ac secretorum Britannicorum [illegible] per Legatum, qui apud Gallos agit, [illegible] eum, qui apud ipsos Britannos, [illegible] fieri, & e converso. Sed eo Legatus [illegible] præditus erit, ut cum exemplum omnium ipse

se

& consulta velit: aliunde quidem Principi non nisi prospera, aut certe indifferentes tamen & ita hactenus, ut neque periculo neque probro, et a quo missus est, cedere queant. Si quid enim domi triste acciderit, alibi, velut incipit, celabit. Suo autem Principi ea ipsa quae adversa evenerint, scribat promtius, ut tempestivam eorum medelamque admittant: tum quae hostiles machinationes sisti aut turbari possunt, indicet; nec omittat, unde aliquid incommodi accipere aut incurrere queat Princeps aut Provincia ad quam ipse missus est, ut hisce majora spectari ac tentari valeant.

Incumbit autem Legato, cum ceteris sui Principis Legatis alibi residentibus, literarum officia communicare: tum nequid omnino lateat aut male cohaereat, tum ne eadem numero aut hinc non eodem modo: quod turpe foret, dolo aut culpa fieri affine. Curabit porro Legatus, ut ubique, quo dabitur, locorum, amicos habeat, qui sedulo & accurate explorent, fideliterque ei suggerant, omnia ac omnino singula. Et quamvis non levem hunc scriptionum & colloquiorum laborem sibi impositum sit, expensasque quoque muneris sumptui, vix aliter tamen magis decore aut majori famae sedulius aut promtius erit. Hinc intelligere fas est, si quid majore fere molimine al-

ille apud quem Legatus erit, [illegible], vel apud alium quam alius alium [illegible] præſertim quod frequenti [illegible] [illegible] & communione plurium agi debeat. Nam ea quæ magni [illegible] ſine tamen non magno. Rex Catholicus, Philippus II. gloriabatur, ſe imperare non poſſe, ut vigin quiſpiam hominum millia ex una in aliam provinciam transferrentur, quin omnibus innotesceret, quo profecturi eſſent, & illi qui ducerent, & qui ducerentur.

Sed quoniam quæ ſcripta mittuntur, poteſtatem noſtram egrediuntur, alienoque ſunt arbitrio, irrevocabilia & velut æterna manent; cura hic & attentione maxima utendum eſt, ne quid levius aut præcipitantius fiat. Scio enim, e conſiliariis aliquos [illegible] [illegible] [illegible] eſſe, dum ad plures diverſis provinciis degentes, eodem temporis articulo ſcripta & conſignatæ epiſtolæ, errore ac feſtinatione [illegible] alias quam oportuit inſcriberentur; & graves eſſent, eo etiam implacabiliore offenſi, quia tarde [illegible] qui ſic infeſti offenderant. Exemplum non profero, ne noceat. Sed refert in Monitis ſuis [illegible], miſſas a Nuntio quodam Apoſtolico Romam epiſtolas duas, quarum una ad [illegible] Pontificis Innocentii IX. [illegible] [illegible], Congratulationem [illegible] continebat, al-

alteri Consolationem ad eum, quem indigne, insulse, factiose, promeritum Sacræ Tiaræ Sanctæque Sedis honore exclusum esse lugebat. Sed quadam mixtione fasciculorum & inscriptionum evenisse, ut quæque in contrarias manus lata sit, & gratiam utrobique in reos commutatam.

Secretorum omnium aliquem præfectum, atque Imperii & consiliorum velut arbitrum constituere, ut solemne Principibus, ita nihilominus periculosum est. Non enim apud nos fatale, ut in optimum quemque cadat dignitas supremæ proxima, sed ambitio errorque protrudit evehitque sæpiuscule minus idoneos. Præstabit itaque, Principem suismet oculis literas Legati, præsertim apud inimicos degentis, primum inspicere: ne videlicet secretorum præfecto integrum sit, interposita paulum sua fide, negotia ipsa iterum mandandum torquere, elevare, premere. Quod si sinistri quippiam de ejusmodi præfecti interponenda fraude Legatum resciverit, quæ medela, quis Regem commonendi locus, cum non nisi interventu præfecti ad Regem litteræ & nuntii deferrentur? Periculosum quoque sit, Legatum id aliis Magnatibus committere, Regem ut edoceant de præfecti fraude, ea siquidem communicatio non minus ad præfectum quam ad Regem perveniat: nec levis videatur accusationis

Provenit, in qua [illegible] parte vel reum, & ubi ne vestibus quidem Somnum fere exuisse aut tenuerit. Itaque conveniat, Legatum non nunc frequentem Regi, quam ejusmodi Aula præsidio habere. Præterea meminerit Princeps hujusmodi literas pravitus legere, [illegible] occupatus. Dum Cæsar epistolium, quo conjuratio indicabatur, impune neglexit sive distulit, parricidarum prius fit vulneribus, quam voce, qui inventum [illegible] legimus tunc dictatori, quam allatum sunt.

Cum vero suas ad Principem literas scripsit Legatus, nullius auctoritate sui ut Cursor retardetur. Quin in ea advertendum quoque est, ne qui nostro alius jussu & tempori, ab alio quopiam mercede conductus, sive is in Aula, sive alibi, qua iter est, habitaverit: unde cursui remora temporisque multa injicitur. Audio, quendam summi Regis Legatum, qui in proximiore quadam Aula residebat, graviter in ipsum Regem peccasse, quia cursorem, quem Legatus renuntio emiserat, biduo, scriptitandis suis rebus, detinuerat: quo biduo, occasio rei bene gerendæ periit, & pondus gravissimi negotii [illegible] co mersum fuit. Quod si forte eo in loco agat Legatus, ubi tabellarii ordinarii ad manum non sint; arripienda erit occasio particularium, unde aliquid semper literarum

tam in promptu sit, nec grauato hoc officii genus unquam contemnat.

Domesticis verò sic Legatis, pro inconsulto, nuncia ad Legationem propriè spectantia, amicis aut notis suis non scribant. Contingit alioqui ignominiosè, & quod non minus turpe, illorum epistolis certiorem fieri Principem vel Aulicos, priusquam id fiat per Legatum, negligentiæ sic quidem arguendum. Brutus Legatus, quorundam domesticorum epistolas una cum suis non destinabat, sed in proximum reservabat cursorem, diligentiam suam hac ratione conatus commendare, si tardius eadem ab aliis scriberentur. Sed neque alienum ad Regem suum literas curandas Legatus suscipiet, nisi si se prius inspexerit, ne quid fors contineant, quod offendat. Neque indignari patiar eum qui destinandas tradiderit, cum credere is debeat, Nihil eorum quæ Regi perscribuntur, à Legato celari oportere.

Sed in toto hoc officio epistolari ad rem maximè faciet, & ad laudem quoque scribentis, si hæc literarum responsa, non rebus solum præpositis quadrent, sed iisdem ferè verbis dentur, quibus eæ quæ acceptæ sunt literæ, conceptæ fuerant, repetitis potioribus (sit tamen simulatio, absque difficultate, sententiæ syncope cum indicatione argumenti) totius. Nec designatio omittatur diei quo

primes literæ exceptæ fuerunt, compleverit misse. Inscriptio etiam non solemnem venerit in mentem ejus, cui inscriptum fuerit, sed præterea ejusce loci morsibum [illegible] nantur. Aliqui enim, quantumvis magni nominis atque etiam ab ingenio [illegible] periculum incurrunt repulsæ, nisi in literis titulos omnes inscriptos inserant. Nota fuit olim inter Darium & Alexandrum Magnum auctoritatis & gloriæ aviditatisque contentio. Nam cum ille his scripsisset, Rex Darius Alexandro, hic offensus, quod in pari dignitate dispari eum ille titulum adhiberet, rescripsit: Alexander Rex Dario, subjungens, Memineris dum mihi scribis, non modo me Regem, sed etiam tuum Dominum vocites. Solent profecto nonnulli talibus titulis magnifice intumescere: an eapropter majores, meliores? Cosroes dum Imperatori Justiniano scriberet, his epithetis sibi usus est: Cosroes divinus, bonus, Dominus tranquillitatis, summus Princeps, Rex Regum, pius, benefactor, gigas gigantum, formatus ad imaginem Deorum. Fertur & Marchione quodam, quod dum nomen suum per antonomasiam immortale vellet, Marchioni cuidam scripsisse, subscribens dumtaxat vocabulo Marchionis: [illegible] literis subscripsisse, Ah [illegible]. Sed ejusmodi compellationum [illegible]

prodi-

pullis non intimuerunt atque collisi sunt Romani, patres illi prudentiae, qui rebus ipsis quam earum nominibus praecellere & scie præstare maluerunt.

An monere & hoc debeam, nescio, & tamen moneo, ut Epistolarum, si momenti alicujus fuerint, mittendarum exemplaria penes Legatum maneant. Non profecto inutilis hic labor, præsertim si vel interceptæ sint vel amissæ: sed scribi rursus ac mitti poterunt, nec ulla in repetitione deprehendetur contrarietas. In commentarium sive regestum singula referantur, distincta serie temporum atque locorum. Et hoc ceu archivum Legatus nonnunquam [illegible] ac percurrat, quo sese negotiorum memorem reddat, similque scriptores & amanuenses sedulos & accuratos. Ex hac literarum penu, generalis postmodum Relatio Legationis commodissime conficietur. Deinde autographa secretarum literarum, quas ab aliis acceperit Legatus, secretissimo scrinio, nec una tantum classe, sed tanquam muneris arcana, custodiat: promptum erit exemplar, si dari aliis vel mitti alio debeant: & ab ipso prototypo veritas subsidium habebit, si vel error confundatur, vel inficiatione aut dolo quisquam oppugnetur. Exemplaria literarum quas ab externo Principe Regi suo missas fuerit, nancisci quoque non negligat, &

 cum

cum acceperit, praemiant ipsi eum, neque nunquam aliena manu exaratam curam, recudit. Si quid vero eiusmodi in quod quando usui erit, cum periculo commissum est, cave, suos putas lacerare & molestis schedis miscere, non perit, quod sic perit. Inveniuntur homines, qui & chartas [illegible] lacerantur, qui [illegible] & sordes quaerunt, in mensis auro & argento stratis praemia invenerunt. Ignis [illegible] accuset: flammis trade, quicquid esse vides, tanquam non fuisset: Vulcano crede, [illegible] deus fidus est. Ita nuper quendam Legatum, cum apud hostes [illegible] liberaret, praesentem fecisse, mihi relatum est. Non [illegible] omnia vellet, priusquam ipse [illegible] literarum cognitionibus flammae. Sic [illegible] cum palatium Legati longe [illegible] incendio flagraret, nec thecam quidem (in qua literae & instructiones Regiae, multarumque Legationum, recondite latebant) eripere possent famuli, flammis undique lambentibus & lingentibus impediti; noluit [illegible] praeterire Heros, e conspectu ardentis capsae, ne periculo quidem sese subducere, donec eam in cinerem redigi, praesentibus oculis conspexisset. Caetera quae rara admodum ac pretiosa [illegible] omnia peribant, tam facile neglexit, ut prorsus ostenderet, se coelesti praeditum animo.

mo, nullo ex loco [illegible]. [illegible] ab- surdius & amplius, quam [illegible]. Hoc [illegible] erat, ex incendio omnia [illegible] Va- cuum & sola toga tectum ire. [illegible] elementorum, [illegible] sed inte- [illegible] constantia, [illegible], & cedere.

De Legatorum epistolis siquidem quod [illegible] est. Quamvis autem harum scriptio- num ars & modus, communiter ad Secre- tarios, quos vocant, referri solent, non po- terit tamen ad curam Legatorum (qui ple- rumque suorum negotiorum Secretarii esse debent) hæc notitia non pertinere, nisi ipsus Mercurius ab eorum munere alienus sit. Quod igitur ad domesticos famulosque at- tinet, horum manu [illegible] obsequii & orna- menti ergo utuntur Legati in levibus ac mi- nutis, quam consilii auxiliive in seriis, quæ [illegible] unius Atlantis humeris [illegible] bant. Gravis profecto quosdam ætatis no- stræ Principes error tenet, qui adolescen- tes e scholarum pulvere, & vix antea cogni- tos, scribendis aut exscribendis epistolis as- sumunt. Virorum hoc munus est, sed di- sertorum, & qui prudentia, doctrina, usu rerum maturuerunt. Paucis hæc recte scri- bendi laus, pectorisque calamique felicitas obtigit. Et demus aliquem longo scriben- di labore exercitatum esse: meo tamen judicio, nullus unquam oculis manibusve

rem integram credet Legatus. At certe scio, unum hominem tot laboriosisque plurima negotiorum leve, propriis omnia manibus exarare. Dico, leve: nec enim grandia illa, quibus publica volvitur aut subsistit incolumitas, aut nimia ille possunt aut gravia Legato, cui etiam ipsa cum molestia ut honoris campus aperitur, sic & delectatio cumulatur.

Dissert. XLII.

Occultè scripta.

Interdum epistolæ locus non est, nisi occulta & ingeniosa scribendi ratione sermonem tegas. Etenim si quando super negotio operosiore, sive consulendus est Princeps, sive monendus, scribet Legatus tanquam non scribat, & mentem suam quæsitis obumbrantibusque characteribus operiet. Variæ quærendi litterarum latebræ sunt, etiam olim usurpatæ, quibus signantur verius res quam scribuntur: quasi lituras non litteras videas, aut notas, litterarum schemate & vi distinctas & affectas. Id omnino agitur, ut arcana informatio aliquo vel incuria neglecta, vel astu deprehensa, arcana sint, utroque involucro lateant etiam in publico. Quæ res ut pulchra, ingeniosa, mihi ita non sine periculo interdum fuit. Scimus Viretus

[illegible]

[illegible] seu sceleste [illegible] judicium subiit, postquam invidendas à [illegible] sorte opes nancisci quam tegere peritior, innocens alioquin humanitatis & [illegible] gravitatis ejusmodi scriptiunculis peregrè mittere & recipere deprehensus fuit. Scimus etiam, clandestinas & minimè obvias literas à suspicace Solimanno interceptas, capitalem criminationem in Rozelum, Imperatoris Maximiliani Fecialem, concitasse. Sed barbarus ille scribendi modus non nisi à Barbaris metuendus est. Apud hos tamen scabroso si Legatus mandato habuerit, etiam occulta hac scribendi forma, majoris ponderis ac periculi negotia epistolarumque exemplaria domi annotet: ut ea quidem ipse, & secretorum conscius Princeps legere atque intelligere queat, alii nequeant; si quid Legato inhumanius vel humanitus eveniat, vel Legationis sacraria fortè profanata sint, atque interceptus sit exemplariorum codex.

Legatus itaque sic litteris suis fidet, quasi nunquam sit securis. Jam periclitari incipit, quisquis existimat, se falli non posse, aut sua non posse revelari. Mille nocendi artes & impostura sunt. Litteræ dexterrimæ & [illegible] & argumentum mentitæ, ingenii [illegible] supponi interdum solent, signo adulterato, mandato corrupto. Et tamen ut utiliter [illegible], & strategematis & honesti

 no-

neutris Venetiis. Invenit, hinc, qui diu il-
lorum latomus scribendi formam callens,
jamque [illegible] pecunia corruptus,
characteres sigillumque non tantum, neque li-
teras, quas perite scribere nummique con-
signare didicerat, detinuit, sed paucis dun-
taxat punctis additis, integrum sensum prae-
sus invertens, hostile regnorum periculum sub-
vertit.

Ut autem ejusmodi larvam falsitas [illegible]
prodat, solent illi inter quos haec signa com-
meant, etiam signorum fidem custodire;
ut postquam quid magni agatur vel admo-
neatur, etiam recte notata, subjecta sint, nisi
missa simul cernantur, quae praescripto ordi-
ne & modo mitti conveniat. Ceterum
claves & uncos Legatus quoque ad manum
habeat, quibus abdita quaeque & hujus pecto-
rum scrinia referet. Eo quidem humana
pertingit industria & disquisitio, ut properan-
dum consilio, legi, atque intelligi possit, quic-
quid sic subdole scriptum est, quamvis pro
verbis nomina, pro animatis inanima, pro
rectis obliqua denotentur. Ideoq. Principes
ne ingeniosissimo quidem literarum artifici-
sans fidunt, sed vel Legatos commune [illegible]-
tuunt, vel peregrina lingua ignorataque Gram-
matica & imagine singulis & res & dictio-
nes designant. Neque tot figurarum deli-
neamenta & classes invenire, atque per diffe-

re, nemo operosam vocabulis ei, qui quidem vel mediocri industria memoriaq; præditus fuerit, & qui apud Indos quosdam, quadraginta millia characterum esse scierit; & etiam unamquamque, communes etiam sententias, proprio hic eoq; simplici indice repræsentari, iisque signis idem nomen esse, quod rebus signatis. Ut verò hæc occultius scripta ad eorum manus pertingant, ad quos mittuntur, nec unica interceptio vel amissio negotium pessumdet, solent eadem per diversas vias & personas tectè transferri.

Ægyptiis olim celeberrimus harum signorum atq; Hieroglyphicorum usus erat: & apud Platonem adeò floruit, ut in ejus Academiam omnino nullus admitteretur, nisi qui mentem suam in tabella delineare peritus esset. Sic tum rudimenta habebantur politioris doctrinæ, quorum intelligentissimus quisque vix jam ornamenta æstimat. Enimverò penes solos ferè Principes & exercituum Duces modus occultum sua exarandi & velut ænigmatibus obvolvendi, ceu synthematis, tesseræ residet: resideatque consultius est. Qui tutò usurpari modus possit, tamen molestiam quasi nullam habeat, Clarissimi Erycii Puteani, Consiliarii atque Historici regii, Doctoris quondam mei Cryptographia egregiè exprimit. Quam verò harum in scribenda

Lectionum uſus illuſtribus monumentis re- rumque ſummæ permeoctiſſimus ſit, exemplis conformavero, ac ſingula reſecando, Lecto- rem non minus quam adamem laſſarem. Nonnulla ſuæ ſeptie Dn. I. A. de Veray Zuniga, vir acri judicio, Legationum intel- ligens, ſi quis alius.

Dissert. XLIII.

Novacula & Spongia Calumniæ.

Virtutis magna ſatum eſt, calumniis, invidia, obloquiis peti. Magnæ item virtutis ars & opus eſt, id genus dæ- moniorum ſuſtinendo, bene agendo ſupera- re, ſic velut ejurare. *Calumnia* (ſcribit Sacer textus) *conturbat Sapientem.* & dicimus Va- tes: *Redime me a calumniis hominum: ut cu- ſtodiam mandata tua* nempe, *Venenum aſpidis ſub labiis eorum* & rurſum *Dentes eorum ar- ma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Nec procul ab hac voce Spartanus, qui in- terrogatus, ſatiſne acutus eſſet gladius? Acutior, inquit, Calumnia. Hodiernus ſa- ne obtinuit mos, ut omnes Scriptores graſ- ſanti huic belluæ occurrant prolixis præ- fationibus, veniam deprecantes priuſquam a lectoribus culpam. Chriſtiani veteres nunc- cum hominis, monſtrum illud ab Infernis, Græca voce *Diabolum,* id eſt, *Calumniato- rem,*

nem, propè diceram. Enimvero per calumniam violatur deminuiturque honorabilis illa gemma, quæ vita ipsa honoratissimo cuique jure charior est. Ea quippe sine! poni omnino debet, nec diu consistit. Fama nobis etiam intereuntibus superstes, dumque calcatur sæpius fit saucia, & in singulis quibusdam auditoribus novo vulnere deleto. Ipsa quoque (pro dolor!) probitas, virtus, industria sistitur ad calumniatorum hoc tribunal. Reus autem qui sæpissimè ignarus & absens est, quî vitet, quod nec videt?

Verum tamen ambigas, Meliusne superet calumniam Legatus, spernendo an obsistendo? Sunt qui consultius fore autumant surda aure permansire levium fabularum chorum, ut:

—— *secum petulans amentia certet.*

Nempe cum gravior sit Legatio, quam ut tam [illegible] Regium esse, & eorum qui sub Rege regunt, benefacere & male audire. Cujusque cum placere omnibus, quantum curat omnibus placere. Frustra ab omnibus suffragia exquires, pacemve quam mundus dare non potest. Quinimo sic usu & natura comparatum est, ut qui indoctis eruditi, malis boni, stultis sapientes haberi volunt, eosdem eruditis indoctos, stultos sapientibus, malos bonis ut plurimum videri. Quapropter convitia contem-

tentur non male reducantur. [illegible]
[illegible] ſignum apparet, [illegible]
re [illegible] animi.

Facile ſe [illegible], [illegible] *& [illegible]*, [illegible] & ipſis [illegible] gravius [illegible] con-[illegible], quàm contentione. Spreviſſe, viciſſe eſt. Conſultiſſimum autem fuerit, malignæ opinioni virtute velut detinere, velutiq; opponere, tùm rectè adminiſtrati officii conſcientiâ ſeſe tueri, atque oblectare. Ait Orator Princeps, ut ignis in aqua conjectus continuò extinguitur, ſic falſum crimen in caſtam vitam. Etenim ut vaſe ſociisque politis ægrè ſordidum aliquid adhærere, ſic maledicentia ſedem vix figit in innocentia ac vitâ puriore. Quæ trita ſunt & inculta, cœnum [illegible] adhærent. Unum tam vere quàm diſertè: quàm multis enim continentiſſimæ & penè ſupra hominem vitæ calumnia negotium faceſſit! Itaque [illegible] orator [illegible] magni Regis aſſertor [illegible] monebat, quidlibet in adverſarium eſſe confingendum, quia ut telo corpus, ita ſpiculi linguæ ſauciatur animus: vulneri autem nemo medeatur citra cicatricem. Suſpicio naſcitur hæretque, etiam ubi ſcelus non eſt. Ceterum veritas plerumq; in occulto eſt: adeoque validè ingerunt, imponit opinio hominibus, qui plerumque non quærunt, an ea,

quæ

quæ referuntur, sint vera, an vana! sed creduntur.

Alius erit, qui causa morsui ejusdem crine & cute mederi sanus dicet, quasi si quis reum te constituerit, actorem expertem debeat haud segnem; non animos, non vires tibi deesse ad vindictam. Etenim prospectus animum contumeliæ fit opportunus. Sic Romani, quasi non solum injuria verberum, sed etiam verborum reprimenda esset; Legati eorum, quia erant appellati superbius, Corinthum extinctam esse voluerunt: & verò qui Reipubl. clavum tenent, severitate legum & suppliciorum manifestum faciant necesse est, quam non sint dictis factisve contemni, aut contumeliose habendi, ne scilicet anima regiminis auctoritas solvatur, neque aliter præsidere videantur, quam truncus inter ranas. Neque credendum est, quod aliud olim præfigurarint veterum in terrorem Epitheta, quibus ultores Di, Mavors ultor, Jupiter vindex, Diræ ultrices, ultio divina hominibus intonabantur, quam simili affectu ferri inferiora Numina potissimum, dum læsa. Hinc generosissimos quosque Principes dignitatis atque existimationis suæ asserendæ, atque in convicia ultionis ardor exstimulat adeo, ut reliqua omnia arma deliberant, aut ponant, ut hæc aggrediantur. Superiori ævo quædam

Sce-

Sceptra [illegible] vidimus, quoniam Principes optimi [illegible] & honoraria pre-penderunt [illegible], non ut bene, sed ut male dicerent, nec calumniæ ejus virulentia (quo te-lis Harpyia ungue sæviebat) proscinderen-tur. At nuper [illegible] quam diligenti [illegible] Le-gationes quoque versum [illegible] investigatum auctor is investigaretur cujusdam futilis li-belli, quidem vel somnio cujusque male-nati hominis cerebrum abortum! exquisi-tum omnium ore, plus orbe uno, quid longi esset [illegible] inquisitum. Alii Principes di-pendia [illegible] typis edi sinunt, quæ [illegible] adeo parum veri continent, ut ea [illegible] iis quæ verissimè referuntur fides haberi pos-sit, & quid omnino credi debeat nesciatur. Calumnias profligandi consilio Theodo-sius, Arcadius & Honorius callidam legem tulerunt. Si quis improbo petulantique ma-ledicto nomina nostra crediderit lacessen-da, ac temulentia turbulentus temporum nostrorum obtrectator exstiterit, eum pœnæ nolumus subjugari, quoniam si id ex levitate processit, contemnendum est: si ex insania, miseratione dignissimum: si ab injuria re-mittendum. Unde integris omnibus hoc ad nostram scientiam referatur, ut ex per-sonis hominum dicta pensemus, & utrum prætermitti an exquiri debeant, censeamus.

Quod si itaque [illegible] vel [illegible]

co-

tonsu operosa maledicentia, Principis honori derogetur; curabit Legatus calumniam purgari per illos quibus id quæstionis incumbit. ita tamen, ne malum exaggeratione geminetur. Hoc Principi officium Legatus debet, Princeps sibi. Cujus famam unus impune lædit, ejus auctoritatem plures negligent. Quod si autem mucrone stili quispiam (cui crassa forte Minerva ingenium sine judicio, frontem sine pudore dederit) desæviret aut insultet, atque in hunc honoris campum petulci penicilli tractum duxerit; sic virulenti animi pus evomens: capiatur qui sic scripsit; proscribatur, qui sic scribit. Et quia illicitum est legi aut sciri quæ scribi vetantur, tum ne errores paulatim glisceant & committantur etiam alibi quam in charta; liberi isti libelli publici Aristarchorum censura dantur subinde in lucem luculentissimam, nempe Vulcani, quanquam his ipsis flammis (ut verum asseram) rumore aliquando contingit succendi, scripta illustrari.

Hujusmodi impetrare facile quidem Legato erit, quandoquidem inviolabili Regalis personæ honori & incolumitati Principes (ita velut fratres) invicem favere atque opitulari æquum est. Quid addendum? Norunt Principes & privatam quoque tranquillitatem auctoritatemque spectare, non modo nullos ut sese mutuo deblaterones.

nis, particulasque [illegible], sed pub-
licis etiam magnanimis & severioris exem-
plis manifestandum esse, quàm parum gra-
ta, imo quam punienda sint clanculana
in facta Diademata nefariorum hominum
molimina. Rex David eum, qui Saulem hostē
suum occidisse, falsò licet, gloriatus fuerat,
item eum, qui Isboschethum Saulis filium tho-
ro incumbentem confoderat, interfici jussit.
Significarant per literas quidam Vitellio, oc-
cisum à se Galbam Imperatorem, præmia e-
jusce facinoris sperantes, quippe quo aditum
ad fasces Vitellio aperuissent. At ille detectos
omnes ad supplicia illico jussit. Tantumdem
Julianus constituit in Pertinacis percussores.
Scilicet ne animis hominum detestanda illa-
beretur opinio, stirpem Regum divinam pri-
vato flagitio mortali manu aut lingva fas es-
se violari. Alioquin huc vulgi reprobum
judicium facile prolabitur, ut qui clande-
stinis susurris mussitant, & invehuntur in
facta regnantium, perhibeantur studiosi
plebis, communisque libertatis & conserva-
di amatores: qui vero laudant ac colunt
quæ a Regibus fiunt, adulationis aut simu-
lationis accusentur, tanquam spe donoque
coempti atque corrupti. Hinc publico scri-
pto, cui titulus βασιλικὸν δῶρον, [illegible]
Rex affirmat, quod etiam clientibus suis o-
dio esset, potissimum, quia Rex esset. Tu-

[illegible]

fectè calumniis, impoſturis & è fumeneis plebis ſæpè ducimus, circumſiſtentium & horum adminiculo Democratiæ quidem bella alere, alia ex aliis ſerere, populis vectigalia imperare, exterorum fœdera auxiliaque nanciſci, ſeditionibus & religionum metamorphoſi, velut arietibus fundamenta Monarchiarum quatere Principes contemnabiles & odioſos reddere periti ſunt.

Sed Princeps ſuſurronibus, delatoribus, atque hujuſcemodi farinæ ardelionibus aut Sycophantis, aurium valvas non ſic aperiet, ut factiones inde miniſtrorum, remotæ miniſteriorum, univerſi ſtatus convulſio ſubſequantur. Quis innocens erit, ubi ſufficerit accuſaſſe? humana hæc ſunt, virtutibus vitia permixta. Conſulit ſapiens: remove à te os pravum, & detrahentia labia ſint procul à te. Nec tamen indigno criminationes loco ponet Princeps, ejusve Legatus; ſed ſcrutabitur, quid lateat veri? quid nævi? Evenit alioqui, ut malum, quod non detegitur, quod tegitur, protegiturve, vel certe negligitur, tutius repat, odiumque in Principem ſic ſubditum concitetur: Dein quæ unius aut alterius querela placari poterat, multorum querela publico gemitu vix ſopiatur.

Diſpiciat etiam peculiariter legatus, ne domeſtici ejus Satyricis dicteriis jocisve Regem, cui aſſiſtit, lacerent aut notent: unde in

in priora contingat suorum affectuum sequ. Quod si vero nomen alicujus ipse Legatus subjecerit justa causa subortus, nequaquam sic invisi hominis nævos, & qua parte impotentissimum crudiat, ut trivius aut conviviis [illegible] (Inimico, quem simul & semel opprimere non vales, & quasi exstirpare ex communione & memoria hominum: cur obstrepas aut minitaris, nisi ut sibi prospicere, tibi officere doceas atque compellas?) sed cauta totoque magis quam elato & clamoso consilio, Principi atque soli ea, quæ pungant aut urgeant exponat, quorum interest rem cognoscere & reum. Alioqui ingeniosæ scriptiunculæ acuta commenta vel auguria per vulgi ora & manus transmissa, alendis conjecturis, concitandis affectibus, subvertendo statui aut regimini non nihil idonea nonnunquam sunt.

DISSERT. XLIV.

Legati reditus.

PEracta Legatione, reliquum est, ut Legatus mandata renuntiaturus, potestes repetat, auctior una jam syllaba: ut qui ivenit Orator, redeat Exorator. Perfidiæ [illegible] aut provincia [illegible] est, quocumque [illegible] & sibi opportunitatis & multas res [illegible]. Sane cum hic postulantium rerum

pau-

omnium sit primum, tertium venisse, I prætuli odi nomen, Celeritas studio, tam enim necessarium videtur, cito relatum ad Principem quæ acta sunt, quam feliciter acta esse quæ referenda sunt. Quæ infeliciter vero, maturum quoque remedium poscunt. Mercurius poëtarum ingenio nonne alatus fingitur? nimirum mandata Deorum, velocitatem exigunt. Deorum? & sic Principum, qui suum in Legato Mercurium requirunt. Itaque non cœli, non itineris mollis asperitas, minus etiam curiosæ divagationes rebus gravioribus obstaculum ponant. Prorsus accelerет quantum potest Legatus, ut à consilio ad rem industria transferatur; & ne, postquam conatum prævertere & præoccupare hostis potuit, domum advenрat velut medicus post morbum. Attamen citra expressam Principis sui veniam Legatus revertі nequit, non magis quam miles è statiоne ibi assignatus iniussu Imperatoris discedere. Alioqui ut reus, & desertor dignissimæ stationis redargui ac puniri posset: nisi forte ab eo, cui adfuisset, expulsus vel coactus esset, jussusve annunciare bellum suo Principi: nisi ea denique suborirentur atque crescerent causæ, ob quas diutius subsistere sine dignitatis detrimento minime liceret. Quibus tamen casibus ad proximiorem tutioremque Provinciam sese conferre

de-

dum, atque inde sui Regis jussa expectare. Non enim inopino statim injectu Principem suum terrebit, sed potius subsistet tantisper, donec præmisso [illegible] [illegible] accessionem eum liceat.

Videat quoque Legatus, ne, illum pro dignitate sui muneris, aut more Provinciæ, quam transit, pacis habitu proficiscentur, insidiantium armis impetatur. Sed neque conditionem Legati ullius regni lex impedire debet, quo minus comites & assectæ armati in itinere cincti ac muniti sint. Etenim cum ob futuros sumtus peculium ab Legato [illegible] sumque aliquod colligatur; fieri possit, factumque est plus semel, prædonum scelere eum omni supellectile & viatico spoliari & [illegible]. In itinere conveniendi ac salutandi sunt ii, quos voluit aut vellet Princeps: quales sunt confœderati & amici. Quoties vero impetrata ab hoste transitus venia proficiscitur Legatus, hosti tamen se nimium non libere [illegible], sed quanto ocyus sine strepitu atque tubicine sese subducere: ita tamen ut probabili quapiam occasione [illegible] per tabellam mittat [illegible], quæsito colore ab inæqualitate cœli tempestate, aut equorum [illegible] impedimento, ut [illegible] culpa, quam consilio sit, [illegible] videatur. Parvi enim constant [illegible] officia & obsequia. Publicam vero

ob-

offensionem exsuscitant augentque negecta.

Libertas recedendi, viæque se commun[illegible]tendi negari nequit, quibus accedendi facultas concessa fuit. Ideoque Leonem X. haud[illegible] sano consilio, malo exemplo fecisse, Menochius ait, quod Bajonium adventre permiserit, abire recusarit, & ab Augerio Gisleno Busbequio mos Turcicus, qui petentibus Legatis discedendi veniam sæpè negat aut differt, reprehensus est.

Peracta Legatio dicitur, cum, nihil omissum intentatumve fuit, quin solertia integritasque & diligentia Legati eluceant. Quamvis alioqui felicitas, fructusque Legationis minora fuerint, aut inferiora votis legati; cujus quidem conari munus fuit, non cogere.

Legati denique, ne invisi exteris adhæsisse, aut hospitalitatis immemores viderentur; tum ut minus suspicionis, minus querelæ post se relinquerent, solent, ut animadverti, abituri [illegible], urbico & Principi magistratui supremum Vale precari, pro acceptis obsequiis decentes laudes, gratiasque dicere, liberius addicere.

Dis-

DISSERTAT. XLV.

Lautia.

SAtis non erat, honores Legato tribui, nisi & munera accederent. Mos ille Romanorum fuit, & bono etiam hodie exemplo usurpatur. Etenim ne inspicaliter pignore suo curat, sic gratus videatur adesse hospes Legatus, liberales sumus: & quidquid sic impenditur, prisco vocabulo Lautia & Dantia appellamus. Ubi verò locum publica munificentia habebit, si hîc non habet? Etenim Reipublicæ tribuitur, quod Legato: qui pacis ac salutis causa missus, omnium unus commodis consulit: imo Principi tribuitur, quod Legato ejus, qui personam Principis sustinet. Solet & facultas interdum creandorum Nobilium, equitumve, Legato concedi, ne sola pecunia sive pretio quæstus, lautia æstimentur. Hæc, dum accipi possunt, lubenti animo accipienda sunt, nimirum ut is qui donat, ipsius gaudio accipientis afficiatur, & sic quoque munere suo præsentem aliquem fructum percipiat. Quid? referre gratiam videtur, quisquis benignè accepit, non ut quidquam solvisse se putet, sed ut debere obligatumque se ostendat. Non displicuit Adimantum Legatum à Dionysio discessurus. Res illi duas illo-

stolis m sit, ut utram filiæ deferendam pararet, eligeret. At melius, reposuit Legatus, ipsa eliget, & utramque abstulit. Haud minus ingeniosè Aristippus, cui cum jam seni & Philosopho tria scorta sic specie eminentia, ut vel frigidum ac maleficatum incensura viderentur, Dionysius offerret, unam ut voluptati suæ eligeret; haud morosè fallendo Tyranni luxum indicavit, sed tres simul amplexus est, & abduxit puellas. Neque enim vel Paridi, inquit, tutum fuit, unam prætulisse duabus. Facetiam terminavit moderatio, aut impotentia; (nempe vitia quædam nō tam relinquuntur ab hominibus, quam ipsa homines relinquunt,) nam vernionem istum, ubi duxisset ad vestibulum, dimisit.

Capiet quoque sic Lautia Legatus, ne ipse capiatur. Legatum Phocion, non Legato doceat. Is, cum ab Alexandri Legatis duo talenta offerrentur, quæsivit: quid ita mihi uni? prorsus, inquiunt Legati, quia te unum scit Alexander virum bonum esse. Iterum Phocion: sinat igitur, me esse bonum, non ad judices solum, sed quoscunque publicæ rei præfectos DEI verba sunt: nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum. Quomodo itaque non exorulabant stolidos iniquos; munera quisquis admisit, liber-

tatem amittit. An & fidem? affectuum o-stia [illegible] sunt. At [illegible] qui pecuniam, quid dicam, totum hominem possidet. Dominumque videtur ejus, qui dedit, [illegible].

Corruptionis periculum tantum praebuit legi Atticorum, qua sanguinis poena acceptum munerum Legatis interdicta erat. Lege Jul. Repetund. nominatim tenebantur ii, qui in Legationum functione pecunias acceptassent. Eademque severitas constitutum apud Venetos est inviolabilis, quorum legibus capitale est Legato, [illegible] munus aut lucrum foris capiat. Nihil de Hermolai Barbari nomen est: Is tamen, si ante diem opportuna morte Senatorum judicium evasisset, a legatione ad supplicium rapiebatur.

Quid enim? tacitis suffragiis capitis damnatus erat, quod in legatione Romana ab Innocentio VIII. Aquilejensem Episcopatum non recusasset. Ac licet credendum sit praemium virtutis collatum fuisse, plus tamen legibus tributum fuit. Athenienses etiam Timagoram Legatum [illegible], quod Artaxerxes magnitudine munerum corrupisset, damnatum necaverunt. Nam praeter vim auri & argenti, [illegible] (nudibus ad haec talia eo tempore Graecis) accipere & referre ausus fuerat: quasi caete-

no luxu patriæ modestiam continentiamque inquinare, libertatem velut captivare suaduisset. Nimirum pestiferum aurum invectum tam benè morata civitas ferre non potuit, non debuit. Verum enimvero ut Munera accipiat Legatus, magni omnino interest, anne congratulandi gratia, vel nudi cujuspiam honoris aut obsequii exhibeat, anne negotiorum vel pactorum causâ. Si negotiorum vel pactorum, haud quicquam accipi decet inconsulto Principe, atque impetrata venia, ut certior is fiat, quomodo & sine munera offerantur. Alioquin si quid Legatus hic suis facultatibus clandestinè adnumeraverit, primam avaritiæ atque etiam perfidiæ suspicionem experietur. Addo: conjux ejus, liberi, domestici constanter recusent, quicquid offertur; necessum est, esculenta quoque & quicquid pro levi consvetudo ducit. Omnino hic consensu Legati opus est; videbit ille, ut extra notam consensus habeatur. Proverbium vetus hic verum est; Munera neque accipienda esse omnia, neque passim, neque ab omnibus. Nam, ut Severus & Antoninus Augusti eleganter sunt complexi, inhumanum est à nemine accipere, sed passim, vilissimum; omnia avarissimum. Munus itaque ab amico oblatum non modo non semper rejici debet, sed verò majus aut aliud aliquando peti & ur-

urgeri, nimirum quod magis ex dignitate Legationis aut Principis sit. Pulchrum quod de Zenone ad Vandalum Legato legitur. Cum Barbarus pecunias ei largiretur, & Legato digna dona esse, respondisse, dicens: nullum donum viro Legato dignius & convenientius videri, quam captivos in libertatem vindicare: [illegible] nullum donum, donec patriæ captivi restituerentur, admitti posse. Placuit oratio: restituti sunt. Similiter si Legatus jussus sit a Principe munus petere, cavebit avaritiæ atque immodestiæ scopulis illidi. Sed si admittere munus non possit, non debeat; excogitet requiratque, quod Legationis commodum spectet, magis quam privatum.

Veruntamen interdum sub nomine candoris & liberalitatis decipiuntur ii ipsi, qui donant. Ideoque quamvis munerum oblationem & pene conjectationem legatis tribuimus, tamen si cum plena fide, arte, prudentia armatum nobilemque noverit Princeps, permittere & præcipere eidem poterit, ut si muneribus probitas ejus fidesque tentantur, & acceptando plus apud [illegible] dos seductores fidei & [illegible], sic aliena explorare & evertere, muneribus [illegible] affici fingat, eaque ipsa quod clam atque infesto proprius Domino amplectatur, nimirum ut tenore hac calliditate fa-

alius fallaciarum, qui fallere molitur, utque certius sua ingerat, obversaque rebus facie tandem, quæ aguntur, quæ simulantur, commodis sui Principis volvantur.

Omnia poterit oblationum munerum non contemnitor, sed exceptor; quandoque plura admittet, amicior elargienti videbitur. Is enim despici solet, cujus accipiuntur. Quapropter non adeò sors impinget ille, quisquis externa dona solerter accipere & provocare sciet, eaque ipsa ut instrumenta habebit versutiæ, qua iniquus hostis, dum fidit, & simulat, noxamque parat, demulceatur atque deludatur. Sicuti non usque semper illaudabile est, Baccho aut Veneri vel aleæ vacare; verum illinc temulentiam, paralysin, podagram, isthinc stigmosam scabiem atque cadaverosum corpus, hinc infamem invisamque pauperiem contraxisse, cui non probrosum? Quæstioni hoc etiam argumentum est annexum: sintne quæ dantur Legatis Causâ propriè Legatorum, an Principum à quibus illi missi? Legatorum esse, JCti respondent; nisi ex doni qualitate aliud colligatur; quemadmodum legata ministro Ecclesiæ relicta non ipsius ministri, sed Ecclesiæ, cui inservit, commodo ubique relicta censemus. Ideoque si Legatis corona aurea, si [illegible] [illegible], si balsama, aut [illegible], purpu-

tur, si leo aut Elephas, vel mancipia, sive spolia hostium tradita fuerint, num ubi consignata fuisse, an regi offerantur, dubitandum est. Apud Moscovitas & Turcas ne[illegible] [illegible] munus [illegible] Legati [illegible], sed [illegible] sibi arrogaret, qui Legatus [illegible] [illegible] est, quod morem velis Romanum [illegible] [illegible] relinqui, quorum Legatos Senatus [illegible] [illegible] cum & Q. Fabium Gurgitem, C. Numerium, Fabium Pictorem, & Q. Ogulnium legatos, publicum in ærarium legatis munera detulisse, non solum quæ publice, sed etiam, quæ privatim, ut Valerius loquitur, i.e. privato hospitalitatis iure a Ptolemæo Rege essent consecuti. At vero & Patrum decreto, & populi suffragio eorum hæc dona reddita fuerunt. Numquam ut disceret posteritas in tam illustri contentione virorum certamine atque concursu, quid prius potius admiraretur, munificentiamne [illegible], an continentiam [illegible], an vero æquitatem reddentis Senatus & populi. Rursus Romanorum Legati in Ægyptum ad Ptolemæum profecti munera cum diversi modi oblata respuerunt; quoque eos ad epulum invitatos [illegible] [illegible] [illegible]. Has cum illi [illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible], honoris ergo tantisper habuerunt, [illegible] postridie regiis statuis, quas in foro [illegible]

lis-

inspexerant, impulserunt, ut non minoris rusticus fuerit modestiæ, quàm munditiæ. Sic quippe constabat Legationum integritas, despectorque opum animus grandior, in Regem cultus, tum cura religionis, quæ piè magis, ait Livius, quàm magnificè colebatur. Hinc elicet quoque, vitiis minus munificentiam esse, nulla avaritiæ macula inspergendam. Turpe enim munus est, quoties in negotiationem venit, turpis liberalitas, quæ lucri solius causa exercetur.

Dissert. XLVI.

Renunciatio.

Ultimum Legati munus renunciatio est, qua solenniter res, uti gesta est, explicatur. Alibi igitur facundus atque ornatus sis: hîc nisi vere simpliciterque dicas, nec si dignitatem non potes. A Principe missus es, ut ageres: ad Principem referenda sunt, quæ egeris, eâ fide, ut nihil fraudis subjaceat, eâ modestia, ne quid in tuam laudem extollas. Etenim pœna non præmio dignus est, qui fuco res aut mendacio onerat. Rem intelligat Princeps, etiam te tacente industriam res loquetur. Veritas autem hic imprimis necessaria est, ne si super falsis deliberetur, etiam bona consilia ma-

nimis negotiis obsint, & malè cedant. Sed non uno modo renunciatio vitiatur. Tam enim peccare potest, qui minus, quam qui nimis dicit. Hoc vero quid aliud est, quam facultatem de singulis statuendi, judicandi, eligendi corrumpere? à magistro, ad ministrum auctoritatem omnem transferre?

Si fieri poterit, verba ipsa, ut prolata, ut responsa sunt, describi debent, ex quibus mens dicentis elici possit, vitata circumlocutione, quæ sententiam sermonis mutat.

Numquid enim à famulis & asseclis nostris apprimè exigimus, ut si non eodem sermonis contextu indicent, quæ nuncianda aut renuncianda acceperunt, certè sensum non nisi eundem exprimant? nam sæpè addet Legatus, quo vultu, quibus oculis, qua animi motione protulerit sua Princeps, judiciumque suum modestè interponet.

Multa enim, qui rebus colloquiisque interfuit, notare ac judicare potest; quæ si verbotenus tantùm explicata sint, non assequitur, qui audit aut relegit. Et certe quæ fides narrare aliquid non ex fide? Legatus interpres est, interpres autem [illegible] referre non potest ab eo, quod interpretatur.

Error est, Principem nescio quem, mandasse [illegible], ut [illegible], auxiliumque pro-

proditionis clanculum peteret ab amico & fido homine, qui in aula, quæ adeunda erat, degebat. Ille non ex voto succedente, (succrescentibus utpote difficultatibus, quibus industria exploratoris impar erat,) epistolam, quam Principi suo mitteret, scripsit Corycæus, multa spe atque eloquentia distentam. Verum, dum eandem amico illi rerum conscio ostendisset, dixit hic, ingeniosa quidem & compta, atque adlubescens videbitur hæc scriptio tua, sed rei atque actioni, qua fuisti impeditus, admodum dissimilis est. At nostrum est, respondit ille, (cum optimè agere nescimus,) benè saltem referre non ignoremus. Commentum grave damnum fecit, dignumque scurbam, (rebus inde sinistrorsum labantibus,) quem à prævaricationis nec simplici proditionis officio mala crux suspenderet.

Fertur, & alium Principem rescivisse tandem, sed damno accepto. Legatum suum mirificè celebrasse humanitatem & propensum animum Principis, juxta quem agebat, non quia is benè meritus vel benevolus esset, sed ut eo elogio aptus dignusque judicaretur majoris momenti mandatis. Hic deinde adhibitus, novis nugis probri causam dedit. Itaque Princeps, ne cui præcipitantia vel credulitate labatur, dispiciat seriò, quam firmo fundamine, quæ referuntur, ni-

tanetur: nec minus se in accedet, num imbecillitate sui an judicii, odiove exteri regni aut Regis, si male habitus fuerat, celum prodiderint.

Sed Legato haud celatum velim, quod, siquando res ambigua non citra periculum suscipiuntur, sic ubi perperam evenit, tristem casum renunciare, indignationi obnoxium esse.

Carthaginensium Oratores ubi omnia sibi sua tantum renunciantes, lapidibus a multitudine obruti sunt. Sic Coryphæo suo electo Duci apud milites seditiosos periculum semper imminet, si quid infausti vel adversi di[illegible] tulerit.

Contra inhumane est, quàm grati sint nuntii, qui re ancipiti inter spem metumque effundunt lætitiam liberam atque.

Quod quia demonstratu etiamque; experientiæ usi exemplis non illustrabo, ubi unum subjunxero Cotys Thraciæ Regis: qui eò vesaniæ ex voluptate prolapsus est, ut Minervam adamarit, sibique nuptui crediderit: eoque dapes, ornamenta thalamo instruxerit, tantis nuptiis digna. Tum vero dum Deam diu præstolatus nusquam compareret, misit quendam, qui in penetralibus prospiceret, num Dea ad thalamum processisset, qui ut renunciavit, neminem inesse, sagittis confossus fuit. Id cum & alteri

re-

accidisset; tertius cautior Aulam fidem spemque Regis, qui melancholia hypochondriaca eo usque animo affectu dissiparet, caeterum sapere videbatur, insinuavit, ut assereret, Deam jam diu Regem operiri. Sic ei gratia & vita integra permansit.

Fidem resumo. Hanc renunciationibus constare, quia non eorum modo, qui Legationes mittunt, verum & horum, qui admittunt, permagni interest; eapropter etiam non petentibus Legatis traduntur interdum scripto, quae responsa sunt, quo exactius sinceriusque referantur: utque rebus magis ipsis renunciatio repraesentari videatur, quam verbis; exhiberi magis quàm dici. Qua quidem ratione, si quae dictionibus inerit perplexitas obscuritasve, non jam ab arbitrio Legati, sed à judicio consilioque Principis procedere & dependere videbitur.

An comparationem instituo? pulcrius quidem, ore referre, quae annuncianda sunt; scripto, securius. Ideoque fidem Principi probare legatus malit, quam memoriam & eloquentiam, culpa carere, quam laudem captare.

Renunciatio, vel mittitur à Legato, dum adhuc emanet, eaque est necessariorum fere rerum: vel exhibetur à jam reduce; & haec nihil non continet eorum, quae scitu consi-

lione digna sunt, quæ indolem fortunamque Regis aut regni, tum quoque honorem Legationi exhibitum consequuntur.

Non magni interesse crediderim, utrum dextere Rex pila ludat, testudinem pulset, an turpiter, oculone dextro an sinistro acutius cernat.

E quâ porro renunciatio commode desumi possit, suprà insinuatum est: ex ipsis videlicet literarum exemplaribus, annotationumque subsidiis, quæ tempestivè instruenda esse novimus; Tum discussis iis, quæ prudentem esse Legatum docuimus.

Debet autem Legationis instructioni & mandatis renunciatio articulatim quodammodo respondere. Si quid gravioris momenti à mandatis sejunctum occurrerit, pari tamen necessitate explicandum, explicetur, sed sejuncto quoque libello.

Atque quemadmodum super rebus gravioribus plerumque non nisi convocato consilio mittuntur legati; sic iidem coram interdum solent, ut reduces audiantur.

Publicam tamen hanc renunciationem præcedit privata: quâ intelligit Princeps, num sine aliorum arbitrio solus audire & statuere velit, anne plurium commissa judicio solidius malit expendi.

Ita Rex Latinus sibi referri voluit: quæ à Diomede Legati acceperant, ac deinde ea-

dem

dem in magno suorum procerum concilio rursus proferri:

Ergò Concilium magnum, primosque suorum
Imperio accitos alta intra limina cogit.
Olli convenere, fluuntque ad regia plenis
Tecta viis. Sedet in mediis & maximus ævo,
Et primus Sceptris, haud læta fronte Latinus.
Atque hic Legatos Ætola ab urbe remissos,
Quæ referant fari jubet, & responsa reposcit
Ordine cuncta suo. -- -- -- --

Alioqvi non alteri renuncianda Legatio est, qvàm illi ipsi à qvo accepta. Sæpè etenim nostra interest, ut nobis solis non verò aliis, licet conjunctissimis, qvæ dicenda sunt, exponantur.

Qvin etiam peractâ renunciatione dabit operam Legatus, ne ulla unqvam Legationis arcana aliis explicet aut narret. Semper autem meminerit, ea non sua, sed Principis fuisse, qvi pro occasione tollere nonnulla, vel attenuare adhuc fortassis, qvemadmodum potest, velit.

Mirantur multi, & mirandum est profectò, virum qvendam eruditum, pruden-

rem accuratissime semper typis expressisse, quæcunque sua in Legatione Rhetica obveniebant: ut forte non minus ut scriberet, quam ut ageret, sortitus munus credendus sit.

Veneti sanè scripta, sed tamen censura Senatus prolecti sunt, ubi temperamentum habuerunt, ex instructionibus relationibusque legatorum suorum, plerasque eum compilasse, & quæ propria privataq; habebant, temerè omnibus communia & publica fecisse.

Videndum porro, ne relatio, quam soli Principi scripserit, & hic servarit, Legatus, domesticorum scribarum expugnata pecuniis fide divulgetur.

Princeps tamen quisquis Legatos admisit, nullo non studio atque etiam sumtu adniti debet, ut inspectionem mancipetur earum relationum, quæ de statu suo ac regno & huius regimine prolatæ aut conscriptæ sunt: Ut inde non solum quid exteri sentiant, intelligat, quod magnum est; Verum ut inde ceu à pædagogo extra adulationem liberrimo ac fidelissimo, edoceatur, quid sibi maximè cavendum, concedendum, perficiendum, mutuandum in rebus ac moribus sit.

Qvod superest; relatio cum in modum dilucida de rebus connexa sit, ut Prin-

ci-

tionem ejus, quæ evenerint aut geſta ſint, qvaſi præſentem ubique ſiſtat. Imo ut ſi qvis ſubſtituendus fuerit Legato, qvid & qua agendum ſibi ſit, jam inde ſcire poſſit, tractetque qvaſi ante prævisa, & nota, ac familiaria, & tanquam inter notos & familiares.

Denique credat, quisquis hoc munere fungitur aut functus eſt, non ſolum Principi hanc relationem, ſed Deo qvoqve exactam rationem adminiſtrati muneris reddendam fore: commiſſa & omiſſa a Principe Principum examinanda.

Dissert. XLVII.

Stipendia.

TAm opimis olim ſtipendiis Legationes interdum condecoratæ ſunt, ut qvi publice locupletandus eſſet, legatus fieret. Nec patebat certius privato compendium.

Sic Attilam iis, quos liberaliter complecti volebat, Legationes detuliſſe, legere eſt apud Priſcum Rhetorem.

Contra aliquando Legatis legativum aſſignatum non fuit, quia Legationes gratis ſuſceptæ, qvæ ea propter gratuitæ dicebantur. Idque vel neceſſitate publica, quæ interdum Principes, quæ rependere non habent,

bent, debet & facit, vel honoris & gloriæ causâ, quasi virtutis & meritorum suorum generosis atque potentibus aperto campo, quo incultates suas gloriosè occupent.

Attamen, ubi fortuna & res regni florent; ne permittet quidem Princeps, ut Legatione sua privato quis sumtu fungatur, aliusve Legationis quasi Dominus existat, quam ipsum.

Pariter permittendum nequaquam est, ut honoratam angustiâ premendo, ac minus magnificus sit legatus. Alioqui non uno impedimento optima & maxima quæque claudicent, nec minus contemtui obnoxius erit Princeps, quàm qui à Principe missus est. Ille quidem, quia avarus, & quod impensis exiguis fuerit, inops videtur, cum majestatem suam splendidè exercere se contradixerit: hic verò quia vix ulli credibile erit, Principem ea denegare, quæ ad dignitatem Legationis repræsentandam necessaria sunt. Hinc etiam inspicio varia neque vana erit, Legatum hanc conscientia & crumena hæc & plura dispere, diligenter posse. Nimiò etiam fides sine foventi diuturna: & infirma est sanæ cuius ubi cruciat fames. Verendumque ut qui stipendia præmiaque à suis non accipiunt, apud alios inveniant, dexteramque ad sinistra extendant.

Prop-

Principes autem, qui suis Legatis aliisve ministris promiscuè honorarium atque etiam stipendia annua ab exteris decerni ac tribui patiuntur, videant, ne in sinu serpentes foveant, cum illa non semper donentur aut accepten̄tur gratis. Enim, qui sic donat; vendit obseqvium, qui sic accepcat.

Qvi denique tenuibus ac velut unciatim erogatis stipendiis Legatos electuri sunt Principes, videant, ne experiantur quod audiit olim tenax ille, qvi filio suo unicum didascalum licitaturus accessit Aristippum, qvæsitans, quo precio ejusce suæ curæ curam curaret. Mille drachmis, responsum est. At ille admirans postulationis impudentiam, exclamavit, se tanti emere mancipium. Emc, inqvit Aristippus, & habebis duo: alterum tanqvam Pater, alterum tanquam Dominus.

Legatus nisi idoneus caro conducitur, etiamsi obseqvitur gratis, si aptus, nunquam remunerari potest precio minus grandi.

Etsi verò impendiorum ratio ab legato reduce, si exorbitent, exigi jure possit; non tamen ad qualiorum calculi severitatem singula sunt exactius revocanda. Qvia plurima præsertim apud suspectos & invidos agenti elargienda sunt, fideique atqve

que animus eius relinquenda, ut [illegible] [illegible], exploratoribus, corporis [illegible], [illegible] tamen [illegible].

Hos [illegible], licet profusus quisque est, fuisse eum constet, [illegible] [illegible] feliciter expeditae Legationis negotium, [illegible] numeratis apud exteros [illegible] [illegible] persona [illegible]. [illegible] hic animi & spectanda & promouenda est, ne iis qui incommoda, nostra perferunt, sua commoda denegemus.

Dissert. XLVIII.

Praemia.

SEd quem tot corporis animique dotibus [illegible] voluimus, [illegible], [illegible], splendidumque omni in actione, denique tot difficultatibus colluctatum & perfunctum, quonam satis amplo honorario [illegible] ve Princeps siue Respubl. afficiet?

-- -- -- *Aut virtus nomen inane*
est,
Aut decus et pretium recte petit experi-
ens vir.

Sapienter & praeclare Cato, [illegible] auferri studium honesti, ait, quoties virtuti [illegible] [illegible] [illegible].

Neque enim ea vulgo [illegible] habe-
[illegible],

tur, cui non emolumentum honosque ancillantur. Reversis itaque è Legatione non tantum sumtus & damna, si quæ forte facta sint, refundantur; Sed præterea honores, præmia, prærogativæ decernantur, ut remunerationis modus meritis non sit minor.

Hoc exemplo ad ordina rerum alii, quibus Legatio decernetur, efficientur alacriores. Nemini profectò munus Reipublicæ causâ damnosum esse debet, neque solùm à legibus, sed à naturali æquitate alienum est, alicuius quempiam debitis gravari.

Si rectè calculum ponis, à liberalitate virtutes reliquæ pendent: hanc nutricem & velut matrem habent. Illaudatam operam nemo strenuè & diu navavit. Inglorii dixerim esse sceptri, permittere, ut quis è regio obsequio jacturam faciat, aut nullum certe commodum nanciscatur.

Profectò si æqua meritis merces subtrahi vel negari soleat; non deerunt, qui imposita officia spolio habebunt, vel onerata humeris cunctantes sibi vivere, & latere, salem domi lingere malent, quam speciosâ servitute sibi velint eripi. Quippini? si callent, aulicam vitam quæ faciunt beatiorem. Imò si callent, quam parum tutum sit vestigium, proximum supremo fa-

ſti-

fugio? quàm summis [illegible] percepti [illegible] placeant.

Solent Principum favores remotum in mare subinde reflare in longinquo, quemadmodum gemma vitro ac lychnis non est dissimilis: illud quidem pulcrum, sed [illegible] se habetur: hoc autem procul spectantes iuvat, admotos urit.

Equidem sic visum semper, eò plus accedere Principi, quò plura benè meritis Legatis tribuerit: ut ipsum sic dedisse indubiè dicas sic; imò si quid aerario sic absumtum, adeptum videatur. Est enim sic benignitas regia, velut falx in prato, quae herbam accisam non marcescere, sed crescere, vigere facit.

Nunc ut de remunerationis modo aliquid dicam, dabit operam Princeps, ut praemia non tantum meritis, sed maximè ingenio & voto ejus conformia sint, qui beneficio afficiendus est.

Alioqui munus ni placuerit accipienti, nae male expensum fuerit, quicquid impensum.

Sunt quos inanes tituli delectant. Eo enim igitur potius nomen [illegible] donabit Princeps, quàm aerarium sumptibus exhauriet. Et qui magistratum idoneus requiret, sacerdotium non offeret; nec [illegible] si praefectura, qui sibi vivere tranquillè [illegible] ducet.

Nec

Nec minus in præmiorum erogatione observandum quandoque est, ut ultro offerantur, prius quam flagitentur. Magnum Imperatorum pretium preces sunt: & plurimum promtitudo addit beneficio, moram adimit. Minus grati, tamq; molesti sunt, qui protrahunt beneficia, non ut uberius, sed durius dare videantur.

Quasi sit quidem non satis, quod possint, ostendant, nisi quid possint, & quod debeant, diu ostendant. Sed neque avari cupiditas explenda est, etiam post præmia promissa durent. Vis canem sagacem, venatorii industrium & expeditum, equum velocem & fortem, vide, ne nimium saginentur atque pinguerint.

Sic neque Regum munificentiâ obruendi, dementandi, aut pecuniâ ceu papavere sopiendi sunt, verum spe lactandi, excitandi sunt, ut maiora semper sperent a Principe, quam coram exposuimur.

Plura proiecto de illo tibi pollicere, qui promissis inhiat, & stimulatur commodis, quàm qui beneficio affectus remuneratione gratiam obsequii debet. Quinimò hoc sunt ingenio (quod dolendum est) homines, ut pluris faciant illos, qui ob beneficentiam sibi debent, quam alios, quibus sciunt se debere.

Non tacenda Tacitus: beneficia eò usque læta sunt, dum videntur posse exsolvi, ubi ul-

[illegible]

Tunc tandem excellens [illegible] te, [illegible] legationi [illegible] ad suos remeantes, velut [illegible] pulsos: sic meritorum suorum [illegible] sos, [illegible] hoc fuit [illegible] [illegible] quam si [illegible] hoc modo [illegible] quod [illegible] quæ bona & [illegible] les regi [illegible]. Indignum, inquam, [illegible] [illegible] Indignum, si, in quos [illegible], aliis [illegible] opus habeat quam [illegible] [illegible] & [illegible] de quibus Satyricus.

[illegible]

[illegible]

Evenire, inquam, [illegible] an & illos nostro [illegible] quid dictum [illegible]

dimento, & crebro [illegible] præ ceteris contingat extolli & [illegible] & dolenda negotiatione! [illegible] ctus. Sed neq; hæc illa [illegible] manet in fine. [illegible] neglectus inops. Quæ quidem [illegible] dignationem [illegible] accenduntur, etiã [illegible] dum cœlo possit ea pertingere. Ad præmia referem majora, certiora. Illa quæ a Principe veniunt, parva videntur, quia peritura. Æterna etiam spectabis, dum promittuntur, [illegible] Et hæc sane [illegible] a Deo omnibus expectantur, quid inter [illegible] & fallacia rerum. [illegible] animum, [illegible] Hæc si tollas, ecquid magnopere est in vita, quod invitet? ad cogitationes illas audi quoq; Romanum assurgere: & Cicero in somnio suo insomnis omnibus, qui patriam conservarint, adjuverint, auxerint, certum esse in cœlo ac definitum locum, ubi beati sempiterno ævo fruantur. Brevius ille, & Christiane, qui [illegible]: *Benè meritis spem immortalis vitæ [illegible] esse mortalis vita.* O bene! optimo cuique ea præmia sint pro suis meritis, pro nostris votis!

AD LEGATUM PARÆNESIS.

E[illegible] sum, quæ designaveram. [illegible] [illegible] velut felicitate [illegible], in quo [illegible] usum habitura.

Te nunc hortor, quisquis hoc [illegible] regni populique famam [illegible] & majorem illius personâ tua personam geris, ut quemadmodum voles patriæ & [illegible] agendo [illegible] muneris non uni & [illegible] muneri par esse contendas. Hinc enim Caduceum [illegible] legationum insigne Mercurio attributum est, cum callido commento Legatum quoque cæli habuerunt: ut [illegible] sacrosanctum apud homines Legatum [illegible] perenne.

-- -- -- Deorum
Muneribus sapienter uti.

Si grandiore nunc etiam voce parænesim admittis, consilia cæpta, omnia præcepta DEI jugiter admetire, quippe Principis. Et hoc [illegible] glorioso exemplo vere Politicum, [illegible] Legatum te probare. Christianæ [illegible] universi bonum, & Principis [illegible] tranquillitas sit scopus tuus. Hoc [illegible] Aliquando magna cura magna merces erit: hic fama, mortalium elogiis major cum ipso Principe & Republica durabit.

FINIS.

INDEX
Rerum notabilium hoc opere comprehensarum.

A.

Amb[illegible]

 [illegible]

Autho-

Index rerum notabilium.

D.

Domi-

E.

[illegible]

H.

Hiero-

I.

L.

[illegible]

G.

Homo-

H.

Hum-

I.

[illegible]

41

[illegible]

ut plus non commissse [illegible]. [illegible] *sed* [illegible] *moneant* [illegible] *nar*. [illegible] *habet*, [illegible] *ibid*. [illegible] *potius quam* [illegible] *nituntur*, [illegible] *ibid*. [illegible] *exemplo*. [illegible]. [illegible] 284. [illegible] *Legum* [illegible] 284. [illegible] *fuerit aut* [illegible] 285. [illegible] *legis*. *An* [illegible] *perfecta*. 290. [illegible] 293. [illegible] *An* [illegible] *An* [illegible] *& legis*, [illegible] *quibus* [illegible] *glo*. [illegible] 312. [illegible] *legis* [illegible] [illegible] *hypotheses* [illegible]

[illegible]

 Tum

Index rerum notabilium.

 num-

Muta-

N

O.

[illegible]

P.

[illegible]

Prin-

Finis.

Q.

R.

S.

Sedi-

V.

Vitia

F I N I S.